

Γ
—••—
ΛΟΓΟΙ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ ΑΠΟΝΕΜΟΜΕΝΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ ΤΗΣ 24ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1946

ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΕ,

Τιμῶσα τὴν μεγάλην θρησκευτικὴν ἑορτὴν καὶ τὴν ἔνδοξον ἡμέραν τῆς ἀναμνήσεως τῶν μεγάλων Ἑλευθερίων τοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιον γενέθλιον ἄγουσα ἡ Ἀκαδημία κατὰ τὴν 25^{ην} Μαρτίου ἀπονέμει καὶ πάλιν κατὰ τὴν τεταγμένην σημερινὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν βραβεῖα καὶ ἐπαίνους καὶ μετάλλια πρὸς ἠθικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐθνικῶς ἐργαζομένων καὶ πρὸς παρόρμησιν καὶ ἄλλων πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ σήμερον εἶναι ἀναγκαιοτάτη ἡ ἐργασία πρὸς ἀναζωογόνησιν τῆς κλυδωνιζομένης πατρίδος· ἐργασία συστηματικὴ, ἐργασία ἀέναντος ἐν πνεύματι καὶ ἀλληλεγγύῃ ἐθνικῇ. Ἐὰν δὲ καὶ πάλιν σήμερον αἱ ἀπονεμόμεναι τιμαὶ δὲν συνοδεύονται ὑπὸ χρημάτων διὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους, ἡ Ἑλληνικὴ φιλοτιμία, πιστὴ εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς καταγωγὴν, θὰ δείξῃ καὶ σήμερον ὅτι τὴν δόξαν θεωρεῖ ἀνωτέραν τῶν χρημάτων καὶ δὲν θὰ ὑποτιμῆσῃ τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῶν ἀναγνωρίσεων.

Μετὰ γνώμην τῆς Τάξεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας ἀπεφάσισε νὰ ἀπονεύμῃ:

1. Τὸ βραβεῖον Ἀδελφῶν Παπαστράτου διὰ τὴν καλλιτέραν μονογραφίαν περὶ τοῦ Ἀθανασίου Διάκου μετὰ μνείας τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων ἀπονέμεται εἰς τὴν ἐν χειρογράφῳ καὶ ὑπὸ τὸ ρητὸν «μολῶν

λαβέ» υποβληθεῖσαν μελέτην, ἀνήκουσαν εἰς τὸν κ. Δημήτριον Λάππαν. Ἡ μελέτη ἔχει λάβει ὑπ' ὄψιν ἑκατὸν εἴκοσι ἑννέα δημοσιεύματα, πρὸς δὲ τούτοις καὶ πλείονας χειρογράφους πηγάς, ἀσχολεῖται δὲ εὐστόχως περὶ πάσας τὰς φάσεις τῆς ζωῆς τοῦ Διάκου, τῆς ὁποίας πολλὰς λεπτομερείας διαφωτίζει ἐπὶ τῇ βάσει καὶ ἀνεκδότων πηγῶν, μετὰ γνώσεως προσώπων καὶ τόπων καὶ μετ' ἐμπνεύσεως ἀπηλλαγμένης κενῶν λυρισμῶν.

2. Ἐπαινον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βραβείου ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία εἰς τὴν ὑπὸ τὸ ῥητὸν «οὐδὲν ἀμάρτυρον ἀείδω» υποβληθεῖσαν περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος μελέτην, ἀνήκουσαν εἰς τὸν Νικόλαον Γκινόπουλον, ὅστις δὲν ἐπρόφθασε ζῶν νὰ λάβῃ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλὰ καταλείπει ταύτην ὡς ἠθικὴν κληρονομίαν εἰς τὴν οἰκογένειάν του.

3. Τὸ Βικέλειον βραβεῖον τὸ προωρισμένον διὰ πρωτότυπον Ἑλληνικὸν μυθιστόρημα ἀπονέμεται εἰς τὸν κ. Λεωνίδα Παζέλον διὰ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Βερενίκη» συγγραφέν ὑπ' αὐτοῦ ἱστορικὸν μυθιστόρημα. Τὸ ἔργον ἀναφέρεται εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας τῶν Ἀθηνῶν καὶ καλλιεργεῖ λογοτεχνικὸν εἶδος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει παρ' ἡμῖν πολὺ καλλιεργηθῆ ἢ διήγησις εἶναι γοργή, τὸ ὕφος ὠραῖον ἄνευ ὑπερβολῶν καὶ ἰδιωματισμῶν, ἡ δὲ ἱστορικὴ ἀναπαράστασις πιστὴ, ἀναγνωσκομένη ἀκόπως καὶ εὐχαρίστως, διὸ καὶ προεκρίθη πρὸς βράβευσιν.

4. Τὸ βραβεῖον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν καλλιτέραν ἐργασίαν περὶ τῆς βιβλιογραφίας νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας μέχρι σήμερον ἀπονέμεται εἰς τὴν ὑπὸ τὸ ῥητὸν «τὸ ζητούμενον ἀλωτὸν» υποβληθεῖσαν ἐργασίαν περὶ τῆς βιβλιογραφίας τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν βορείων Σποράδων, ἀνήκουσαν εἰς τὸν κ. Γεώργιον Φουσάραν. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου εἰργάσθη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ εὐσυνειδησίας πρὸς συγκέντρωσιν τῆς ὕλης αὐτοῦ, πολὺ δὲ ὀλίγα διέλαθον αὐτόν. Εἰς τὴν τελειότητα τοῦ ἔργου θὰ συνέβαλλε καὶ ἡ ἀναγραφή τῶν βιβλιοκρισιῶν τῶν ἀναφερομένων ἔργων, ὅπου τοιαῦται ὑπάρχουσιν.

5. Ἀντὶ τοῦ βραβείου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τοῦ προωρισμένου δι' ἱστορικὸν σύγγραμμα περὶ τοῦ πολέμου 1940-41 ἀπονέμεται ἔπαινος εἰς τὸ ὑπὸ τὸ ῥητὸν «ἡ Ἑλλάδα ποτὲ δὲν πεθαίνει» υποβληθὲν

ἔργον ἀνήκον εἰς τὸν κ. Γρηγόριον Χ. Ζητρίδην. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ εἴκοσι περίπου αὐτοτελῶν διηγημάτων περιεχόντων σκηνάς, ἐπεισόδια, μάχας, περιγραφὰς τῆς κινήσεως τῶν στρατευμάτων πρὸς τὰ σύνορα καὶ ἐντὸς τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς ἡρωικῆς ἀντιστάσεως εἰς τὰ ὄχυρά τῆς Μακεδονίας, τῆς ὑποχωρήσεως καὶ τῆς ἐπελθούσης δουλείας. Ἡ ὅλη σύνθεσις τοῦ ἔργου δὲν ἀνταποκρίνεται βεβαίως πρὸς τὴν προκήρυξιν, οὐδὲ ἀποτελεῖ τοῦτο ἱστορικὸν σύγγραμμα, ἀλλ' ἡ ζωηρότης τῆς περιγραφῆς, ἡ εὐστοχία τῶν εἰκόνων καὶ ἡ θερμὴ πατριωτικὴ ἔξαρσις καθιστῶσιν τὸ ἔργον ἀξιόλογον ἀνάγνωσμα καὶ ἄξιον ἀνεπιφυλάκτου ἐπαίνου.

6. Βραβεῖον ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία μετὰ γνώμην τῆς Β' τάξεως καὶ ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἀπὸ ἐτῶν ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Νέα Ἑστία», διὰ τὴν ἀξιόλογον αὐτοῦ συμβολὴν εἰς τὴν ὅλην πνευματικὴν κίνησιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσιν ἔτη καὶ διότι δὲν ἔπαυσεν ἐκδιδόμενον καὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς, προκαλέσαν διὰ τῆς πατριωτικῆς του στάσεως καὶ δίδωσιν τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

7. Βραβεῖον ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία καὶ εἰς τὸ ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου ἐκδιδόμενον ἀπὸ δωδεκαετίας περιοδικὸν σύγγραμμα «Κυπριακὰ Γράμματα», διότι κατέστη ἐκφραστικὸν ὄργανον ἀνωτέρας πνευματικῆς ζωῆς ἐν Κύπρῳ.

8. Βραβεῖον ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία καὶ πρὸς δεύτερον περιοδικὸν σύγγραμμα, «Κυπριακαὶ σπουδαί», ἐκδιδόμενον ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν μελετῶν καὶ περιέχον αὐστηρῶς ἐπιστημονικὰς μελέτας, ἱστορικὰς, φιλολογικὰς, λαογραφικὰς καὶ ἄλλας σχετιζομένας πρὸς τὴν Κύπρον ἐρεῦνας, ἀξίας πάσης ἐξάρσεως καὶ ἠθικῆς ἐνισχύσεως.

Ἡ Ἀκαδημία χαίρει ἰδιαιτέρως, διότι ἡ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μεγαλονήσῳ πνευματικὴ καθ' ὅλου καὶ ἐπιστημονικὴ ἀσχολία περὶ τὴν πάτριον ἱστορίαν ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην τῆς λέξεως σημασίαν, ἀνήχθη ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων περιοδικῶν συγγραμμάτων εἰς ἀξιόλογον περιωπὴν, τιμῶσαν τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Κύπρου, μετ' ἰδιαιτέρας δὲ εὐλόγου ἐθνικῆς συγκινήσεως ἀπονέμονται τὰ δύο ταῦτα βραβεῖα.

9. Ἔπαινος ἀπονέμεται εἰς τὴν Κυρίαν Μαρίαν Ἀλεξάνδρου Βουκίδου, διότι ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ διὰ τῆς συνεργασίας καὶ ἄλλων φιλοτίμων Ἑλληνίδων τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων ἐφωδίασε δι' ὑποδημάτων ἐξ ὑφάσματος ἰδίας κατασκευῆς μέγαν ἀριθμὸν τραυματιῶν καὶ ἀναπήρων τοῦ ἐνδόξου ἔθνικοῦ πολέμου, ἐξηκολούθησε δὲ τὴν ἐργασίαν ταύτην καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δουλείας καὶ τῆς γενικωτέρας ἐνδείας τοῦ πληθυσμοῦ, ἀνακουφίσασα εὐρέα πάσχοντα στρώματα τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης, διαδόσασα τὴν ἔμπνευσιν αὐτῆς καὶ εἰς ἄλλας ομάδας καὶ ἄτομα.

Μετὰ γνώμην τῆς Τάξεως τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας ἀπονέμονται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας:

10. Τὸ βραβεῖον Ἀθηνᾶς Σταθάτου διὰ τὴν καλλιτέραν μελέτην περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς σημασίας τῆς Ἑλληνικῆς φορτηγοῦ ναυτιλίας ἐν τῇ διεθνεῖ θαλασσῇ μεταφορᾷ ὡς καὶ περὶ τῶν μέσων ἀναπτύξεως αὐτῆς εἰς τὸν κ. Νικόλαον Γ. Κατσαμπῆν διὰ τὴν ὑπὸ τὸ ρητὸν «ὁ καλὸς ὁ καπετάνιος» ὑποβληθεῖσαν σχετικὴν μελέτην αὐτοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο διακρίνεται διὰ τὴν ἐμβριθῆ ἐξέτασιν τῆς νόσου τῆς φορτηγοῦ ἡμῶν ναυτιλίας, διὰ τὴν σαφῆ ἐπίγνωσιν τῶν αἰτίων καὶ διὰ τὴν ὑπόδειξιν τῶν μέσων τῆς θεραπείας, πάντων στηριζομένων ἐπὶ συγκεντρωθέντων ἐκ παντοίων πηγῶν δεδομένων καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας μελέτης καὶ αὐστηρᾶς βασάνου.

11. Ἔπαινος ἀπονέμεται εἰς τὴν ὑπὸ τὸ γνῶρισμα «σοφὸν τὸ σαφές» ὑποβληθεῖσαν συναφῆ μελέτην τοῦ κ. Κωνσταντίνου Γ. Κατσαμπῆ ἢ βραχεῖα αὕτη μελέτη δεικνύει καὶ τὸν συγγραφέα τοῦτον κάτοχον τῶν ναυτιλιακῶν ζητημάτων καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν διὰ τὴν ἔθνικὴν ἡμῶν οἰκονομίαν, ἀποτελεῖ δέ, κατὰ τὴν γνώμην τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως, οἶονεὶ ἀπάνθισμα τοῦ βραβευθέντος μακροτέρου συγγράμματος, τοῦ καταρτισθέντος ἐν τῇ αὐτῇ οἰκογενειακῇ πνευματικῇ ἀτμοσφαιρᾷ, ὅπως ἐφάνη μετὰ τὴν γνώσιν τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων.

Ἡ κοινὴ αὕτη κατεύθυνσις τῶν δύο μελετητῶν εἶναι εὐκταῖον, ὅπως συνεχισθῆ, ἵνα ἀποβῆ εἰς μεγαλειτέραν ὠφέλειαν τῶν ναυτιλιακῶν ἡμῶν πραγμάτων.

Μ Ε Τ Α Λ Λ Ι Α

Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ διαγραφομένην διαδικασίαν ἀπονέμονται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὰ ἐξῆς μετάλλια, ἀποτελοῦντα τὴν ἀνωτάτην ἠθικὴν αὐτῆς ἀμοιβὴν διὰ μακροχρόνια ἢ καὶ ἄλλως ἐξαιρετοῦ σημασίας ἔργα.

1. Μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν κ. Δημήτριον Ῥόδιον, ὁ ὅποιος ἀπὸ ἐξηκονταετίας περίπου διὰ τῆς συνθέσεως λαϊκῶν ᾠσμάτων καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ μουσικῆς δράσεως πλεῖστον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκλαίκευσιν τῆς μουσικῆς παρ' ἡμῖν. Εἰς ἡλικίαν 9 ἐτῶν ἤρχισε τὴν μουσικὴν του σταδιοδρομίαν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ χορῷ τῶν Ἀνακτόρων, δωδεκαετῆς δὲ εἰσηλθεν εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν, ὅπου ἐσπούδασε βιολί, ᾄσμα καὶ ἄρμονίαν.

Ὑπῆρξεν ἔπειτα ἐκ τῶν ἰδρυτῶν Ἑταιρείας τῶν Φιλομούσων καὶ τῆς Μουσικῆς Ἑταιρείας, τῶν ὁποίων ἐπὶ μακρὸν ἦτο ἡ ψυχὴ καὶ ἡ κινητήριος δύναμις.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἑλληνικὴ μουσικὴ δημιουργία εὕρισκετο εἰς νηπιώδη κατάστασιν ὁ Δημήτριος Ῥόδιος ἔδωκε μουσικὰ ἔργα ἰδίως διὰ φωνητικὴν μουσικὴν, μεστὰ λαϊκῆς μουσικῆς ἐμπνεύσεως μακρὰν πάσης ὑπερβολῆς καὶ τετριμμένης κοινοτυπίας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπέβη δημοτικώτατος καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Συνέθεσε δὲ 60 χορωδίας, 50 μονωδίας ἐπὶ στίχων δοκίμων ποιητῶν, μουσικὸν εἰδύλλιον εἰς δύο πράξεις, πολλὰ σχολικὰ ᾄσματα καὶ μίαν ὀλόκληρον λειτουργίαν διὰ χορωδίαν ὡς καὶ μεμονωμένα τροπάρια, χερουβικά καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ μέλη, μνήμων ὅτι τὸ πρῶτον αὐτοῦ μουσικὸν βάπτισμα ὀφείλει εἰς τὸν ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Κατακουζηνὸν ἐκκλησιαστικὸν χορὸν.

Τιμῶσα ἡ Ἀκαδημία τὸν Δημήτριον Ῥόδιον ἀπονέμει ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ δικαιοσύνην εἰς τὸν εἰλικρινῆ καὶ ἀφωσιωμένον ἐργάτην τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἰδέας.

2. Μετάλλιον ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία καὶ εἰς τὴν ἠθοποιὸν κυρίαν Σαπφῶ Ἀλκαίου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντηκονταετοῦς εὐστόχου καλλιτεχνικῆς δράσεως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ θεάτρῳ ἢ τιμωμένη Κυρία ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν δημιουργῶν χαρακτήρων ἠθοποιῶν, κατὰ δὲ τὴν μακρὰν αὐτῆς σταδιοδρομίαν κατῶρθωσε νὰ παράσχη ἀπαραμίλλους καλλιτεχνι-

κάς έντυπώσεις διὰ τῆς ἐπιτυχεστάτης ἐρμηνείας διαφόρων χαρακτήρων, ἢ ὅποια τὴν ἔφεραν εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν πρὸς τὰς πρωταγωνιστρίας καὶ τὴν κατέστησεν οὐσιώδη παράγοντα τῆς ἐπιτυχίας τῶν θεατρικῶν ἔργων.

Τὸ θέατρον ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ γνῶρισμα τοῦ πολιτισμοῦ παντὸς ἔθνους, ἢ δὲ ἐρμηνεία τῶν δραματικῶν ἔργων δὲν ἔχει μικροτέραν ἀξίαν αὐτῆς ταύτης τῆς ποιητικῆς αὐτῶν δημιουργίας. Διὰ τοῦτο πᾶς ὁ θετικῶς συντελῶν εἰς τὴν θεατρικὴν διδασκαλίαν εἶναι παράγων τοῦ ἐθνικοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἄξιος τιμῆς.

3. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐνθαρρύνσεως τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ὀρμωμένη ἢ Ἀκαδημία ἀπονέμει ἀργυροῦν μετάλλιον εἰς τὴν ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας εὐφημότατα δρῶσαν Χορῳδίαν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ἡ ὕπαρξις καὶ πρόοδος ἀποτελεῖ μνημεῖον ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς κ. Φιλοκτῆτου Οἰκονομίδου μέχρι τοῦ τελευταίου συμπράττοντος. Οὐδὲν μέλος τῆς Χορῳδίας Ἀθηνῶν ἀμείβεται, οὐδὲ ὁ διευθυντῆς αὐτῆς. Παρὰ ταῦτα κατῳρθωσεν αὕτη νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ κοινοῦ πρὸς τὴν χορῳδικὴν μουσικὴν, νὰ προκαλέσῃ δὲ τὴν ἴδρυσιν καὶ ἄλλων παρομοίων σωματείων ἀνά τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ἡ γνῶσις εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν τῶν μεγάλων χορῳδικῶν ἔργων τῶν κλασσικῶν Μουσουργῶν Bach, Händel, Haydn, Mozart, Berlioz, Μουσσόργκι, τοῦ νεωτεριστοῦ Honegger καὶ τῆς πρώτης λειτουργίας τοῦ Ἑλληνοσυνθέτου κ. Πονηρίδου. Ἐπιστέγασμα δὲ ἐπιζήλον ὑπῆρξεν ἡ ἐκτέλεσις τῆς μνημειώδους 9^{ης} συμφωνίας τοῦ Beethoven.

Ἡ ἀναμφισβήτητος καὶ παγκοίνως γνωστὴ ἀξία τῆς χορῳδικῆς μουσικῆς ἀνὰ πάντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ ἡ γνῶσις περὶ τῶν μέσων, τὰ ὅποια διατίθενται ἀλλαχοῦ ἐκ μέρους Κυβερνήσεων καὶ ἰδιωτῶν πρὸς συντήρησιν τοιούτων ὀργανώσεων, καθιστῶσιν αἰσθητοτέραν τὴν σημασίαν τῆς ὑπάρξεως τῆς χορῳδίας Ἀθηνῶν καὶ μεγαλειτέραν τὴν ἀξίαν τῶν ἀγώνων τῆς πρὸς ἐπιβίωσιν καὶ δρᾶσιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς πολιτιστικῆς εἰκόνας τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ πνεῦμα παλαίει κατὰ τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀδιαφορίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀντιδράσεως.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀξία ἀναγνωρίσεως πᾶσα ἐργασία τείνουσα ν' ἀπαλλάξῃ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ ἐφιάλτου τῆς μονοκρατορίας τῆς ὕλης. Ἀπὸ τῆς σκέψεως ταύτης ὀρμωμένη ἐβράβευσεν ἡ Ἀκαδημία καὶ τὴν Χορῳδίαν τῶν Ἀθηνῶν.

4. Κατά παράδοσιν ἔθνικὴν καὶ ἱερὰν ὑποχρέωσιν βραβεύουσα ἡ Ἀκαδημία τὴν Ἀρετὴν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν, μάλιστα δὲ τὴν προσφερομένην εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐμπολέμου πατρίδος ἀπονέμει τὸ ἀργυροῦν αὐτῆς μετὰλλιον εἰς τὸ Σῶμα τῶν διπλωματούχων ἀδελφῶν, ἐθελοντῶν νοσοκόμων καὶ ἐθελοντῶν οἰκονόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ διὰ τὰς ἀνεκτιμῆτους ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας τὸ σῶμα τοῦτο προσέφερεν εἰς τὴν πατρίδα ἰδίᾳ κατὰ τὸν τελευταῖον ἔνδοξον αὐτῆς πόλεμον καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν στυγνὴν περίοδον τῆς ξένης κατοχῆς τῆς χώρας. Ἡ πατρίς εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν ἔθνικὴν δρᾶσιν τῶν ἐκλεκτῶν τούτων Ἑλληνίδων καὶ τὴν ὑποδειγματικὴν αὐτῶν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν νοσοῦντων μαχητῶν τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος, ἔπειτα δὲ τῶν θυμάτων τῆς χειμαζομένης ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τῶν ἄλλων δεινῶν τῆς δουλείας χώρας, εἷς τε τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰς φυλακὰς καὶ τὰ διάφορα ἰατρεῖα καὶ τὰ συσσίτια καὶ τὰ κέντρα γάλακτος. Δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ λησμονήσῃ ἡ Πατρίς ὅτι τὸ Σῶμα τοῦτο τῶν γνησίων Ἑλληνίδων συνεμερίσθη τοὺς κινδύνους τῶν μαχομένων καὶ ἀνέμιξε τὸ αἷμα αὐτοῦ μετὰ τοῦ αἵματος τῶν προμάχων τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Δέκα τρία εἶναι τὰ θύματα τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὰς ἱεράς αὐτῆς παραδόσεις καθήκοντος, μνημονεύομεν δὲ εἰς ἀτίδιον ἔθνικὴν εὐγνωμοσύνην τὰ ὀνόματα αὐτῶν:

1. Ἰουλία Ἀνδρεάδου
2. Ἑλένη Παρασκευοπούλου, τὸ γένος Θεοτόκη.
3. Καλλιόπη Γιουλούντα
4. Ἑλένη Καλογερίδου
5. Λουκία Κυριακοῦ
6. Ἑλένη Μητροπούλου
7. Ἀναστασία Εὐφραιμίδου
8. Ἑλένη Τσάλλη
9. Καλλιόπη Κρασσᾶ
10. Καίτη Βαφειάδου
11. Ἄννα Ῥαυτοπούλου
12. Βασιλικὴ Ζουρίδου
13. Θάλεια Λεκοῦ.

Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν!

Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸν ἔθνικόν τοῦτον ἀγῶνα δὲν ὑστέρησεν οὔτε εἰς

γενναιότητα οὔτε εἰς ἐθελουσίαν, τοῦτο δὲ ἀδιακρίτως φύλων, ὥστε σύσσωμον τὸ Γένος νὰ ἀποβλέπη μεθ' ὑπερηφανείας πρὸς τὸ συντελεσθὲν ἔθνικὸν μεγαλοῦργημα καὶ νὰ ἀποδίδῃ τὴν ὀφειλομένην εἰς τοὺς θεμελιωτὰς τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀγωνιστὰς τοῦ 1821 εὐγνωμοσύνην δι' ἔργων ἀνταξίων τοῦ ὑπερόχου ἐκείνων παραδείγματος.

Ἄλλὰ τὸ νικηφόρον ἀποτέλεσμα τῶν ἡρώων τοῦ 1940 καὶ τοῦ 1941 τότε μόνον θὰ στερεωθῇ, ὅταν κερδήσωμεν καὶ τὴν μεγάλην μάχην τῆς εἰρήνης. Τοῦτο δὲ θὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τῆς ἔθνικῆς συνεργασίας, τῆς ἀενάου ἐργασίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀνασυγκρότησιν τῆς κλονισθείσης πατρίδος εἰς πᾶσαν αὐτῆς ἐκδήλωσιν καὶ διὰ τῆς βασιλείας τοῦ νόμου ἐν παντί, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς πολυνομίας, ἀλλὰ διὰ τῆς εὐνομίας. Ἐν τούτῳ δὲ εἶναι πολύτιμος σύμβουλος ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ ὁποῖος λέγει :

«Ἐκ μὲν τούτων φανερόν ὅτι κινητέοι καὶ τινὲς καὶ ποτὲ τῶν νόμων εἰσὶν· ἄλλον δὲ τρόπον ἐπισκοποῦσιν εὐλαβείας ἂν δόξειεν εἶναι πολλῆς· Ὅταν γὰρ ᾖ τὸ μὲν βέλτιον μικρόν, τὸ δ' ἐθίζειν εὐχερῶς λύειν τοὺς νόμους φαῦλον, φανερόν ὡς ἑατέον ἐνίας ἀμαρτίας καὶ τῶν νομοθετῶν καὶ τῶν ἀρχόντων· οὐ γὰρ τοσοῦτον ὠφελήσεται κινήσας, ὅσον βλαβήσεται τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθεῖν ἐθισθεῖς». (ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΑ 1269^α, 16 ἔ.). Ἄς εὐχηθῶμεν, ὅπως ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς Πατρίδος ἐπὶ τοιούτων στηριχθῇ ὑγιῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ ἄρχῃ πάντοτε ὁ νόμος ὁ στηριζόμενος εἰς τὸ δίκαιον.

«Ὁ μὲν οὖν τὸν νόμον κελεύων ἄρχειν, δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν Θεὸν καὶ τὸν νοῦν μόνους, ὁ δ' ἄνθρωπον κελεύων ἄρχειν προστίθησι καὶ θηρίον· ἢ τε γὰρ ἐπιθυμία τοιοῦτον καὶ ὁ θυμὸς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας διαφθείρει». (ΑΡΙΣΤΟΤ. ΠΟΛΙΤ. 1287^α, 28 ἔ.).

Μόνον τοιαύτη ἠθικὴ ἀνασυγκρότησις δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τοὺς καρποὺς τῆς περιλάμπρου Ἑλληνικῆς νίκης.

Η 25^Η ΜΑΡΤΙΟΥ 1946

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΓΙΕΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝΑ

Λ Ο Γ Ο Σ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Π. ΚΟΥΖΗ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ

ΤΗΣ 25^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1946

Συνεκλήθημεν σήμερον ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τῆς ἐρεύνης τῆς ἀληθείας, ἵνα ἅμα μὲν ἐορτάσωμεν μετὰ συγκινήσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπερηφανείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ, τὴν 125^{ην} ἐπέτειον τῆς μεγάλης ἡμέρας τῆς 25^{ης} Μαρτίου 1821, καθ' ἣν ἡ κατόπιν τῆς πολυετοῦς δουλείας θεωρουμένη ὡς φθίνουσα καὶ ἐξαφανισθεῖσα ἐκ τοῦ Χάρτου τῶν Ἑθνῶν Ἑλλάς, οὐδενὸς ἐπιλήσμων, ἠνωρθώθη θαρραλέως καὶ ἀνεπέτασε μὲ ἀδάμαστον τόλμην τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κοιτίδα· ἅμα δὲ μνησθῶμεν εὐλαβῶς καὶ εὐγνωμόνως τῶν αἰοιδίμων μεγάλων καὶ γενναίων συντελεστῶν τῆς παλιγγενεσίας τοῦ Ἑθνους, τῶν γιγαντομάχων ἐκείνων προμάχων τῆς πατρίδος καὶ ἀληθῶν μαρτύρων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, οἵτινες ἄνευ τινὸς ξένης βοήθειας καὶ δι' ἐλαχίστων μόνον μέσων κατόπιν σκληροῦ ἐπταετοῦς ἀγῶνος καὶ μυριόνεκρων μαχῶν, ἄκαμπτοι καὶ ἀπτόητοι, κατίσχυσαν νὰ παραδώσωσιν ἐλευθέραν καὶ πάλιν τὴν πατρίδα· μικρὰν μὲν, ἀλλ' οὐδέποτε παυσαμένην νὰ διατηρῆ ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῆς τοὺς προαιωνίους πόθους, νὰ τρέφεται ὑπὸ ἐλπίδων καὶ ὀνείρων ἀπὸ τοῦ λαμπροῦ παρελθόντος καὶ νὰ ποθῆ διαπύρως νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐν τῷ πολιτισμῷ ὑπέροχον τούτου δρᾶσιν. Καὶ ὡς ψάλλει ἡ τοῦ Ἀριστομένου Προβελεγγίου Μοῦσα :

Κ' εἶν' ὁ λαὸς αὐτὸς
τῆς γῆς ὁ ἐκλεκτὸς
Δὲν ὀλιγοψυχεῖ στὴ συμφορὰ
ἀλλ' ἐγκαρτερᾷ
Δὲν ἀποβλέπει σὲ βοήθεια ξένη
ἀπὸ τὴν ἀκατάβλητη ψυχὴ του
Τὴ δοκιμασμένη
ἀντλεῖ τὴν δύνάμει του.

Κατὰ τὴν αὐτὴν λαμπρὰν ἡμέραν ἀνατολῆς ἀμειώτου ἔθνικῆς εὐκλείας, πρὸ 20 ἐτῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐν ἧ ποτε εἶχον ἀναθάλει αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι, καὶ ἀπὸ ταύτης ἀκτινοβολήσῃ καθ' ὅλον τὸν κόσμον ὁ πολιτισμός, ἰδρύετο ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, πρὸς ἐνθάρρυνσιν καὶ περαιτέρω ἀνάπτουσιν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους.

Λίαν σοφῶς δὲ οἱ θεσμοὶ ταύτης ὤρισαν, ὅπως ἐπὶ τῇ τριπλῇ ἑορτῇ τῆς μεγάλης καὶ ἀγίας ἡμέρας τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου», τῆς ἐπετείου τῆς 25 Μαρτίου 1821 καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὁ Πρόεδρος αὐτῆς ἐκφωνῆ μελέτην, σχετικὴν πρὸς τὸν μέγαν καὶ ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἡρωϊκῶς μετασχόντας αὐτοῦ, ἵνα μικρὸν κατὰ μικρὸν γνωσθῶσι καὶ τὰ κατὰ μέρος λανθάνοντα ἔτι στοιχεῖα, δι' ὧν θέλει ἀποτελεσθῆ τελικῶς ἡ πλήρης τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἱστορία. Πρόδηλος ἄλλως εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς λεπτομερεστέρας καὶ ἀκριβεστέρας ἐξερευνησεως τῶν πηγῶν καὶ προσκομίσεως νέων εὐρημάτων σχετικῶν πρὸς τὴν ἐνδοξοτάτην ταύτην σελίδα τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ὧν πλεῖστα διδάγματα δυνάμεθα ν' ἀρυσθῶμεν τὸ μὲν πρὸς μίμησιν ὑψηλῶν φρονημάτων, τὸ δὲ πρὸς ἀντλησιν νέων δυνάμεων ἀπὸ τῶν ἐξόχων παραδειγμάτων τῶν πρωτουργῶν τῆς ἔθνικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως.

Ὅμοιον θέμα, μὴ ἐπακριβωθὲν ἔτι λεπτομερῶς, εἶναι καὶ τὸ τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα¹, περὶ οὗ λαμβάνω τὴν τιμὴν, προσάγων καὶ τινὰ στοιχεῖα ἀπὸ χειρογράφων πηγῶν, ν' ἀσχοληθῶ νῦν, ἀλλ' ἐν λίαν περιληπτικῇ ἀφηγήσει καὶ κατὰ βραχυτάτους σταθμούς, συμφώνως τῷ ἐπιτρεπομένῳ χρόνῳ, τῶν λοιπῶν παραλειπομένων καὶ προοριζομένων, ὅπως δημοσιευθῶσιν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας.

Ἡ ἰδέα τῆς κατὰ τοὺς πολέμους ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας δὲν ὑπῆρξε καὶ αὕτη ξένη πρὸς τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα. Τὸ ὀρμέμφυτον αἴσθημα παροχῆς συνδρομῆς εἰς τὸν πάσχοντα, τὸ ἀρκοῦντως ἐκδηλωθὲν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ταχέως ἤγαγεν ἐπὶ τὴν κατανόησιν τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης τῆς παροχῆς ἰατρικῆς περιθάλψεως κατὰ τοὺς πολέμους. Ἦδη δὲ 1000 ἔτη π. Χ. ἀνευρίσκομεν κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον μνείαν

¹ Ὁρ. καὶ Ἀρ. Π. Κούζη, Περὶ τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ἀθ. 1915 καὶ Ἡ ἰατρικὴ κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ἀρχεῖα Ἰατρικῆς, 1907 σελ. 93.

ύγιεινομικῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ ἐμπείρους καὶ ἐπιφανεῖς ἰατρούς. Ὁ Σόλων μετὰ ταῦτα ἐθέσπιζεν ὁμοίαν ὑπηρεσίαν χάριν τῶν πολεμιστῶν, ὁ δὲ Λυκοῦργος καθώριζε κατὰ τὰς στρατείας καὶ αὐτὴν τὴν θέσιν τῶν ἰατρῶν παρὰ τὴν σκηνὴν τοῦ βασιλέως. Δείγματα ὑγιεινομικῆς ὑπηρεσίας ἀπαντῶμεν ἔτι κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Μυρίων καὶ τὰς στρατείας τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. Κατὰ δὲ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἐπὶ τοῦ α' Ἑλληνος αὐτοκράτορος Μαυρικίου, ἀνευρίσκομεν μάλιστα καὶ νέαν πρόοδον διὰ τῆς θεσπίσεως ἀνὰ 400—500 ἄνδρας τῶν δηποτάτων, ἧτοι προσωπικοῦ ἀσχολουμένου εἰς περισυλλογὴν, πρόχειρον περίθαλψιν καὶ μεταφορὰν ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τῶν τραυματιῶν, ὑπὸ ἀρχικὸν οὕτως εἶπεῖν τύπον τῶν περιφορητῶν χειρουργείων τῆς σήμερον.

Ὡς εἰκός, ἡ φροντίς αὕτη περὶ τῶν τραυματιῶν τοῦ πολέμου μικρὸν κατὰ μικρὸν βελτιωθεῖσα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἰδίᾳ εἰς τοὺς στρατοὺς τῆς Δύσεως, ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ μείζονας ὑπηρεσίας κατὰ τοὺς πολέμους. Ἀλλ' ἀτυχῶς ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ ἰατροὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιστημόνων ἀπεδήμησαν εἰς τὴν Δύσιν, δι' ὃ καὶ ὅτε ἡ πολεμιστήριος σάλπιγξ ἤχησε, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν γενναίων πολεμιστῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἐλάχιστος ἀριθμὸς ἰατρῶν εὔρέθη, ἵνα προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τραυματίας. Ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν προσήλθε προθύμως ἱκανὸς ἀριθμὸς ἐμπειρικῶν ἰατρῶν, βεβαίως μηδεμίαν σχέσιν ἐχόντων πρὸς ἀγύρτας τινὰς λυμαιομένους τὴν χώραν, οἵτινες, ἐνθουσιῶδεις σηματοφόροι τῆς ἐθνικῆς ιδέας, προσέφερον μεγάλας ὑπηρεσίας καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα, ἅμα μὲν ὡς θεραπευταί, φαρμακοποιοί, νοσοκόμοι καὶ ἐμψυχωταί τῶν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν, ἅμα δὲ ὡς γενναῖοι συμπολεμισταί κατὰ τὰς διεξαγομένας μάχας.

Μετὰ συγκινήσεως δὲ δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν παρήγορον καὶ στοργικὴν δρᾶσιν τῶν τε ἐπιστημόνων καὶ ἐμπειρικῶν ἰατρῶν ἐκ τοῦ χειρογράφου μητρώου τῶν κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ἀξιωματικῶν, ἐν τῷ τμήματι τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ τῶν φακέλλων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν δρᾶσιν ἐκάστου τούτων. Ἐκ τῆς γενομένης ὑπ' ἐμοῦ ἀναδιφήσεως προκύπτει ὅτι ὑπὲρ τοὺς 60 ἰατροὶ ὑπηρέτησαν κατὰ τὸν ἀγῶνα, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἐμπειρικοί. Ἀλλὰ παρὰ τούτους ἀναμφιβόλως καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι θὰ εἰργάσθησαν, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν διεσώθησαν, «τὰ δὲ ἔργα διὰ τὰς τῶν παραλαμβανόμενων φθορὰς καὶ τὰ μῆκη τοῦ χρόνου ἠφανίσθη».

Τοὺς γενναίους τούτους ἄνδρας, τοὺς καλοὺς σαμαρείτας καὶ πολεμιστὰς ἀνευρίσκομεν πανταχοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα, εἰς τὸ Δερβενάκι καὶ τὴν Τριπολιτσᾶν, τὴν Καλαμάταν καὶ τὸ Φάληρον, τὴν Σαλαμίνα καὶ τὴν Χίον, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Σάμον, τὴν Χαλκίδα καὶ τὸ Μεσολόγγι καὶ ὅπου ἐπρόκειτο νὰ στηθῇ ὑπερήφανος ἡ σημαία τῆς νίκης, ἢ ὅπου ἄλλοῦ ἢ Ἑλληνικῆ γῆ δι' ἀφθόνου αἵματος ἐπότιζε τὸ ἀρχόμενον νὰ θάλλῃ ἀμφιλαφὲς δένδρον τῆς ἐλευθερίας.

Τὰ πλήρη ἐπαίνων πιστοποιητικὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, τοῦ Παπαφλέσα καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν παραμένουσιν ἀψευδῆ μαρτύρια τῆς ὄντως πολυτίμου αὐτῶν δράσεως ὡς στοργικῶν καὶ παρηγόρων θεραπευτῶν οὐδεμίαν εὐκαιρίαν ἐκ παραλλήλου παραλειπόντων, ἵνα δράξωσι τὸ ὄπλον καὶ λάβωσι μέρος εἰς τὰς μάχας, καθ' ἃς οὐκ ὀλίγοι ἀπώλεσαν καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν.

Παρὰ τούτους καὶ εἰκοσὰς περίπου ἀλλοδαπῶν ἐπιστημόνων καὶ ἐνθουσιωδῶν φιλελλήνων¹ προσέφερε μεγίστας ὑπηρεσίας κατὰ τὸ διά-

¹ **Γάλλοι** μὲν: οἱ Dumont ἀποθανῶν ἐν Ἀθήναις τῷ 1852. Bernardi, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Φαβιέρον καὶ ἀποθανῶν ἐν Πάτραις, Chardonnet ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τζῶρτζ καὶ ἀποθανῶν ἐν Ἀθήναις τῷ 1842, Marchand, διαμείνας ἐν τὸς τῆς Ἀκροπόλεως, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Τζῶρτζ καὶ ἀποθανῶν ἐν Πάτραις τῷ 1830, Dandré, Bailli καὶ ὁ ἀνεψιός του Blondeau, ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Φιλελληνικοῦ ἐν Παρισίοις κοιμητάτου. Καὶ ὁ Γάλλος τὸ γένος Ἀνδρέας Βαλτίσαρος, ὅστις νυμφευθεὶς ἑλληνίδα παρέμεινεν ἐν Νέᾳ Κορίνθῳ ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1824.

Ἄγγλοι οἱ: Geddy, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Τζῶρτζ καὶ ἀποθανῶν ἐν Δραγομέστῳ, Braidfields ἰατρός τοῦ Κόχραν καὶ οἱ τοῦ Βύρωνος Fallon καὶ Millinger.

Ἑλβετοί: ὁ Amster ἀποθανῶν ἐν Μήλῳ τῷ 1827 καὶ ὁ Gosse.

Δανοί: ὁ Jebassen, ἀποθανῶν ἐν Ἀργεὶ τῷ 1821 κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Κεχαγιάμπεη.

Γερμανοί: ὁ ἐκ Σαξονίας, κατόπιν καθηγητῆς Ἑρρίκος Τράϊμπερ, Bohrmann ἐκ Δρέσδης, ἀποθανῶν ἐν Βονίτση τῷ 1834, Boltemann ἐκ Μεκλεμβούργου ἀποθανῶν ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1828, ὁ Elster ἐκ Πρωσσίας, παρευρεθεὶς κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πέτα, Bayer ἐκ Βυρτεμβέργης ἀποθανῶν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1826.

Ἴταλοί: ὁ Bruno ἰατρός τοῦ Βύρωνος ἀποθανῶν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1827, Sola Tita ἐπίσης ἰατρός τοῦ Βύρωνος, ὁ Scambella, ὁ Ἑρνεστος Κέλης, ἐκ Ρώμης, ἰατρός ἐν Τήνῳ, ὅστις ἐθεράπευσε τραυματίας καὶ εἰργάσθη κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς πανώλους τοῦ 1823.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 22542 φακέλλῳ ἀνεφέρεται καὶ ὁ Δομένικος Σανταντώνιος, ἰατροχειρουργὸς ἐκ Καλλίστης - Θήρας· οὗτος κατήγετο ἐκ τῆς κατὰ τὴν Σικελίαν Μεσσήνης. Ὑπῆρξε πρόξενος τῆς Μεγ. Βρετανίας καὶ τῶν 2 Σικελιῶν ἐν Ἑρακλείῳ Κρήτης πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἰσχυρὸς προστάτης τῶν Χριστιανῶν, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως, διὸ καὶ ἠναγκάσθη κρυφίως νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν, πρῶτον εἰς τὴν πατρίδα του Μεσσήνην καὶ εἶτα εἰς Θήραν (1820)

στημα τοῦ ἀγῶνος, ἐξ ὧν τινες παρέμεινον μετὰ ταῦτα ὀριστικῶς ἐν Ἑλλάδι, ὡς ὁ Τράϊμπερ, ὁ κατόπιν καθηγητῆς τῆς χειρουργικῆς καὶ ἐκ τῶν ὀργανωτῶν τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ.

Ἄξιον σημειώσεως ἐπίσης εἶναι, ὅτι καὶ τινες τῶν Τούρκων ἐμπειρικῶν ἰατρῶν, τῶν διαμενόντων ἐν Ἑλλάδι, παρηκολούθησαν τοὺς Ἑλληνας πολεμιστὰς εἰς τὰς κατὰ τῶν ὁμοδόξων τῶν μάχας καὶ προσέφερον φιλανθρώπως τὰς ὑπηρεσίας των. Τὸν ἐκ Χαλκίδος Χασάν ἀγῶν Κούρταλην, λαβόντα μέρος καὶ εἷς τινὰς μάχας, ἀνευρίσκομεν προσφέροντα ἰατρικὰς ὑπηρεσίας καὶ ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν πολιορκίαν. Ἡ μετὰ τὸν ἀγῶνα συσταθεῖσα ἐπιτροπὴ ἀνεγνώρισε τοῦτον ὡς ἀρχίατρον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ κατέταξεν εἰς τὴν 4ην τάξιν τῶν ἀξιωματικῶν. Τινὲς δὲ μάλιστα παρέμειναν κατόπιν, εἰς τὴν ἐλευθέραν πλεον τῶν δεσμῶν τῆς ξενικῆς κυριαρχίας, Ἑλλάδα, ἀπόγονοι δὲ τούτων ἐκχριστιανισθέντες κατέλαβον θέσεις ὑπαλληλικὰς, ἐμφορούμενοι πάντοτε ὑπὸ ἀγῶν ἑλληνικῶν αἰσθημάτων.

Ὁ Κεφαλλῆν Δημήτριος Τυπάλδος Χαριτᾶτος, ἐπιστήμων ἰατρός, ἵνα ἀπλῶς ἀναφέρωμεν σήμερον τινὰς μόνον τούτων, ἐλθὼν ἐκ Παρισίων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως μετὰ τοῦ φιλέλληνοσ Γόρδωνος, ἐκόμισε φάρμακα καὶ ἐργαλεῖα, ἀποκτηθέντα δι' ἰδίων δαπανῶν. Ὁ Ὑψηλάντης ὠνόμασε τοῦτον ἀρχίατρον τοῦ στρατεύματος. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τριπόλεως ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας καὶ πολιορκίας, ὡς εἰς Μεσολόγγιον, Πάτρας, Κόρινθον, Ἀθήνας καὶ Κάρυστον, ἐπὶ κεφαλῆς μάλιστα «μισθωμένων ὑπ' αὐτοῦ» στρατιωτῶν. Ἀναφέρεται δὲ πάντοτε ὡς δόκτωρ. Ὁ Παναγιώτης Γιατρᾶκος βεβαιοῖ τ' ἀνωτέρω προσθέτων ὅτι: «παρευρισκόμενος εἰς τὰς μάχας ἐπολέμει γενναίως καὶ μετὰ τὴν παῦσιν τῶν μαχῶν... ἐθεράπευε πληγωθέντας» προσθέτων ἅμα «χωρὶς νὰ λάβῃ παραμικρὰν ἀμοιβήν». Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐχαρκτηρίσθη ὡς ἐπίατρος, τῷ ἐχορηγήθησαν δὲ τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον καὶ ὁ ἀργυροῦς σταυρὸς τοῦ Σωτήρος.

Ὁ Κωνσταντῖνος Πελοπίδης ἐξ Ἰωαννίνων, ἐπιστήμων ἰατρός,

ὅπου ἐγκαταστάθῃ μέχρι τοῦ θανάτου του 1832. Ὁ υἱὸς του Ἰωάννης ἐξήσκει καὶ οὗτος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ. Φαίνεται ὅτι πρῶτος διέγνωσε κρούσμα πανώλους ἐπὶ πλοίου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Θήραν, ἐξ αἰτήσεώς του δὲ φαίνεται ὅτι ἐζήτησε θέσιν ἐν τῷ λοιμοκαθαρητῆρι τῆς νήσου, ὅπερ, ὡς ἀναγράφεται, «ἐκτίσθη τότε δι' ἀναλωμάτων τῶν ἰδίων πολιτῶν (1832)». Περὶ τῶν Φιλελλήνων ὁρ. Μ. Ἀννίνου, Ἱστορικὰ σημειώματα, σελ. 125.

ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα ἐξ Ἑσπερίας τῷ 1817, ἀποσταλείς, ἵνα μύση τοὺς προκρίτους εἰς τὸν ἐτοιμαζόμενον ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα, μετέπειτα δὲ παρέμεινε παρὰ τῷ στρατάρχῃ Θεοδώρῳ Κολοκοτρώνῃ.

Ὁ Ἄντωνιος Γαλάνης, ἐπικαλούμενος «Δοτόρος», διότι ἐσπούδασεν εἰς τὴν Παδοῦν, ἐπιστρέψας εἰς Γαστούνην ἐφονεύθη κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ὀρλώφ.

Ὁ ἐκ Πάργας τῆς Ἠπείρου **Δημήτριος Δεσύλλας** μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Πίσῃ τῆς Ἰταλίας, ἔδραμε τῷ 1821 μετὰ τοῦ Ἄλεξ. Μαυροκορδάτου διὰ Λιβόρνου καὶ Μασσαλίας εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Μεσολόγγιον, ἔνθα ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκεῖ μάχας. Μετὰ ταῦτα παρέμεινεν ἐν Πελοποννήσῳ, ὡς ἀρχίατρος παρὰ τῇ Κυβερνήσει, ὑφ' ἧς ἀπεστάλη εἰς Ὑδραν πρὸς καταστολὴν ἐνσκηψάσης ἐκεῖ ἐπιδημίας τύφου. Κατὰ δευτέραν ὁμοίαν ἐπιδημίαν προσεβλήθη καὶ αὐτὸς οὗτος ὑπὸ βαρείας μορφῆς τῆς νόσου, ἀλλ' ἐσώθη. Καὶ τρίτην δ' ἐπιδημίαν ἐν Αἰγίνῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου ἀπεστάλη οὗτος καὶ κατεπολέμησεν ἐπιτυχῶς.

Ὁ ἐκ Λευκάδος **Πέτρος Δ. Στεφανίτης** ἐπολέμησεν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, προσέφερε δὲ μεγάλας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου κατὰ τὰ Ἀρχεῖα «ἐφάνη οὐκ ὀλίγον χρησιμὸς διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῆς τέχνης του, ἐπισκεπτόμενος ἀκουράστως τοὺς ἀσθενεῖς στρατιώτας, χωρὶς ποτε νὰ ἀποβλέψῃ εἰς πληρωμὴν, δαπανῶν μάλιστα καὶ ἐξ ἰδίων εἰς ἰατρικά». Διεσώθη δὲ καὶ οὗτος διασχίσας τὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας. Ταῦτα πιστοποιοῦσιν οἱ κατὰ τὸν ἀγῶνα ἀρχηγοὶ Νότης Μπότσαρης, Κίτσος Τζαβέλλας, Φωτομάρας, Βαλτινός, Κίτσος, Σητρομήλιος, Ραζικότσικος, Θεωράκης Γρίβας καὶ ἄλλοι. Ὁ Στεφανίτης εἶναι γνωστὸς καὶ ἐκ λογοτεχνικῶν τινῶν ἔργων καὶ τῆς μετὰ θάνατον κληροδοτηθείσης περιουσίας του εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολήν.

Ἀφ' ἐτέρου ἐκ τῶν ἐμπειρικῶν ἰατρῶν, ἵνα καὶ ἐκ τούτων ἀναφερομέν τινας, σπουδαιότερος καὶ γνωστότατος εἶναι ὁ ἐκ χωρίου Ἄρνα τοῦ δήμου Φελλίας **Παναγιώτης Γιατρᾶκος**¹, ὅστις καὶ σχολεῖον ἰατροχειρουργικῆς ἐν Σπάρτῃ εἶχεν ἰδρύσει ἤδη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος², ἐν ᾧ 5 ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἄλλων ἐμπειρικῶν

¹ Ἐν χειρογράφῳ 2852 τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης εὔρηται ἡ ἱστορία καὶ ὅλης τῆς οἰκογενείας Γιατρᾶκου.

² Ὁρ. ἐπιστολὴν Ὑψηλάντου εἰς Ι. Φιλήμονος, Δοκίμιον Ἑλλ. ἐπαναστάσεως τομ. Α'.

ἐξεπαιδεύθη. Οὗτος ἔφερεν ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐπιδησιακὰ εἶδη καὶ ἰατρικὰ ἐργαλεῖα. Ἀπέθανε δ' ὡς γνωστὸν μετὰ τὸν ἀγῶνα φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου.

Ὁ ἐκ Πύλου **Νικόλαος Λαμπρακάκης** εἶχε μισθωθῆ ὑπὸ τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς νοσηλείαν τῶν τραυματιῶν ἐν Σαλαμῖνι, ὑπῆρξε δὲ μαθητὴς τοῦ Γιατράκου, παρὰ τοῦ ὁποίου κατὰ τὰ Ἀρχεῖα ἐδιδάχθη τὴν ἰατροχειρουργικὴν. Ὁ Παν. Γιατρᾶκος ἀναφέρει αὐτολεξεῖ ὅτι οὗτος εἶχε σπουδάσει παρ' αὐτῷ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεώς μας τὴν ἐπιστήμην τῆς χειρουργικῆς διὰ τὸ γενικὸν καλόν. Ὁ Γιατρᾶκος ἐπίσης ἀναφέρει καὶ τὰς μάχας ἐν Κορώνῃ, Ἀθήναις, Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς ἃς ἔλαβε μέρος. Τοῦτον ἀνευρίσκομεν κατόπιν ὑπηρετοῦντα εἰς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον Ρεθύμνου καὶ μετέπειτα τῆς Χίου, τὸ ἰδρυθὲν ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας.

Ὁ ἐκ Τριπόλεως **Δημήτριος Φωτόπουλος** κατὰ ἔγγραφον τῆς 28 Αὐγούστου 1826 ὑπογεγραμμένον ὑπὸ Ἄνδρ. Ζαΐμη, Τσαμαδοῦ καὶ Σισίνῃ, μελῶν τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος, διετάχθη νὰ παρακολουθήσῃ τὸν Σταΐκον Σταϊκόπουλον καὶ νὰ θεραπεύσῃ μὲ τὸν συνήθη ζῆλον τοὺς πληγωμένους, «νὰ φανῆς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν» λέγει τὸ ἔγγραφον, «χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος εἰς τὴν πατρίδα ὡς καὶ ἄλλοτε».

Ὁ ἐξ Οἰτύλου **Ἰωάννης Σκαρπαλέζος** κάτοικος Μάλτας τοῦ δήμου Ἀβίας ὑπῆρέτησεν ἀμισθεὶ ὡς στρατιώτης καὶ ἰατρός, ὃ δὲ δῆμος αὐτοῦ τῷ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του. Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης γράφει: «δυνάμει τῆς πληρεξουσίου ἀδείας, ἣν ἔχω παρὰ τῆς ὑπερτάτης Βουλῆς τοῦ ἡμετέρου ἑλληνικοῦ γένους ἀποκαθίστημι τὸν ἐξοχώτατον ἐν ἰατροῖς, σιὸρ Τζοάνε Σκαρπαλέζον, ὡς ἄξιον καὶ δοκιμασμένον τῆς ἰατρικῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, ἀρχίατρόν μου καὶ παντὸς τοῦ στρατοπέδου μου».

Ὁ **Νικόλαος Κωνοφάος** ἐκ Κερκύρας, ἐλθὼν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1825 εἰς Μεσολόγγιον καὶ λαβὼν μέρος κατὰ τὴν πολιορκίαν, ἐφονεύθη. Τὴν ὑπηρεσίαν του ἐξαίρουσιν οἱ ἀρχηγοὶ Νότης Μπότσαρης, Κίτσος, Τζαβέλλας, Φωτομάρας, Στράτος καὶ ἄλλοι.

Ὁ ἐκ Σάμου **Κωνσταντῖνος Σταμοῦλος** ἐπὶ κεφαλῆς στρατεύματος ἔλαβε μέρος εἰς μάχας ἐν Σάμῳ τῷ 1821 καὶ Χίῳ τῷ 1822 θεραπεύων ἅμα καὶ ἡρωϊκώτατα πολεμῶν. Κατὰ ἔγγραφον διασωθὲν οὗτος διετῆρει στρατιώτας ἰδίοις ἐξόδοις καὶ κατὰ πιστοποιήσιν τοῦ ἐπισκόπου

Σάμου καὶ τοῦ συνταγματάρχου Λυκούργου «χειρουργὸς ὦν περίφημος, ὄχι μόνον τοὺς τραυματιζομένους ἄνευ ὀβολοῦ ἐθεράπευεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνδεεῖς αὐτῶν χρηματικῶς ἐβοήθει». Ἐπίσημον πιστοποιητικὸν ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «ἀπὸ τὴν φύσιν ἐγεννήθης ἰατροχειρουργός. Ἡ προθυμία καὶ ὁ ζήλος καὶ ὁ πατριωτισμός, τὰ ὁποῖα ἀμίμητα ἐσυντρόφεισαν τὴν ἰατροχειρουργικὴν τέχνην σου, ἀπέδειξαν ὁποῖου χαρακτήρος καὶ ὁποῖας σπανίας ἐκτιμήσεως ἄνθρωπος εἶσαι».

Ὁ ἐξ Ἀνδριτσαίνης τῆς Ὀλυμπίας **Παναγιώτης Ἱατρόπουλος** διεκρίθη ὡς πολεμιστῆς καὶ ὡς ἰατρός, διορισθεὶς ἐπισήμως. Ἐπιστολὴ τοῦ στρατάρχου Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ἀπὸ 13 Αὐγούστου 1822 πρὸς αὐτὸν ἔχει ὡς ἐξῆς:

« Δοτόρο Σινιὸρ Παναγιωτάκη,

Τὸ γρηγορότερο εὐθύς, ὅπου λάβεις τὸ παρόν μου νὰ μᾶς στείλῃς πέντε φορτώματα φυσέκια μὲ ἀγιωργίτικα ζῶα. Μὴ χασομερήσεις οὔτε στιγμή, ὅτι ἔχομεν μεγάλη ἀνάγκη».

Ὁ **Ἰωάννης Μαγιοκλῆς**, καταγόμενος ἐκ Σπάρτης, αὐτομολήσας κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ χειρουργοῦ, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως καὶ ἄλλας μάχας καὶ τέλος ἐφονεύθη ἐν τῇ πατρίδι του. Πιστοποιητικὰ τῶν Ἡλ. Μαυρομιχάλη, Δ. Ὑψηλάντου καὶ Νικήτα Σταματολοπούλου βεβαιοῦσι τὰ τῆς ἐξαιρέτου αὐτοῦ δράσεως.

Ὁ **Ἀντώνιος Ἀθ. Μαυρογιάννης** ἐκ Πάργας, κατετάχθη ὡς ἰατροχειρουργὸς εἰς τὸ ἐν Μολδαυίᾳ καὶ Βλαχίᾳ στράτευμα κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως, κατῆλθε τῷ 1822 εἰς Ἑλλάδα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς διάφορα στρατόπεδα εἰς Τρίπολιν, Ἀκροκόρινθον, Πάτρας καὶ Κέρκυραν. Εἰργάσθη δὲ ὡς ἰατρός καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ φαίνεται διενεργῶν ἰατροδικαστικὰς πράξεις. Ἐνα τῶν υἱῶν του ὠνόμασεν Ἱπποκράτη. Ὁ Α. Μαυροκορδάτος πιστοποιεῖ κατ' Αὐγούστον τοῦ 1832 ὅτι «πανταχοῦ ἐξετέλεσε τὸ ἔργον του μὲ ἀκρίβειαν».

Ὁ **Ἀγαμέμνων Αὐγερινός**, ἐπίσης ἰατρός καὶ πολεμιστῆς ἠμείφθη τῷ 1832 διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχιάτρου τῆς φάλαγγος, ἀλλ' ἄνευ ἀπολαυῆς τινος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ κοινοποιήσεως πρὸς αὐτὸν διατάγματος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Σπ. Μήλιου.

Ὁ **Μιχαὴλ Κάββας**, ἐξ Ἄργους, ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχίατρος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔλαβε μέρος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως. Ἡ

στρατιωτική δράσις τούτου πιστοποιεῖται δι' ἐγγράφου ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τῶν Θεοδ. Κολοκοτρῶνη, Πητρ. Μαυρομιχάλη, Ἄνδ. Λόντου, Σπ. Μεταξᾶ, Κανέλ. Δηλιγιάννη καὶ ἄλλων. Ὁ Κάββας προσέφερε καὶ ἐξ ἰδίων πλεῖστα κατὰ τὸν ἀγῶνα, οἶον κοσμήματα, ἵππους, σῖτον κτλ. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς Ν. Ρενιέρης τῷ 1825 ἀναφέρει ὅτι οὗτος διετέλεσεν ἐν αὐτῇ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας Ἄργους.

Ἐν τῷ μητρώῳ παρὰ τούτους ἀναφέρονται καὶ οἱ ἑξῆς:

Διονύσιος Γιαννόπουλος, ἢ Γιατράκος, ἐκ Πυλίας.

Ἄντωνιος Ἀρσενίου Μαυρογιάννης ἐξ Ἠπείρου.

Γεώργιος Γένειας, ἐξ Ἄρτης, ἐμπειρικός ἰατρός καὶ φαρμακοποιὸς ὑπηρετήσας ἀμισθεῖ. Ὁ ἀδελφός του συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ πολλὰς βασάνους.

Μιχαὴλ Μάντζας, ἐκ Κερπινῆς.

Ἰωάννης Κόλιας ἢ Χόρμοβας, ἐξ Ἠπείρου.

Παναγιώτης Κουρκουτᾶς, ἐκ Λακωνίας.

Νικόλαος Θεοφιλόπουλος, ἐκ Βυτίνης.

Γεώργιος Σακελλαρίου ἢ Λαμπριάδης, ἐκ Κυνουρίας.

Νικόλαος καὶ Διονύσιος Μελισσηνός, ἐκ Κέας.

Ἀναστάσιος Παπαγιαννόπουλος, ἐκ Γορτυνίας, ἰατροχειρουργὸς πληγῶθεις κατὰ τὸν ἀγῶνα.

Κωνσταντῖνος Κυριακὸς ἐκ Χορμόβου.

Τριαντάφυλλος Ἀμπρανίτης ἐκ Ναυπάκτου.

Ἀθανάσιος καὶ Θεόδωρος Γκίκας, ἐκ Δωρίδος.

Γεώργιος Κανταράκης ἐξ Οἰτύλου.

Θεόδωρος Νικολαΐδης, ἐξ Ἀθηνῶν, ὑπηρετήσας ὡς ἰατρός εἰς τὰ σώματα τοῦ Βάσου Μαυροβουνιώτη καὶ Στ. Κατσικογιάννη μὴ λαβῶν οὐδεμίαν ἀμοιβήν.

Ἀθανάσιος Σούρτης, ἐξ Ἀθηνῶν.

Παναγιώτης Γιώργενας, ἐκ Κύμης.

Χαράλαμπος Πασχάλης, ἐκ Σπάρτης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἀναστάσιος Νικολάου, ἐξ Ἠπείρου.

Νικόλαος Ἀποστολάκος, ἐκ Λακωνίας.

Θεόδωρος Καστάνης, ἐκ Λακωνίας.

Νικόλαος Λαμπράκης, ἐκ Πύλου.

Χαράλαμπος Καπιτσινάκης, ἐκ Λακωνίας.

Ἡλίας Γιατρᾶκος, κάτοικος «Μησθρᾶ» τοῦ Δήμου Σπάρτης.

Ἄνδρέας, Ἰωάννης, Γεώργιος, Νικόλαος καὶ Μιχαὴλ Γιατρᾶκος.

Γεώργιος Σισίνης.

Ἰωάννης Σταυρόπουλος.

Λάζαρος Γεωργίου, ἐκ Γαστούνης.

Ἰωάννης Πράσιнос ἐξ Ἰωαννίνων. Κάτοικος Ἑρμουπόλεως ὑπηρέτησεν ἀπὸ τοῦ 1823 – 1830 ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη, Κριεζώτην καὶ Μαυροβουνιώτην, θεραπεύσας πολλοὺς, καταβάλλων μάλιστα ἐξ ἰδίων τὰ ἔξοδα, βοηθὸν ἔχων τὸν υἱὸν του Εὐστάθιον. Ἐν τοῖς ἐγγράφοις του εὕρηται πιστοποιητικὸν τοῦ ἐν Κέα Γάλλου ἱατροῦ Φρασινέκ τῆς 14 Ἀπριλίου 1826.

Ἀνάργυρος Πετράκης, ἐξ Ἀθηνῶν, ὑπηρέτησεν ὡς στρατιώτης καὶ ἱατροχειρουργὸς κατὰ τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τὸν Δ. Ὑψηλάντην.

Πέτρος Χορμόβας, ἐκ Χορμόβου.

Παναγιώτης Κουρκουτᾶς, ἐκ Λακωνίας.

Νικόλαος Ἰατρόπουλος ἢ Γιατρούλιας ἐκ Καλαμῶν.

Βασίλειος Ἰατρός, ἐκ Χαλανδρίτσης, ἐπ. Πατρῶν.

Ἄνδρέας Κ. Πετιμεζᾶς.

Εὐθύμιος Φωτόπουλος.

Ἀλέξιος Ἰατροῦ ἢ Δαγορίσιας, ἐξ Ὑπάτης, φλεβοτόμος.

ἐν ἄλλαις δὲ πηγαῖς

οἱ Διονύσιος Πύρρος,

Ἀναστάσιος Λευκίας καὶ ἄλλοι.

Ἄλλὰ καὶ πολιτικοὶ ἱατροί, μὴ ὑπηρετήσαντες εἰς τὸν στρατὸν προσέφερον μεγάλας ὑπηρεσίας κατὰ τὸν ἀγῶνα. Οὕτω ὁ ἐκ Ζακύνθου Νικόλαος Καλύβας ἐκπαιδευθεὶς ἐν Πετροπόλει τῷ 1800, προσήλθε τῷ 1821, ἵνα ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἀρξάμενον ἀγῶνα. Μνηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς ἐταιρείας ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, εἰσήγαγε πολλὰ μέλη εἰς αὐτήν, ὀρκίζων ταῦτα διὰ τοῦ ἱερέως Ἀργυροπούλου καὶ σφραγίζων τὰ ἐνδεικτικὰ δι' ἐπισήμων σφραγίδων, τὰς ὁποίας εἶχον ἐμπιστευθῆ εἰς αὐτόν. Κατ' ἐπίσημα ἐπίσης πιστοποιητικὰ παρεχώρησεν οὗτος διὰ τὸν ἀγῶνα καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν. Ἡ γραμματεία τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου βεβαίωτ' τὰ χρεωστούμενα εἰς αὐτόν, ὁ δὲ ἱατρός Σχινᾶς τὴν παραλαβὴν ὀργάνων καὶ βιβλίων ἱατρικῶν ἐπιπροσθέτων «πρὸς χρῆσιν τοῦ Γένους». Ἀξία σημειώσεως εἶναι ἀπόδειξις 37

ταλλήρων καὶ 69 ὀβολῶν, ἃς ἐπλήρωσεν ὁ Καλύβας ἐκ διαφόρων εἰσφορῶν «διὰ μπαροῦτι καὶ μολύβι πού ἐστάλησαν εἰς τὰς 26 Ἰουνίου 1821 εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ὑβου εἰς Μεσολόγγι». Ἡ ἄλλη σημείωσις πιστοποιεῖ ὅτι ἀπεστάλησαν «2 κάσσεσ με ἰατρικὰ διάφορα, καὶ τάλληρα κολονᾶτα ἐκ συνεισφορᾶς 1472¹.

Προκειμένου περὶ φιλικῶν, ὁ Ι. Φιλήμων εἰς τὸ : «Ἱστορικὸν αὐτοῦ δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως» ἀναφέρει ὡς μέλη τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας 17 ἰατρούς, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι ἔλαβον μέρος καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἐκ τούτων ὁ Νικόλαος Καλύβας φέρεται μῆσας περαιτέρω 22, ὁ Χρυσοσπάθης 6, ὁ Γιατρᾶκος 2, ὁ Ἀναστ. Πελοπίδας 7, ὁ Δ. Πελοπίδας 11 καὶ ἄλλοι ὀλιγωτέρους.

Ἡ περίθαλψις τῶν ἀσθενούντων στρατιωτῶν καὶ τῶν τραυματιῶν, ὅπου μὲν, ἀλλὰ σπανιώτατα, παρευρίσκοντο ἐπιστήμονες ἰατροὶ ἐγένετο ὑπ' αὐτῶν φυσικῶ τῶ λόγῳ ἐπιστημονικωτέρα· ὅπου δὲ καὶ συχνότερον μόνον ἐμπειρικοί, αὕτη διενεργεῖτο συμφώνως πρὸς τὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας εἶχον ἀποκτήσει οὗτοι ἐκ τῆς πράξεώς των καὶ τῶν χειρογράφων ἰατροσοφίῶν². Τινὲς μάλιστα τὰς ἀποκτηθείσας γνώσεις ἐπεχειροῦν νὰ διατυπώσωσιν εἰς ἴδια χειρόγραφα ἰατροσόφια, ὡς εἶναι καὶ τὸ τοῦ ἀγραμμάτου ἐμπειρικοῦ Μανιάτη, τὸ ἀποκείμενον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, ἐν ᾧ παρὰ τὰ συμπεράσματα τῆς πείρας ἐπὶ τραυμάτων παραθέτει οὗτος καὶ τινὰ πρωτόγονα σχεδιασμάτα του.

Ἄμφότεροι ὅμως, οἱ τε ἐπιστήμονες ἰατροὶ καὶ οἱ ἐμπειρικοί, εὐρίσκοντο συνηθέστατα πρὸ τελείας ἐλλείψεως φαρμάκων, εἰδῶν ἐπίδεσεως καὶ ἐργαλείων. Δι' ὃ καὶ κυριώτερα φάρμακα ἦσαν ἀφεψήματα ξυλοκεράτων ἢ σύκων ἢ ἐγχύματα βοτανῶν, μετὰ ἐντριβῶν τοῦ σώματος, σικυῶν καὶ φλεβοτομίας, ἦν ἐνήργει, ὅταν ὑπῆρχεν, εἰδικὸς φλεβοτόμος.

Ἡ θεραπεία τῶν τραυμάτων, ἐγένετο διὰ τεμαχίων ὑφάσματος ἐμβρεχομένων διὰ ρακῆς, ἀνάλογος δηλ. τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου Παρέ

¹ Πολιτικοὶ ἰατροὶ ἀναφέρονται ἔτι ὁ Νικόλαος Θεοφιλόπουλος ἐκ Βυτίνης, ὁ Ἀντώνιος Μεντιῶρος ἐκ Τριπόλεως, οἱ Ἰωάννης καὶ Βασίλειος Ἀρετᾶς καὶ ἄλλοι.

² Ὅρ. καὶ Ἀρ. Π. Κούζη, Οἱ ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Ἀρχεῖα Ἱατρικῆς 1905 σελ. 272 καὶ Τινὰ περὶ ἰατροσοφίῶν κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους. Αὐτόθι 1907, σ. 76. Ἐπίσης καὶ ἄρθρα Δημῶδης Ἱατρικῆ καὶ Ἱατροσόφια ἐν Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

δι' οίνοπνεύματος συνιστωμένης. Ἡ δ' αἰμόστασις διενηργεῖτο διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου.

Ὁ ἐπίδεσμος ἐπὶ καταγμάτων ἐγένετο διὰ ταινιῶν ὑφάσματος μετὰ λεπτῶν ναρθηκίων ἐκ ξύλου, φλοιοῦ δένδρων ἢ καρτονίου. Ἡ ἐξωτερικὴ δ' ἐπιφάνεια τοῦ ἐπιδέσμου ἐπεχρίετο δι' ἀλοιφῆς συνισταμένης ἐκ σάπωνος καὶ βράκης.

Μετὰ τὴν μάχην τοὺς τραυματίας οἱ ἀσθενεῖς ἐνεπιστεύοντο εἰς μονὰς ἢ τὰ πλησίον χωρία πρὸς περαιτέρω περίθαλψιν, διενεργουμένην ἰδίως διὰ γυναικῶν. Ὁ Καμπούρογλους δ' ἀναφέρει καὶ ὀνόματα γυναικῶν περιθαλπουσῶν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν τοὺς κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτῆς τραυματίας.

Ὅταν δὲ κατόπιν ἐγνώσθη ὅτι εἶχεν ἰδρυθῆ πρόχειρον, ἢ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους μονιμώτερον νοσοκομεῖον, ἐκεῖ ἀπεστέλλοντο οἱ βαρύτερον πάσχοντες πολεμισταὶ ἢ τραυματαῖαι.

Λίαν ἐνδιαφέρον εἶναι τεῦχος χειρόγραφον διασωθέν, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν: «Κατάλογος ἀκριβῆς τῶν εἰς τὸ ἐν Ἀμπελακίῳ Σαλαμίνοσ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον ἰατρευθέντων 153 στρατιωτῶν ἀπὸ 3 Ἰανουαρίου 1829 μέχρι 5 Ἰανουαρίου 1830». Ἐν αὐτῷ ἀρκούντως συστηματικῶς εἰς στήλας ἀναγράφονται τὸ ὄνομα τοῦ ἀσθενοῦς, ἡ ἡμέρα τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου, ὁ βαθμὸς, τὸ σῶμα, εἰς ὃ ἀνήκεν, ἡ διάρκεια τῆς ἀσθενείας, ἡ ἔκβασις τῆς νόσου κτλ. Ἐκ τῶν 153 τούτων ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν, ἀπέθανον 14. Αἱ διαγνώσεις ἔχουσιν ὡς ἑξῆς: Πληγὴ εἰς τὸ χέρι, βόλι, πληγὴ εἰς τὸν μαστόν, βόλι εἰς τὸ χέρι, πληγὴ διὰ ξίφους, βόλι εἰς τὸ γόνατο, πληγὴ χρονία, μολύβι εἰς τὴν πλάτη κτλ.

Διὰ τοὺς παθολογικοὺς ἀρρώστους ἡ διάγνωσις φέρεται: περιπνευμονία ἢ πνευμονία, βήχας χρόνιος, ζοχαδιακὸν πάθος, πυρετός, κακοχυμία, στήθόπονος, παροξυσμός, κολικόπονος, ὄφως πληγὴ κτλ.

Διευθυντὴς τοῦ Νοσοκομείου τούτου ἦτο ὁ ἐκ Πλατυγύρου τῆς Μακεδονίας Χρῖστος Νικολαΐδης, οὗτινος ὁ πατὴρ ἦτο πλούσιος κτηματίας. Ἄμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ἀγῶνος προσήλθε μετὰ τῶν πρώτων καὶ προσέφερον 154 τάλληρα· 2 ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐφονεύθησαν μαχόμενοι ὑπὲρ πατρίδος. Οὗτος ὑπῆρέτησεν ὡς ἰατρός καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα, κατὰ πιστοποίησιν δὲ τοῦ στρατάρχου Δ. Ὑψηλάντου διωρίσθη χειρουργός κατὰ τὸ 1828 εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀρχηγοῦ Κριεζώτου. Ὁ Νικολαΐδης φαίνεται γνωρίζων ὀλίγα μόνον γράμματα, ὡς δ' ἀναφέρει τὴν ἰατροχειρουργικὴν ἐσπούδασε παρὰ τῷ Ἱεροθέῳ Ἰωαννίδῃ.

Ὁ Κριεζώτης πιστοποιεῖ ἐπίσης ὅτι οὗτος ἰάτρευσε 59 ἐκ τῶν τῆς χιλιαρχίας του τραυματιῶν: «μὲ ἴδια ἰατρικά, χωρὶς νὰ λάβῃ ἀπὸ κανένα τίποτε». Ἐτερον πιστοποιητικὸν τοῦ 1822 ἀναφέρει τὰ αὐτὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Εὐρίπου. Πρὸς τὸν Νικολαΐδην ἀπευθυνόμενος ὁ γάλλος Dr Blondeau, ὅστις μετὰ τοῦ θείου του Dr Bailli εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις φιλελληνικοῦ κοιμιτάτου, καὶ εἶχε διορισθῆ ἀρχίατρος τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐν ἐγγράφῳ ἀπὸ 24 Φεβρουαρίου 1829, βεβαιοῖ ὅτι ἐξ 86 ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν ἐθεραπεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ πάντες. Ἐν ἐγγράφῳ δὲ συντεταγμένῳ γαλλιστὶ προσθέτει: «δὲν ἀμφιβάλλω ποσῶς ὅτι καλούμενος εἰς νέαν ὑπηρεσίαν, ὡς χειρουργὸς τῆς χιλιαρχίας Κριεζώτου, θὰ δείξητε τὴν αὐτὴν ἀφοσίωσιν, ἣν καὶ μέχρι τοῦδε».

Ἐπὶ τοῦτοις ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων πινάκων ἐμφαίνεται καὶ ὁ ἀκριβῆς καὶ λεπτομερὴς λογαριασμὸς τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως τοῦ νοσοκομείου τούτου.

Νεκροψίαι, ὡς εὐνόητον, δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ διενεργηθῶσιν. Ἡ μόνη νεκροψία ἢ ἀναφερομένη κατὰ τὸν ἀγῶνα εἶναι ἡ τοῦ λόρδου Βύρωνος γενομένη ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Bruno, θεράποντος ἰατροῦ τούτου, τοῦ Λουκᾶ Βάγια, ἰατροῦ καὶ χειρουργοῦ τοῦ σώματος τῶν Σουλιωτῶν καὶ τοῦ Ἑρρίκου Τράϊμπερ, χειρουργοῦ τοῦ σώματος τοῦ πυροβολικοῦ. Οὗτοι προέβησαν κατόπιν καὶ εἰς ταρίχευσιν τοῦ πτώματος, παρουσίᾳ καὶ τοῦ μνημονευθέντος Στεφανίτη, γνωρίμου τοῦ Βύρωνος.

Τοιαύτη ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς, ὡς ἐκ τοῦ εἰς κλεψύδραν προσμετρομένου χρόνου, ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα καὶ ἡ δρᾶσις τῶν ἰατρῶν, ἐπιστημόνων τε καὶ ἐμπειρικῶν, οἵτινες διέθεσαν δι' αὐτόν, ὡς ἐλέχθη, οὐ μόνον ὄλους αὐτῶν τοὺς πόρους, ἀλλὰ συχνάκις καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των.

Μετὰ πολλῆς δὲ συγκινήσεως ἀναγινώσκει τις εἰς τοὺς διασωθέντας φακέλλους τὰς ἀγωνιώδεις ἐκκλήσεις τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν ἢ καὶ ἐνίων ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων εὐρεθέντων ἐν τελείᾳ ἐνδείᾳ μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀγῶνος, πρὸς παροχὴν τῆς ὑπὸ τοῦ μόλις ἀνισταμένου ἔθνους χορηγουμένης πενιχρᾶς συντάξεως, ἐνίοτε μὴ ὑπερβαινούσης τὰς δέκα δραχμάς.

Τιμὴ καὶ δόξα καὶ βαθυτάτη εὐγνωμοσύνη εἰς τὴν μνήμην καὶ τούτων μετὰ τῶν λοιπῶν ἀσυγκρίτων ἀρχηγῶν ἡρώων τε καὶ μαρτύρων τοῦ

μεγάλου ἀγῶνος, οἵτινες διὰ τῆς ἀδιασείστου πίστεως πρὸς τὴν Θεῖαν πρόνοιαν, τὴν δειχθεῖσαν πάντοτε σώτειραν διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς ἀκλονήτου αὐτῶν ἀνδρείας, τὴν τέως ψυχῇ τε καὶ σώματι δεσμίαν Πατριδα ἐπέτυχον νὰ παραδώσωσι καὶ πάλιν ἐλευθέραν. Εἶναι οἱ μεγάλοι μυσταγωγοί, οἵτινες βαθέως φρονηματίσαντες τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων, ἐχάραξαν καὶ τὴν ὁδόν, ἣν κατόπιν ἐνθουσιώδεις, καὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος ἐθνικῆς ὑπεροχῆς, ἠκολούθησαν οἱ ἥρωες τοῦ 1912 καὶ 1930 καὶ τελευταίως οἱ μεγαλοουργοὶ ἥρωες τοῦ κατὰ ξηράν, θάλασσαν καὶ ἀέρα στρατοῦ μας, οἱ τροπαιοῦχοι τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου, τοῦ Ἑλ-Ἀλαμέιν καὶ τοῦ Ρίμινι, τοῦ Πρωτέως καὶ τῆς Ὀλγας, μετὰ τοῦ αἵματος τῶν ὁποίων καὶ οἱ νεώτεροι ὑγειονομικοὶ, μόνιμοί τε καὶ ἔφεδροι, ἐθελονταὶ νοσοκόμοι καὶ παρήγοροι ἀδελφαὶ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, μεθ' ἠρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας συνανέμιξαν ἀφθονώτατον καὶ τὸ ἰδικόν των, πρὸς οὓς πάντας, συνταυτίσαντας τὸ ὄνομα αὐτῶν πρὸς νέαν τῆς Ἑλλάδος εὐκλειαν, μετὰ ὑπερτάτης τιμῆς καὶ ὑπερηφανείας ἐκ παραλλήλου τρέπεται ὁ νοῦς πάντων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἔνδοξον ταύτην ἡμέραν.

ὦ σεῖς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πίνδου ἄρματωλοὶ
 Ποῦ γιὰ τὴ λευτεριά ἐμαρτυρήσατε
 Ξυπνήσατε καὶ χαιρετίσατε
 Τὴ ῥοδοχρυσωμένη τῆς ἀνατολῆς,

ὕμνων ἔψαλλεν ὁ Προβελέγγιος

ὦ σηκωθῆτε ἀπ' τὰ χορταριασμένα μνήματα
 Καὶ ῥάνετε μὲ ἀμάραντα στεφάνια
 Τῶν τέκνων σας τὰ νικηφόρα βήματα
 Τὴ νέα μας δόξα καὶ περηφάνια!

Εἶναι οἱ νεώτεροι ἐθνικοὶ ἥρωες, οἵτινες διὰ τοῦ ἀτομικοῦ των καὶ τῶν τετιμημένων ἀρχηγῶν των ψυχικοῦ σθένους καὶ τῆς ὑπερόχου αὐταπαρνήσεώς των, ὡς ἄλλοτέ ποτε περίδοξοι οἱ πρόγονοι κατὰ βαρβάρου δεσπότητος εἰς τὸν Μαραθῶνα, τὰς Πλαταιάς καὶ τὰ ὕδατα τῆς Σαλαμίνας, δὲν ἀφήκαν καὶ οὗτοι ἄνευ ἐκδικήσεως τὴν εἰς τὴν πατρίδα τοῦ πολιτισμοῦ, ὑπὸ ἀλαζόνων σιδηροφράκτων λεγεῶνων, ἐλαυνομένων ὑπὸ κατακτητικῆς μανίας, προσγενομένην ἀσεβῆ ὕβριν, ἀναδειχθέντες

οὕτω προτοπόροι τῆς Νίκης ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι πρὸς κατίσχυσιν τῆς ιδέας τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας.

Εἰς μνήμην τῶν μεγαλουργῶν συντελεστῶν τοιούτων παλαιότερων καὶ νεωτέρων θριάμβων ἢ Ἑλλάς, λάτρις πάντοτε τοῦ ὠραίου καὶ μεγάλου, πλήρης νέου κλέους καὶ πεποιθυῖα, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς θέλει διαλύσει τελικῶς τὰ ἐπιπροσθούντα ἐπίβουλα, σοφιστικά καὶ τοῦ σκότους στοιχεῖα, πρὸς τελικὴν δικαίωσιν τῶν μεγίστων ὑπηρεσιῶν καὶ θυσιῶν τῆς, προσέρχεται κατὰ τὴν σεμνοτάτην ταύτην ἐπέτειον κλίνουσα τὸ γόνυ εὐλαβῶς, ν' ἀποθέσῃ τίμιον καὶ ἀμάραντον στέφανον, μὲ τὴν ᾠδὴν τοῦ Παλαμᾶ εἰς τὰ χεῖλη:

Πνοὲς ποῦ πλανᾶστε σ' ἄλλη ζωὴ, Λείψανα κι' ἂν κοιμᾶσθε
Σᾶς λειτουργοῦν στῆ δόξα μου. Μακαρισμένοι νά 'στε.

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Π. ΚΟΥΖΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΗΝ ΕΟΡΤΗΝ

Ὁ μέγας ιδεολόγος Ἕλληνας φιλόσοφος Πλάτων, ἔλκων τὸ γένος ἀπὸ τοῦ βασιλέως Κόδρου καὶ τοῦ Σόλωνος, καταθελχθεὶς ἐκ τῆς ὑπερόχου ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωκράτους, εἰκοσαετῆς ἐγένετο μαθητὴς αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐγκατέλιπε τὴν ποίησιν, περὶ ἣν ἠσχολεῖτο, καὶ κατέκαυσε τὰ ποιήματά του, καίτοι ἀληθῶς εἶπεῖν οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν καλλιτέχνης καὶ ὁ ποιητὴς μάλιστα προφήτης. Ἦτο δὲ 28 ἐτῶν, ὁπότε, καταβληθεὶς διὰ τὸν ἄδικον καὶ τραγικὸν θάνατον τοῦ μεγάλου διδασκάλου του, ἀπεδήμησεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Κυρήνην, τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα, ὅπως ἐκ τοῦ σύνεργου γνωρίσῃ τὰς γνώμας τῶν Πυθαγορείων καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων. Πλήρης σοφίας 40οῦτης ἐπανέρχεται καὶ μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ προάστειον τῶν Ἀθηνῶν ἐν τοῖς κήποις τοῦ ἥρωος Ἀκαδήμου παρὰ τὸν Κολωνὸν ἰδρύει τῷ 387 π. Χ. ἐν ἰδίῳ κήπῳ, ἐν ᾧ καὶ βωμὸς τῶν Μουσῶν καὶ σύμπλεγμα Χαρίτων ἀνηγέρθη, τὴν πρώτην Ἀκαδημίαν, ἐν ᾗ ἐρευνοῦνται πάντα σχεδὸν τοῦ ἐπιστητοῦ τὰ μέρη, καλλιεργεῖται ἢ διὰ τῆς ἐπιστήμης ἀπόκτησις ἐλευθέρας προσωπικότητος καὶ προπαρασκευάζεται διὰ τῆς γνώσεως τοῦ ἀπολύτου ἰδεώδους καὶ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν ἢ εὐδαιμονία τῶν πολιτῶν. Ἡ ὑπέροχος αὕτη ἔρευνα καὶ ἡ ὑψίστη διδασκαλία ἐξηκολούθησαν ἀδιακόπως ἐπὶ ἑννέα ὀλοκλήρους αἰῶνας, μέχρις οὗ ἐντολῇ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐκλείσθη ἡ Ἀκαδημία καὶ ἐξεδιώχθησαν ἐξ Ἑλλάδος οἱ σοφοί. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἐν τῇ Πλατωνικῇ Ἀκαδημίᾳ τὴν 7^{ην} Ἰουλιανῶν, ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Πλάτωνος, ἦγετο μεγάλη ἐορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ σοφοῦ ἱδρυτοῦ τῆς, τῆς εὐγενεστέρας ὄντως, ἀγνοτέρας καὶ ὠραιοτέρας φιλοσοφικῆς ἑλληνικῆς διανοίας τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας ἡ ἡμέρα τῶν γενεθλίων τοῦ Πλάτωνος ἐξηκολούθησεν ἐορταζομένη πανηγυρικῶς κατὰ διαταγὴν τῶν Μεδίκων καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ, ὅτε ἐκεῖ αἱ περὶ Πλάτωνος μελέται ἤρ-

ξαντο ἀναθάλλουσαι καὶ νέα Πλατωνικὴ Ἀκαδημία ἰδρυθεῖσα ἀνέλαβε τὴν συνέχισιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς περιφήμου παλαιᾶς τῶν Ἀθηναίων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ αἱ ξέναι Ἀκαδημαίαι τιμῶσι τοὺς ἐξέχοντας ἄνδρας τῆς χώρας των, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ νεωτέρα Ἀκαδημία τῶν Ἀθηναίων, δεχθεῖσα ὁμοφώνως τὴν πρότασιν τοῦ νῦν προέδρου αὐτῆς, ἀπεφάσισεν, ὅπως συνερχομένη κατ' ἔτος εἰς πανηγυρικὴν συνεδρίαν κατὰ τὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων τοῦ Πλάτωνος, συμπίπτουσαν πρὸς τὴν σήμερον 22^α Μαΐου, συνεχίση καὶ αὕτη ἐορτάζουσα ταύτην, ἐκφωνουμένης ὁμιλίας, λαμβανομένης ἐκ τῶν λαμπροτάτων δημιουργημάτων, τῶν ἐξόχως ἐπαιρόντων τὸ φρόνημα καὶ ἐξευγενιζόντων τὴν ψυχὴν, τοῦ μεγαλοφυοῦς ἐκείνου πνεύματος, καὶ ὡς εἰκός, τοῦ μεγάλου διδασκάλου αὐτοῦ, συμπαραστάτου καὶ ἐτέρου τῶν φρουρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος κατὰ τὴν πρὸς τὴν σημερινὴν Ἀκαδημίαν ἀνάβασιν, τοῦ Σωκράτους, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν, ἢ περαιτέρω καὶ ἄλλων ἐκ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς αὐτῆς περιόδου τῆς ὑψίστης πνευματικῆς ἀκμῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, καταδεικνυομένης ἅμα οὕτω καὶ τῆς ἀδιασπάστου ἀλληλουχίας καὶ ἐνότητος τοῦ ἡμετέρου πρὸς τὸν πνευματικὸν βίον τῶν ἐνδόξων προγόνων.

Εἶναι, ὡς εὐνόητον, τιμὴ ὀφειλομένη ὑπὸ τῆς συνεχιζούσης νῦν τὸ ἔργον τῆς Πλατωνικῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηναίων, ἅμα μὲν πρὸς τὸν συναγαγόντα ἐν ταύτῳ μετὰ τῶν τοῦ Σωκράτους ὑπερόχων γνωμῶν περὶ τοῦ θεμελιώδους προβλήματος τοῦ σκοποῦ τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως καὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ ἐξαιρετὰ προϊόντα τῆς διανοίας περὶ κόσμου πλασθέντος κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἠθικῆς διαβιώσεως τοῦ λαοῦ, τὰ πλήρη ὄντως θεμελιώδους ἀληθείας καὶ ἀνυπερβλήτου κύρους, περὶ ὧν ὁ Κάντιος ἔλεγεν, ὅτι οὐ μόνον τὴν φιλοσοφίαν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ φιλοσοφεῖν ἠδύναντο νὰ διδάξωσιν· ἅμα δὲ πρὸς τὸν ἔξοχον πνευματικὸν ἡγέτην τὸν τελειότατον καλλιτέχνην τοῦ λόγου, τὸν ἐπιζητήσαντα νὰ συλλάβῃ ἐν τῇ φιλοσοφικῇ διανοήσει καὶ τῇ ζωτικῇ αὐτοῦ ἐρεύνη οὐ μόνον τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα· τὸν γνωρίσαντα τὴν ἰδεώδη κοινωνίαν καὶ πολιτείαν, ἀγαγόντα δὲ εἰς τελειότητα τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἦν μάλιστα καὶ ἐταύτιζε πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόν, ἐπιστέγασμα ὄντως τῆς ὅλης αὐτοῦ διδασκαλίας. Πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος παρεδέχθη τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς γνώμην τοῦ Πυθαγόρου καὶ προσήνεγκε μάλιστα καὶ νέας περὶ αὐτῆς ἀποδείξεις· καὶ οὐτινος τέλος τὰ μὲν

διδάγματα τὰ ἐρμηνεύοντα τὸν κόσμον ὡς ἔργον λογικῆς αἰτίας, μετὰ σκοπιμότητος ρυθμιζούσης τὴν ὕλην, καθ' ἃ ὁ Ἰουστίνος λέγει: «Οὐκ ἀλλότριά εἰσι τῶν τοῦ Χριστοῦ», ἡ δὲ διδασκαλία, ὡς καὶ ἄλλων σοφῶν Ἑλλήνων, χριστιανῶν πρὸ Χριστοῦ ὡς καλοῦνται, κρίνεται ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος: «χρήσιμος πρὸς θεοσέβειαν προπαιδεία οὖσα τοῖς τὴν πίστιν δι' ἀποδείξεως καρπουμένοις».

Τοιοῦτου θείου ἀριστοκράτου τοῦ πνεύματος, θεμελιωτοῦ καὶ ἱεροφάντου ὑψίστων ἰδεῶν, ἀφθίτου δὲ δόξης ἀνδρός, ἐκλήθημεν σήμερον ἐν τῇ ἐστίᾳ ταύτῃ τῆς ἐρεῦνης τῆς ἀληθείας, τὴν γενέθλιον ἡμέραν νὰ ἐορτάσωμεν καὶ τιμήσωμεν, ἀναμιμνησκόμενοι τῆς τελειότητος τῶν γνωμῶν αὐτοῦ, οὐ μικρᾶς ἀξίας πρὸς ἀναβίωσιν, ἐξύψωσιν πνεύματος καὶ ἐξευγενισμόν ψυχῆς, ἀπαραιτήτων ὄντως καὶ τούτων παρ' ἡμῖν ἐν τῇ ἀναμενομένη ἀναγεννήσει καὶ ἀνασυγκροτήσει μετὰ τὴν πρόσφατον δουλείαν καὶ τοὺς παντοειδεῖς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς κινδύνους τῆς Πατρίδος. Μόνον διὰ μέσου τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἔλεγεν ὁ **Κενyon**, τὰ δύο σπουδαιότατα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ζωτικότητα τῆς φυλῆς καὶ ἡ πειθαρχία, ἀμφότερα ὑψίστης σημασίας διὰ πᾶν πεπολιτισμένον Κράτος, εἶναι δυνατὸν ὡς ἄριστα νὰ ἐπιτευχθῶσιν.

Μεθ' ὃ ὁ Πρόεδρος λέγει τὰ ἐξῆς:

Ἄντιπρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἰωάννης Καλιτσουνάκης, βαθύς μελετητῆς καὶ ἐρευνητῆς τοῦ Πλάτωνος, ἔχει τὴν τιμὴν πρῶτος νὰ ἐγκαινιάσῃ σήμερον τὴν ἐορτὴν ταύτην διὰ λόγου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Πλάτων καὶ ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὸν σημερινὸν πολιτισμόν». Ὁ κ. Καλιτσουνάκης παρακαλεῖται νὰ λάβῃ τὸν λόγον.

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΕΩΤΕΡΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ

ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ

Γενομένη κατά τὴν Συνεδρίαν τῆς 22ας Μαΐου.

Ἡ ἑορτὴ τὴν ὁποίαν τελεῖ σήμερον ἡ Ἀκαδημία ἔχει τι τὸ καινοφανὲς καὶ ἀσύνηθες. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας τῆ 11 Μαρτίου 1946, ἀπεφασίσθη, τῆ προτάσει τοῦ σημερινοῦ προέδρου αὐτῆς, ἵνα εἰς τὸ μέλλον κατ' ἔτος ἐντὸς τοῦ τρίτου δεκαήμερου τοῦ Μαΐου τελεῖται ἐπίσημος ἑορτὴ εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου ἀρχαίου Ἑλληνοῦ φιλοσόφου.

Ἡ ὀρισθεῖσα ἡμέρα ἔχει τὸν λόγον ὅτι κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Πλάτων ἐγεννήθη τῆ 7^ῃ τοῦ μηνὸς Θαργηλιῶνος τοῦ ἔτους 427, τὴν ἡμέραν δὲ ταύτην ἐώρταζε καὶ ἡ ἀρχαία Ἀκαδημία. Ἡ 7^ῃ Θαργηλιῶνος τοῦ ρηθέντος ἔτους ἀπεδείχθη κατόπιν λεπτομεροῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ὅτι πίπτει ἐντὸς τοῦ τρίτου δεκαήμερου τοῦ μηνὸς Μαΐου. Ἐπὶ πόσον χρόνον ἐώρταζον αἱ μετὰ ταῦτα Ἀκαδημαῖοι τὴν γενέθλιον ἡμέραν, δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς, πάντως ἐπὶ μακρόν, διότι ἡ Πλατωνικὴ Ἀκαδημία μετὰ τὴν ἴδρυσιν αὐτῆς τῷ 387 ὑπὸ τοῦ Φιλοσόφου ἐπέζησεν, ἀκμάζουσα ἢ καὶ χειμαζομένη, ἐπὶ 916 ὅλα ἔτη, μέχρι τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ὅστις διὰ τοῦ Ἐδίκτου αὐτοῦ τοῦ 529 μ. Χρ. διέταξε τὸ κλείσιμον τῆς Νεοπλατωνικῆς Ἀκαδημίας. Τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας κατέφυγον τότε εἰς τὴν Περσίαν.

Ἡ καθιέρωσις λοιπὸν τῆς ἀπλῆς καὶ σεμνῆς ταύτης κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Φιλοσόφου ἑορτῆς εἰς τὴν ἔνδοξον καὶ ἱεράν αὐτοῦ μνήμην, καθ' ἣν ἑορτὴν θὰ συνέρχωνται οἱ ἐταῖροι καὶ οἱ φίλοι τῆς Ἀκαδημίας διὰ νὰ ἀκούσουν τὴν ἐξέτασιν ἐν συντομίᾳ θεματὸς τινος ἐκ τῆς φιλοσοφίας του, ἦτο ἀπὸ πολλοῦ ἐπιβεβλημένον καθῆκον, ἀφ' ὅτου τῆ 18 Μαρτίου τοῦ 1926 ἐγνώσθη τὸ φαιδρὸν τῆς Ἀναστάσεως τῆς Ἀκαδημίας κήρυγμα.

Οὐδεὶς δὲ φόβος ὑπάρχει ὅτι θὰ ἐξαντληθῶσι ποτε τὰ θέματα ταῦτα, ὅσον χρόνον καὶ ἂν διατηρηθῆ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ὁ φιλόσοφος εἰς

τὰ πολυπληθῆ αὐτοῦ ἔργα ἔχει προφητικῶς προῖδει καὶ ἐξετάσει πᾶν σχεδὸν θέμα τοῦ νοητοῦ κόσμου, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν ἀνθρωπίνῃ διάνοια νὰ ἀναλογισθῆ. Ἐφήκεν εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν αἰωνιότητα ἕν περίλαμπρον πνευματικὸν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον θὰ διαφαίνεται πάντοτε ὡς μεγαλοπρεπὲς καὶ ὑπερήφανον κατασκεύασμα ἀνθρωπίνης διανοίας.

Ὁ Πλάτων ἦτο ἐκ γενετῆς εὐπατρίδης· ἐκ μὲν πατρὸς ἀνήγε τὸ γένος του εἰς τὸν Κόδρον, ἐκ μητρὸς δὲ εἰς τὸν Σόλωνα. Οὐδενὸς ἄλλου φιλοσόφου ἢ καταγωγή ἀπεδόθη εἰς θεόν, ὅπως ἀπεδόθη ἢ καταγωγή τοῦ Πλάτωνος· πατὴρ του ἐθεωρήθη ὁ Ἀπόλλων «φασὶν οὖν ὅτι φάσμα Ἀπολλωνιακὸν συνεγένετο τῇ μητρὶ αὐτοῦ τῇ Περικτιόνη καὶ ἐν νυκτὶ φανὲν τῷ Ἀρίστωνι ἐκέλευσεν αὐτῷ μὴ μιγνύναι τῇ Περικτιόνη μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἀποτέξεως· ὁ δ' οὕτω πεποίηκεν» (Ὀλυμπιοδ. β. Πλ.). Ἐξεπαιδεύθη ἐπιμελῶς ἕν τε τῇ γραμματικῇ, μουσικῇ, καὶ γυμναστικῇ, ὡς ἐξεπαιδεύοντο τότε οἱ νέοι τῶν πλουσίων καὶ ἐπιφανῶν Ἀθηναϊκῶν οἰκογενειῶν. Ἡ ἐπιμεμελημένη ἀγωγή ἧς ἔτυχεν ἔφερεν αὐτὸν πλησίον τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων. Εἶχεν ὡς φαίνεται καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως προικισθῆ μὲ σωματικὴν ἀφθονίαν, ἦτο εὐρύτερονος καὶ εὐρυμέτωπος, καὶ ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἷς τῶν διδασκάλων του, Ἀρίστων ὁ Ἀργεῖος, τὸν μετωνόμασεν ἀπὸ Ἀριστοκλῆ εἰς Πλάτωνα «διὰ τὴν εὐεξίαν» καὶ παρέμεινε τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἀναφέρεται ὅμως ὅτι εἶχεν ἀσθενῆ φωνήν, ὅτι ἦτο «ἰσχνόφωνος».

Πρὸς μητρὸς ἦτο συγγενῆς πρὸς τὸν Κριτίαν, τὸν ἀρχηγὸν τῶν τριάκοντα καὶ ἔξοχον σοφιστὴν.

Αἱ Ἀθηναὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ βίου, αἱ ἀντιθέσεις ὅμως μειαξὺ πλοῦτος καὶ πενίας, τῶν ὀλίγων καὶ τοῦ ὄχλου, εἶχον ὀξυνθῆ. Εἶναι οἱ χρόνοι καθ' οὓς παρήχθησαν τὰ ὑψίστα δημιουργήματα τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης. Εἶναι ἤδη μικρὸς παῖς ὁ Πλάτων κατὰ τὸ 421 π. Χ. ὅτε συνήφθη εἰρήνη μὲ τὴν Σπάρτην καὶ ἀνεφάνη πάλιν ἐλπίς εὐημερίας τινὸς διὰ τὰς Ἀθήνας. Δὲν ὑπάρχει ὅμως στιβαρὰ τις χεὶρ νὰ διευθύνῃ τὰ τῆς πόλεως. Ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου παρασύρεται ἡ πόλις εἰς τὴν Σικελικὴν ἐκστρατείαν. Τοῦτο ἀνάπτει ἐκ νέου τὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ ἐπέρχεται ἡ καταστροφή τῆς ἐνδόξου πόλεως. Ὁ Πλάτων ἔχει ἤδη ἡλικίαν τινὰ διὰ νὰ δύναται ἀργότερον νὰ ἐνθυμῆται τὴν φοβερὰν ταύτην μεταστροφήν.

Παραδίδεται ὅτι εἶχε κλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν καὶ ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ διαγωνισθῆ κατὰ τὰ Διονύσια διὰ τραγωδιῶν, ἢ γνωριμία του ὅμως,

εικοσαετοῦς ἤδη, μὲ τὸν Σωκράτη συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀσχολίαν μὲ ποιήματα καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ ὅσα εἶχε κάμει. Ἴσως ἢ γνωριμία του αὕτη νὰ συνετέλεσε νὰ μὴ ἀναμιχθῇ καὶ εἰς τὰ πολιτικά ἐν Ἀθήναις, μάλιστα μετὰ τὸ φοβερὸν τέλος τοῦ διδασκάλου του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦτον ἐπεχείρησε πολλὰ ταξίδια ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἦλθεν, ὡς νομίζεται, εἰς Αἴγυπτον, εἰς Κρήτην καὶ εἰς Κυρήνην. Ἀκριβέστερον γνωρίζομεν τὰ ταξιδιά του εἰς Κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Ἐν Σικελίᾳ ἐγνώρισεν τὸν Δίωνα, τοῦ ὁποίου τὴν ἀδελφὴν εἶχε σύζυγον ὁ Διονύσιος ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Εἶναι μακρὰ καὶ δραματικὴ ἡ ἱστορία τῶν τριῶν τούτων ταξιδίων του καὶ περιτετεύει ἐδῶ σήμερον. Τῇ ὑποκινήσει φαίνεται τοῦ Διονυσίου συνελήφθη ἐπιστρέφων εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὸ δεῦτερον ταξιδιὸν του ὑπὸ πειρατῶν καὶ ἐπωλήθη ἐν Αἰγίνῃ ὡς δοῦλος. Εὐτυχῶς ἐξηγόρασεν αὐτὸν ὁ Κυρηναῖος Ἀννίκερις, ὅστις ἤδη ἐγνώριζε τὸ ὄνομά του, καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Δὲν ἐδέχθη δὲ ὁ Ἀννίκερις τὴν ἐπιστροφὴν τῶν λύτρων, τὰ ὁποῖα οἱ φίλοι τοῦ Πλάτωνος εἶχον ἀμέσως συλλέξει, λέγων ὅτι εἶναι ὑπερήφανος διότι ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τοιοῦτον ἄνδρα. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἠγόρασεν ἔπειτα ὁ Πλάτων ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἥρωος ἢ θεοῦ Ἐκαδήμου—Ἀκαδήμου τὸν χώρον πρὸς ἴδρυσιν ἰδικῆς του Σχολῆς. Ὁ χώρος οὗτος φέρει σήμερον τὸ ὄνομα Καθήμια. Ἐν τῷ νέῳ τούτῳ ἰδρύματι παρέμεινε τότε διαρκῶς εἴκοσιν ἔτη ὁ Πλάτων, ἀπέχων τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ ἀσχολούμενος μετὰ φίλων καὶ πολυαριθμῶν μαθητῶν εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλοσοφικὰς συζητήσεις.

Ἡ Ἀκαδημία αὕτη ἦτο σύλλογος πρὸς κοινὴν ἔρευναν καὶ διδασκαλίαν, ἦτο θρησκευτικὴ ἔνωσις, «θίασος» πρὸς τιμὴν τῶν Μουσῶν, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομά του «Μουσεῖον».

Ὁ Πλάτων διετέλεσεν ἄγαμος, ὅπως ἄγαμοὶ ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι μεγάλοι φιλόσοφοι, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Καρτέσιος, ὁ Σπινόζας, ὁ Λεϊβνίτιος, ὁ Κάντιος, ὁ Schopenhauer καὶ ἄλλοι.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ παλαιότερων φιλοσόφων ὑπῆρξεν ἐκ καταγωγῆς τόσον στενὸς συγγενῆς πρὸς ἄρχοντας ὅσον αὐτός, ἂν ἐξαιρέσωμεν τὸν Μάρκον Αὐρήλιον καὶ τὸν Ἰουλιανόν.

Δὲν ἀναμένει ἡ σεμνὴ ὁμήγουρις νὰ ἐκθέσω λεπτομερῶς τὰ περὶ τὸν Πλάτωνα ὑπάρχοντα σήμερον μεγάλα φιλογολικά καὶ φιλοσοφικά ζητήματα. Ἐλάχιστά τινα θὰ ὑπομνήσω μᾶλλον ἢ θὰ ἐκθέσω ἐκ τοῦ γενικωτέρου ἔργου καὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ φιλοσόφου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ πενήκοντα περίπου ἐτῶν ἔχει ἀρχίσει ἐν τῇ Δυτ. Εὐρώπῃ νέα τις ἀναγέννησις τῆς ἐρεύνης τοῦ Πλάτωνος ὡς συγγραφέως καὶ ὡς φιλοσόφου. Αἱ μελέται αὗται ἐξηκολούθησαν καὶ ἐνεδυναμώθησαν μάλιστα μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον. Σειρὰ μεγάλων καὶ ἐπιφανῶν ἐρευνητῶν, διαφόρων ἐθνικοτήτων, θυσιάζουσιν ὅλας τὰς πνευματικὰς τῶν δυνάμεις καὶ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τῶν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῆς συγγραφικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἐξελίξεως τοῦ φιλοσόφου τούτου. Σήμερον ἀπασχολεῖ τοὺς ἐρευνητὰς τὸ ζήτημα τῆς χρονολογικῆς κατατάξεως τῶν διαλόγων. Πολλὰ ὡς πρὸς τοῦτο ἔχουσι δι' ἀτρύτων κόπων διαλευκανθῆ, πολλὰ ἄλλα ἀναμένουν ἀκόμη τὴν λύσιν τῶν, ἂν ποτε γίνῃ δυνατὴ. Ἐξετάζεται, οἰοεὶ μὲ τὸ μικροσκοπίον—ὡς εἶπεν ὁ Wilamowitz—ἡ γλῶσσα τοῦ φιλοσόφου, πρὸς χρονολογικὴν πιστοποίησιν ὠρισμένων γλωσσικῶν χρήσεων, κυρίως εἰς τὰς διαλογικὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις. Εἰς τὴν γλωσσικὴν ταύτην ἀπὸ τοῦ 1867 ἀρξαμένην ἐξέτασιν, πρωτοπόροι ὑπῆρξαν ὁ Ἄγγλος Campbell καὶ ὁ Πολωνὸς Lutoslawski, ἐπηκολούθησαν ἀπὸ τοῦ 1896—1931 αἱ μετὰ μεγάλης καρτερίας καὶ βαθύτητος γενόμεναι ἐργασίαι τοῦ ἐν Βιέννῃ καθηγητοῦ von Arnim. Ἀκόμη ὅμως βαθυτέρα καὶ πολυπλοκωτέρα νέα ἔρευνα πρὸς χρονολογικὴν κατάταξιν τῶν διαλόγων ἤρχισε πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων. Ἐπιζητεῖται ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἐξελίξεως τῶν φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν καὶ διανοημάτων τοῦ φιλοσόφου, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς ἐρεύνης ταύτης καὶ τῶν γλωσσικῶν χρήσεων ἐλπίζει ἡ ἐπιστῆμη νὰ καταλήξῃ ποτὲ εἰς θετικώτερα πορίσματα. Ὅσον καὶ ἂν τυχὸν φαίνωνται ἢ θὰ ἠδύναντο νὰ φανῶσι ταῦτα εἰς ἡμᾶς ἐν Ἑλλάδι ἐπουσιώδη καὶ μάταια, ἡ ἐπιστῆμη ὅμως ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, τὰ θεωρεῖ χρήσιμα καὶ ἀφωσιώθη εἰς αὐτὰ καὶ ἐπιδιώκει τὴν λύσιν τῶν. Ἡ καθαρὰ ἐπιστῆμη, ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Πλάτωνος. Καὶ εἶναι μεγάλη ἀπώλεια διὰ τὰς Πλατωνικὰς μελέτας ὁ πρόωρος θάνατος (1936) τοῦ Ἰουλίου Στέντσελ (Stenzel), καθηγητοῦ τελευταῖον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, ὅστις ἔκαμεν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ρηξικελεύθους ἐργασίας¹. Ἡ αὕτη σχεδὸν μέθοδος διὰ τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν καὶ φιλοσοφικὴν ἐξέλιξιν καὶ τοῦ ἐτέρου τῶν δύο μεγάλων δισκοῦρων φιλοσόφων, τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐφηρμόσθη ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς Γερμανοῦ κα-

¹ Νεκρολογίαν αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Werner Jaeger ἐν τῷ Περιοδικῷ Gnomon τόμ. 12τφ (1936) σελ. 108 - 112.

θηγητοῦ Werner Jaeger, ὅστις ἐδίδασκε μὲν ἄλλοτε ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου (ἦτο καὶ τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας μέλος), ἠναγκάσθη ὅμως μικρὸν μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου καθεστῶτος τῷ 1933, τὸ ὁποῖον ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι κατέληξεν εἰς τὸν ὄλεθρον τῆς Γερμανίας, ἠναγκάσθη λέγω, οὐχὶ ἐκ φυλετικῶν λόγων, νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὅπου καὶ σήμερον παραμένει δρῶν καὶ τιμώμενος. Ὁ Jaeger δὲν εἶναι μόνον Ἀριστοτελικὸς ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν Πλάτωνα ἡσχολήθη καὶ πολλὰς περὶ αὐτοῦ διατριβάς ἐξέδωκε, καὶ ὡς μανθάνω ὁ δεύτερος τόμος τοῦ γνωστοτάτου συγγράμματός του «Παιδεία», ἐσχάτως μόλις ἀγγλιστὶ ἐν Ἀμερικῇ ἐκδοθεὶς, ἐξετάζει ὀλόκληρος μόνον τὸν Πλάτωνα.

Εἰς τὴν Ἀναγέννησιν ταύτην τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ 50 ἐτῶν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν μεγάλα καὶ ἰσάξια ἔργα πρὸς τὰ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ περὶ τοῦ φιλοσόφου γραφέντα, οὐχ ἦττον ὅμως καὶ παρ' ἡμῖν ἱκαναὶ ἐργασίαι, βιβλία καὶ ἐπιστημονικαὶ τινες ἐκδόσεις διαλόγων τοῦ ἐδημοσιεύθησαν, καταδεικνύοντα πάντα ταῦτα ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν φιλόσοφον. Ἄλλ' ἔχομεν ἰδιαιτέρως ἐν σημείῳ νὰ ἐπιδείξωμεν εἰς ταύτην τὴν διεθνῇ περὶ τὸν Πλάτωνα κίνησιν. Εἶναι αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἡμῶν προσπάθειαι πρὸς ἀνασκαφὴν καὶ ἀποκάλυψιν τοῦ ἱεροῦ χώρου τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἀρχαίας Ἀκαδημίας, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐτάφη κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Φιλόσοφος. Ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὸν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν προώρως ἀφ' ἡμῶν ἀπελθόντα διαπρεπῆ ὁμογενῆ Παναγιώτην Ἀριστόφρονα, τοῦ ὁποίου τὰς προσπάθειαι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐθνικώτατα ἐβοήθησεν. Ὁ πλοῦσιος οὗτος Ἕλληνας διὰ γενναίων χρηματικῶν δαπανῶν ἀπεκάλυψε πολλὰ μέρη τοῦ ἱεροῦ χώρου, ἕως ὅτου ἐπῆλθεν ὁ πόλεμος· εἰς τὰ εὐγενῆ δὲ ὄνειροπολήματά του ἀνήκει καὶ τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον εἶχε, καὶ θὰ ἐπραγματοποιεῖ ἐὰν δὲν ἐπῆρχετο ὁ θάνατός του, περὶ ἰδρύσεως ἐν τῷ χώρῳ τούτου Διεθνοῦς Κοινοῦ τῶν Ἀκαδημιῶν, ὅπου κατ' ἔτος θὰ συνήρχοντο ἐπὶ τινα χρόνον ἀντιπρόσωποι τῶν Ἀκαδημιῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, πρὸς συζητήσιν διαφόρων θεμάτων ἀναγομένων εἰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας καὶ σχέδια. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, καὶ μετ' αὐτῆς τὸ ἔθνος ὀλόκληρον, ἐλπίζει ὅτι ἡ ἐρίτιμος χήρα Ἀριστόφρονος θὰ θελήσῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ τὸ ἔργον τοῦ ἀποιχομένου, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ καὶ ἐκ τοῦ τάφου θὰ παροτρύνῃ πρὸς τοῦτο.

Ὡς πρὸς τὴν σημερινὴν ἑορτὴν, ἐπιθυμῶ νὰ παρατηρήσω ἐν πα-

ρόδω ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἡ ὁποία θέλει νὰ τιμᾷ τοῦ ἰδικούς της μεγάλους ἄνδρας, τοὺς πρωτοπόρους τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Καὶ ξέναι Ἀκαδημίαι μεγάλων κρατῶν τιμῶσι κατ' ἔτος τὴν μνήμην μεγάλων αὐτῶν ἰδρυτῶν ἢ εὐεργετῶν ἢ καὶ μεγάλων ὁμοεθνῶν συγγραφέων. Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς *Richelleu*, καὶ ἡ Πρωσικὴ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἔχει—ἢ εἶχε—τὰς δύο περιφήμους ἐνιαυσίους πανηγυρικὰς αὐτῆς συνεδρίας, πρὸς τιμὴν τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς, τοῦ Μεγάλου Φριδερίκου καὶ τοῦ πρώτου διοργανωτοῦ αὐτῆς φιλοσόφου Λεϊβνίτιου, τὰς καλουμένας *Friedrichstag* καὶ *Leibniztag*, αἵτινες ἐσημείωνον κατ' ἔτος σταθμὸν εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς καταστραφείσης κοσμοπόλεως. Καὶ ἡ ἐν Λονδίῳ Βρεττανικὴ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἔχει τὴν ἐτησίαν συνεδρίαν αὐτῆς πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου δραματούργου Σαίξπηρ. Καὶ ἄλλαι ἄλλας.

Οὐδὲ εἶναι δίκαιον νὰ ἀπορήσῃ τις ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν θέλει διὰ τῆς καθιερωθείσης σημερινῆς ἑορτῆς νὰ τιμήσῃ φιλόσοφον εἰς τόσον ἀπομεμακρυσμένην ἀφ' ἡμῶν ἐποχὴν ζήσαντα. Ἄλλ' ἡ φιλοσοφία του εἶναι πάντοτε νέα καὶ πάντοτε σύγχρονος, οὐδεμίαν δὲ νεωτέραν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν» ἢ ἄλλο βιβλίον εἰς φιλοσοφικὰς καὶ θεωρητικὰς ἐπιστήμας ἀναφερόμενον δύναται τις νὰ ἀνοίξῃ, χωρὶς νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῷ ἐν τῇ συζητήσει περὶ τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς σημερινῆς ζωῆς καὶ γνώμας ἀναφερομένης ἐκ τοῦ Πλάτωνος. Ἀλλὰ μήπως δὲν ἐνθυμούμεθα ἢ δὲν γνωρίζομεν ὅλοι τὰς μεγάλας ἑορτὰς τὰς ὁποίας πρὸ δεκαεξέ ετών ἐτέλεσαν οἱ Ἴταλοὶ ἐπὶ τῇ δισχιλιετῇ ἀμφιετηρίδι τῆς γεννήσεως τοῦ ἐτέρου τῶν μεγάλων ἀρχαίων ποιητῶν των, τοῦ Βεργιλίου, τοῦ μιμητοῦ τοῦ Ὀμήρου; Μεταξὺ ἄλλων ἐξέδωκαν καὶ γραμματόσημα μὲ σχετικὰς εἰκόνας καὶ στίχους ἐκ τῆς Αἰνειάδος (Γ' 524).

Ἄλλως τε οἱ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀκαδημίᾳ δρῶντες δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποβλέψωσιν εἰς ἄλλον ἀρχηγέτην, ἂν ἤθελον νὰ λάβωσιν, ὡς ἔπραξαν, ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν συνεχείᾳ καθολικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους των.

Ὁ ἐξετάζων ὁμως τὸν Πλάτωνα θὰ ἀναφέρῃ κατ' ἀνάγκην καὶ τὸν Σωκράτην, οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ ὁ μαθητὴς ἄνευ τοῦ διδασκάλου καὶ τἀνάπαλιν.

Διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, καὶ κυρίως τοῦ Πλάτωνος, ἐγένετο οἰονεὶ μεταβολὴ τις εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διανόησιν καὶ εἰς τὸν ἀνθρώπινον πολιτισμόν. Ἡ φιλοσοφία διεδραμάτισε πολλάκις ἐν τῇ ἱστορίᾳ πρόσωπον μεγάλης πνευματικῆς δυνάμεως ἐν τῷ βίῳ τῆς ἀν-

θρωπότητας, συνδυαζομένη μὲν πάντοτε πρὸς τὰς γνώσεις τῆς ἐκάστοτε ἐποχῆς, ἀλλὰ πάντως καὶ πέρα τούτων ζητήματα τοῦ γενικοῦ πολιτισμοῦ ὡς συνδημιουργὸς ἀνερευνῶσα καὶ διαλευκαίνουσα.

Τοιαῦται εὐκαιρίαὶ καὶ στροφαὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεως των δὲν δύναται νὰ εἶναι καὶ πολὺ συχναὶ καὶ συνήθεις. Ὅρμῶνται πάντοτε, ὅπως πᾶν τὸ ἔξοχον καὶ ἐκλεκτόν, ἐξ ἑνὸς ἀλλὰ ἀληθῶς ὑπερόχου, συνετοῦ καὶ δημιουργικοῦ προσώπου, ἀναλαμβάνοντος τὴν ἡγεσίαν καὶ διὰ τοῦ κύρους του προσκτωμένου ὀπαδοῦς καὶ ἀκολούθους. Τοιοῦτος ὑπῆρξε καὶ ὁ Πλάτων. Οὐδεὶς τῶν μέχρι σήμερον ἀναφανέντων φιλοσόφων ἠδυνήθη νὰ υπερβάλλῃ τὸν ἄνδρα τοῦτον. Ἡ μαρτυρία αὕτη ἔχει τὸ κύρος καὶ ξένων μεγάλων ἀνδρῶν. Ὁ Πλάτων ἐγένετο μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, εἰς τὸν ὁποῖον διδάσκαλον ἐπίστευσε κυρίως μετὰ τὸν ἄδικον θάνατόν του. Ἄλλ' ἢ πίστις του αὕτη πρὸς ἕνα ἄνθρωπον ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἀληθινὴν καὶ ὀρθὴν φιλοσοφίαν. Διότι φιλοσοφία δύναται νὰ παραχθῇ ἐν τῷ κόσμῳ μόνον διὰ φιλοσοφικῶν ἀνδρῶν, ὅπως ἰατρικὴ διὰ ἰατρῶν. Ἄλλ' ἄφ' ἑτέρου δὲν εἶναι ὁ ἰατρὸς ἢ βᾶσις τῆς ἰατρικῆς, ἢ ἰατρικὴ εἶναι ἢ βᾶσις τοῦ ἰατροῦ. Καὶ μόνον ἐκ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἰατροῦ εἰς τὴν ἰατρικὴν λαμβάνει οὗτος τὴν ὑπόστασιν καὶ μορφήν του.

Ὁ Πλάτων συνέγραφεν ὑπὲρ τὰ πενήκοντα ἔτη, εἶναι δὲ μέγα φιλολογικὸν καὶ φιλοσοφικὸν εὐτύχημα ὅτι ἔχομεν ὅλα τὰ πολυπληθῆ ἔργα αὐτοῦ, ἐνῶ τοῦ Ἀριστοτέλους πλεῖστα ἐχάθησαν. Οὐδενὸς δὲ ἄλλου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ἢ παράδοσις τοῦ κειμένου εἶναι τόσον ἀσφαλῆς ὅσον τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος. Τὸ κείμενον τοῦτο διετηρήθη τρόπον τινὰ ἱερὸν καὶ ἄθικτον. Τὰ ἔργα τοῦ Φιλοσόφου δύναται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς δραματικαὶ ποιήσεις καὶ συγχρόνως βαθεῖαι φιλοσοφικαὶ συζητήσεις. Ὁ Πλάτων εἶναι ὁ ἐπινοήσας τὸν γραφόμενον διάλογον, τοῦτο δὲ τὸ λογοτεχνικὸν εἶδος ἔτυχε βραδύτερον πολλῶν μιμητῶν, ὄχι μόνον ἀρχαιοτέρων ὡς τοῦ Λουκιανοῦ, ἀλλὰ καὶ νεωτέρων ὡς τοῦ Γάλλου *Diderot*, τοῦ Γερμανοῦ *Lessing* καὶ ἄλλων. Καὶ δύναται καὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπίδρασις του εἰς τὴν γενικωτέραν φιλολογίαν καὶ τὸν πολιτισμόν. Οἱ διάλογοί του εἶναι φιλοσοφικὰ δράματα, ἐνῶ αἱ τραγωδίαι εἶναι μυθικὰ δράματα. Τὰ πρόσωπα τῶν διαλόγων του εἶναι πραγματικά, πολλάκις δέ, ὡς ἐν τῷ «Συμποσίῳ», χαρακτηρίζουσιν αὐτὰ ἑαυτά. Οἱ ἀναφερόμενοι ἐνίοτε μῦθοι εἰς τὰ ἔργα τοῦ φιλοσόφου εἶναι ἀλληγορικοὶ μὲ βαθὺ νόημα καὶ ποιητι-

κὴν χάριν, δεικνύουσιν ἀκριβῶς καὶ τὸ ποιητικὸν πνεῦμα τοῦ φιλοσόφου. Πρὸς κατανόησιν τοῦ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου τῶν διαλόγων του εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ τις καὶ τὴν παλαιότεραν φιλοσοφίαν. Ἄλλ' ὁ Πλάτων εἶναι ἐστία πυρὸς ἐνῶ οἱ παλαιότεροι, πλὴν ἴσως τοῦ μεγάλου Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Δημοκρίτου, εἶναι ἀκτῖνες μόνον φωτός.

Τὰ ἔργα τοῦ φιλοσόφου εἶναι ἀποθέωσις τοῦ Σωκράτους. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τοῦ διδασκάλου του προβάλλει ὁ Πλάτων τὰ ἰδικά του διδάγματα. Οὐδεὶς μαθητὴς ἐθουσιάσθη τόσον ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου του ὅσον αὐτός. Σήμερον συζητεῖται ἀκόμη πότε ἤρχισεν ὁ Πλάτων συγγράφων, πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους ἢ μετὰ τὸν θάνατον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ φοβερὸς αὐτὸς θάνατος θὰ κατετάραξε τὴν ψυχὴν τοῦ Φιλοσόφου καὶ θὰ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀπόσχη ἀπὸ ἐνεργὸν ἀνάμειξιν εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς ἀνησύχου πόλεώς του. Συγχρόνως ὅμως θὰ ἐπλήρωσε τὴν ψυχὴν του καὶ ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν διὰ φιλοσοφικῶν πολιτικῶν διδασμάτων διὰ νὰ ἀνορθωθῇ. Εἶναι τοῦτο φανερόν ἐξ ὧν λέγει ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἐπιστολῇ του, ἣτις θεωρεῖται σήμερον πλέον ὡς αὐτοβιογραφία του.

Ἐκ τῆς φιλοσοφίας του ἄς ἐπιτραπῇ τέσσαρά τινα νὰ ἐξάρω, κεφαλαιωδῶς μόνον, τὰ ὅποια ἐπέδρασαν εἰς ὅλους τοὺς μετ' αὐτὸν φιλοσόφους, γονιμοποιοῦντα τὰ φιλοσοφήματά των. Καὶ ἐπιδρῶσι καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Νὰ ἐξάρω λοιπὸν

1) Τὴν περὶ Ἰδεῶν θεωρίαν, τὸ πρωτοτυπώτατον τῶν διδασμάτων τοῦ Φιλοσόφου, περὶ τὸ ὅποῖον ὅλα τὰ ἄλλα, ὀλόκληρος ἡ φιλοσοφία του, ὡς περὶ ἄξονα περιστρέφονται.

2) Τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς τὴν ὑψίστην τῶν ἰδεῶν. Τὴν Ἰδέαν ταύτην ταυτίζει πρὸς τὸν Θεόν.

3) Τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλίαν, τὴν ὁποῖαν ἐκθέτει ἰδίᾳ εἰς τὸν «Φαίδωνα», καὶ ἡ ὁποία τόσον ἐπέδρασεν εἰς τὰ χριστιανικὰ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδάγματα καὶ δόγματα

καὶ 4) τὴν θεωρίαν περὶ τῆς γνώσεως ὡς ἀναμνήσεως, τὴν ὁποῖαν καὶ εἰς ἄλλους διαλόγους εὐρίσκομεν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸν «Μένωνα» διὰ μαθηματικῶν πειραμάτων ἐκθέτει καὶ ἀποδεικνύει.

Ὅλίγα τινὰ θὰ εἶπω περὶ τῶν δύο πρώτων, διὰ τὰ δύο ἄλλα τὰ ὅποια εἶναι εὐνοητότερα δὲν ἐπαρκεῖ ὁ χρόνος. Αἱ Ἰδέαι εἶναι ὁ αὐτοτελής καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν πραγματικὸς τύπος μιᾶς τάξεως ἐννοιῶν. Μόνον τὸ ὄντως ὄν δύναται νὰ γνωσθῇ. Ὅ,τι λοιπὸν παρέχει ἑαυτὸ εἰς

γνώσιν τοῦτο ὑπάρχει θεμελιωμένον εἰς ἓν πραγματικὸν εἶναι «μὴ ὄντι μὴν ἄγνοιαν ἐξ ἀνάγκης ἀπέδομεν, ὄντι δὲ γνώσιν» (Πολιτ. Ε', 478, c). Τὸ συγκεκριμένως γενικὸν καὶ ὁρατῶς ἀφηρημένον, τὸ πάντοτε ὅμοιον ἔν τινι τάξει ἀντικειμένων, ὁ κανὼν τρόπον τινὰ εἰς τὸν ὅποιον δέον νὰ προσαρμόζονται ὅλα τὰ ὁμοειδῆ πράγματα εἶναι ἡ Ἰδέα (Φαίδ. 102). Συγχρόνως ὅμως ἡ ἰδέα εἶναι οὐσία, ὑπάρχουσα ἀνεξαρτήτως γνώσεως, δρῶσα, ἀσώματος, ἄχρονος καὶ μὴ ἔν τόπῳ ὑπάρχουσα. Ἡ ἰδέα εἶναι τὸ ὑπόστασιν λαμβάνον περιεχόμενον τῆς γενικῆς ἐννοίας, εἶναι ἀνάμειξις αἰσθητικῶν καὶ γνωσιολογικῶν ὄρων πρὸς μυθικοὺς καὶ μεταφυσικούς. Δὲν εἶναι μόνον ὑποκειμενικὴ ἔννοια «λόγος», ἀλλὰ εἶναι τὸ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ ὑπάρχον, «αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ» (Συμπ. 211, β). Αἱ ἰδέαι εἶναι κεχωρισμένοι («χωρὶς») ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πράγματα, εὐρίσκονται ἔν μὴ αἰσθητῷ τόπῳ («ἔν οὐρανίῳ τόπῳ»). Εἶναι τὰ «παραδείγματα» τῶν πραγμάτων, τ. ἔ. τὰ αἰσθητὰ πράγματα, εἶναι σκιαὶ αὐτῶν καὶ μιμήσεις. Πρὸς τὰς ἰδέας ἔχουν μόνον συμμετοχὴν, «μέθεξιν».

Ὅρισμὸν τῆς Ἰδέας αὐτὸς οὗτος ὁ Πλάτων δὲν ἔδωκεν εἰς τὰ συγγράμματά του. Μόνον ὁ μαθητὴς του καὶ διάδοχος ἔν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ξενοκράτης ὁ Χαλκηδόνιος ὥρισε τὴν Ἰδέαν ὡς «αἰτίαν παραδειγματικὴν τῶν κατὰ φύσιν αἰεὶ συνεστώτων».

Περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος δυνάμεθα νεωτερικώτερον νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ἀπόπειρα νὰ τεθῆ καὶ λυθῆ ζήτημα, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν πάσης φιλοσοφίας, τὸ πρόβλημα τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως: πῶς εἶναι δυνατὴ γνώσις ἢ ἐπιστήμη. Ἐάν ἔν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ μόνον τὸ γίνεσθαι εἶναι δυνατόν νὰ εὕρωμεν, ὡς ἐδόξαζεν ὁ Ἡράκλειτος, ἔν ταῖς «ἰδέαις» ἀνευρίσκομεν τὸ εἶναι, τὸ ὄντως ὄν, τὸ πάντοτε ἀμετάβλητον («κατὰ ταυτὰ ὄν»). Εἰς τὰς «ἰδέας» ἀνευρίσκει ὁ Πλάτων μετὰ τοῦ Παρμενίδου τὸ μόνον ἀληθὲς θέμα, περὶ τὸ ὅποιον ἡ ἐπιστήμη δέον νὰ ἀσχολῆται. Ἡ ὑπαρξὶς τῶν ἰδεῶν δύναται μόνον νοητῶς νὰ συλληφθῆ, δὲν εἶναι ἐμπειρικῶς δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ. Ἡ σύλληψις αὕτη γίνεται ὑπαγομένων τῶν διαφόρων ὁμοίων ἀντικειμένων ὑπὸ μίαν γενικὴν ἔννοιαν.

Ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Φιλοσόφου περὶ τῶν ἰδεῶν ὡς ἠθικῶν καὶ μεταφυσικῶν συγχρόνως ἐννοιῶν, φέρει εἰς ἐντελῶς νέαν θέσιν τὴν σχέσιν τοῦ δικαίου πρὸς τὴν δύναμιν, τῆς φρονήσεως πρὸς τὴν βίαν, τῆς οὐσίας πρὸς τὰ φαινόμενα. Ἐν τῇ ἐμπειρικῇ ἱστορίᾳ βλέπομεν ὅτι ἐνίοτε

ή βία γίνεται δίκαιον, ή ανάγκη φρόνησις και τὸ φαινόμενον οὐσία.

Ἐξ ὄλων τώρα τῶν ιδεῶν ή ιδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι ή ὑψίστη γνώσις («μέγιστον μάθημα»). Εἶναι ὁ ἥλιος εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Ἰδεῶν. Ὅπως δὲ διὰ τοῦ ἡλίου γνωρίζομεν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς σώματα, οὕτω και διὰ τῆς ιδέας τοῦ ἀγαθοῦ βλέπομεν ὅλας τὰς ἄλλας ιδέας εἰς τὸ ἀληθινὸν αὐτῶν φῶς, καθ' ὅσον αὕτη ή ιδέα τοῦ ἀγαθοῦ διαφωτίζει αὐτὰ διὰ τὸν ἠθικὸν και τελικὸν σκοπὸν των. Καθὼς δὲ ὁ ἥλιος θερμαίνει και αὐξάνει τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πράγματα, οὕτω και πᾶν τὸ ὄν, τὸ ὑπάρχον, λαμβάνει τὴν πραγματικότητα και γονιμότητα αὐτοῦ, ἐν συντομίᾳ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ἐκ τῆς ιδέας τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐνεκα τούτου ή ιδέα αὕτη τοῦ ἀγαθοῦ κεῖται πέρα τοῦ εἶναι, «ἐπέκεινα τῆς οὐσίας». Εἰς τὸν λαμπρὸν διάλογόν του «Φαῖδρον», περὶ τοῦ ὁποῖου διαλόγου ὁ Wilamowitz εἶπεν ὅτι ἐκάστη ἀνάγνωσις του παρουσιάζει εἰς τὸν ἀναγνώστην νέα θαύματα, εἰς τὸν Φαῖδρον λέγω και εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐβδόμου βιβλίου τῆς Πολιτείας (517, β) περιγράφεται τὸ ὑψιστον θέαμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συγκινήσῃ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ή θέα τοῦ ἀγαθοῦ «τελευταία ή τοῦ ἀγαθοῦ ιδέα και μόγις ὀραῖσθαι, ὀφθεῖσα δὲ συλλογιστέα εἶναι ὡς ἄρα πᾶσι πάντων αὕτη ὀρθῶν τε και καλῶν αἰτία, ἔν τε ὀρατῶ φῶς και τὸν τούτου κύριον τεκοῦσα, ἔν τε νοητῶ αὕτη κυρία ἀλήθειαν και νοῦν παρασχομένη». Ἡ ἔννοια αὕτη εἶναι ὁ ἔσχατος λόγος πάσης ὑπάρξεως και γνώσεως, συμπίπτει ἄρα τὸ ἀγαθὸν ὡς ή ἀνυπόθετος αἰτία πάσης ὑπάρξεως πρὸς τὴν θεότητα (Τιμ. 28 σ. 37 α). Ζήτημα προσωπικότητος τοῦ Θεοῦ δὲν ἔθεσεν εἰς ἑαυτὸν ὁ Πλάτων.

Ὁ Πλάτων διὰ τῆς περὶ ιδεῶν θεωρίας του ἐπεζήτησε νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὴν πολιτικὴν και ἠθικὴν τῆς πολιτείας, ἐπὶ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, τὴν μόρφωσιν τῶν νέων και ἐπὶ πάσας τὰς ἐκφάνσεις τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπεζήτησε τὸν σχηματισμὸν ἐπιλέκτων ἀνδρῶν, δι' ὧν νὰ καθοδηγηθῆται ή πολιτεία, ἐπιλέκτων σωματικῶς, ψυχικῶς και πνευματικῶς. Διὰ τούτων ἤλπιζεν ὅτι θὰ διφκεῖτο ή πόλις, ὡς διὰ τοῦ νοῦ διοικεῖται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Τὸ πρόβλημα τῆς Πολιτείας γεννᾶται μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐκ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ κυρίως ἀπόψεως. Τὸ πρόβλημα τοῦτο τῆς πολιτείας διήκει δι' ὄλων τῶν συγγραμμάτων του, ἀπὸ τοῦ Εὐθύφρονος μέχρι τῆς Πολιτείας και τῶν Νόμων. Εἰς τὴν πολιτικὴν ἀφιέρωσεν ὁ Πλάτων τὸ μέγιστον σχεδὸν μέρος τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεώς του. Ὁ Πλάτων ἀγωνίζεται ἐνταῦθα ἐναντίον τοῦ ρεύματος. Διὰ τοῦτο και κατακρίνει τοὺς μεμορφωμένους τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ τοὺς

άποσυρομένους ἐκ τῶν κοινῶν εἰς πολυτελῆ ἰδιωτικὸν βίον (Θεαίτητος), τοὺς ἔχοντας τὰ ἰδεώδη τῶν μετοίκων. Ἡ περὶ τοῦ προβλήματος τούτου συζήτησις γίνεται ἐμπαθῆς καὶ καταλήγει εἰς τὸν φόνον τοῦ Σωκράτους, ὁ ὁποῖος ἐζήτει νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων ἀπὸ τοὺς σοφιστὰς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς ἐμπορικοὺς διδασκάλους γνώσεων, παίζοντας μὲ τὰ ἀνθρώπινα συναισθήματα καὶ τὰς ἀνθρωπίνας ἀδυναμίας, ἀλλὰ μὴ σεβομένους πάντοτε τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἀποροῦμεν πῶς ὁ Πλάτων ἐν τῷ «Μενεξένῳ» ἐγκωμιάζει τὴν Ἀθηναϊκὴν πολιτείαν, τῆς ὁποίας τὸ πολίτευμα δὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτόν, καὶ μάλιστα ἀφοῦ εἰς τὸν «Γοργίαν» (515 β. ἐξ.) κατακρίνονται αὐστηρῶς ὅλοι οἱ μεγάλοι Ἀθηναῖοι πολιτικοὶ ἄνδρες, ὁ Μιλτιάδης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Κίμων, ὁ Περικλῆς (ὄχι ὅμως ὁ Ἀριστείδης), κατακρίνονται διότι δὲν ἐξεπλήρωσαν τὸ ἀληθές τοῦ κυβερνήτου καθήκον, τὸ νὰ καταστήσωσι τὸν λαὸν ἠθικὸν «προστάτης γὰρ πόλεως οὐδ' ἂν εἶς ποτὲ ἀδίκως ἀπόλοιτο ὑπ' αὐτῆς τῆς πόλεως ἥς προστατεῖ» (519, β). Διὰ τοῦτο συχνὰ ἀναφέρει καὶ τὸν πανίσχυρον θεῖόν του Κριτίαν, χωρὶς ὅμως νὰ ἀναφέρῃ τὴν πολιτικὴν δρᾶσίν του. Τὴν παιδείαν ἐπεζήτει ὁ Πλάτων νὰ κάμῃ κρατικὴν ὑπόθεσιν, ἀκριβῶς ὅπως βλέπομεν ὅτι ἐπιζητεῖται σήμερον.

Ὁ Πλάτων ἐπεζήτησε νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τοὺς συγχρόνους του, εἰς τὸν τότε κόσμον, κυρίως διὰ τῆς ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς τῶν περὶ τῆς πολιτείας ἰδεῶν του. Ἐξ ὀλίγων σελίδων τῆς Πολιτείας, ἐνὸς μέρους τοῦ Σοφιστοῦ καὶ μερικῶν κεφαλαίων τοῦ Φιλήβου δύναται ὁ ἐξετάζων τὸν Πλάτωνα νὰ σχηματίσῃ πολύτιμον εἰκόνα τῶν μεγάλων σκοπῶν καὶ σκέψεων τὰς ὁποίας οὗτος εἶχεν. Θὰ ἠσθάνθῃ βεβαίως πικρίαν ὅτε εἶδεν ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ πραγμάτων ἑαυτὸν καταδικαζόμενον νὰ μείνῃ μόνον διδάσκαλος. Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ ἀφιερωθῇ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν περὶ αὐτὸν συνερχομένων ἐκλεκτῶν νέων. Δὲν τὸν ἐλύπει ὅτι τὸ μέγα πλῆθος τῶν μαθητῶν ἔτρεχε πρὸς τοὺς διδάσκοντας τὴν ἐπιτετηδευμένην ρητορικὴν, πρὸς τὸν Ἰσοκράτη. Τὸ πλῆθος δὲν ἦτο εἰς αὐτὸν συμπαθές καὶ μάλιστα ὡς φιλοσοφικοὶ ὄπαδοί.

Αὐτὸς διδάσκων τοὺς ὁμιλητὰς του ἤθελε νὰ τοὺς κάμῃ φιλοσόφους ἐν τῇ ἀρχικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως καὶ κατὰ τὴν Σωκρατικὴν ἀντίληψιν. "Ὁφειλον οὗτοι ἀδιαλείπτως νὰ ἐπιζητῶσι νὰ μανθάνωσι, νὰ προσκτῶνται ἰδίᾳ ἐκείνας τὰς γνώσεις αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὸ ἠθικῶς ὀρθόν, διὰ νὰ γίνωνται οὕτω εὐδαίμονες. Εὐδαίμων δὲ κατὰ τὸν

Πλάτωνα εἶναι ὁ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν ψυχικὴν γαλήνην. Ἐν τῷ Γοργία του εἰσάγει (470, ε) τὸν Πῶλον ἐρωτῶντα τὸν Σωκράτην ἐὰν θεωρῇ τὸν βασιλέα Ἀρχέλαον τὸν Περδίκκου εὐδαίμονα. Ὁ Σωκράτης ἀπαντᾷ ὅτι δὲν τὸ ξέρει διότι δὲν συναναστράφη μὲ αὐτόν. Ὁ Πῶλος ἀπορεῖ μὲ τὴν ἀπάντησιν ταύτην. «Μόνος σου δὲν τὸ ξέρεις αὐτὸ ὅτι εἶναι εὐτυχής;» (αὐτόθεν δὲ οὐ γινώσκεις ὅτι εὐδαιμονεῖ;), ὁ Σωκράτης ὁμως προσθέτει ὅτι οὐδὲ τὸν Μέγαν βασιλέα θὰ ἐθεώρει εὐδαίμονα «καὶ ἀληθῆ δὲ ἐρῶ» λέγει «οὐ γὰρ οἶδα παιδείας ὅπως ἔχει καὶ δικαιοσύνης», διότι «ἐν τούτῳ ἢ πᾶσα εὐδαιμονία ἐστίν». Ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε πρῶτος ὁ Πλάτων, πρωτοπόρος καὶ ἐν τούτῳ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, εἶναι ἢ αὐστηρὰ ἐπιστήμη, τῆς ὁποίας θεμελιωτῆς μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους δύναται νὰ ὀνομασθῇ. Ἐὰν τις τὸν δρόμον τοῦτον δὲν δύναται ἢ δὲν θέλη νὰ πορευθῇ, δὲν δύναται κατ' αὐτόν νὰ λεχθῇ φιλόσοφος. Ὁ Πλάτων ὁμως γνωρίζει καλῶς ὅτι οἱ τελικοὶ τῶν πραγμάτων λόγοι καὶ αἱ ὑψισταί θεωραὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ἐπιστημονικῶς νὰ ἀποδειχθῶσι. Δύνανται μόνον νὰ κατανοηθῶσι δι' ἐσωτερικῆς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς παρατηρήσεως. Διὰ τοῦ φιλοσόφου τούτου ἀπεδείχθη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἄλλο τι, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαδίζουσι καὶ νὰ συνυπάρχουσι ποίησις καὶ ἐπιστήμη. Καὶ εἶναι μοναδικὸν τὸ φαινόμενον τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὡς δραματικοῦ καὶ μαθηματικοῦ συγγραφέως.

Περίφημον εἶναι διὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ διαύγειάν του τὸ ὕφος του. Εἰς δοκίμους συγγραφεῖς ἔχοντας ὕφος τὸ ὁποῖον ἐδιδάχθησαν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἠσκῆθησαν παρατηρεῖται ὅτι τὸ ὕφος τοῦτο δι' ὄλου τοῦ βίου των δὲν μεταβάλλεται. Τοῦτο βλέπομεν εἰς συγγραφεῖς ὅπως ὁ Ἰσοκράτης καὶ ὁ Δημοσθένης, ὁ Κικέρων καὶ ὁ Σενέκας, ὁ Βολταῖρος καὶ ὁ Ρουσσώ. Ἄλλως ὁμως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐὰν τὸ ὕφος ἢ ὁ λόγος πηγάζη κατ' εὐθειᾶν ἐκ τῆς ψυχῆς των, ἐὰν ἢ τέχνη των εἶναι φύσις. Τῶν συγγραφέων τούτων τὸ ὕφος κάπως θὰ καμθῇ καὶ θὰ γηράσῃ μὲ τὴν ἡλικίαν, διότι καὶ μὲ τὴν νεότητά των ἦτο νέον. Τοῦτο συμβαίνει μὲ τὸν Πλάτωνα, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ μὲ τὸν Ὀλύμπιον Γκαίτε. Διὰ τὸν Πλάτωνα ὁ διάλογος ἦτο τὸ φυσικὸν ὕφος, τὴν δὲ ἐπιστήμην του παρέχει εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν ἀνταύγειαν τῆς ποιήσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς παλαιότερους του Ἡράκλειτον καὶ Παρμενίδην καὶ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς Παῦλον καὶ Αὐγουστίνον. Τὸ ὕφος αὐτὸ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐπιτυχάνωνται ἰσχυρόταται ἐπιδράσεις ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἢ κατανόησις τῶν λεγομένων εἶναι ἀπλουσιότης καὶ εὐκολωτάτη, τὸ ὕφος τοῦτο κατορθώνει ὥστε νὰ γρά-

φεται ἐν αὐτῷ πᾶν ὅ,τι ἀνθρώπινος νοῦς δύναται νὰ σκεφθῆ καὶ καρδία νὰ αἰσθανθῆ, καὶ δὴ καὶ κατὰ πάντα χρήσιμον εἰς τὴν περίστασιν τρόπον, τραγικὸν ἢ κωμικόν, παθητικὸν ἢ εἰρωνικόν. Ἡ φιλοσοφία μετὰ τὸν Πλάτωνα δὲν μετεχειρίσθη πλέον ἐπιτυχῶς τὸν διάλογον διὰ τὸ ἔργον τῆς, ἢ πρόοδος τῆς συνετελέσθη διὰ τοῦ κανονικοῦ πλέον πεζοῦ λόγου, εἰς τὸν ὁποῖον ἤδη ὁ Ἄριστοτέλης, ὁ μαθητὴς του, κατέφυγε.

Ἐπιπλέον δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μὲ διαρκῆ μελέτην ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ των σχηματίζουσι φιλοσοφικὸν τι σύστημα, τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἀπὸ καθέδρας ἀπαγγέλλουσι ἢ εἰς βιβλία συγγράφουσι. Ὁ θέλων νὰ ἐξετάσῃ αὐτὸν ὑπὸ ἔποψιν τοῦ συστήματος του πρέπει νὰ ἐξετάσῃ ὅλα τὰ συγγράμματά του, καὶ νὰ συναθροίσῃ ἐξ ὅλων τὸ ἐκάστοτε ζητούμενον. Ὅπως ἤδη ἐλέχθη ὁ κεντρικὸς ἄξων τῆς φιλοσοφίας του εἶναι ἡ θεωρία τῶν Ἰδεῶν, θεωρία ἣτις προέρχεται ἀπὸ διανοητικὸν καὶ ψυχικὸν βάθος ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐνθουσιασμόν. Ὁ Σταγίριτης εἶναι μέγας διανοητὴς ὄχι καλλιτέχνης. Ὁ Πλάτων τὰ ἔχει καὶ τὰ δύο.

Ἡ ἐμφάνισις του εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ κόσμου ἐν ἀμέσῳ συνεχεῖα πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, ἐπέφερε μεγάλην πνευματικὴν ἀναστάτῳσιν εἰς τὴν μετὰ ταῦτα κοσμοθεωρίαν τῶν Ἑλλήνων, ἀναστάτῳσιν ἢ ὁποῖα ἐξήσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν καθ' ἅπαντα τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας. Κατεξανέστη κατὰ τῶν δημοσίων συνθηκῶν τοῦ βίου, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἦσαν μόνον οἱ σοφισταὶ ὑπεύθυνοι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀθηναϊκὸν πολιτικὸν περιβάλλον (Γοργ. 519, β ἐξ.). Εἶχεν εὐρύτατα διαδοθῆ ὁ πόθος πρὸς ἠθικὴν, ὑπὸ τοῦ δικαίου διευθυνομένην διοίκησιν τῶν κοινῶν, ὁ πόθος πρὸς μίαν νέαν θρησκείαν, διότι ἡ λατρεία τῶν θεῶν εἶχε κλονηθῆ. Ὁ Πλάτων εὔρε τὸν λαόν του πρὸ μιᾶς μεγάλης κρίσεως. Διέκρινεν ὅτι ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους, ἢ ἀρχὴ τῆς διαλύσεως. Ἡθέλησε νὰ ἐρευνήσῃ τὰ αἷτια τῆς καταστάσεως ταύτης. Τὸ καθαρῶς ἠθικὸν πνεῦμα τοῦ Σωκράτους δὲν ἐφάνη ἴσως εἰς αὐτὸν ἀρκετὸν διὰ νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς καταστάσεως ταύτης, καὶ νὰ δώσῃ καὶ πάλιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἠθικὴν ἐκείνην δύναμιν ἣτις ἐχρειάζετο πρὸς ἀναζωογόνησιν. Κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀπὸ ταύτης τῆς ζωῆς ἔλειπεν ἡ θρησκευτικὴ βᾶσις, ἔλειπεν ἡ σχέσις πρὸς τὸ μεταφυσικὸν καὶ πρὸς τὸ ὑπὲρ τὰς αἰσθήσεις. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Φιλοσόφου δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν σπουδαιότατον συνδυαστὴν ζωῆς καὶ μεταφυσικῆς ἰδέας, θρησκείας καὶ πολιτισμοῦ. Ὁ σημερινὸς φιλόσο-

φος άνευρίσκει εἰς τὸν Πλάτωνα εὐκόλως τὴν θέσιν αὐτοῦ πρὸς ὅλα τὰ αἰώνια τοῦ ἀνθρώπου ζητήματα, καὶ τὸν σύνδεσμον ἢ συγγένειαν τῶν διδαγμάτων τοῦ Φιλοσόφου πρὸς αὐτά. Εἰς τὸν Γοργίαν του ἔχομεν μίαν τῶν μεγάλων ἐκείνων πνευματικῶν μαχῶν, αἱ ὁποῖαι μέχρι σήμερον διαρκοῦν. Διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Φιλοσόφου άνευρέθησαν αἱ ἀρχαὶ τοῦ ὀρθῶς διανοεῖσθαι, ἐτελειοποιήθη ἡ λογικὴ ὡς ἔχουσι ταύτην τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη καὶ ὡς ἔστερέωσε διὰ δεσμῶν ἀληθινῶν διαρκέστερον αὐτὴν ἢ διάνοια τοῦ μεγάλου Σταγίριτου.

Ἐλέχθη προηγουμένως ὅτι περίπου μίαν χιλιετηρίδα διήρκεσεν ἡ ζωὴ τῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας, ἔστω καὶ ὑπὸ νεοπλατωνικὴν χροιάν. Διακρίνομεν μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν παλαιάν ἢ πρώτην Ἀκαδημίαν (347—280 πρ. Χρ.) ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Σπευσίππου άνεψιοῦ τοῦ φιλοσόφου, εἶτα τοῦ Ξενοκράτους καὶ ἄλλων, 2) τὴν μέσσην καλουμένην Ἀκαδημίαν τοῦ Ἀρκεσιλάου (316—241 πρ. Χρ.) ὅτε ἡ Ἀκαδημία πλησιάζει τὸν Σκεπτικισμόν, 3) τὴν τρίτην Ἀκαδημίαν τοῦ Καρνεάδου (214—129 πρ. Χρ.) τὴν καλουμένην νεωτέραν, 4) τὴν τετάρτην τοῦ Φίλωνος τοῦ ἐκ Λαρίσης (80 πρ. Χ.) καὶ 5) τὴν πέμπτην τὴν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκαλωνίτου (50 μ. Χρ.). Ἡ πέμπτη αὕτη Ἀκαδημία συνδέει πλατωνικὰ διδάγματα πρὸς περιπατητικὰ καὶ στωϊκὰ. Σημεῖον τοῦτο τῆς παρακμῆς πλέον τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐτίμων τὸν φιλόσοφον, ὁ Κικέρων παραδ. χάριν θεωρεῖ τιμὴν του νὰ λέγηται Πλατωνικός καὶ Ἀκαδημαϊκός, μεταφράζει τὸν Πρωταγόραν, καὶ τὸν Τίμαιον καὶ γράφει συγγράμματα περὶ Πολιτείας καὶ Νόμων.

Ξέναι, ἰουδαϊκαὶ καὶ ἀνατολικαὶ, ἀντιλήψεις ἐπιζητεῖται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς Πλατωνικάς. Φίλων ὁ Ἰουδαῖος (30 πρ. Χρ.) προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν Παλ. Διαθήκην τῇ βοθηείᾳ τοῦ Πλάτωνος, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ δημιουργοῦ καὶ τῆς δημιουργίας, καὶ οἱ πρῶτοι πατέρες καὶ φιλόσοφοι τῆς Χριστιανικῆς ἐκκλησίας (Κλήμης, Ὁριγένης) ἐκπαιδευθέντες μὲ τὰ ἐπικρατοῦντα τότε διδάγματα μεταγγίζουν τὰς πλατωνικάς ἀντιλήψεις εἰς τὰς χριστιανικάς θεωρίας περὶ Θεοῦ, περὶ κόσμου καὶ περὶ ζωῆς. Οἱ Νεοπλατωνικοὶ καλοῦσι τὸν Πλάτωνα «θεῖον», τὸν Ἀριστοτέλη δὲ «δαιμόνιον», ὡς μεσολαβοῦντα μεταξὺ τοῦ «θείου» Πλάτωνος καὶ τῶν φιλομαθῶν ἀνθρώπων, ὅπως οἱ δαίμονες μεσολαβοῦν μεταξὺ Θεοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου. Ὁ Ἀριστοτέλης ἔθεωρεῖτο ὑπ' αὐτῶν ὡς προπαρασκευάζων διὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ

Πλάτωνος «'Αριστοτέλει προθύσας εἰς τὴν Πλάτωνος λήγειν ἱεουργίαν». Συγκρίνονται διὰ τοῦτο αἱ θεωρίαι τῶν δύο φιλοσόφων καὶ ἐπιζητεῖται νὰ εὐρεθῇ συγγένεια αὐτῶν. Διὰ τοὺς Νεοπλατωνικοὺς ὁ Πλάτων ἀπετέλει τὸν ἰδεώδη ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται παντὸς ἄλλου πλησιέστερον πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ Πλωτῖνος μιμεῖται αὐτὸν τόσον πολὺ εἰς τὰ συγγράμματά του, ὥστε πολλακίς οἱ μετ' αὐτὸν δυσκολεύονται εἰς τὸ νὰ διακρίνουν τὸν Πλάτωνα ἀπὸ τὸν Πλωτῖνον. Ἡ διὰ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ διαμορφωθεῖσα διδασκαλία ἐπέδρασεν ὄχι ὀλίγον εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἤδη πρὸ τοῦ Πλωτῖνου. Οἱ Χριστιανοὶ πατέρες ἀνευρίσκουν εἰς τὸν Πλάτωνα ἀνωτέρας καὶ τελειότερας περὶ τοῦ κόσμου καὶ ζωῆς ἀντιλήψεις, παρὰ ὅσον δύνανται νὰ εὐρεθῶσιν εἰς πάντα ἄλλον συγγραφέα τῶν προχριστιανικῶν χρόνων. Ὁ Κλήμης καλεῖ αὐτὸν «φιλαλήθη καὶ οἷον θεοφορούμενον». Ἡ φιλοσοφία του εἶναι πολύτιμος διὰ τὸν Χριστιανισμόν, διδάσκει μίαν ἀνωτάτην θεότητα, διακρίνει τὸν νοητὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἀποδεικνύει τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, τονίζει τὸ καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν «οὐ γὰρ πρὸ τῆς ἀληθείας τιμητέος ἀνὴρ» (Πολιτ.). Καὶ αἱ περὶ τῆς πολιτείας γνῶμαι τοῦ Πλάτωνος ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Ὁ Αὐγουστίνος γνωρίσας τὸν Πλάτωνα διὰ τοῦ Κικέρωνος καὶ Ἀπουληίου μεταφέρει πολλὰ εἰς τὸ περίφημον ἔργον του *de civitate Dei*.

Καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς ἐν Ἀθήναις πλατωνικῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ὁ Πλάτων ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιδρῶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ νὰ βοηθῇ εἰς τὴν λύσιν πολλῶν προβλημάτων. Μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναβίωσιν τῆς ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου καταργηθείσης σχολῆς, ἀναφαίνεται πάλιν εἰς τὸν πνευματικὸν οὐρανὸν ὁ Πλάτων. Ὁ Πατριάρχης Φώτιος διδάσκει καὶ ἐρμηνεύει καὶ τὸν Πλάτωνα, ὁ μαθητὴς τοῦ Φωτίου ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας Ἀρέθας συγκεντρώνει, ἀντιγράφει καὶ διορθώνει τὰ ἔργα τοῦ φιλοσόφου. Ἀποτελεῖται οὕτω ὁ περίφημος Κλαρκιανὸς Πλατωνικὸς κώδιξ, ὁ νῦν ἐν Ὁξφόρδῃ ἀποκείμενος. Κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα ὁ «ὑπάτος τῶν φιλοσόφων» Μιχαὴλ Ψελλὸς μελετᾷ ἰδιαιτέρως τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, παραλλήλως μελετᾷ καὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ γεννᾶται, ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἡ διαίρεσις τῶν Βυζαντινῶν κατ' ἀρχὰς λογίων, εἶτα καὶ τῶν ξένων ἐν Ἰταλίᾳ, εἰς Πλατωνικοὺς καὶ Ἀριστοτελικούς. Πόσῃν ἐπίδρασιν ἀσκεῖ ὁ Πλάτων φαίνεται ἐκ τῆς πραγματείας τοῦ Δημητρίου Κυδῶνη «περὶ τοῦ καταφρονεῖν τὸν θάνατον».

Καί εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καί εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν διαδίδεται ὁ Πλατωνισμὸς διὰ πολλῶν φιλοσόφων καὶ λογίων ἀνδρῶν. Καί εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ τελευταῖος ἐν τῷ δυτικῷ ἡμίσει τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους πρωτοστάτης τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, ὁ εὐγενὴς Βοήθιος (480—525 μ. Χρ.) ὁ ὁποῖος κατὰ διαταγὴν τοῦ Γότθου Θεοδώριχου ἐφονεύθη, διατηρεῖ εἰς τὴν *Consolatio philosophiae* ζωντανὸν τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας σοφίας, ὡς θρήσκευμα ἀληθινόν, ἂν καὶ αὐτὸς ἐξωτερικῶς ἦτο Χριστιανός. “Ὅτε οὗτος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τῆς Παβίας ἀνέμενε τὴν θανάτωσίν του ἔγραψε τὸ μνημονευθὲν ποίημά του Παραμυθία τῆς φιλοσοφίας. Τὶ ἠσθάνετο ὁ Βοήθιος ὡς Χριστιανὸς δὲν γνωρίζομεν, τὰ δὲ συγγράμματά του ἐξετάζουν δογματικὰ μόνον ζητήματα. Ἄλλὰ τὴν παρηγορίαν διὰ τὴν ἐπικειμένην τύχην του ὁ Χριστιανὸς Βοήθιος δὲν ἐζήτησεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεανθρώπου, τοῦ λυτρωτοῦ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ εἰς τὸν σοφὸν ὅστις ἐκουσίως τὴν ζωὴν του ἔθυσάσεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ ἐρμηνευτοῦ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους δεικνύει κάλλιστα ὅτι εἰς τὸν ἠθικὸν κόσμον ὁ θάνατος τοῦ Ἀθηναίου σοφοῦ παρέχει πάντοτε ἀνεξάντλητον δύναμιν καὶ ἀντοχήν. Καὶ ἄλλο τι περιέχει Πλατωνικὸν τὸ συγγραμμάτιον τοῦτο κατάλληλον δι’ ἡμᾶς κατὰ τοὺς χρόνους μας: “Ὅτι δηλ. ἡ αἰώνια παρούσα τοῦ Θεοῦ ἐξασφαλίζει ἐν τῇ παγκοσμίῳ ροῇ τῶν γεγονότων τὴν νίκην τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ αὐθαιρεσία τῶν τυράννων καὶ ἡ εὐτελεῆς δειλία τῶν καιροσκόπων ὄχι μόνον δὲν θριαμβεύουν πρὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ παροδικὴ ἐπιτυχία των εἶναι μόνον φαινομενικὴ. Διότι ὅ,τι κάμνουν εἶναι κακόν, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ μόνον τὸ ἀγαθὸν ἔχει πραγματικὴν ὑπόστασιν. Ὁ Θεός, λέγει, εἶναι τὸ ἀπόλυτον ἀγαθόν, μόνον ἄρα τὸ ἀγαθὸν ἔχει πραγματικὴν ζωὴν καὶ δύναμιν.

Ἄλλ’ ὄχι μόνον τὸν Αὐγουστῖνον ἐβοήθησαν τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου του περὶ τῆς πολιτείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πολὺ βραδύτερον χρόνους τὸν Ἄγγλον Θωμᾶν *Morus* εἰς τὴν Οὐτοπίαν του, τὸν Βάκωνα εἰς τὴν Νέαν Ἀτλαντίδα καὶ τὸν Ἴταλὸν Θωμᾶν *Campanella* εἰς τὴν Πολιτείαν τοῦ Ἡλίου.

Εἰς τοὺς Πλατωνίζοντας δύναται νὰ καταλεχθῇ καὶ ὁ οἰονεὶ ἐπίσημος φιλόσοφος τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας Θωμᾶς ὁ Ἀκυνάτης, ἂν καὶ γενικώτερον θεωρεῖται Ἀριστοτελικός.

Ἄλλ’ ἀπὸ τοῦ 15^{ου} αἰῶνος παρουσιάζεται πάλιν ὁ Πλάτων ὡς ἐλευθερωτὴς τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἀπὸ τὸν Σχολαστικισμόν, παρουσιάζ-

ζεται ως ήλιος, ό οποίος ούδέποτε έχασε τήν δύναμίν του· δι' αὐτοῦ ἡ ἐν Ἰταλίᾳ Ἀναγέννησις ἔλαβε περιεχόμενον καί μορφήν. Εἶναι ἡ ἐποχή τῶν συζητήσεων περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, καί εἰς τήν σύνοδον τῆς Φερράρας τῷ 1438 προσήλθεν ὁ Ἰωάννης Η΄ ὁ Παλαιολόγος συνοδουόμενος ἀπό τόν Πατριάρχην Ἰωσήφ καί ἐπτακοσίους ἱεράρχας καί φιλοσόφους, καθῶς καί ἀπό τόν περίφημον Νικόλαον Κουζανόν, τόν πρωτοπόρον τῆς φιλοσοφικῆς ἀναγεννήσεως ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ. Εἶναι οἱ χρόνοι κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ Ἰταλοὶ ἀνθρωπισταὶ μελετῶσι μὲν τήν ῥωμαϊκὴν τῶν ἀρχαιοτήτων μὲ τήν διακρίνουσαν αὐτὴν στωϊκὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ καθοδηγούμενοι καί ἐκ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τήν Ἀνατολήν στρέφονται καί πρὸς τήν ποιητικὴν, ἐπιστημονικὴν καί φιλοσοφικὴν φιλολογίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ μνημονευθεῖσα σύνοδος τῆς Φερράρας καί ἡ τῆς Φλωρεντίας δίδουν μεγάλην ὥθησιν εἰς τοῦτο, μὲ τήν συμμετοχὴν μάλιστα εἰς αὐτάς ἀνδρῶν οἱοὶ ὁ Γεμιστός-Πλήθων καί ὁ Βησσαρίων. Ἀλλὰ καί ἡ διαρκὴς διείσδυσις τῶν Τούρκων εἰς τήν Εὐρώπην συντελεῖ εἰς τοῦτο, διότι πλεῖστοι Ἕλληνες κατέφυγον εἰς τήν Ἰταλίαν. Τὸ σπουδαιότατον φιλοσοφικόν γεγονός τῶν χρόνων εἶναι ἡ οἴονεϊ ἀποκάλυψις τῶν Πλατωνικῶν καί νεοπλατωνικῶν συγγραμμάτων, καί κατ' ἀκολουθίαν μία Ἀναγέννησις τῶν Πλατωνικῶν σπουδῶν. Αὕτη στρέφεται ἐνίοτε καί κατὰ τῶν Ἀριστοτελικῶν. Ὁρμητήριον τῆς ἐνθουσιώδους ταύτης πλατωνικῆς κινήσεως εἶναι ἡ Φλωρεντία, ἡ Φλωρεντία τῶν Μεδίκων. Διὰ τὰς μελέτας ταύτας συντρέχουν αἱ τάσεις τῶν χρόνων τούτων, ὁ πόθος νὰ θεωρητῆ ὁ κόσμος ὡς γενικὴ τις ἀρμονία, πρὸς δὲ καί ἡ πίστις περὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλας τὰς θρησκείας καί εἰς τήν φιλοσοφίαν. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μελετᾶται καί διαδίδεται εἰς Ἰταλίαν. Εἶναι πρωτοπόροι εἰς τοῦτο ὁ μοναχὸς Βερνάρδος Βαρλαάμ, ὁ μαθητὴς τοῦ Λεόντιος Πιλᾶτος, ἔπειτα μεγαλῶνυμοι Ἕλληνες διδασκαλοὶ, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς ὁ μεταφράσας πιστῶς τὴν Πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος, καί ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰωάννης Χρυσολωρᾶς. Ἐν Μιλάνῳ καί ἀλλαχοῦ δρῶσιν ὁ Κωνσταντῖνος Λάσκαρις καί ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰανὸς Λάσκαρις. Οὗτος ὡς πρεσβευτὴς τοῦ Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων εἰς τὸν Βαγιαζήτ Β΄ ἀγοράζει πλεῖστα ὅσα ἑλληνικὰ χειρόγραφα διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Φλωρεντίας. Ἀλλ' ἀνορθωτῆς τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ὁ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Γεώργιος Γεμιστός, ὅστις τὸ ὄνομά του Γεμιστός μεταβάλλει εἰς Πλήθων διὰ νὰ ἔχη αὐτὸ ὁμοιότητα πρὸς τὸ Πλάτων.

Ὁ Πλήθων εἶναι ἀντιαριστοτελικός, ἰδίᾳ καταπολεμεῖ τὴν Μεταφυσικὴν τοῦ Σταγίριτου. Ὁ σκοπὸς του εἶναι θεολογικὸς μᾶλλον ἢ φιλοσοφικός. Θέλει νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν ὡς γενικωτέραν θρησκείαν, δυναμένην νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν μεσαιωνικὸν δυτικὸν Χριστιανισμὸν ὑπὸ ἀνθρωπιστικὴν ἔποψιν. Βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ περιφήμου ἐκ Τραπεζοῦντος μαθητοῦ του Βησσαρίωνος, πολεμεῖ δὲ τὸν Ἀριστοτελικὸν Γεώργιον Τραπεζοῦντιον. Εἰς τὴν θλιβεράν ταύτην διαμάχην Πλατωνικῶν καὶ Ἀριστοτελικῶν ὁ νηφάλιος Πλατωνικός Βησσαρίων ὁμολογεῖ ὅτι παρὰ τὸν Πλάτωνα ἀγαπᾷ καὶ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ σέβεται ἀμφοτέρους τοὺς σοφωτάτους ἄνδρας. Τὸν νεαρὸν καὶ ὀρμητικὸν Ἀποστόλιον συμβουλεύει νὰ ἀποβλέπῃ μὲ σεβασμὸν πρὸς τὸν μέγαν Σταγίριτην, καὶ νὰ διεξάγῃ τὸν ἀγῶνά του δι' ἐπιχειρημάτων καὶ ὄχι δι' ὕβρεων. Ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ διαλέξεων τοῦ πλατωνικοῦ Πλήθωνος παρακινήθεις ὁ ἐνθουσιώδης Κοσμᾶς τῶν Μεδίκων ἰδρύει ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1450 τὴν Πλατωνικὴν Ἀκαδημίαν, καὶ καθιεροῦται ἐν τῷ κόσμῳ ἔκτοτε τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ τὰ ὕψιστα πνευματικὰ ἰδρύματα. Ψυχὴ τοῦ ιδρύματος εἶναι ὁ ἀνθρωπιστὴς Μαρσίλιος Φικίνος. Οὗτος μεταφράζει ἐκ χειρογράφων ὀλόκληρον τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πλωτῖνον εἰς κλασσικὴν Λατινικὴν γλῶσσαν. Διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης διαδίδεται εὐρύτατα πλέον ὁ Πλατωνισμός. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἐκδίδεται τὸ πρῶτον τῷ 1512, τριάκοντα ὀλόκληρα ἔτη μετὰ τὴν λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ Φικίνου, ἐκδίδεται ἐν Βενετίᾳ παρὰ τῷ Ἄλδῳ ὑπὸ τοῦ ἐκ Κρήτης Μάρκου Μουσοῦρου, ὅστις δυστυχῶς διὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀπέθανε μόλις 42 ἐτῶν, καὶ ὅμως καταλέγεται εἰς τοὺς κορυφαίους φιλόλογους τῆς Ἀναγεννήσεως. Τὴν ἔκδοσίν του προσφωνεῖ ὁ Μουσοῦρος εἰς τὸν διάσημον πάππαν Λέοντα τὸν 10^{ον} ἐν περιφήμῳ καὶ μακρᾷ ῥῳδῷ, ἐν ᾧ ἐγκωμιάζει τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Λέοντα τὸν 10^{ον} εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ ὁποίου εἶχε συναθροισθῆ ὄμιλος λογίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν ὁποῖον σπανίως ἔχει γνωρίσει ἢ ἱστορία τῶν γραμμάτων. Ἡ ῥῳδὴ αὕτη κατατάσσει τὸν Μουσοῦρον εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων ἑλληνιστῶν καὶ ποιητῶν, τὸν πρῶτον δὲ στίχον αὐτῆς ἐπέγραψεν ὁ ἀείμνηστος Ἀριστόφρων εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ὠρολόγιον τῆς αἰθούσης ταύτης, τὸ ὁποῖον ἐχάρισεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

Ὁ μνημονευθεὶς ἀγὼν τῶν Πλατωνικῶν πρὸς τοὺς Ἀριστοτελικούς ἀναφέρεται ὡς ἐλέχθη εἰς θεολογικὰ ζητήματα. Οἱ Ἀριστοτελικοὶ θέλουν νὰ ἀποκαταστήσουν τὸ κύρος τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπὸ θεολογικὴν

καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν. Ὁ ἀγὼν ὁμῶς σὺν τῷ χρόνῳ ἐξήλθε τῶν ὀρίων τούτων καὶ ἀνεπαισθήτως κατέληξεν εἰς καθαρῶς φιλοσοφικὴν συζήτησιν. Οἱ Ἀριστοτελικοὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ διχάζωνται.

Ἡ ἰδρυθεῖσα ἐν Φλωρεντίᾳ Πλατωνικὴ Ἀκαδημία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κοσμᾶ τῶν Μεδίκων καὶ τοῦ Μαρσιλίου Φιτσίνου διελύθη, ἡ ἔννοια ὅμως τοῦ ἰδρύματος καὶ ἡ σημασία αὐτοῦ παρέμεινε καὶ διεδόθη.

Αἱ ἰδρυθεῖσαι ἄλλοτε ἐν Ἑλλάδι Ἀκαδημίαι (Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθωνιάς, Πατμιάς κλπ.) δὲν ἔχουν κοινόν τι πρὸς τὴν Πλατωνικὴν Ἀκαδημίαν, εἶναι μόνον ἀνώτεροι ἐκκλησιαστικοὶ σχολαὶ παρασχοῦσαι ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ δουλεῦον ἔθνος, ἡ σχεδιασθεῖσα δὲ ἐν Ἑλλάδι ἰδρυσις τῷ 1824 τοῦ «Ἀκαδημαϊκοῦ Καταστήματος» καθ' ὑπόδειγμα τοῦ Γαλλικοῦ *Institut de France*, ἐματαιώθη ἐκ τῶν τότε γενομένων πολεμικῶν ἀτυχημάτων.

Εἶναι μακρὰ καὶ ἐνδιαφέρουσα ἡ ἱστορία τῆς ἐπιδράσεως τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τοὺς νεωτέρους φιλοσόφους καὶ φυσικοὺς, ἀπὸ τοῦ Κοπερνίκου, Κέπλερ καὶ Γαλιλαίου μέχρι τοῦ Βάκωνος, Νεύτωνος, Σπινόζα καὶ Λεῖβνιτίου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

Οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτεθῇ ἐνταῦθα, καὶ κεφαλαιωδῶς μόνον, ἡ ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τῶν Ἀκαδημιῶν ἐν Εὐρώπῃ μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν. Ἡ Πλατωνικὴ ἐπίδρασις ἐπ' αὐτῶν ἐξησφαλίσθη διὰ τῆς Λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ Φιτσίνου καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ τοῦ Μουσούρου. Πρὸ 140 ἐτῶν ἐσημειώθη νέα πρόοδος τῶν περὶ τὸν Πλάτωνα μελετῶν διὰ τῆς ἐξόχου μεταφράσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ περιφήμου θεολόγου καὶ φιλοσόφου *Schleiermacher*. Τὰ μεγάλα πεπολιτισμένα ἔθνη ἔχουσιν οὐχὶ μίαν ἀλλὰ πλείονας μεταφράσεις ὅλων τῶν ἔργων τοῦ φιλοσόφου. Οἱ Γερμανοὶ ἔχουν τρεῖς ἰδίᾳ λαμπρὰς μεταφράσεις τοῦ Φιλοσόφου, οἱ Γάλλοι ἔχουν τὴν μετάφρασιν τοῦ *V. Cousin* καὶ τῆς σειρᾶς *Budé*, οἱ Ἕλληες πλὴν ἄλλων τὴν ὑπὸ *Jowett* καὶ οἱ Ἴταλοὶ τὰς μεταφράσεις τοῦ *Ferrai* καὶ τοῦ *Bonghi*.

Ἐὰν συνοψίσωμεν τὰ λεχθέντα καὶ εἰς ὀλίγας προτάσεις περιλάβωμεν τὴν συμβολὴν τοῦ Πλάτωνος εἰς τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Πλάτων συνέβαλε σπουδαίως εἰς αὐτὸν διότι

—Ἰδρυσε τὴν κληθεῖσαν Ἀκαδημίαν ὡς σῶμα ἐπιστημονικόν.

—Ἐδίδαξε καὶ ἀνέδειξε μαθητὴν οἷος ὁ Ἀριστοτέλης, μέγαν ἐπίσης συντελεστὴν τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ.

—'Εζωογόνησε τὴν ἀνθρωπίνην διανόησιν, κατ' ἄμεσον ἐπίδρασιν, ἐπὶ χίλια σχεδὸν ἔτη.

—'Επέδρασεν ἐπὶ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὰ δόγματα αὐτῆς περὶ Θεοῦ, ψυχῆς καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, κυρίως διὰ τῶν διαλόγων αὐτοῦ Τιμαίου καὶ Φαίδωνος.

— Διεκήρυξε τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ ὡς τὸν ὑψιστον σκοπὸν τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως καὶ πράξεως.

—'Εφιλοσόφησε περὶ τοῦ ὠραίου καθ' ὑποδειγματικὸν τρόπον, καὶ ἐπέδρασεν ὄχι μόνον εἰς τὸν προφητικῶς καθορίσαντα τὴν ἰδέαν τοῦ ὠραίου εἰς τὰς εἰκαστικὰς τέχνας *Winckelmann*, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς μεγάλους καλλιτέχνας τῆς Ἀναγεννήσεως, ἰδίᾳ τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελον.

—'Ανεκήρυξε τὴν παιδείαν τῶν νέων ὡς ὑπόθεσιν τῆς Πολιτείας.

— καὶ τελευταῖον καὶ σπουδαιότατον, ὅτι ἔδειξε πρῶτος τὴν ὁδὸν τῆς αὐστηρᾶς ἐπιστήμης.

Μία λαμπρότης αἰωνίας νεότητος ἐπικάθηται ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ φιλοσόφου τούτου. Οὐδεὶς ἔμεινεν ἀμέτοχος τοῦ πνεύματός του ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀνέγνωσαν τὰ ἔργα του καὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἐβοήθησαν μὲ τὰς ψυχικὰς τῶν δυνάμεις εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν, φιλοσοφίαν, πολιτείαν καὶ παιδείαν. Ἐνεκα τῆς βαθύτητος τῆς φιλοσοφίας του, τῆς ἐξάρσεως τοῦ πνεύματός του καὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ του ὕφους ἀπέλαυε δι' ὄλων τῶν αἰώνων καὶ ἀπολαύει καὶ σήμερον μεγάλης τιμῆς καὶ θαυμασμοῦ. Ἐγένετο οἶονεὶ ὁ παγκόσμιος φιλόσοφος, διότι ὠμίλησε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὴν γλῶσσαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πόθων.

Ἄπειράριθμα εἶναι τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα ἔχουν γραφῆ περὶ αὐτοῦ.

Δὲν ἀνήκει μόνον, καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, εἰς μόνην τὴν μικρὰν αὐτὴν καὶ ἔνδοξον χώραν ἣτις ηὔτύχησε νὰ παραγάγῃ τοιαῦτα πνεύματα, ἀλλὰ ἀνήκει εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα μελετῶσι καὶ σπουδάζουσι τὰ διανοήματά του. Πρέπει κυρίως ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας νὰ γνωρίσῃ τις αὐτὸν καὶ ἀγαπήσῃ, διὰ νὰ διεισδύσῃ γέρων πλέον εἰς τὴν ψυχὴν του.

Εἶναι εἷς τῶν κορυφαίων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ εἷς τῶν ἡρώων τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ.

ΛΟΓΟΣ
 ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Π. ΚΟΥΖΗ
 ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ
 ΤΗΣ 28^{ης} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1946

Μεγαλειότατε,

Συνήλθομεν σήμερον ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς ἐστίας ταύτης τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐρεύνης τῆς ἀληθείας, ἵνα διὰ δευτέραν φοράν ἐλεύθεροι ὄμοι μετὰ ὁπουδήποτε γῆς ὑπαρχούσης, πατριωτικῶς παλλομένης ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ μετ' εὐλαβοῦς κατανύξεως ἀλλὰ καὶ ὑπερτάτης ὑπερφηφάνειας, ἀναλόγων πρὸς τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς καὶ ἐθνικὴν σπουδαιότητα, ἀναμνησθῶμεν τῆς λαμπρᾶς καὶ ἐνδόξου ἡμέρας τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940, καθ' ἣν τὸ ἔθνος ἡμῶν ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀναλαμβανομένου σοβαρωτάτου ἐγχειρήματος, μετὰ τῆς συμφύτου πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν ὑψίστης εὐψυχίας καὶ τοῦ ἀγνοτάτου πατριωτισμοῦ, ἠγέρθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ σύσσωμον, ἀναλαβὸν τιτάνειον, δεινότατον καὶ τελείως ἄνισον αἵματηρὸν ἀγῶνα κατὰ κραταιοτάτης αὐτοκρατορίας, 60 ἑκατομμύρια κατοίκων ἀριθμούσης, ἀπειλησάσης κεραινοβόλως καὶ λίαν ὑπούλως, ἄνευ τινὸς αἰτίας καὶ παρὰ πάντα γραπτὸν καὶ ἄγραφον, θεῖον καὶ ἀνθρώπινον νόμον δικαίου, τὴν κυριαρχίαν, ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν τῆς χώρας ταύτης, ἣτις εἶχε ποτε ἐκθρέψει τὴν οἰκουμένην ὅλην διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ ὑπερτάτου ἀνθρωπισμοῦ. Θεωροῦμεν δὲ ἡμᾶς λίαν εὐτυχεῖς καὶ ἐκφράζομεν ἐπὶ τούτῳ ἀληθῆ ὑπερηφάνειαν καὶ ὑψίστην χαρὰν, διότι κατὰ τὴν σεμνοτάτην ταύτην ἡμέραν τῆς ἀναμνήσεως τοῦ πανευφροσύνου καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικοῦ τούτου γεγονότος εὐρίσκεται καὶ πάλιν ἐν μέσῳ ἡμῶν μετὰ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Διαδόχου καὶ τῶν Ἑλληνίδων Πριγκιπισσῶν ἢ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος ὁ Β', ὁ ἀνώτατος ἀρχηγὸς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων κατὰ τὸν πόλεμον, ὁ πρωτουργὸς τῆς Νίκης, ὅστις μεγαλεπήβολως ἐμπνέων, συγκροτῶν καὶ συμπληρῶν τὴν στρατιωτικὴν τῆς χώρας παρασκευὴν, καὶ ἀναρριπίζων καὶ κρατύνων τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας, ἐνδόξως ὠδήγησε τὰς μετ' ὀρμὴν ἀκαταδάμαστον κατὰ τῆς βαρβάρου αὐθαιρεσίας ἐξορμησάσας καὶ γενναίως ὑπὸ μεγάλους καὶ μεγα-

λοπράγμονας άρχηγούς άγωνισαμένες ένόπλους δυνάμεις τοῦ ἔθνους, μηδόλως ὑποκύψας εἰς τήν βιαίαν βούλησιν καυχησιολόγου κατακτητοῦ, βέβαιος ὅτι ὑπέρ τήν βίαν καί τήν ἰσχὺν δέν ἦτο δυνατόν ἢ νά κατισχύση τελικῶς, ὡς ἄλλως τε καί κατίσχυσεν, ὁ ἀκατάλυτος νόμος τοῦ δικαίου καί τῆς ἠθικῆς. Δι' ὃ ἀντί, ὡς ἀπηρεῖτο ὑπὸ ἐχθροῦ διὰ τοῦ ἐπιδοθέντος κατὰ τήν 3^η μεταμεσονύκτιον ὥραν τελεσιγράφου του, νά γίνῃ εἰρηνικῶς ἡ κατάληψις τῆς κλασσικῆς καί ἐνδόξου ταύτης χώρας, ἐδημοσιεύετο ὑπερηφάνως τήν 28 Ὀκτωβρίου 1940 ἅμα μὲν τὸ διάταγμα τῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, ἅμα δὲ τὸ διάγγελμα τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, τὸ καλοῦν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν νά ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καί ἐστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς νίκης.

Καί τὸ πρῶτον στρέφεται ἡ διάνοια ἡμῶν κατὰ τήν ἐθνικὴν ταύτην συγκέντρωσιν πρὸς τοὺς ὑπερόχους ὀργανωτὰς καί πρωτοπόρους τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καί προόδου, τοὺς δημιουργοὺς τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ κλέους, οἵτινες ἐν ἀναλόγῳ περιπτώσει παρομοίας ὀλέθρου καί βίας, ἀπὸ Ἀνατολῶν ὀρμωμένες πολυαριθμοὺς ὀρδὰς, λίαν πατριωτικῶς καί ἡρωϊκῶς συντρίψαντες εἰς τὸν Μαραθῶνα, τὴν Σαλαμίνα καί τὰς Πλαταιάς, διέσωσαν τὸν ἄριστον τῶν πολιτισμῶν, παραμείναντες οὕτω ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἰστορίᾳ ἀίδιον παράδειγμα ἡρωϊσμοῦ καί αὐτοθυσίας.

Ἐκ παραλλήλου συγκεντροῦται ὁ νοῦς ἡμῶν εὐλαβῆς καί μετὰ βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης καί τιμῆς πρὸς τοὺς κληρονόμους τῶν ἡρώων ἐκείνων, τοὺς ἀθανάτους προμάχους τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς τῶν ὁποίων μετὰ 4 ὀλοκλήρων αἰῶνων δεινοπαθήματα δουλείας καί ἐπταετεῖς ὑπερλάμπρως ἐπικούς καί φιλοτίμως πατριωτικοὺς ἀγῶνας, ὀφείλεται ἡ ἀνάστασις καί πάλιν τοῦ Γένους καί ἡ ἐλευθερία τῆς ἐλληνικῆς Πατρίδος, εἰς αἰώνιαν αὐτῶν εὐκλειαν καί δόξαν.

Ἐμφορούμενοι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀρετῶν τῆς φυλῆς τῆς μακρᾶς ταύτης ἱστορικῆς σταδιοδρομίας, συνεχισταὶ δὲ τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων παραδειγμάτων, μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀκαταγωνίστου θάρρους καί τῆς αὐτῆς ψυχικῆς δυνάμεως καί οἱ νεώτεροι τοῦ 1940 τῆς πατρίδος ἡρωϊκοὶ πρόμαχοι, συνεχίζοντες τὸ ἐξόχως ἐθνικὸν ἔργον τῶν ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Βασιλέα Κωνσταντῖνον ἡρώων τοῦ 1912, αἰσθανθέντες εἰς τὰ βαθύτατα τῆς ψυχῆς τῶν τὴν ἀπειλὴν κατὰ τοῦ ἀναφαιρέτου δικαιώματος τῆς ἀνθρω-

πίνης ανεξαρτησίας και ἐλευθερίας, και πεισθέντες, ὅτι πράγματι ὑπὲρ τῶν πάντων ἦτο ὁ ἀγών, ἔσπευσαν ἐνθουσιώδεις νὰ διαφυλάξωσιν ἀλώβητον τὴν προγονικὴν κληρονομίαν, ἐξαιρόμενοι εἰς τὸ ὕψος τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἀποστολῆς των. Δι' ὃ και ὥρμησαν ἀκάθεκτοι και ἀπτόητοι πρὸς τὰ ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τῆς θυσίας, μὲ εὐψυχον θάρρος και ἀπόλυτον πίστιν πρὸς τὰ μεγάλα ἰδανικά, νέοι σταυροφόροι ὑπὲρ πίστεως και πατρίδος ἐναντίον αἰφνιδιαστικῶς ἐπιτεθέντος πολλαπλασίου ἐχθροῦ, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Λακεδαιμόνιοι μὴ ἐρωτῶντες πόσοι εἶναι οἱ ἐχθροί, ἀλλὰ ποῦ εἶναι. Ἀντλοῦντες δὲ δύναμιν ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῶν Χριστιανικῆς πίστεως και τῆς ὀδηγητρίας και προμάχου τῆς Ἑλλάδος Παναγίας Θεοτόκου, τὴν ἑορτὴν τῆς ὁποίας ἐν Τήνῳ κατὰ τὴν 15^η Αὐγούστου 1940 τόσῳ ὑπόυλως και ἱεροσύλως εἶχον ὑβρίσει οἱ ἐχθροὶ τορπιλλίσαντες τὴν «Ἑλλην», ἐβάδισαν ὑπὸ τοὺς μεγαλοουργοὺς ἀρχηγοὺς των καθ' ἡμέραν ἀπὸ νίκης εἰς νίκην, ἀπὸ τὴν Βίγλιτσαν εἰς τὴν Κορυτσάν, ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μοσχόπολιν, τὸ Πόγραδετς, τὴν Πρεμετὴν, τὴν Χειμάραν, τὸ Δέλβινον, τοὺς Ἀγίους Σαράντα, τὸ Ἀργυρόκαστρον, δημιουργοὶ ἀπαράμιλλοι νέου ἑλληνικοῦ κλέους.

Μάτην παύονται και ἀλλάσσονται ἐπανειλημμένως οἱ Ἴταλοὶ ἀρχιστράτηγοι και αὐτὸς ὁ Ἴταλὸς δικτάτωρ προσωπικῶς παραστάς ἀντὶ νὰ ἴδῃ τὰ πλευρὰ τῆς Ἑλλάδος θραυόμενα, ὡς κομπαστικῶς ἐνόμιζεν, ἀδυνατεῖ νὰ ἐμψυχώσῃ τὰ στρατεύματά του ὁμολογῶν ὅτι διήλθε και αὐτὸς ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν Πίνδον μίαν μαύρην ἐβδομάδα.

Οἱ Ἀλπῖνοι, οἱ λύκοι τῆς Τοσκάνης και τὸ σύνταγμα τοῦ θανάτου, τὸ ὁποῖον ἐπροτίμησεν ὑποχωροῦν νὰ εὖρη τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ζωὴν, οὐδέποτε θὰ λησμονήσωσιν, ὡς ὠμολόγησαν, τοὺς ἄνευ διακοπῆς καταδιώκοντας αὐτοὺς «διαβόλους μὲ τὴν φουστανέλλαν», ὡς ἀπεκάλουν, τοὺς ἡρωϊκοὺς μας εὐζώνους, οἵτινες διὰ διατόρων κραυγῶν: ἀέρα, ἀέρα, ἐπεζήτουν διαρκῶς ν' ἀναπνέωσιν οὐχὶ τὸν μολυνόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ, τρέποντες εἰς φυγὴν τούτους, τὸν καθαρῶτατον και λίαν γνώριμόν των ἑλληνικὸν ἀνὰ τὰ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἱερά ἐκεῖνα πεδία τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Ἅποίας σημασίας ὑπῆρξεν ἡ νίκη τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων ἀποδεικνύουσιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ κρίσεις αὐτῶν τῶν Ἰταλῶν στρατηγῶν και ὑπουργῶν, οἱ ὁποῖοι ὠμολόγησαν ὅτι ἡ καταπληκτικὴ ἦττα, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν, ὑπῆρξεν ἡ τρομερωτέρα κρίσις τῆς ἱστορίας τοῦ πολέμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ και αὐτῶν τῶν Γερμανῶν στρατηγῶν και τοῦ γενικοῦ ἐπι-

τελάρχου τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐπὶ λέξει ἐδήλου, ὅτι οἱ ἕξ μῆνες τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως ἠνάγκασαν τὸ ἐπιτελεῖον νὰ μεταβάλλῃ ἐπανειλημμένως τὰ σχέδιά του, καὶ τέλος καὶ αὐτοῦ τοῦ Χίτλερ, ὅστις τὴν 20 Νοεμβρίου 1940 ἀνέφερεν ἐπὶ λέξει ἐπίσης, ὅτι δὲν τολμᾷ νὰ σκεφθῇ ἐπὶ τῶν συνεπειῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι συμβαινόντων καὶ δὲν ἀπέφυγε κατόπιν νὰ ὁμολογήσῃ κατὰ Μάϊον τοῦ 1941, ὅτι τὴν γενναϊότητα τῶν Ἑλλήνων, οὔτε οἱ ἐχθροὶ των δὲν δύνανται νὰ ἀρνηθῶσι καὶ νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἐκτίμησίν των.

Μόνη ἢ πρόβλεψις τοῦ Duce περὶ τῆς ἀκατασχέτου πορείας τῶν λεγεώνων του πρὸς τὰς Ἀθήνας, *verso Atene*, πλήρως καὶ θριαμβευτικῶς ἐπιβεβαιοῦται, τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν ὀλίγον μετὰ τὴν αἰφνιδιαστικὴν εἰσβολὴν πληρωθεισῶν ὑπὸ τῶν μεταφερομένων ὁμαδικῶς Ἰταλῶν αἰχμαλώτων.

Οὕτω αἱ ἔνοπλοι τοῦ ἔθνους δυνάμεις ἐπέτυχον νὰ θριαμβεύσωσιν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰ χιονοσκεπῆ ὄρη τῆς Βορείου Ἡπείρου, ἐν μέσῳ σκληροτάτου χειμῶνος, αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, νὰ δοθῇ καιρὸς εἰς συμμάχους νὰ προπαρασκευασθῶσι πολεμικῶς, ἀποδείξασαι οὕτω προμαχοῦσαι ὑπὲρ τῶν ἰδανικῶν τοῦ ἔθνους, ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἐξευτελισθῇ ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ὑπὸ τῶν σιδηροφράκτων ἐκείνων λεγεώνων, τῶν τόσῳ κομπαστικῶς ἐγκαυχωμένων καὶ αὐτοφημιζομένων, ἰδρύσασαι οὕτω ἐν μέσῳ ποταμῶν πολυτίμου, ἀγνοῦ πατριωτικοῦ αἵματος, αἰδία καὶ πάλιν μνημεῖα ἑλληνικοῦ κλέους, αἰώνια παραδείγματα καὶ κηρύγματα καθήκοντος καὶ θυσιῶν ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου.

Κατὰ τὸν ἀπαράμιλλον τοῦτον τρόπον καὶ εἰς τὸ ἀξονικὸν τεῖχος, τὸ θεωρούμενον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπόρθητον, ἐπῆλθεν εὐρύτατον καὶ καιριώτατον ῥήγμα, ἐπενεγκὸν τὴν ὀριστικὴν στροφὴν τοῦ ὅλου πολέμου, ὡς ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς κ. Marshall, γενικὸς ἐπιτελάρχης τοῦ Ἀμερικανικοῦ στρατοῦ, διεβεβαίωσε, καὶ διαπιστώσαν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν Πίνδον δι' ὑπερτάτης τόλμης ὑπερφιάλους τοὺς λόγους τοὺς στηριζομένους μόνον εἰς τὴν ἀντίληψιν ἀνυπάρκτου ἰσχύος καὶ ἀνδρείας. Οὕτω δὲ διέσχισε τότε τὸν λίαν ζοφερὸν τοῦ πολέμου ὀρίζοντα ἡ πρώτη φωτεινὴ ἀκτίς καὶ εὐοίωνως τὸ πρῶτον ἀντήχει τὸ σήμαντρον, τὸ χάρισαν τὴν ζωηφόρον ἐλπίδα ἐπὶ τὴν τελικὴν νίκην.

Εἶναι ἀκριβῶς οἱ ἴδιοι Ἕλληνες, τοὺς ὁποίους ὠραιότατα καὶ παραστατικώτατα ἔψαλέ ποτε ὁ Κάλβος,

ᾠ Ἕλληνες, ὦ θεῖαι
 ψυχαί, ποῦ εἰς τοὺς μεγάλους
 κινδύνους φανερώνετε
 ἀκάματον ἐνέργειαν
 καὶ ὑψηλὴν φύσιν.

Καὶ ἡ κλαγγὴ τῶν νικηφόρων ἐλληνικῶν ὄπλων καὶ τὰ τρόπαια τῆς νίκης ἑνὸς νέου, σχεδὸν ἀόπλου Δαυῖδ κατὰ ὑπερανθρώπως ὠπλισμένου Γολιάθ, ὡς νέον ἐλληνικὸν θαῦμα καὶ τὰ λίαν μετριφόρονα, λακωνικώτατα, πλήρη εὐσεβείας πολεμικὰ ἀνακοινωθέντα τοῦ ἀρχιστρατήγου Παπάγου, συγκινοῦσι καὶ παραμυθοῦσιν ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, ἥτις δὲν παύεται ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον νὰ ἐξυμνῇ, δονουμένη μὲ ἱερὸν παλμὸν καὶ θαυμασμόν, τὰς μεγαλουργοὺς τῆς Ἑλλάδος ἀρετὰς καὶ νὰ κοσμῇ καὶ διαλαλῇ ταύτας διὰ θριαμβευτικῶν ἰαχῶν, ἐπαίνων καὶ ὕμνων, ἐπαξίων τοῦ ἐνδόξου αὐτῆς παρελθόντος, τῆς αὐτοθυσίας, τοῦ ἡρωϊσμοῦ, καὶ τῶν θριάμβων τῶν τέκνων τῆς.

Τί βλέπω, ἔλεγε μεταξὺ ἄλλων πολεμικὸς ἀνταποκριτῆς, παρακολουθῶν, εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου. «Τί βλέπω; Ἡ Ἑλλάς εἶναι κάτι πλεον ἢ ἡ πατρίς. Εἶναι ἡ πίστις. Εἶναι τὸ ἰδεῶδες». Ὁ μεγαλουργὸς τῆς Νίκης πρωθυπουργὸς τῆς Μ. Βρετανίας Οὕϊνστον Τσέρτσιλ, ἔλεγεν ὅτι «μεταξὺ τῶν πολλαπλῶν παραδειγμάτων τῶν σημειωθέντων κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου, σπανίως εἶναι δυνατόν ν' ἀνακαλύψῃ τις πράξεις πλεον εὐγενεῖς ἐκείνων, αἵτινες συνετελέσθησαν ἐν Ἑλλάδι πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας».

Ἐκ παραλλήλου ὁ ἀείμνηστος Πρόεδρος τῶν Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς Φραγκλῖνος Ροῦσβελτ, προσέθετεν, ὅτι «ὀπόταν καὶ οἱ πλεον ἀτρόμητοι ἄνδρες εἶχον χάσει πᾶσαν ἐλπίδα, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐτόλμησε νὰ διαμφισβητήσῃ τὸ ἀήττητον τοῦ μηχανοκινήτου θηρίου, μεθ' ὑπερηφανείας ἀντιτασσόμενος διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας, ὅπερ ὑπῆρξε πάντοτε ἴδιον αὐτοῦ προσὸν καὶ κτῆμα».

Παρομοίως καὶ ὁ στρατηγὸς De Gaulle διεκήρυττε τότε ὅτι «ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα αὐτῆς, αἱ σκληραὶ δοκιμασίαι τῆς, δημιουργοῦσι δι' αὐτὴν δικαιώματα ἀναμφισβήτητα».

Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ραδιόφωνον τῆς Μόσχας ἐπίσης ἐξέπεμπε τότε *urbi et orbi*: «ἐπολεμήσατε ἄνευ ὄπλων κατὰ ἐχθροῦ ὀπλισμένου μέχρις ὁδόντων καὶ ἐνίκησατε. Μικροὶ ἐμετρήθητε μετὰ μεγάλων καὶ ὑπερτερήσατε. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἄλλως, διότι εἴσθε Ἕλληνες. Χάρις εἰς τὰς θυσίας σας ἐκερδήσαμεν χρόνον διὰ νὰ ἀντισταθῶμεν, ὡς Ρῶσσοι καὶ ὡς ἄνθρωποι σὰς εἴμεθα εὐγνώμονες»· καὶ κατόπιν πάλιν ἀνήγγειλεν ὅτι ἐπλησίαζε πλέον ἡ ὥρα διὰ νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν εὐγνωμοσύνην των μετὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς Ἑλλάδος ἠθικῶς καὶ ἔδαφικῶς μεγάλης.

Φεῦ! ὅμως διὰ νὰ λησμονηθῶσι πάντα ταῦτα μετὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου, καθ' ὃν ἀκριβῶς χρόνον ἔπρεπε νὰ εἶναι πρόσφατα εἰς τὴν διάνοιαν πάντων τούτων.

Καὶ ὅταν μετὰ ἐξάμηνον, λίαν σκληρόν, ἀλλὰ νικηφόρον ἀγῶνα, ἢ ἑτέρα, ἄδικος ἐπίσης, σύντροφος ἐν ὄπλοις καὶ βίᾳ τεραστία τῶν 80 ἑκατομμυρίων κατοίκων αὐτοκρατορία ἐπενέβη ἐκ τῶν νώτων, ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἵνα ἐξαγάγῃ τὴν ἠττηθεῖσαν ἐκ τῆς ἀπελπιστικῆς θέσεως, εἰς ἣν εἶχε περιέλθει, καὶ καθ' ἣ ἐδείχθη τελευταίως ἐν τῇ δίκῃ τῆς Νυρεμβέργης, ἐτοίμου νὰ προέλθῃ εἰς σύναψιν ἀνακωχῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα ἢ ἐκκαθάρσις τοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα μετώπου ἐπέλθῃ ταχέως, πρὶν ἢ ἀρχίσει ἢ τόσῳ ἐπιβραδυνθεῖσα κατὰ τῆς Ρωσσίας ἐπίθεσις, ὡς κατετέθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν στρατηγῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐν Νυρεμβέργῃ δίκῃ, ἢ μικρὰ τὸ δέμας Ἑλλάδος, ἀλλὰ μεγάλη τὴν καρδίαν, μετὰ τὴν αὐτοπεποίθησιν τὴν ὁποῖαν γεννᾷ ἡ ἰδέα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδίστασε καὶ πρὸς αὐτήν, εἰς ἣν περιδεῆ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὑπέκυπτον ἰσχυρότατα Κράτη, ἢ ἄλλα ὑπετάσσοντο ἄνευ μάχης ἢ μετὰ ὀλίγων μόνον ὥρων ἀντίστασιν, δὲν ἐδίστασε, λέγω, νὰ βροντοφωνήσῃ καὶ πάλιν τὸ ἀπαράδεκτον τῶν ἀδίκων καὶ ὑπεροπτικῶν προτάσεων, τὸ δεύτερον ὄχι.

Ἄλλ' ἢ ἀντοχὴ ἐπὶ τέλους ἐξηντλήθη! Ἄφεθεῖσα μόνη παλαίουσα ἐπὶ ἐπτάμηνον ἐν μέσῳ τοῦ κολοσσιαίου καὶ τρομεροῦ πολεμικοῦ κυκλώματος κατὰ τεσσάρων ἐχθρῶν, μόνη κήρυξ τῆς ἐλευθερίας μετὰ τῆς μεγάλης φίλης καὶ συμμάχου προστάτιδος δυνάμεως τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῶν μεγάλων φίλων Νεο-Ζηλανδῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀρρήκτως συνεδέθη ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι, εἶδε, δεινῶς πλέον καθημαγμένη, τοὺς ἀπογόνους καὶ πάλιν τοῦ Κρούμου διὰ τρίτην φορὰν ἐντὸς 25^{ετίας} καταλαμβάνοντας, λυμαίνοντας καὶ δηροῦντας τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν

Δυτικήν Θράκην, καὶ τοὺς οἰκτρῶς ἠττηθέντας μετὰ τῶν δορυφόρων αὐτῶν Ἀλβανῶν, κομπαστικῶς πληροῦντας τὰς ὁδοὺς τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἀπειλοῦντας καὶ φονεύοντας ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς καὶ ποικιλοτρόπως ἀσχημονοῦντας.

Καὶ ἡ ἀνεκδιήγητος τρομερὰ τραγωδία καὶ δραματικὴ ἀγωνία τῆς ἐπαράτου ξένης κατοχῆς καὶ ἡ σκληρότης τῆς ἐφαρμογῆς ἀμειλίκτων μέτρων ἤρχισεν ἀμέσως καὶ ὡς ἔψαλλε καὶ ἄλλοτε ποτε ὁ Βαλαωρίτης :

Ἡ μάννα σφίγγει τὸ παιδί
Βαθειὰ στὴν ἀγκαλιά της,
Γιατ' εἶναι χρόνοι δύστυχοι
Καὶ τρέμει μὴ τὸ χάση.
Τραγοῦδι δὲν ἀκούγεται

Ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει
Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος
Καὶ μνήμα τὸ κρεββάτι
Κι' ἡ χώρα κοιμητήριον
Κι' ἡ νύχτα ῥημοκλήσι!

ᾠ! οὐδεὶς λησμονεῖ, οὐδὲ θὰ λησμονήσῃ ποτέ, ἐν μέσῳ ποίων πολυτρόπων συμφορῶν καὶ ταπεινώσεων ἐζήσαμεν τότε. Ἡ αἰωνία Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἐβεβηλώθη διὰ τῆς ὑψώσεως ἐπ' αὐτῆς τῶν σημαίων τοῦ ἠττηθέντος καὶ τοῦ ἀδίκου νικητοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ κατοικία τῶν ἀρχαίων θεῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου διὰ τοῦ ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ.

Ἐθρηνήσαμεν χιλιάδας φονευθέντων ἀθῶν μαρτύρων καὶ ἡρώων, ἐχύσαμεν ποταμοὺς δακρῶν ἐν μέσῳ φλογῶν καὶ καπνῶν ἐπὶ τῶν ἐρείπιων πλείστων πόλεων, χιλιάδων χωρίων, καὶ πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων κτηρίων. Εἶδομεν τὴν σύλησιν ἀρχαίων μνημείων, ἐπίπλων, ὀργάνων, τροφίμων, τὴν ὀλικὴν καταστροφὴν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν, μετὰ σπαραγμοῦ ψυχῆς τὴν ἐκμηδένησιν τῶν ἀσθενεστάτων οἰκονομικῶν τῆς χώρας, καὶ ἐν ἀνηκούστῳ πενίᾳ παρηκολουθήσαμεν τοὺς ἐκ πείνης πολυαρίθμους ἀνὰ τὰς ὁδοὺς θανάτους, ἴδια παιδίων καὶ γυναικῶν, τῶν ὁποίων τὰ πτώματα μετεφέροντο πρὸς ταφὴν διὰ τῶν κάρρων τῆς Δημαρχίας, δι' ἔλλειψιν ἄλλων μεταγωγικῶν μέσων, ἅτινα εἶχον καὶ πάντα ταῦτα ἀφαιρεθῆ καὶ ἀποκομισθῆ. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων πάντοτε ὑπερήφανος καὶ ἐπιβλητικὴ οὐδόλως ἐκάμφθη καὶ ἐκ πάντων τούτων, ἀλλὰ παρ' ὅλας τὰς τρομερὰς πιέσεις, βασάνους καὶ ἐκτε-

λέσεις παρέμεινεν, ὡς πάντοτε, ἡρωϊκὴ καὶ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐν μέσῳ τῆς φρικτῆς δουλείας ἀτάραχον καὶ ἄνευ δεσμῶν. Τοῦναντίον δὲ μάλιστα ἐγιγαντώθη ὁ ἔρωσ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐνότης ἤντησε καρτερίαν καὶ νέας ἰσχυροτέρας δυνάμεις δι' ἀμείλικτον κατὰ τῶν ἀξονικῶν δυνάμεων ἀγῶνα ἀντιστάσεως, ἀκριβῶς ὅπως τανύων τὴν λύραν τοῦ ὁ Παλαμαῆς διδάσκων ἔψαλλε :

Μὴ φοβηθῆς τὸ χαλασμό. Φωτιά! τσεκούρι! Τράβα,
ξεσπέρμεψέ το, χέρσωσε τὸ περιβόλι, κόφτο,
Καὶ χτίσε κάστρο ἀπάνου τοῦ καὶ ταμπουρώσου μέσα
Για πάλεμα, γιὰ μάτωμα, γιὰ τὴν καινούρια γέννα,
Π' ὄλο τὴν περιμένουμε, κι' ὄλο κινάει γιὰ ν'ἄρθη,
Κι' ὄλο συντρίμμι χάνεται στὸ γύρισμα τῶν κύκλων.
Φτάνει μιὰ ἰδέα νὰ σ' τὸ πῆ, μιὰ ἰδέα νὰ σ' τὸ προστάξῃ,
Κορώνα ἰδέα, ἰδέα σπαθί, ποῦ θά 'ναι ἀπάνου ἀπ' ὄλα.

Ὅντως πρῶτος δίδει τὸ ὑψηλὸν παράδειγμα ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' διὰ τῆς μεγαλειώδους ἐν Κρήτῃ ἀντιστάσεως, δι' ἐξαιρέτου φροντίδος ἐμπνέει τὴν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων συνέχισιν τοῦ πολέμου, ἐμψυχεῖ τὰς καρδίας, φρονηματίζει, τονώνει τὰς ἐλπίδας περὶ τῆς τελικῆς νίκης καὶ πραγματοποιήσεως τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους ἰδεωδῶν, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις τῆς λίαν ἐνεργοῦ καὶ ἀδαμάστου ἀντιστάσεως τοῦ Γένους, τὰ ἀνδραγαθήματα ἐν μέσῳ τοῦ φοβεροῦ καύσωνος καὶ τῆς ἄμμου τῆς ἐρήμου εἰς τὸ 'Ελ' Ἀλαμείν, μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἑλληνικὴν ταξιαρχίαν εἰς τὸ Ρίμινι, ἀνά τὰς θαλάσσας μετὰ τὸν 'Αδρίαν, τὸν Λάμπρον Κατσώνην, τὴν βασιλίτισσαν Ὀλγαν καὶ τὸν Ἐμπορικὸν στόλον, καὶ ἡρωϊκώτατα ἀνά τὸν ἀέρα εἰς ὄλα τὰ πολεμικὰ πεδία μετὰ τὸ Βαλτιμόρ, τὰ ἑλληνικὰ *Spitzfire* καὶ τὰ *Harricane* εἰς τὴν μέσην Ἀνατολήν, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους, τοῦ κοινοῦ τῶν συμμάχων ἀγῶνος, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀποτελοῦντα πάντα ὄντως ἀληθινὰ νεώτερα ἡρωϊκὰ κλέη.

Ταυτοχρόνως σειρὰ ἀκατάπαυστος ἡρωϊκῶν καὶ ἐνθουσιωδῶν, ὡς τὰ πολλὰ λίαν περιπετειωδῶν ἀγῶνων ἀντιστάσεως, διενεργεῖται ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ἑλλάδος, μετὰ αἴσθημα ὑπερηφάνου ὑπεροχῆς, τῶν ὁποίων οἱ ἡρωϊκοὶ μαχηταὶ μετὰ φρικτῶδη καὶ ἀνήκουστα βασανιστήρια εἰς τὰς φυλακάς, κατασπαραγμένοι ὡς τὰ πολλὰ ἤγοντο εἰς τὴν ἀγχόνην, ἵνα ἐπὶ μακρὸν ἀνεμισθῶσιν ἐν αὐτῇ ἢ πρὸ τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἀπο-

σπάσματος ὡς ὑπερτάτη ὄντως ἐξιλαστήριος θυσία τετιμημένων ἠρώων, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους κληρικοί, εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας.

Καὶ ὅτε μετὰ μίαν τριετίαν, θεία συνάρσει, ἐσήμανεν ἡ εὐλογημένη ὥρα καὶ κατόπιν τῆς φοβερᾶς λαίλαπος τοῦ πολέμου ἤρχισε νὰ αἰθριάζῃ ὁ ὀρίζων καὶ ἡ γλυκεῖα αὐγὴ τῆς ἐλευθερίας νὰ ῥοδίζῃ, ἐθραύσθη δὲ συμφώνως πρὸς τὸν ἀναπόδραστον νόμον τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς, τῆς ἀδυσωπήτου Νεμέσεως καὶ τῆς καθάρσεως, καὶ χάρις εἰς τὸν ὑπέρτατον ἠρωϊσμόν τῶν συμμάχων, ὁ ἐπιβληθεὶς σκληρότατος δεσποτικὸς ζυγὸς ἐπὶ ὀλοκλήρων λαῶν, οἱ κώδωνες δὲ τῶν ἐκκλησιῶν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τριετῆ σιωπῆν νὰ σημαίνωσιν εὐφροσύνως τὴν κατάλυσιν τῆς φρικτῆς τυραννίας καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν νὰ κυματίζῃ καὶ πάλιν ὑπερήφανος μόνη ἡ κυανόλευκος, δυστυχῶς ἡ ἀπὸ βάθρων σεισθεῖσα Ἑλλάς, ἀληθῆς μάρτυς καὶ ὀλοκαύτωμα τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἠναγκασμένη νὰ θρηνηῖ ἐν μέσῳ σωρῶν μόνον ἐρειπίων καὶ πλησίον τοῦ ἀχνίζοντος ἔτι αἵματος τῶν 600 χιλιάδων θυμάτων τῶν δυνάμεων τοῦ ὀλέθρου, ἐπ' ἐλάχιστον μόνον ἠδυνήθη νὰ ἀπολαύσῃ τῆς χαρᾶς τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας· ἥτις μάλιστα ἐνωρίτατα μετεβλήθη εἰς στυγνοτάτην λύπην καὶ πικρίαν, ὅποταν εὐρεθεῖσα εἰς τὸ πλέον εὐαίσθητον σημεῖον τῆς συναντήσεως δύο ἀντιτασσομένων ρευμάτων, δύο μεγάλων συγκρουομένων κόσμων, ἀντὶ δικαιοσέως καὶ ἱκανοποιήσεως τῶν μεγάλων θυσιῶν τῆς μετὰ βαρυαλγούσης ψυχῆς εἶδε προδιδομένας τὰς ἰδέας καὶ ἀρχάς, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ κήρυξις καὶ ἡ συνέχισις τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Μετὰ μεγίστης δὲ καταπλήξεως καὶ ἀπογοητεύσεως ἠναγκάσθη νὰ παρακολουθήσῃ οὐ μόνον τὴν ἐκ ρεαλιστικῆς δῆθεν ἀνάγκης ἄρνησιν τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν συνόρων τῆς κατὰ μελλούσης τετάρτης ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων, τῶν ὁποίων αὐτοὶ οὗτοι οἱ σύμμαχοι τὸ παρελθὸν ἐτόνιζον, ὅτι ἦτο ἐξ ἴσου ἐγκληματικόν, ὅσῳ καὶ τῶν Γερμανῶν, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρξῃ διαφορὰ συγκρίσεως καὶ καταλογισμοῦ τῶν μεγάλων ἐγκλημάτων τῶν δύο τούτων συντρόφων, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον καὶ τὴν ἄρνησιν τῆς ἀποδόσεως εἰς αὐτὴν τῆς τρις ἐπιδικασθείσης καὶ ποτισθείσης βαθύτατα δι' ἑλληνικοῦ αἵματος ἐλληνικωτάτης Βορείου Ἠπείρου, παρὰ πάντα νόμον δικαίου καὶ παρὰ τὰ τόσῳ ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ πάντων ὑποσχεθέντα καὶ ἐξαγγελθέντα.

Ἐπὶ τὰς θλιβεράς ταύτας ἐντυπώσεις ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, καταπνίγουσα πρὸς στιγμήν μεθ' ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν πικρίαν καὶ συνέχουσα τὴν ἀπογοήτευσιν αὐτῆς, προσέρχεται σήμερον νὰ ἀναμνησθῆ τῆς ἐπετείου τῆς μεγάλης ἡμέρας τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940, τὰ νέα τῆς πατρίδος ἡμῶν ἐλευθέρια, νὰ ἀναγγείλῃ ἀθλοθεσίαν τῆς Κυβερνήσεως 1 ἑκατομμυρίου δραχμῶν διὰ τὴν προκήρυξιν βραβείου ἀναφερομένου εἰς τὴν ἐποποιίαν τοῦ 1940—41, τὰς λεπτομερείας τοῦ ὁποίου θὰ καθορίσῃ ἡ Ἀκαδημία, νὰ τιμήσῃ δὲ εὐγνώμων, ἅμα μὲν ὄσους ἔστησαν παρά τὸ πλευρὸν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς κρισιμωτέρας στιγμὰς τοῦ βίου αὐτῆς, ἅμα δὲ ἐκφράσῃ τὴν βαθυτάτην αὐτῆς εὐλάβειαν, τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τὰς μετὰ μεγίστης εὐψυχίας ἀποκρουσάσας τὸν ἐπιδρομέα καὶ συμβαλοῦσας τὰ μέγιστα ὅπως θρασθῶσι τῆς δουλείας οἱ δεσμοὶ καὶ καταθέσῃ νοερῶς τίμιον καὶ ἀμαράντινον στέφανον δόξης εἰς μνήμην τῶν ἡρωϊκῶν νεκρῶν, ἀντλοῦσα μεθ' ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀπὸ τοῦ γενναίου αὐτῶν φρονήματος, τῶν ὑψηλῶν παραδειγμάτων τοῦ συμβόλου τῆς ἐνότητος τοῦ γένους σεπτοῦ ἡμῶν Βασιλέως καὶ τῶν γενναίων συνεργατῶν του, νέον θάρρος, χρήσιμον διὰ τὴν μεγάλην τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολήν, πεποιθυῖα πάντως ὅτι δὲν ἐμαρτύρησαν οἱ ἥρωες οὔτοι τῆς ἐλευθερίας οὐδ' ἔχυσαν τὸ τίμιον αὐτῶν αἷμα ἐπὶ ματαίῳ, ἀλλ' ὅτι τελικῶς θὰ ὑπερισχύσῃ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ θὰ πραγματοποιηθῶσιν αἱ μεγάλαι ὑποσχέσεις τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς.

Ἡ Ἑλλάς, στηριχθεῖσα πάντοτε ἐπὶ τῶν ἀνωτάτων ἰδανικῶν, τῶν ὁποίων αὐτὴ πρώτη ἔθεσε τὰς ἀρχάς, εἶναι ὑπερήφανος, διότι καὶ κατὰ τὸν κολοσσιαῖον τελευταῖον παγκόσμιον ἀγῶνα, τελείως θυσιασθεῖσα διεξεδίκησεν, ἐκέρδισε καὶ ἐστερέωσε τὴν ὑπέροχον αὐτῆς θέσιν πρὸς αἰωνίαν δόξαν τῶν ἡρωϊκῶν τέκνων τῆς.

Ἀλλὰ μήπως δὲν ὑπῆρξεν αἰετοτε τοιαύτη ἡ αἰωνία Ἑλλάς διαρκῶς πρόθυμος καὶ ἔτοιμος νὰ προσφέρῃ καὶ νέας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα; Ναί! Εἶναι αὐτὴ, ἥτις πάντοτε, καθ' ἃ καὶ διὰ τὸν Ἀκρίταν τῆς ψάλλει ὁ Παλαμᾶς:

Δὲν χάνεται στὰ Τάρταρα,
Μονάχα ξαποσταίνει·
Στὴ ζωὴ ξαναφαίνεται
καὶ λαοὺς ἀνασταίνει!

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΤΗΣ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1946

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Α. Μ. ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΓΕΩΡΓΙΟΝ Β'. ΕΠΙΔΟΣΕΙ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ ΜΕΤΑΛΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ ΑΠΟΝΕΜΗΘΕΝΤΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝΟΠΛΟΥΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ
ΤΗ 24 ΜΑΡΤΙΟΥ 1941

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 24 Μαρτίου 1941 εἶχεν ἀπονεύσει τὸ χρυσοῦν ἀτιῆς μετάλλιον εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τοῦ Ἑθνους. Ἐνεκα τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐξ Ἑλλάδος ἀπουσίας τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, εἶχεν ἀναβληθῆ ἡ ἐπίδοσις τοῦ μεταλλίου, ἵνα γίνῃ αὕτη ἐν εὐθέτω χρόνῳ.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν συνήλθεν εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν τῇ 31^ῃ Ὀκτωβρίου 1946, ἡμέρα Πέμπτη, ὥρα 6 μ. μ., κατὰ ταύτην ἐπέδωκεν ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ τὸ μετάλλιον εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα μετὰ τοῦ ψηφίσματος καὶ τοῦ διπλώματος τῆς Ἀκαδημίας.

Εἰς τὴν συνεδρίαν παρέστησαν ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεύς, ἡ Α. Β. Υ. ὁ Διάδοχος μετὰ τῆς Α. Β. Υ. συζύγου αὐτοῦ πριγκίπισσας Φρειδερίκης, ἡ Α. Α. καὶ Β. Υ. ἡ πριγκίπισσα Ἑλένη, ὁ Ἐπίτιμος Γενικός Ὑπασπιστής καὶ Μ. Ἀδλάρχης τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Ἀντιστράτηγος κ. Ἀλέξ. Παπᾶνος, ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 1940/1941, ὁ Μ. Τελετάρχης τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως κ. Δημ. Λεβίδης, ὡς καὶ αἱ ἐπὶ τῶν τιμῶν κυρίαί τῆς Α. Β. Υ. τῆς πριγκίπισσας Φρειδερίκης καὶ τῆς Α. Α. καὶ Β. Υ. τῆς πριγκίπισσας Ἑλένης, ὁ Λευθυντῆς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως κ. Π. Πιπινέλης, ὁ Γενικός Ἐπιμελητής τῶν Ἀνακτόρων κ. Ἀθ. Φίλων, Πρόεδρος τοῦ Ἑλλ. Ἐρυνθροῦ Σταυροῦ, ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου κ. κ. Κωνστ. Τσαλδάρης καὶ Στ. Γονατᾶς, ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων κ. Π. Μανρομυχάλης, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας, κ. Ἀντ. Παπαδημόσιος, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Κ. Καλκάνης, ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας κ. Α. Παπαθανάσης, ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κ. Π. Χατζηπάνος ὁ ὑφυπουργὸς τοῦ Συντονισμοῦ κ. Μ. Αἰλιανός, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Δέσπων καὶ Πριγκιπονήσων, οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Χίου κ. Παντελεήμων καὶ Πρεβέζης κ. Ἀνδρέας, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρα-

τείας κ. Π. Πουλίτσας ὡς καὶ μέλη τοῦ Συμβουλίου, ὁ Πρόεδρος καὶ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. κ. Ι. Σακκέτας καὶ Ἡρ. Κυριακόπουλος, ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Ἄγγ. Μπουρόπουλος, ὁ Πρόεδρος κ. Δ. Μπαλᾶνος καὶ οἱ Καθηγηταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου κ. Θ. Βαρούνης, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν κ. Τρ. Κεραμιδᾶς, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς κ. Π. Ἀναγνωσιόπουλος, ὁ Νομάρχης Ἀττικοβοιωτίας κ. Γ. Σχινᾶς, ὁ Ἀῆμαρχος Πειραιῶς κ. Γ. Χαλαμπόπουλος, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ Ἀντιστρατήγος κ. Π. Σπηλιωτόπουλος, ὁ Ἐπαρχηγὸς Συνταγματάρχης κ. Μιλ. Βιμπλῆς ὡς καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κλάδων αὐτοῦ Συνταγματάρχαι κ. κ. Θ. Πειζόπουλος Π. Μπαλῆς καὶ Νικ. Παναγόπουλος, ὁ Γεν. Διευθυντῆς τοῦ Ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν Ἀντιστρατήγος κ. Σ. Στεριόπουλος μετ' ἀντιπροσωπείας ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ναυαρχείου Ὑποναύαρχος κ. Γρ. Μιζεβίρης, ὁ ἔπαρχηγὸς ὑποναύαρχος κ. Α. Λεοντόπουλος, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Β. Ναυστάθμου Ὑποναύαρχος κ. Π. Ἀντωνόπουλος καὶ οἱ Διοικηταὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ναυαρχείου καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Β. Ναυτικοῦ μετ' ἀντιπροσωπείας ἐπαξιωματικῶν καὶ ναυτῶν, οἱ προϊστάμενοι τῶν κλάδων τοῦ Ὑπουργείου τῆς Β. Ἀεροπορίας Σμήναρχοι κ. κ. Χαρ. Ἰσμαηλᾶκος, Ἐμμ. Κελαϊδῆς, Σπ. Δαμασκηνὸς κλπ. μετ' ἀντιπροσωπείας ἐπαξιωματικῶν καὶ σημειῶν, οἱ διοικήσαντες μεγάλας μονάδας κατὰ τὸν πόλεμον 1940/1941 τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ Ἀντιστρατήγοι κ. κ. Μ. Δραῖκος, Ἰ. Πιτσίκας, Α. Παπαδόπουλος, Κ. Μπακόπουλος, Π. Δέδες, Γ. Κοσμῆς, Α. Στεριόπουλος, Ἀ. Ρουσσόπουλος, Π. Μπασακίδης, Χ. Ζωϊόπουλος, Γ. Δρομάζος, Ὑποστράτηγοι κ. κ. Β. Βραχνός, Χ. Ζυγούρης, Α. Στανωτᾶς, Γ. Λάβδας, Χ. Καράσος, Ν. Τσιπούρας, Γ. Καραμπᾶτος, Σ. Δημάρατος, Κ. Μπουλαῆς, Κ. Γεωργαντᾶς καὶ ὁ Συνταγματάρχης κ. Μ. Παπακωνσταντίνου, τοῦ Β. Ναυτικοῦ ὁ Ἀντιναύαρχος κ. Ἀλεξ. Σακελλαρίου καὶ ὁ ὑποναύαρχος κ. Ἐπαμ. Καββαδίας τῆς Β. Ἀεροπορίας ὁ Ἀντιπτέραρχος κ. Σ. Τηλιός, οἱ Ὑποπτέραρχοι κ. κ. Χ. Μοσχοβίνος καὶ Ν. Ἀβέρωφ, ὁ σμήναρχος Κ. Καζᾶκος, ὁ διευθυντῆς τῆς ὑπηρεσίας Ἀναπήρων καὶ Θυμάτων πολέμου Συνταγματάρχης κ. Κ. Χουσαῖκος μετ' ἀντιπροσωπείας ἀναπήρων καὶ ἐφένδρων ἀξιωματικῶν, ὡς καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι.

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Π. ΚΟΥΖΗ

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, κληρονόμος τῆς ἀρχαίας Πλατωνικῆς καὶ κατὰ τὰς ὑπερόχους ἀρχὰς ἐκείνης περὶ τὴν γνῶσιν καὶ ἔρευναν τῆς ἀληθείας ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐν Ἑλλάδι ἀσχολουμένη, οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι ἐκ παραλλήλου καὶ τὸ λῖκνον τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ ὀνείρων, τὴν πραγμάτων τῶν ὁποίων οὐδέποτε παρέλειπε ζωηρῶς καὶ ποικιλοτρόπως νὰ ἐνισχύη.

Τοῦτ' αὐτὸ ἐνεργότατα ἔπραξε καὶ καθ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ τῆς δεινῆς κατοχῆς, σκοπίμως δ' ἀπέφυγον νὰ πραγματοποιηθῶν περὶ τούτου ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 πρὸ τριῶν ἡμερῶν λόγῳ μου, ἐπιφυλασσόμενος νὰ πράξω τοῦτο ἐκτενέστερον κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς σήμερον.

Οὕτω τὴν 2^{αν} Νοεμβρίου 1940 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὡς ἡ ἀρχαιότερα τῶν Ἀκαδημιῶν, ἐξ ἧς ἀπέρρευσε ὁ θεσμὸς καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἀκαδημίας, ἀπηθύνθη πρὸς ἀπάσας τὰς Ἀκαδημίας τῆς οἰκουμένης διαμαρτυρομένη διὰ τὴν ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον ἐπιβουλὴν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας ταύτης, τῆς μητρὸς τοῦ ἀνωτάτου ἀνθρωπισμοῦ. Προφητικῶς δ' ἅμα διεκήρυττε τότε, ὅτι ἡ μικρὰ κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ τεραστίᾳ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν Ἑλλάς θὰ δεῖξη κατὰ τὸν ἀναληφθέντα ἀγῶνα τὴν ἰσχὺν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας.

Μετὰ ἐξάμηνον, τὴν 6^{ην} Ἀπριλίου 1941, ἐπὶ τῇ κηρύξει καὶ ὑπὸ τῆς Γερμανίας τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν προέβη καὶ πάλιν εἰς ἔκδοσιν ψηφίσματος, ἐν ᾧ ἐξεδηλοῦτο ἡ κατάπληξις αὐτῆς ἐπὶ τῇ νέᾳ ἐκείνῃ ὠμῇ προσβολῇ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, τῆς ὁποίας τὰ διδάγματα τοῦ ὑπερτάτου ἀνθρωπισμοῦ εἶχον ἐκθρέψει διὰ τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν ὀλοκλήρους γενεᾶς καὶ τοῦ νέου ἀδίκου ἐπιδρομέως. Ταῦτοχρόνως διεκήρυττε τὴν ἀκλόνητον αὐτῆς πίστιν πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀμείωτον ἐμπιστοσύνην πρὸς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς πατρίδος, τὰς ἀξίως μεθ' ὑπερόχου αὐτοθυσίας συνεχιζούσας

τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν παράδοσιν καὶ ἱστορίαν. Διεδήλου δὲ περαιτέρω ἐν αὐτῷ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῆς πρὸς τὸν ἄξιον τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοὺς εὐψύχους συνεργάτας του κατὰ τὰς σοβαρωτάτας ἐκείνας στιγμὰς καὶ ἐξεδήλου τὸν εὐγνώμονα θαυμασμὸν αὐτῆς πρὸς τοὺς ἡρωϊκοὺς τῆς Ἑλλάδος Συμμάχους. Διακηρύττουσα δὲ ὅτι οὐδὲν γινώσκει ὑπέρτερον τῆς ἐλευθερίας ἐξέφρασε ἐκ νέου τὴν πεποίθησιν αὐτῆς, ὅτι ἡ Πατρίς θὰ νικήσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔχουσα ὑπὲρ αὐτῆς τὸ δίκαιον.

Κατὰ δὲ τὰ ἐπακολουθήσαντα μαῦρα ἔτη τῆς τραγικῆς κατοχῆς, ἡ Ἐκτετακτικὴ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, μηδέποτε ὑποταχθεῖσα εἰς τὰ κελεύσματα τῆς τυραννίας καὶ τῶν τότε ἐνταῦθα δορυφόρων αὐτῆς καὶ μηδὲνως καμφοθεῖσα ἐκ τῶν ποικίλων πιέσεων τούτων, οὐδέποτε ἔπαυσε διαμαρτυρομένη, ἐνεργῶς ἀνθισταμένη, καὶ ποικιλοτρόπως ἐνισχύουσα τὸν φρικτῶς δεινοπαθοῦντα λαόν, ὅστις, ὡς ἐξ ἐνστίκτου, καθ' ἡμέραν πρὸς αὐτὴν κατέφευγε ζητῶν παρηγορίαν, ὥθησιν καὶ νέαν ἐνίσχυσιν ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῶν ἐξόχως πατριωτικῶν αὐτοῦ ἐκδηλώσεων, ἀντιλαμβανόμενος, ὅτι ἡ Ἀκοδημία εἶναι ὄντως ὁ ἀκοίμητος φρουρὸς τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων.

Ἐν δὲ τῇ πανηγυρικῇ συνεδρίᾳ τῆς 25 Μαρτίου 1941 ἐκφράζουσα τὴν βαθυτάτην αὐτῆς εὐλάβειαν, τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πρὸς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, τὰς μετὰ εὐψυχίας ἀποκρουσάσας τὸν ἐπιδρομέα, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν διετράνωσε καὶ πάλιν τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῆς πρὸς τὸν σεπτὸν Βασιλέα, τὸ σύμβολον τῆς ἐνότητος τοῦ Γένους, καὶ τοὺς γενναίους συνεργάτας αὐτοῦ, διεκήρυξε τὴν ἀπόλυτον αὐτῆς πίστιν εἰς τὴν εὐνοϊκὴν τοῦ ἀγῶνος ἔκβασιν, καὶ προέβη εἰς τὴν ἀπονομὴν πρὸς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τοῦ Ἔθνους τοῦ μεγαλυτέρου αὐτῆς βραβείου, τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας, καθ' ἣν ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν εἶχεν. Διότι οὗτοι εἶναι οἱ νεώτεροι ἡρώες μας, οἵτινες ἀντλοῦντες διδάγματα ἐκ τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας, πιστοὶ τηρηταὶ καὶ συνεχισταὶ τῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν τῆς φυλῆς, διὰ τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τῶν τιμημένων ἀρχηγῶν των ἠθικοῦ σθένους καὶ ψυχικοῦ θάρρους, διὰ τῆς αὐταπαρνήσεώς των, τῶν ἄθλων των, τῶν μεγίστων θυσιῶν των καὶ τοῦ αἵματός των, ὑπερήφανοι, μὲ ὑψηλὸν τὸ μέτωπον καὶ πάντοτε ἀπτόητοι, διεφύλαξαν ἀλώβητον τὴν ἑλληνικὴν κληρονομίαν καὶ τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος καὶ ἀνεζωογόνησαν τὸν ὀφειλόμενον παρ' ὄλων σεβασμὸν πρὸς τὴν αἰωνίαν Ἑλλάδα. Μὴ ἀφέντες δὲ μὲ τὸ διακρίναν πάντοτε τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν ἐνστικτον τῆς ἐλευθερίας ἄνευ ἐκδική-

σεως τὴν ἄνανδρον ἐνέδραν καὶ τὴν προσγενομένην εἰς τὴν πατρίδα τοῦ πολιτισμοῦ ἀσεβῆ προσβολήν, ἐδείχθησαν ἅμα μὲν συντελεσταὶ νέου ὑπερόχου ἑλληνικοῦ κλέους, ἅμα δὲ πρωτοπόροι τῆς νίκης ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι πρὸς κατίσχυσιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου.

Ἄξιοι δ' οὕτω τῆς Πατρίδος ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν ἠγεσίαν Ὑμῶν, Μεγαλειότατε, δειχθέντες, δικαιοῦνται ὁμοῦ μετὰ τῶν τροπαίων, τὰ ὁποῖα ἔστησαν καὶ μετὰ τῶν δαφνῶν, τὰς ὁποίας αὐτοὶ οὗτοι ἔδρεψαν ἀνά τὰ βαθύτατα ποτισθέντα καὶ πάλιν διὰ τοῦ τιμίου αἵματός των νικηφόρα Ἑπειρωτικὰ καὶ Μακεδονικὰ πεδία, τὸ Ἑλ-Ἀλαμείν καὶ τὸ Rimini, ἀνά τὰς θαλάσσας ὑπερόχως μὲ τὸν νικηφόρον στόλον, τὸν Ἀδρίαν, τὸν Λάμπρον Κατσώνην, τὴν βασιλίσσαν Ὀλγαν, τὸν Ἀβέρωφ, καὶ ἀνά τὸν ἀέρα ἠρωϊκώτατα πανταχοῦ μὲ τὰ Βαλτιμόρ, τὰ Σπίτφαιρ καὶ τὰ Χαρικήν, δικαιοῦνται λέγω, νὰ τύχῃσι καὶ τοῦ φόρου ὑψίστης τιμῆς, εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ, τοῦ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὑψηλῶν ἰδανικῶν καὶ ἐθνικῶν πόθων ἐλαυνομένου ἀνωτάτου πνευματικοῦ ἰδρύματος τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς ἀπονομῆς τοῦ μεγίστου αὐτῆς βραβεῖου ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας, πρόσθετον κλέος διὰ τε τοὺς ὑψηλόφρονας καὶ ἠρωϊκοὺς ἐπιζῶντας ἀρχηγούς, ἀξιωματικούς, μονίμους τε καὶ ἐφέδρους, ὑπαξιωματικούς καὶ στρατιώτας, τοὺς γενναίους ἀναπήρους τοῦ πολέμου καὶ τοὺς ἠρωϊκῶς πεσόντας προμάχους τῆς πατρίδος, τοὺς ἐνδόξους καὶ ἱεροὺς νεκρούς, τῶν ὁποίων τὴν μνήμην «οὐτ' εὐρώς, οὐθ' ὁ πανδαμάτωρ ἀμαυρώσει χρόνος».

Τὸ βραβεῖον τοῦτο διεφυλάξαμεν εὐλαβῶς ἐπὶ 5 ὀλόκληρα ἔτη, ἵνα παραδώσωμεν εἰς τὰς χεῖρας Ὑμῶν, Μεγαλειότατε, ὅστις ἐπάξιος τῆς Πατρίδος, τῆς ὁποίας τὴν ὑψηλὴν παράδοσιν ἠκολουθήσατε, ὠδηγήσατε τὰς ἐνόπλους δυνάμεις εἰς τὴν νίκην καὶ τὴν δόξαν καὶ ἀνεγράψατε οὕτω νέας χρυσᾶς σελίδας ὑπερόχου κλέους εἰς τὴν ὑπερένδοξον τρισχιλιετῆ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος ἱστορίαν :

ὦ τρακόσοι σηκωθῆτε
 Καὶ ξανάρθετε σὲ μᾶς
 Τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
 Πόσο μοιάζουνε σὲ σᾶς! ¹⁾

Μεθ' ὃ δίδεται ὁ λόγος εἰς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας κ. Γεώργιον Π. Οἰκονόμον.

¹⁾ Σολωμοῦ Ἑθνικός ὕμνος.

ΟΜΙΛΙΑ

ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

“Ότε κατά την 24^{ην} Μαρτίου τοῦ 1941 ὑπερήφανος καὶ ἡ Ἐθνικὴ Ἀκαδημία διὰ τὰ μεγαλουργήματα τῶν μαχομένων Ἑλληνικῶν δυνάμεωτ ἐξήγγειλε τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς, ὅπως ἀπονεύμῃ τὴν ἀνωτάτην ἠθικὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἰδρύματος, τὸ χρυσοῦν μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὰς νικηφόρους ἐνόπλους δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι περιέβαλον διὰ μοναδικῆς αἴγλης τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος, οὐδὲν ἄλλο βραβεῖον ἀπένευμε τότε ἡ Ἀκαδημία, ἵνα καὶ δι’ αὐτοῦ τούτου τοῦ περιορισμοῦ ἔτι μᾶλλον ἐξαρθῇ ἡ σημασία τοῦ ἀπονεμηθέντος εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις βραβεῖου καὶ ἡ εὐλάβεια τῆς Ἀκαδημίας πρὸς τοὺς συντελεστὰς τοῦ ὑπερόχου ἔργου.

Καὶ ἐλέγομεν κατὰ τὴν εὐτυχῇ ἐκείνην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βήματος

«Ἡ 25^η Μαρτίου τοῦ 1941 οὐδὲν ἄλλο βραβεῖον αἰσθάνεται βαθύτερον καὶ λαμπρότερον ἢ τὸ γνησίως Ἑλληνικὸν βραβεῖον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς αὐτοθυσίας, τὸ ὁποῖον σύσσωμον τὸ ἔθνος ἀπονέμει νοερῶς πρὸς τὸν Στρατόν, τὸν Στόλον καὶ τὴν Ἀεροπορίαν, οἵτινες γενναίως προμαχοῦντες βαρβάρων ἐστόρεσαν δύναμιν.

«Εἶναι βραβεῖον θαυμασμοῦ, βραβεῖον ὑπερηφανείας, βραβεῖον εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους. Γιγάντειον μνημεῖον ἀνεγειρόμενον διὰ τῆς διανοίας καὶ τῆς ψυχῆς ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἰς ἀνακαίνισιν καὶ συνέχειαν τιτανικῶν ἀθλημάτων τοῦ παρελθόντος καὶ πρὸς διδασκαλίαν τοῦ μέλλοντος. “Όταν σχολάσῃ τὸ ἐργαστήριον τῆς νίκης καὶ κοπάσῃ ὁ ὄρυμαγδὸς τοῦ πολέμου, τότε ὁ ἀπολογισμὸς τῶν πράξεων καὶ τῶν ἠρώων θὰ δείξῃ πρὸς πάντας καὶ πέραν τῶν ὀρίων τῆς πατρίδος ποῖον νέον μέγα σχολεῖον ἀρετῆς ἐδημιούργησε διὰ τὸ μέλλον ἡ 28^η Ὀκτωβρίου

» 1940 καὶ οἱ κατὰ τὴν κεφαλαιώδη ἐκείνην στιγμήν ἐκπροσωπήσαντες τὴν ἔθνικὴν εὐψυχίαν ἀνώτατοι ἀρχηγοὶ τῆς πατρίδος».

Καὶ ἀνεπολήσαμεν τότε τὸ ἀντίστοιχον μέγα ἱστορικὸν γεγονός τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν ὑψηλῶν ῥημάτων τοῦ ἀνταξίου αὐτῆς ὕμνωδου Αἰσχύλου καὶ διεπιστώσαμεν τὴν ἀδιάσπαστον συνέχειαν τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος παρὰ πᾶσαν παρεμπροσθίαν κατάκτησιν ὑπὸ βαρβάρων δεσποτῶν καὶ εἶδομεν τὴν αὐτὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ αὐτὸ βαθύ θρησκευτικὸν συναίσθημα, τὰ ὁποῖα ἐνεψύχωσαν τοὺς ἠνωμένους Ἕλληνας κατὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα, τὸν στεφανώσαντα τὸ μέτωπον τῆς Ἑλλάδος μετ' ἀμάραντον στέφανον τιμῆς καὶ δόξης!

Ἴδου δὲ καὶ τὸ ψήφισμα τῆς Ἀκαδημίας τὸ ἐξαγγελθὲν κατὰ τὴν χαρμόσυνον ἐκείνην ἔθνικὴν πανήγυριν τοῦ Μαρτίου 1941:

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην ἐπέτειον, τὴν ὁποίαν καθιστῶσιν ἔτι ἱερωτέραν καὶ αὐτόχρημα ἔθνικὴν μυσταγωγίαν οἱ σύγχρονοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας περιλαμπροὶ ἀγῶνες οἱ ἀξίως συνεχίζοντες τὴν ὑπερτρισχιλιετῆ ἔνδοξον Ἑλληνικὴν παράδοσιν, ἐκφράζει τὴν βαθυτάτην αὐτῆς εὐλάβειαν πρὸς τὴν μνήμην τῶν καλλινίκων ἐκείνων ἔθνικῶν μαρτύρων τοῦ 1821, οἵτινες διὰ τοῦ τιμιωτάτου αὐτῶν αἵματος ἀνεγέννησαν ἐλευθέραν τὴν πατρίδα καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν ἐνεψύχωσαν νέαν ὁρμὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος πρὸς ἄσβεστον συντήρησιν τοῦ πυρὸς τῆς ἐλευθερίας.

Ἀπευθύνει τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς πρὸς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς πατρίδος, αἱ ὁποῖαι διεξάγουσαι σκληροὺς ἀγῶνας μετὰ παραδειγματικῆς γνησίας Ἑλληνικῆς εὐψυχίας καὶ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας, οὐχὶ μόνον νικηφόρως ἀπέκρουσαν καὶ ἀποκρούουσι τὸν αὐθάδη ἐπιδρομέα, ἀλλὰ καὶ διδάσκουσι τοὺς λαοὺς καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς χώρας ταύτης ὅτι τὸ τίμημα τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἢ πρὸς αὐτοθυσίαν ἀπόφασις.

Διαδηλοῖ τὴν ἀπόλυτον αὐτῆς ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν σεπτὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, σύμβολον τῆς ἐνότητος τοῦ γένους, ὡς καὶ πρὸς τοὺς συνεργάτας Αὐτοῦ ἐν τῇ διευθύνσει τῶν τυχῶν τῆς πατρίδος καὶ θέτει πάσας τὰς δυνάμεις αὐτῆς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος καὶ παντὸς νέου ἀγῶνος.

Διακηρύσσει τὴν ἀκλόνητον αὐτῆς πίστιν εἰς τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος, στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ἀρραγοῦς βήθρου τῆς ἱερᾶς ἐνώσεως

τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ τῆς συμμαχίας τῶν ἐλευθέρων λαῶν καὶ ἐπὶ τῆς προστασίας τοῦ Θεοῦ.

Προβάλλει τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 ὡς τὴν συνισταμένην τῆς μακραίωνος Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ὡς ὁδηγὸν ἀστέρα τῆς πορείας τῆς πατρίδος!

Ἄλλ' ἐπῆλθεν εὐθύς ἀμέσως καὶ ὁ ἀναμενόμενος νέος ἀγὼν πρὸς τὸν ἰσχυρότερον τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων καὶ τὸ δούλιον ἡμᾶρ τῆς πατρίδος, οὕτω δὲ δὲν προελάβομεν νὰ ἐπιδώσωμεν τὸ μετάλλιον εἰς τὸν Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῶν ἐνόπλων ἐθνικῶν δυνάμεων, τὸν ἀποδημήσαντα πρὸς συνέχισιν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος Ἑλληνα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα Βασιλέα.

Καὶ ἀνεμείναμεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐπὶ τέσσαρα καὶ πλέον ἔτη διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ γένους ἀπὸ στυγεραῆς δουλείας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε μέγα σχολεῖον διὰ τὴν χαλύβδωσιν τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας καὶ διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας αὐτῆς ὡς καὶ διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν χαρακτήρων τῶν ἀνιδιοτελῶς πιστῶν εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἰδέαν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν. Ἡ πατρίς δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ ἥθους. Ἐξετέθη ἄλλοτε τί ἔπραξεν ἡ Ἀκαδημία κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς καὶ πῶς ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἰδρυμάτων οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐλιποψύχησεν ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος κατὰ τὰς δυσκόλους ἐκείνας περιστάσεις.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας τὸ ἔθνος παρέμενε ἀκέφαλον ἕως ὅτου ἡ ἐλευθέρᾳ ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς ψήφου ἀποκατέστησε τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν ἀπὸ τε πολιτικῆς καὶ ἀπὸ πολιτειακῆς ἀπόψεως.

Ἦδη τὸ ἔθνος χωρεῖ τὴν ἀνάντη ὁδὸν τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν τῆς εἰρηνικῆς διαβιώσεως καὶ προόδου διὰ μέσου διασταυρουμένων ἀντιθέσεων οὐχὶ ἀποκλειστικῶς ἐσωτερικῆς μορφῆς, ἀλλὰ ἐντὸς περιπλόκου παγκοσμίου λαβυρίνθου.

Ἐὰν ὅμως δὲν ἀπηλάσσαμεν ἀκόμη τῶν ἀγαθῶν τῆς νίκης, δὲν δικαιούμεθα νὰ λησμονήσωμεν αὐτὴν ταύτην τὴν περιλάμπρον νίκην, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδοξάσθη ἡ πατρίς καὶ ἀπέκτησε τίτλους προβαδίσματος καὶ δικαίων ἀξιώσεων. Ὁ πανηγυρισμὸς τῶν ἐθνικῶν νικῶν δὲν εἶναι δικαίωμα, ἀλλὰ καθῆκον ἱερόν, συντηροῦν τὴν ἐθνικὴν ἀλκὴν καὶ ὑπερη-

φάνειαν, καί ανακαινίζον τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους πρὸς τοὺς συντελεστάς τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ. Οὐδεμία παροδικὴ ἐθνικὴ δυσπραγία δύναται νὰ δικαιολογήσῃ ἀδιαφορίαν πρὸς τὰ ἐθνικὰ μεγαλουργήματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητον ἠθικὴν περιουσίαν παντὸς εὐγενοῦς λαοῦ.

Διὰ τοῦτο καί ἡ Ἀκαδημία ἐνόμισεν ὅτι παρὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου ὤφειλεν ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ νὰ ἐπιδώσῃ τὸ χρυσοῦν μετάλλιον, οὐχὶ διὰ νὰ ἐξάρῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς πρᾶξιν, πρᾶξιν στοιχειώδους ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης, ἀλλ' ἵνα προβάλλῃ καί πάλιν εἰς κοινὴν εὐλαβῆ ἀναγνώρισιν τοῦ ἔθνους τὸ μεγαλουργήμα τῶν προμάχων τῆς τιμῆς αὐτοῦ, πρὸς δὲ τούτοις ἵνα τιμήσῃ καὶ Αὐτὸν τὸν Ὑψηλὸν Ἀρχηγὸν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τοῦ ἔθνους, ὅστις κατὰ τὴν ὑπερτάτην ἐκείνην στιγμὴν τῆς Πατρίδος ὑπῆρξεν ὁ φορεὺς τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἔθνους καὶ ἐμπνευστῆς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τοῦ νικηφόρου πολέμου.

Τοιαύτη, **Βασιλεῦ**, εἶναι ἡ σημασία τῆς σημερινῆς ἑορτῆς τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἐθνικοῦ καθιδρύματος, τοῦ πιστοῦ εἰς τὰ ἰδανικὰ τοῦ ἔθνους καὶ αἰσιοδοξοῦντος διὰ τὴν τελικὴν δικαίωσιν τῶν Ἑλληνικῶν πόθων, ὅταν ἡ ἀχλύς τῶν διεθνῶν ἀντιθέσεων διαλυθῇ καὶ ἡ ψυχὴ τῶν κριτῶν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ παντὸς πάθους καὶ πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ ξένου πρὸς τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης.

Ἄφ' ὅτου ἐτιμήσαμεν τὸ ἄξιον τῆς ἱστορικῆς ταύτης χώρας ἡρωϊκὸν «ΟΧΙ» καὶ τὸν ἐδραιώσαντα τοῦτο θρυλικὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, νέα ἱερά διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἡμῶν ἱστορίαν προσετέθησαν ὀνόματα, τὸ Ἑλ Ἀλαμείν καὶ τὸ Ρίμινι, καὶ νέαν προσέθηκαν δόξαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ λαμπραὶ ἡμῶν ναυτικαὶ δυνάμεις καὶ οἱ τολμηροὶ Ἕλληνες Ἴκαροι, οὕτω δὲ παγιοῦνται αἱ πολεμικαὶ ἀρεταὶ τῶν νέων Ἑλλήνων καὶ ἐξαίρεται ἡ ἀξία τοῦ ἔθνους.

Εἴθε νὰ φωτίσῃ ὁ Θεὸς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε ὁμονοοῦντες καὶ ἐθνικῶς ἠνωμένοι νὰ σφυρηλατήσωσι σιδηροῦν τὸ μέγαρον τῆς εἰρήνης, ὅπως ἐπλήρωσαν αἴγλης τὴν πατρίδα διὰ τῆς πολεμικῆς τῶν ἀλκῆς.

Διάπυρος πάντων ἡμῶν εὐχὴ εἶναι, **Βασιλεῦ**, ὅπως ἡ ἐπίδοσις τοῦ μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας ἀποβῇ συμβολικὴ ἀφετηρία νέας δόξης τῆς Βασιλείας Σου καὶ νέας αἴγλης τῆς Πατρίδος!

Εἶτα ἐγερθεὶς ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἀριστοτέλης Κούζης, προσηφωνεῖ τὸν Ἄνακτα ὡς ἑξῆς:

Εἶμαι εὐτυχῆς ὅτι εἰς ἐμέ, ὡς πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας, ἔλαχεν ἡ τιμὴ νὰ παραδώσω εἰς χεῖρας τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος τὸ δίπλωμα, τὸ ψήφισμα τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὸ ἀνώτατον βραβεῖον αὐτῆς, τὸ χρυσοῦν μετάλλιον ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας, τὸ ἀπονεμηθὲν ὑπ' αὐτῆς εἰς ἔνδειξιν τιμῆς, εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὰς γενναίας ἐνόπλους δυνάμεις τοῦ Ἑθνους, αἱ ὁποῖαι μετὰ πνεύματος ὑπερόχου ἡρωϊσμοῦ ὠδηγήθησαν κατὰ τὴν κορσιμωτέραν περίοδον τοῦ βίου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ συμφώνως πρὸς τὰς κληροδοτηθείσας Ἑλληνικὰς παραδόσεις, ὑπὸ τὴν γενικὴν τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος ἀρχηγίαν, ἐπὶ τὴν τελικὴν νίκην καὶ τὴν δόξαν.

Εἶθε μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ὁμοία ἐπιτυχία νὰ λαμπύρῃ καὶ στέφῃ πάντοτε ἐνδόξως καὶ τὰς μεταπολεμικὰς τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος καὶ τῶν ἡρωϊκῶν τούτων προμάχων τῆς φυλῆς προσπαθείας, πρὸς ἐκπλήρωσιν καὶ πραγμάτων καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν καὶ πόθων, τῶν τε ἐλευθέρων καὶ τῶν ὑπὸ λύτρωσιν φιλιάτων ἡμῶν ἀδελφῶν, πατριωτικωτάτων καὶ γνησιωτάτων ἐλλήνων, οἵτινες μετ' ἀγωνίας καὶ μυστικῶν παλμῶν ἀναμένουσιν τὴν θεομὴν καὶ φιλόστοργον ἀγκάλην τῆς ἐκθροεψάσης μητρὸς τῶν φιλιάτης Ἑλλάδος.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς παραλαβὼν τὸ χρυσοῦν μετάλλιον καὶ τὴν θήκην, τὴν περιέχουσαν τὸ ψήφισμα τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὸ οἰκεῖον δίπλωμα,¹ ἀνέροχεται εἰς τὸ βῆμα καὶ λέγει τὰ ἑξῆς:

¹) Τὸ κείμενον τοῦ διπλώματος ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΤΥΧΗ, ΑΓΑΘΗ,

ΕΔΟΞΕ ΤΗ, ΑΚΑΔΗΜΙΑΙ, ΑΘΗΝΩΝ

ΤΑΣ ΕΝ ΟΠΛΟΙΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΕ ΓΗΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΚΑΙ ΚΑΤ ΑΕΡΑ
ΤΩ, ΧΡΥΣΩ, ΠΑΡΑΣΗΜΩ, ΤΙΜΗΣΑΙ

ΟΤΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΕΠΙΔΡΑΜΟΝΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΩΝ ΓΕΝΝΑΙΟΤΑΤΑ
ΜΑΧΟΜΕΝΑΙ ΕΚΡΑΤΗΣΑΝ ΚΑΙ ΤΗ, ΧΩΡΑ, ΤΗ, ΗΜΕΤΕΡΑ, ΑΦΘΙΤΟΝ ΚΛΕΟΣ
ΠΕΡΙΠΟΙΗΣΑΝ ΠΡΩΤΗΝ ΤΑΥΤΗΝ ΕΝ ΤΩ, ΣΥΜΜΑΧΙΚΩ, ΑΓΩΝΙ ΑΡΑΜΕΝΑΙ ΝΙΚΗΝ
ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΙΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΓΕΝΟΜΕΝΑΙ

ΑΝΕΙΠΕΙΝ ΔΕ ΤΑΣ ΤΙΜΑΣ ΕΝ ΤΗ, ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙ
ΕΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΚΟΣΙΟΣΤΟΥ ΚΑΙ ΧΙΛΙΟΣΤΟΥ
ΤΟ ΔΕ ΠΑΡΑΣΗΜΟΝ ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΕΠΙΔΟΥΝΑΙ ΤΩ, ΤΩΝ ΕΝ ΟΠΛΟΙΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ
ΑΡΧΗΓΕΤΗ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΥΚΛΕΕΣΤΑΤΩ, ΒΑΣΙΛΕΙ

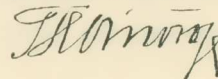
ΓΕΩΡΓΙΩ, ΤΩ, ΔΕΥΤΕΡΩ,

ΜΗΝΟΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΠΡΩΤΗ, ΚΑΙ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ, ΕΤΟΥΣ ΕΚΤΟΥ ΚΑΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΕΝΑΚΟΣΙΟΣΤΟΥ ΚΑΙ ΧΙΛΙΟΣΤΟΥ ΩΣΠΕΡ ΤΗ, ΑΚΑΔΗΜΙΑ, ΕΔΟΞΕΝ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΟΜΙΛΙΑ

ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β΄

ΚΥΡΙΟΙ,

Βαθύτατα συγκεκινημένος ἀπὸ τοὺς ὠραίους καὶ βαθεῖς εἰς ἔννοιαν λόγους, διὰ τῶν ὁποίων συνοδεύετε τὴν ἀπονομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας πρὸς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τοῦ Ἑθνους, σᾶς εὐχαριστῶ ἐξ ὀνόματός των καὶ ὡς ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἔλαχεν ἡ τιμὴ νὰ ἡγῆται αὐτῶν σήμερον.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς 25^{ης} Μαρτίου 1941, ἡμέρας τῆς ἐξαγγελίας τῆς ἀποφάσεώς σας ταύτης, μὲ ἐπανέφερε νοερῶς εἰς μίαν ἀπὸ τὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς τῆς πατρίδος μας, ἡ ὁποία θὰ μᾶς δεικνύη διὰ παντός τὸν δρόμον εἰς τὰς δυσκόλους ἡμέρας τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου. Ἦτο ἡ στιγμή τῆς μεγάλης ἀποφάσεως, καθ' ἣν τὸ ἔθνος ἐξέλεξε χωρὶς δισταγμὸν καὶ χωρὶς θόρυβον τὸν μαρτυρικὸν δρόμον τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπερηφανείας. Ἦτο ἡ στιγμή, ἡ ὁποία μᾶς ἔδειξε ποῖαι δυνάμεις πίστεως καὶ αὐτοθυσίας ἔχουν συσσωρευθῆ εἰς τὰ βάθη τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ὡς ἱερὸν ἀπόσταγμα τῆς μακρᾶς καὶ ἐνδόξου ἱστορίας μας.

Δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ στιγμή αὐτή, ἐὰν εἰς τὸ βάθος τῆς ἐθνικῆς μας συνειδήσεως δὲν ὑπῆρχον αἱ ἀρεταὶ ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν τοὺς λαοὺς ἀξίους μεγάλων πράξεων.

Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο ἐπίσης δυνατὴ ἡ στιγμή αὐτή, ἐὰν εἰς τὴν πρωτοπορίαν τοῦ Ἑθνους δὲν εὐρίσκοντο αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις τῆς χώρας, ἐτοιμοπόλεμοι, πειθαρχικαὶ καὶ μὲ τὸ αἶσθημα τῆς πατριωτικῆς πίστεως ἀκμαῖον καὶ ἀκατάβλητον. Ἐγνώριζον ὅτι μὲ τὴν συντριπτικὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐχθρικῶν ὄπλων ἦτο ἀδύνατος ἡ ἐξασφάλι-

σις τῆς νίκης. Ἄλλ' ἐγνώριζον συγχρόνως ὅτι ἡ νίκη τοῦ ἐχθροῦ θὰ ἦτο καὶ νίκη ἰδική μας, διότι θὰ διημφισβητεῖτο βῆμα πρὸς βῆμα καὶ θὰ συνεπήγετο ὡς ἐκ τούτου ἀνυπολόγιστα στρατηγικὰ ὀφέλη διὰ τὸν κοινὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα.

Αἱ πολεμικαὶ μας δυνάμεις ἐφάνησαν ἀντάξιαί τῆς πατρίδος καὶ δι' αὐτὸ ταῖς ἀνήκει αἰωνία ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἕθνους.

Δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως νὰ λησμονήσωμεν ὅτι τίποτε τὸ σπουδαῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ εἰς τὴν ζωὴν, ἐὰν δὲν λαμβάνῃ τὴν ὄθησίν του ἀπὸ τὰς ἐσωτέρας τάσεις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς. Αὐτὴ ἡ ὄθησις κινεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς μηχανὰς καὶ εἶναι ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ δημιουργήσῃ τὸν βαθύτερον ἐκείνον ἐνθουσιασμὸν τὸν ὀδηγοῦντα εἰς πράξεις αὐτοθυσίας καὶ ἡρωϊσμοῦ. Δι' αὐτὸ ἡ ἀπονομή τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας σας πρὸς τὰς ἐνδόξους πολεμικάς μας δυνάμεις συμβολίζει τὸν ἀπαραίτητον δεσμὸν τῆς πνευματικῆς μας ἡγεσίας πρὸς τὰς μαχίμους μας δυνάμεις, δεσμὸν, ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαρραγῇ, χωρὶς νὰ ἀποστερήσῃ ἀμφοτέρας τῆς βαθυτέρας ἐθνικῆς των ἀποστολῆς. Ἡ πνευματικὴ μας ἡγεσία ἀνήκει εἰς τὴν ὠραίαν καὶ ἀπαράμιλλον πατρίδα μας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀντλεῖ τὰς ζωτικὰς τῆς δυνάμεις· καὶ αἱ μάχιμοι δυνάμεις τῆς χώρας εὐρίσκονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνωτέρων ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐδημιούργησε καὶ ἔχει ὡς ἀποστολὴν νὰ διαφυλάξῃ ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἦνωμέναι αἱ δύο αὐταὶ ἐθνικαὶ δυνάμεις θὰ καταστήσωσι τὴν χώραν μας ἀξίαν τῆς μεγάλης τῆς ἀποστολῆς.

Ἐκ βάθους ψυχῆς σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν συμβολικὴν αὐτὴν πρωτοβουλίαν σας, τῆς ὁποίας εἶμαι βέβαιος ὅτι πάντες θὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ἀξίαν».

Λ Ο Γ Ο Σ
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Π. ΚΟΥΖΗ
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ
ΤΗΣ 28^{ης} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1946

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Παρέρχομαι σήμερα επί τὸ σεμνὸν τοῦτο βῆμα κατὰ τὸ 80ὸν ἄρθρον τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τὸ θεσπίζον, ὅπως κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους συνέρχεται αὕτη εἰς δημοσίαν πανηγυρικὴν συνεδρίαν, καθ' ἣν ὁ πρόεδρος ταύτης πραγματεύεται, ὡς ἐπὶ λέξει ἀναγράφει, «εὐλήπτως δι' ὅλους θέμα τῆς εἰδικότητός του».

Ἐπόμενος τῇ ἐντολῇ ταύτῃ ἐξέλεξα ὡς θέμα τοῦ λόγου μου τὰς ἀμέσως μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀπαρχὰς ὑγιεινομικῆς πολιτικῆς, ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς δημοσίας ὑγείας παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ 1832-1850 ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως ἐπιμελοῦς μελέτης τῶν ἀνεκδότων ἔτι χειρογράφων πρακτικῶν τοῦ Βασιλικοῦ Ἰατροσυνεδρίου, ὡς ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην περίοδον αὐτοῦ τὸ σημερινὸν Ἀνώτατον Ὑγιεινομικὸν Συμβούλιον, οὕτω μετονομασθὲν τῇ 16 Ἰουλίου 1922, διὰ τοῦ νόμου 2882. Τὸ θέμα τοῦτο εὔρηται ἐν τοῖς κυρίοις ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸν κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐκφωνηθέντα ἐπὶ τῇ 125ῃ ἐπετειῶ τῆς 25 Μαρτίου 1821 λόγον μου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ὑγιεινομικὴ ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν ὑπερἀνεξαρτησίας ἀγῶνα», ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τοῦ χειρογράφου μητρώου τῶν κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ἀξιωματικῶν, τοῦ ἀποκειμένου ἐν τῷ τμήματι τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

Τῆς εὐρύτητος ὅμως τοῦ ἐν λόγῳ θέματος οὔσης δυσαναλόγου πρὸς τὴν εἰς κλεψύδραν προσμετρούμενην διάρκειαν τῆς σημερινῆς συνεδριάσεως ἀναγκάζομαι, ὅπως περιορισθῶ εἰς ὅσον οἷόν τε βραχυτέραν ἐπισκόπησιν τῶν οὐσιωδεστέρων τῆς ρηθείσης 18ετίας, καθ' ἣν κυρίως ἐγένετο ἡ πρώτη πραγματικὴ διαμόρφωσις καὶ σοβαρὰ ὀργάνωσις τῆς δημοσίας ὑγείας, νὰ διαγράψω δι' ἐλαχίστων τὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν οἱ πρῶτοι διαπρεπεῖς τοῦ ἔργου τούτου ὀργανωταί, οὐ μόνον διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὰς περὶ ὑγιεινομικῆς ὀργανώ-

σεως ἐν Ἑλλάδι γνώσεις ἡμῶν καὶ ν' ἀπονεύμεν τὸν προσήκοντα φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς τούτους δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ τῆς πατρίδος ἐπετέλεσαν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προσπορισθῶμεν ἐκ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀρίστου τούτου παρελθόντος λυσιτελεῖς σκέψεις πρὸς ἀντλησιν ἀπ' αὐτῶν νέων δυνάμεων διὰ τὴν ἐπείγουσαν καὶ λίαν ἀναγκαίαν καὶ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ μεταπολεμικὴν ἀναδημιουργίαν καὶ ἀνασυγκρότησιν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἐν Ἑλλάδι, τῇ κοιτίδι ταύτῃ τῆς ἰατρικῆς, διὰ τῆς ὑπερόχου διανοίας περιφανῶν ἰατρῶν ἐτέθησαν αἱ βάσεις ἅμα μὲν τῆς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς μορφώσεως διὰ τῶν περιφήμων ἰατρικῶν σχολῶν, ἅμα δὲ τῶν ἐπωφελῶν ἀρχῶν τῆς ἰατρικῆς ἀντιλήψεως διὰ τῶν ἰατρείων καὶ τῶν δημοσίων ἰατρῶν, ὁμοίας τῶν ὁποίων οὐδεὶς τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος ἔχει νὰ ἐπιδείξη.

Ἡ δ' ἐπιγενομένη κατόπιν περὶ ταύτας, τῇ ἐπιδράσει καὶ πάλιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, πρόοδος κατὰ τὴν Ἑλληνορρωμαϊκὴν περίοδον ἐξηκολούθησε καὶ συνεπληρώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ μόνῃ τότε σωζομένη ἐστία τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ἅμα μὲν διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ περιφήμου πανδιδακτηρίου, ἐν ᾧ παρὰ τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας καὶ αἱ φυσικαὶ ἐδιδάσκοντο, ἅμα δὲ διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἰδρύσεως τελειοτάτων νοσοκομείων¹, μετὰ τμημάτων παθολογικῶν, χειρουργικῶν, ὀφθαλμολογικῶν, γυναικολογικῶν, ψυχιατρικῶν καὶ ἀστυκλικῆς πρὸς νοσηλείαν καὶ περίθαλψιν, ἰδίᾳ τῶν ἀπόρων, ἀλλὰ καὶ πρὸς εἰδικωτέραν ἐκπαίδευσιν ἀνὰ τὰ διάφορα ταῦτα τμήματα τῶν ἐφιεμένων ἰατρικῆς μορφώσεως διὰ διδασκάλου τῆς ἰατρικῆς ἐπὶ τούτῳ ἐντεταλμένου ἐν τῷ νοσοκομείῳ.

Δυστυχῶς ὅμως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνεχώρησαν ἐξ Ἑλλάδος μετὰ τῶν λοιπῶν λογίων καὶ οἱ διασωθέντες καὶ δυνάμενοι νὰ διαφύγωσιν ἐκ τῶν ἰατρῶν, ἔρημος δὲ οὕτω πάσης ἰατρικῆς μαθήσεως, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀντιλήψεως ἰατρικῆς ἀπέμεινεν ὁ ὑπόδουλος ἑλληνικὸς λαός. Ὡς ἐκ τούτου ἤρξαντο ἐγκαθιστάμενοι, ἰδίᾳ ἀνὰ τὰς κυριώτερας πόλεις, ἐμπειρικοὶ τινες, θεραπεύοντες ὡς τὰ πολλὰ διὰ τῶν

¹ Ὁρ. Ἄρ. Π. Κούζη, Περὶ ἰατρικῆς τῶν μοναχῶν καὶ βυζαντινῶν ξενῶν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἐν Ἀρχείοις Ἰατρικῆς, 1920 σ. 40 καὶ ἄρθρον Ξενῶν ἐν Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

συμφυῶν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἰατρικῶν γνῶσεων, εἰς ἃς ἐκ παραδόσεως πρὸ πάσης βοηθείας ἢ ἐν ἑλλείψει ταύτης προσφεύγει οὗτος καὶ τὴν σήμερον ἔτι¹, καὶ τὰς ὁποίας ἢ ἐπιγενομένη πρόοδος δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλλῃ. Πολλοὶ τούτων ἐπὶ τούτοις ἐθεράπευον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χειρογράφων ἰατροσοφίῶν², τῶν διασωθέντων ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων εἰς τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν καὶ διὰ διαφόρων μυστικῶν μεθόδων καὶ φαρμάκων, πατροπαραδότων καὶ τούτων.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἐγκαθισταμένων ἐμπειρικῶν τούτων θεραπευτῶν, ὡς τὰ πολλὰ Ἑλλήνων, καὶ περιοδεύοντες ὅμοιοι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς Βαλκανικῆς ἢ τῆς Ἀνατολῆς ὀρμώμενοι, Κομπογιαννίται ἢ Καλογιατροί, ὡς ἐκαλοῦντο, ἐπεσκέπτοντο οὐχὶ σπανίως τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, ἰατρεύοντες καίτοι οὐδ' ἄκρω δακτύλῳ ἀψάμενοι τῆς ἰατρικῆς καὶ φαρμακευτικῆς, ἐκτελοῦντες μικρὰς ἐγχειρήσεις³, ἢ καὶ μεγαλυτέρας ἔτι, οἷον κήλης, ὀφθαλμικοῦ καταρράκτου, λίθου τῆς κύστεως καὶ θησαυρίζοντες ὄχι μικρὰ χρηματικὰ ποσὰ καὶ πλουσιώτατα δῶρα. Εἰς τὰ μικρότερα χωρία οὐδὲ κἂν τοιοῦτοι ἐμπειρικοὶ ὑπῆρχον. Χαρακτηριστικώτατη ἐπὶ τούτου εἶναι ἡ στιχομυθία μεταξὺ Ἐδμ. Ἀμποῦ καὶ πτωχῆς γυναικός, ζητούσης ὀλίγον σάκχαρον, ὡς φάρμακον: "Ἐχετε ἰατρὸν εἰς τὰ πέριξ; "Ὁχι, κύριε! Τὶ κάμετε ὅταν ἀσθενήσετε; Περιμένομεν νὰ περάσῃ τὸ κακόν! Ἄλλ' ἅμα ἔχετε βαρεῖαν ἀσθένειαν; Ἀποθνήσκομεν!

Τοιαύτη ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ ἦτο ἡ κατάστασις ὑπὸ ἔποψιν ἰατρικὴν ἐν Ἑλλάδι⁴, ὅτε τῷ 1832 ἰδρύθη τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐπίσης πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς ἰατρικῆς ὑπὸ Ἑλλήνων δὲν εἶχε παύσει οὐδὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς δουλείας, διότι οἱ Ἕλληνες οἱ ἐφιέμενοι ἰατρικῆς μορφώσεως μεταβαίνοντες εἰς ξένα πανεπιστήμια, ἀπέκτων τὸ δίπλωμα τοῦ ἰατροῦ, συνέγραφον εὐδοκίμους πραγματείας, ἀλλὰ χάριν ἀσφαλείας καὶ μὲ τὸ ἔντονον συναίσθημα τῆς ἐλευθερίας τὸ χαρακτηρίζον τὴν φυλὴν, ἐγκαθίσταντο ὡς τὰ πολλὰ εἰς

¹ Ὁρ. ἄρθρ. Δημῶδης Ἰατρικὴ ἐν Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

² Ὁρ. ἄρθρ. Ἰατροσόφια ἐν Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

³ Ὁρ. καὶ Ἀρ. Π. Κούζη, Οἱ ἐμπειρικοὶ ἰατροὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ἐν Ἀρχ. Ἰατρικῆς, 1905, σ. 272 καὶ ἄρθρ. Κομπογιαννίτης ἐν Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

⁴ Ὁρ. καὶ Ἀρ. Π. Κούζη, Ἡ σπουδὴ τῆς ἰατρικῆς ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου, Ἀρχ. Ἰατρικῆς 1905, σ. 102

τάς παραδουναβίους χώρας, όπου προσέφερον μεγάλας υπηρεσίας εἰς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν πατρίδα, ἢ εἰς τὴν μὴ οὖσαν ὑπὸ τουρκικὸν ζυγὸν Ἐπτάνησον¹, εἰς ἣν καὶ ὁ Κοραῆς αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγκατασταθῆ, ὅτε ἐσκέφθη ποτὲ νὰ ἀσκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ. Οἱ ἐπιστήμονες οὖτοι ἰατροὶ μετὰ ταῦτα ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὅτε μάλιστα τῷ 1824 ἰδρύθη ἐν Κερκύρα ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία, ἣτις μέχρι τοῦ 1864 λειτουργήσασα παρέσχε καὶ τινὰς τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐπιστημόνων ἰατρῶν καὶ καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου.

Δι' ὃ καὶ ἅμα τῇ ἰδρύσει τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου² ἡ Κυβέρνησις μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτῆς καθηκόντων ἔθεσε τὴν λήψιν μέτρων πρὸς ὀργάνωσιν τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ ἐν τῷ Βασιλικῷ διατάγματι ἀπὸ 3 - 15 Ἀπριλίου 1833 «περὶ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν γραμματείας»³, ὡς ἐκαλεῖτο τότε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ὠρίζετο ὅπως ἰδρυθῆ ὑπὸ ἓνα ἰατροσύμβουλον ἴδιον τμήμα ἐν αὐτῇ μεταξὺ ἄλλων ἔχον καθήκον, ὡς ἐπὶ λέξει ἀνέφερε, νὰ ὀργανώσῃ τὴν ὑγειονομικὴν ἀστυνομίαν⁴, νὰ καταργήσῃ τοὺς μετερχομένους τὴν ἰατρικὴν ἀμαθεῖς καὶ ἀνεξετάστους ἰατροὺς καὶ νὰ λάβῃ μέτρα κατὰ πάσης ἰατρικῆς ἀπειροτεχνίας. Μετ' ὀλίγον δὲ τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1833 ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Κωλέττη, ἰατροῦ καὶ τούτου, τοῦ μετέπειτα πρωθυπουργοῦ, κατὰ τὴν πρώτην δὲ ταύτην περίοδον διατελέσαντος γραμματέως τῆς ἐπικρατείας ἦτοι ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν μέχρι τοῦ 1836⁵, ἐκαλοῦντο οἱ μέλλοντες νὰ διορισθῶσιν εἰς ἰατρικὰς υπηρεσίας, ὅπως ὑποβάλωσι τὰ πιστοποιητικὰ τῶν σπουδῶν των, καὶ ὡς ἐπὶ λέξει ἢ πρόσκλησις ἀνέγραφεν, «ἐκδεδόμενα ἀπὸ τὰς Ἀκαδημίας, εἰς τὰς ὁποίας ἔκαμον τὰς σπουδὰς των καὶ ἀποδεικτικά, ὅτι μετῆρχοντο τὴν ἰατρικὴν, ἐκδεδομένα παρὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ τόπου των».

¹ Ὅρ καὶ Ἀρ. Π. Κούζη, Οἱ ἐπιστήμονες Ἑλληνες ἰατροὶ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀρχ. Ἰατρ. 1905 σ. 174.

² Ὅρα καὶ Ar. P. Kousis, L'évolution de la médecine en Grèce. Communication au Congrès de l'histoire de la médecine à Bucarest. 1932 4°.

³ Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 14, σελ. 90.

⁴ Καθήκοντα ταύτης ἦσαν ἡ σύστασις καὶ διατήρησις τῶν ἀναγκαίων ὑγειονομικῶν καταστημάτων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὰ σύνορα, εἰς τοὺς λιμένας, ἢ πρότασις νόμου πρὸς προάσπισιν ἀπὸ τῆς πανώλους καὶ διάδοσιν ἐκτραγισῶν ἐπιδημιῶν καὶ ἐπιζωτιῶν, διασώσεως νεκροφανῶν, συστάσεως νεκροταφείων, διοργανισμὸν νοσοκομείων κτλ.

⁵ Ὅποτε διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Δωρ Μανσόλας.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας, τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1833, ἐξεδόθη ἕτερον σπουδαιότατον Β. Διάταγμα «περὶ συστάσεως ἰατρῶν κατὰ νομοὺς καὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν», καθ' ὃ εἰς ἐκάστην νομαρχίαν διωρίζετο εἷς ἰατρὸς ἔχων θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς γνώσεις ἰατρικῆς, χειρουργίας καὶ «μαμμικῆς», ὡς ἀναγράφει, οὕτινος κύρια καθήκοντα ἦσαν νὰ «παρατηρῇ τὰς ἐλλείψεις καὶ ἀτελείας τῆς ὑγειονομικῆς ἀστυνομίας, νὰ μὴ νύη τοὺς παραβάτας, νὰ ὑποδεικνύη καὶ ἐκτελῇ τὰ πρὸς ἐπανόρθωσιν μέτρα, νὰ τηρῇ κατάλογον τοῦ ὑγειονομικοῦ προσωπικοῦ καὶ τέλος βιβλίον γεννήσεων, γάμων καὶ ἀποβιώσεων¹. Ἀμέσως δὲ διωρίσθησαν δέκα νομῖατροι, εἷς εἰς ἕκαστον νομόν, πάντες διακεκριμένοι ἐπιστήμονες ἰατροί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ κατόπιν καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἀείμνηστοι Νικόλαος Κωστής καὶ Ἰωάννης Βοῦρος. Μεταγενεστέρως μάλιστα ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ ὀρισθῶσι διὰ Β. Δ. τῆς 26 Ἰβρίου 1836 παρὰ τούτους καὶ ἰατροὶ τῶν διοικήσεων πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ὑγειονομικῶν διατάξεων, προνοοῦντες περὶ προλήψεως καὶ ἀποσοβήσεως παντὸς κινδύνου τῆς δημοσίας ὑγείας².

Τὴν δὲ 13 - 25 Μαΐου 1834 ἰδρύετο τὸ Ἰατροσυνέδριον, ὅπερ ἀναλαβὸν πλέον τὴν ὅλην ἰατρικὴν συγκρότησιν τοῦ Κράτους, ὡς συμβουλευτικὸν σῶμα ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν γραμματεῖαν, προσέφερεν ἀνενδότης, ἀδιαλείπτως καὶ ἀκαμάτως ἐργασθῆν, μεγίστας καὶ λυσιλεστάτας ὑπηρεσίας εἰς τε τὴν ἐπιστήμην, τὴν δημοσίαν ὑγείαν καὶ τὴν πατρίδα. Κύρια αὐτοῦ ἔργα ἦσαν «νὰ συσκέπτηται ἐν συλλόγῳ περὶ τῶν σημαντικῶν ἰατρικῶν ζητημάτων τῆς χώρας, νὰ ἔχη τὴν ἀνωτέραν γνωμοδότησιν ἐπὶ ἰατροδικαστικῶν πράξεων³, ἅμα δὲ νὰ ἐξετάζη τοὺς ἰατροὺς, χειρουργοὺς, ὀδοντοῖατροὺς καὶ τὰς μαίας». Τούτου προϋποκείμενον ὁ παρὰ τῇ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν γραμματείας ἰατροσύμβουλος.

Ἡ πρώτη συνεδρίασις⁴, κατὰ τὰ ἐν βιβλίῳ φέροντι τὴν ἐπιγραφὴν :

¹ Οὗτοι ἔδει νὰ φέρωσι στολὴν, ἐλάμβανον δὲ μισθὸν 1800 δρχ. ἑτησίως καὶ ἀποζημίωσιν διὰ τὰς περιουσίας των.

² Πολλῶ δὲ βραδύτερον τῇ 7 Ἰβρίου 1852 ὠρίσθησαν παρὰ τούτους καὶ ἐπαρχιακοὶ ἰατροί.

³ Ὁρ. καὶ Συν. 26 Δεκ. 1849.

⁴ «Κατὰ τὴν συνεδρίαν παρεκλήθησαν οἱ Λάνδερερ καὶ Μάν, ἵνα συντάξωσι σχέδιον διπλώματος διὰ τοὺς ἐξεταζομένους φαρμακοποιούς, «διατίμησιν δὲ (taxe) τῶν φαρμάκων» καὶ τέλος νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς συγγραφὴν «φαρμακοποιητικοῦ» κώδικος.

«Κατάστιχον συνοπτικὸν τῶν πράξεων τοῦ Ἰατρικοῦ Συνεδρίου» χειρόγραφα πρακτικά, ἐγένετο τῇ 25 Ἰουλίου 1834 συνελθόντων τῶν πρώτων μελῶν τοῦ Ἰατροσυνεδρίου ἦτοι τοῦ προέδρου Βίμπερ, τῶν ἰατρῶν Ρέζερ, Τράϊμπερ, Ν. Λεβαδέως καὶ τῶν φαρμακευτικῶν μελῶν Λάνδερερ καὶ Μάν, ὁμοσάντων παρουσίᾳ καὶ τοῦ γραμματέως ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν πίστιν πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν πατρίδα, ζῆλον δὲ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων¹.

Εἰς τὸ Ἰατροσυνέδριον ἐργασθὲν μετὰ μεγίστου ζήλου καὶ ταχύτητος θαυμαστῆς, ὀφείλεται οὐ μόνον ἡ πρώτη ἐξαιρετος ὀργάνωσις τῆς δημοσίας υγείας καὶ ἀντιλήψεως καὶ ἡ ἴδρυσις προπαρασκευαστικοῦ σχολείου χειρουργικῆς, μαιευτικῆς καὶ φαρμακοποιΐας, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόνοια τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν ὁποίαν μάλιστα ἐζήτησαν κατόπιν νὰ συστήσωσιν ὄλως ἰδιαιτέραν², τῆς Φαρμακευτικῆς σχολῆς καὶ τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν³.

Μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ κυρίων ἔργων αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ σύνταξις

¹ «Ἀποχωρησάντων τῶν φαρμακευτικῶν μελῶν ὁ Πρόεδρος ἐπέδειξεν ἔμβρυον ἐκτρωματικὸν μήκους 1 δακτύλου καὶ μιᾶς γραμμῆς, φέρον κεφαλὴν μεγάλην, ἀποσταλὲν ἐξ Ἑρμουπόλεως, τὸ ὅποιον «ἐξεράσθη» κατὰ τὴν παραστατικὴν ἀναφορὰν τοῦ Νομαρχιακοῦ ἱατροῦ κ. Βούρου, τοῦ ἐπισκεπτομένου ἱατροῦ κ. Ἀρδουίνου, Γάλλου, καὶ τὰς ἀκριβεῖς ὡς οἶόν τε πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἡ τοπικὴ ἀστυνομία, παρὰ τινος παιδιοῦ τριετοῦς, πάσχοντος πρὸ τινων ἡμερῶν ἐξ ἐπιγαστρικῆς νόσου καὶ ἐλμινθιάσεως συμπτώματα καὶ ἐκβαλόντος δις τινὰς ἔλμινθας τὸ πρῶτον δι' ἔδρας, τὸ δὲ δευτέρον ἐκ στόματος». Ἀναφορὰ περὶ τῆς αὐτοψίας τοῦ θανόντος παιδιοῦ γενομένη ὑπὸ τοῦ Βούρου, ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 16 Αὐγούστου ἀναφέρει «ἐρύθημα φλογώσεως ἕως ἑνὸς τετραγωνικοῦ δακτύλου εἰς τὸ δεξιὸν εἶτε πυλωρικὸν τοῦ στομάχου τόξον» τὴν δὲ «ἔγχευσιν εἰς τὸν βλενωδὴ τοῦ στομάχου ὑμένα» πιστοποιεῖ καὶ τὸ Ἰατροσυνέδριον, προσθέτον «γενικῶς δὲ ἂν καὶ δὲν εὐρέθησαν ἀποδείξεις ἀναμφισβήτητοι τοῦ πράγματος, κλίνομεν εἰς τὸ νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὸ μικρὸν ἐκεῖνον ἐνειμένον ἢ φλογωμένον μέρος, ἦτο ἴσως ὁ τόπος, ὅπου εὕρισκετο προσκεκολλημένος ὁ πλακοῦς». — Περὶ μισθοδοσίας τῶν μελῶν ὄρα Β. Δ. 18/30 Ἰανουαρίου 1835 (Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 95 σ. 57)

² Συνεδρίασις 7 Αὐγούστου 1842: «Σκέψις περὶ ἰδρύσεως Ἰατρικῆς Σχολῆς ἀνεξαρτήτου ὄλως διόλου ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον», ὄρ. καὶ Συνεδρίασιν 4 Ἰουνίου 1843. Ὅρ. καὶ Ἀρ. Π. Κούζη, Ἱστορία τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς Ἀθ. 1939, καὶ Ἰατρικὴ σχολὴ ἐν Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

³ Ὅρ. καὶ Ἀρ. Π. Κούζη, Ἡ Ἱστορία τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς πεντηκονταετιάν. Ἀθ. 1927. Τῇ 4 Αὐγ. 1839 διαβιβάζει τῇ Ἰατρικῇ Ἑταιρείᾳ ἀποσταλείσας ὑδατίδας. — Εἰς τὰς μερίμνας αὐτοῦ δέον νὰ καταριθμηθῇ καὶ ἡ ἴδρυσις τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰατροσυνεδρίου.

τοῦ ἀπὸ 14 Μαΐου 1934 συμπληρωτικοῦ Β. Δ. περὶ τῶν ἤδη μετερχομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἰατρικὴν καὶ τὰ συναφῆ πρὸς ταύτην ἐπαγγέλματα, δι' οὗ ἐκαλοῦντο οὗτοι, ἵνα ὑποβάλωσιν ἀποδεικτικὰ τῶν σπουδῶν των, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἢ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν γραμματεία θὰ ἐχορήγει ἴδιον δίπλωμα πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, ἢ θὰ ἀπηγόρευε ταύτην ἐπὶ ποινικῇ διώξει τῶν ἀνικάνων. Διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 6 Δεκεμβρίου 1834 διατάγματος καὶ νέας προκηρύξεως τῆς γραμματείας τῆς 6 Μαρτίου 1835 οὗτοι ἐκαλοῦντο εἰς ἐξέτασιν ἐνώπιον τοῦ Ἰατροσυνεδρίου.

Καὶ οἱ μὲν ἐπιστήμονες ἰατροὶ μετ' αὐστηράς ἐξετάσεις ἤρχισαν λαμβάνοντες τὴν ἄδειαν τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των, ὡς ὁ Ξανθός, ὁ Δέ-Κιγάλας, ὁ λαμπρός τοῦ Ἰπποκράτους σχολιαστῆς καὶ ναυτικὸς ἰατρός Κάρολος Ρεῖνόλδος¹ καὶ τινες τῶν πρώτων ἀειμνήστων καθηγητῶν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου ὡς οἱ Γ. Μακκάς, Γ. Πρινάρης καὶ οἱ Θεόδωρος Ἀφεντούλης, Γ. Βουσάκης, Δ. Ὀρφανίδης, Μιλτ. Βενιζέλος. Τῶν τελευταίων τούτων ἀναφέρεται καὶ ὁ ἐπιτευχθεὶς βαθμὸς ἄριστα.

Ἡ ἐξέτασις ἦτο ὑποχρεωτικὴ. Οὕτω διὰ τὸν ἰατρὸν Ἰγν. Σπαδάρον, ὑποβαλόντα διὰ τοῦ νομάρχου Τήνου τὸ δίπλωμά του καὶ πραγματείαν περὶ ὑδροκλήης, τὸ Ἰατροσυνέδριον τὴν 4 Δεκεμβρίου 1846, ἀπεφάνθη: «ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐξέτασιν² δὲν εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ ἐξαίρεσις³. Ἐξεταζόμενα μαθήματα ἦσαν ἀνατομία, φυσιολογία, εἰδικὴ νοσολογία, φαρμακολογία, ἀφροδίσια νοσήματα, μαιευτικὴ καὶ θεραπευτικὴ³. Εἰς τὰς αὐτάς ἐξετάσεις ὑπεβάλλοντο καὶ οἱ ἐκ τῶν ξένων ἰατρῶν ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐξασκήσωσι τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι⁴.

Ἄλλ' ἐφ' ἐτέρου ἀπ' ἀρχῆς εἰς μεγίστην δυσχέριαν εὐρέθη τὸ Ἰα-

¹ Τῷ 1837 ὑπὲρ τοὺς 20 ἐπιστήμονες ἰατροὶ ἀναφέρονται ἐν Ἀθήναις.

² Ἐξαίρεσιν ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν Συν. τῆς 21 Ἰουλίου 1844 προκειμένου περὶ τοῦ Θερειανοῦ, εἰς ὃν ἐχορηγήθη δίπλωμα ἄνευ ἐξετάσεων «διότι ἐχρημάτισεν ἀρχίατρος Κερκύρας, καθηγητῆς τῆς Ἀκαδημίας τῆς νήσου, συνέγραψε συγγράμματα καὶ ἔχει μακρὰν πείραν».

³ Ὁρ. ἐν Συνεδρ. 26 Μαΐου 1843.

⁴ Κατὰ τὴν συνεδρ. τῆς 4 Μαρτίου 1835 ὁ Βίπμερ ἀνακοινοῖ ὅτι Βαυαροὶ ἰατροὶ «ἐπιθυμοῦν νὰ ἔλθουν εἰς Ἑλλάδα, κρίνεται δὲ καλὸν ἢ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν γραμματεία ν' ἀπαντήσῃ ὅτι «ὁ τόπος μόλις ἐπαρκεῖ εἰς τοὺς ἤδη ἐγκατεστημένους ὁμογενεῖς ἢ ξένους ἰατροὺς, καὶ ὅτι ὅσοι ἔλθωσιν εἰς τὸ ἐξῆς θέλουσιν ὑποστῆ ἐξετάσεις παρὰ τοῦ Ἰατροσυνεδρίου».

τροσυνέδριον προκειμένου περί τῆς ἐξετάσεως τοῦ πλήθους τῶν ἐμπειρικῶν. Διότι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν ἀμαθῶν ἐδείκνυτο λίαν αὐστηρὸν καὶ ἀφήρει τὰς ἀδείας ἀπὸ τοὺς ἐντελῶς ἀμαθεῖς, ἀλλὰ ἐπίσης κατανοοῦν ὅποιαν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ δεινοπαθοῦντος καὶ πάσχοντος λαοῦ ἀπήχησιν θὰ εἶχεν ἢ ἔλλειψις πάσης ἰατρικῆς βοήθειας, ἔστω καὶ πρωτογόνου, ἠναγκάζετο νὰ δεχθῆ τοὺς ἥτιον ἀμαθεῖς, ὅπως ἐξακολουθήσωσι νὰ ἀσκῶσι προσωρινῶς τὸ ἐπάγγελμα εἰς μέρη, ὅπου δὲν ὑπῆρχεν ἐπιστήμων ἰατρός, ἢ μέχρις ἐγκαταστάσεως ὁμοίων, παραπέμπον τοὺς λοιποὺς εἰς τὸ χειρουργικὸν σχολεῖον ἢ παρέχον ἀπλῶς μόνον ἄδειαν φλεβοτόμου.

Ὅποια ἦτο ἡ μόρφωσις τῶν πλειοτέρων τῶν ἐμπειρικῶν τούτων δεικνύει ἢ ἐξετάσις τοῦ πρώτου προσελθόντος Πρόκου Πρεμετινοῦ, ὅστις ἐζήτησε τὴν ἄδειαν ἐξασκήσεως, στηριζόμενος ἐπὶ μαρτυριῶν, ἃς προσήγαγεν, ἐνίων δηλ. θεραπευθέντων ὑπ' αὐτοῦ, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἀναγράφεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνεδριάσεως τῆς 16 Αὐγούστου 1834 ὡς ἐξῆς: «ἐπειδὴ ἐκρίθη ἐπικίνδυνον νὰ παραχωρηθῆ ἡ ἄδεια εἰς τοὺς ἀγύρτας καὶ ἐπειδὴ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐφάνη ἐξετασθεῖς κατὰ πάντα ἀμαθῆς, μὴ ἔχων μάλιστα οὐδ' ἐλαχίστην ἰδέαν τῶν πρώτων γραμμάτων, δηλ. ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς, ἀπηγορεύθη εἰς αὐτὸν νὰ ἐπαγγέλλεται εἰς τὸ ἐξῆς τὴν πρακτικὴν χειρουργίαν καὶ ἐγνωμοδοτήθη γενικῶς, ἵνα ἐμποδισθῶσιν ὁμοίως ὅλοι οἱ τοιοῦτοι».

Ἐτερον παράδειγμα ἐκ τῶν πολλῶν ἀναφερομένων ἐν τοῖς πρακτικοῖς, παραλαμβάνομεν ἐκ τῆς συνεδρίας τῆς 23 Ἰουνίου 1836, καθ' ἣν ἀνεγνώσθη περὶ ἐμπειρικοῦ τινος ἀναφορὰ τοῦ νομοῖατροῦ Ἀττικῆς, ὑποβαλόντος ἅμα καὶ πιστοποιητικὰ 36 τὸν ἀριθμὸν ἀποβιωτηρίων, «ἐνταφιαστηρίων» ὡς ἀναγράφονται, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ἡ ἀνάγκη νὰ παύσῃ οὗτος νὰ μετέρχεται τὴν ἰατρικὴν. «Τὸ ἰατροσυνέδριον, κατὰ τὰ πρακτικά, λαβὸν ὑπ' ὄψει τὰς παρατηρήσεις τοῦ νομοῖατροῦ καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ ἐμπειρικοῦ, τὸν ὑπέρογκον ἀριθμὸν τῶν ἐνταφιαστηρίων καὶ τὰς πληροφορίας, ἃς ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτοῦ εἶχεν, ἐνέκρινε νὰ παύσῃ οὗτος ὅλως διόλου νὰ μετέρχεται τὴν ἰατρικὴν εἰς πᾶσαν τὴν ἐπικράτειαν τῆς Ἑλλάδος». Μολονότι δὲ ἡ γραμματεία τῆς ἐπικρατείας δι' ἐγγράφου τῆς, ἀναγνωσθέντος κατόπιν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 17 Ἰουλίου 1836, ἀπήτησε «νὰ μὴ ἐμποδισθῆ ὁ ἐν λόγῳ ἐμπειρικός», τὸ ἰατροσυνέδριον θαρραλέως διεμαρτυρήθη καὶ προσέφυγε μάλιστα καὶ εἰς τὸν Βασιλέα, προσέθεσαν «ἂν δὲν περάσῃ ἡ γνώμη μας νὰ παραιτηθῶμεν».

Βραδύτερον, τὴν 11 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀναγιγνώσκεται σὺν τῇ ἀναφορᾷ τοῦ διοικητοῦ Ἀχαΐας καὶ ἑτέρα τοῦ Νομιάτρου, εἰς ἣν οὐ μόνον ἀνεγράφετο ἡ τελεία ἀπειρία ἄλλου ἐμπειρικοῦ, τοῦ Πέτρου Παπα-μιχαήλ, ἀλλὰ καὶ ἡ καταπληκτικὴ τόλμη αὐτοῦ, ὡς γράφεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς «ἐπιχειριζομένου μεγάλας χειρουργίας, ἐν ᾧ ἔχει ἄδειαν μόνον φλεβοτόμου», διὸ καὶ δὲν ἐχορηγήθη αὐτῷ ἄδεια. Ἀξία μνεῖας εἶναι καὶ ἑτέρα καταγγελία κατὰ τοῦ ἐμπειρικοῦ Διασκούφη, ὅστις πρὸς θεραπείαν ὑδροκῆλης ἐνέχυσεν οἶνον, ἐξ οὗ ἐπῆλθε γάγγραινα.

Τέλος μετ' ἐξέτασιν πολλῶν ὁμοίων, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξετάσεως κατὰ παρόμοιον τρόπον ἀναφέρονται ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ τινῶν μάλιστα θεωρουμένων ὑπαιτίων θανάτων, τὸ Ἰατροσυνέδριον, ὡς ἀναγράφεται: «θεωροῦν ὅτι καθ' ἡμέραν παρουσιάζονται νέοι ἐμπειρικοί, ἐνέκρινεν ὅτι πρέπει νὰ εἰδοποιηθῇ ἐκ μέρους τῆς Γραμματείας εἰς τὸ Κράτος, ὅτι ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1837 δὲν θέλει εἶσθαι πλέον δεκτὸς κανεῖς ἐμπειρικὸς ἰατρὸς πρὸς ἐξέτασιν». Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἐτηρήθη, καὶ τὸ Ἰατροσυνέδριον, πιεζόμενον ὡς φανερόν, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἄλλους μετὰ τὴν προθεσμίαν ταύτην, μόνον δὲ τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1837 ἀναφέρεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ὅτι παρουσιάσθησαν διάφοροι ἀναφοραὶ ἐμπειρικῶν ζητούντων ἄδειαν, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν δεκταί, παρελθούσης τῆς προθεσμίας, τὴν ὁποίαν ὁμως καὶ πάλιν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τηρήσωσιν ἐπακριβῶς¹.

Οὕτω καὶ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 1ης Νοεμβρίου 1940 ἀναφέρεται ἐξέτασις Κανέλλου τινος, ἀσκοῦντος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὀφθαλμιάτρου ἐν Σύρῳ, ἥτις καὶ ἀναφέρεται λίαν λεπτομερῶς ἐν τοῖς πρακτικοῖς ὡς ὅλως ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος. Οὗτος ἄγων καὶ τινὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ θεραπευθέντων ἀσθενῶν, ἐρωτηθεὶς ποῦ ἐσπούδασε τὴν ὀφθαλμιατρικὴν, ἀπεκρίθη εἰς τὸ Οὐκανίν τῆς Περσίας, ὅπου, ὡς ὑπεστήριξεν ἐρωτηθεὶς, ὑπῆρχε σχολεῖον ἰατρικῆς, εἰς ὃ ἐξέμαθε τὴν τέχνην ταύτην, διδαχθεὶς ἀπὸ τὸν ἀγᾶν του, ὅστις, ὡς εἶπεν, ἦτο ὁ πρῶτος ἐκεῖ διδάσκαλος· ὅτι ἐπηγγέλθη τὴν ἰατρικὴν εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ὅτι γνωρίζει τὴν ἀνατομίαν τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἀλλ' ὅτε ἠρωτήθη, ἂν ὑπάρχωσι πολλὰ νοσήματα τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀπεκρίθη πολλὰ, ἀλλὰ δὲν εἴμπορῶ νὰ τὰ ἐκφρασθῶ. Εἰς περαιτέρω δ' ἐρώτησιν ἐκ τίνος νοσήματος πάσχει ἐπιδειχθεῖσα

¹ Ἐξάσκησις ἐμπειρικῶν ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ μακρὸν κατόπιν. Καὶ ἐν Συν. ἔτι τῆς 24 7)βρίου 1848 ἀναφέρονται ὅμοιοι ἐξασκοῦντες ἐν Γυθείῳ.

Κυρία μέλος, ως φαίνεται, τῆς οἰκογενείας τοῦ ἰατροσυνέδρου Βούρου, ἀπεκρίθη ὅτι: «εἰς τὴν β' σκάλαν κατέβη αἷμα» καὶ ὅτι δύναται νὰ τὴν θεραπεύσῃ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀναφέρῃ τὰ φάρμακα, ὡς φαίνεται χόρτα τινά, διότι καὶ δὲν ἐγνώριζε τὰ ὀνόματά των καὶ δὲν ἤθελε νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸ μυστικόν του»¹.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἶχεν ἰδρυθῆ τὸ χειρουργικὸν σχολεῖον², εἰς ὃ εἶχον παραπεμφθῆ οἱ πλέον μεμορφωμένοι ἐκ τῶν ἐμπειρικῶν, 25 τὸν ἀριθμὸν. Κατόπιν ὅμως κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 26 Ἰανουαρίου 1837 ὅτε μετὰ τὴν λήξιν τῆς α' σειρᾶς μαθημάτων ἀνεγνώσθη Β. Δ. διοργανώσεως τοῦ σχολείου καὶ τοῦ προσωπικοῦ του, τὸ Ἰατροσυνέδριον ἐγνωμοδότησεν, ὅτι εἶναι πλέον περιττὴ ἡ ὀργάνωσις ἰδιαιτέρου χειρουργικοῦ σχολείου, ἰδρυθέντος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐπρότεινε μόνον, ὅπως ἡ ἔδρα Χειρουργικῆς ἐν αὐτῷ διαιρεθῆ εἰς θεωρητικὴν διὰ τὸν καθηγητὴν Ὀλύμπιον καὶ ἐγχειρηματικὴν, δηλ. κλινικὴν, ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Τράϊμπερ. Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν προτάθη ἐπίσης ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς Φυσιολογίας ἀπὸ τῆς Ἀνατομίας, τὰς ὁποίας ὅμως ἐπρότεινε νὰ διδάσκῃ καὶ περαιτέρω ὁ Μαυροκορδάτος, μέχρις ἐκλογῆς ἀρμοδίου καθηγητοῦ διὰ τὴν φυσιολογίαν³.

Συναφῶς δὲ κατὰ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1837 τὸ Ἰατροσυνέδριον προέβη εἰς συζήτησιν τοῦ καθορισμοῦ τῶν μαθημάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, καὶ συνεσκέφθη καὶ πάλιν ἂν πρέπη νὰ ἐξακολουθῆ τὸ συσταθὲν χειρουργικὸν σχολεῖον μετὰ πληρεστέραν διοργάνωσιν αὐτοῦ, ἐδέχθη, δὲ νὰ λειτουργήσῃ τοῦτο ἐπὶ μίαν ἔτι διετίαν, μέχρις οὗ ἐκ τῆς Σχολῆς

¹ Περὶ τοῦ ἐμπειρικοῦ τούτου ἠσχολήθη τὸ Ἰατροσυνέδριον καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανειλημμένως.

² Περὶ τῶν μαθημάτων τὰ ὁποῖα ἔδει νὰ διδασθῶσιν ἐν αὐτῷ ὄρ. συν. 23 7)βρίου 1835. Ὁ Ἠπίτης ἐγγράφως ὑπεστήριξεν «ὅτι ἐντὸς 12 μηνῶν δὲν δύναται οἱ πρακτικοὶ μαθηταὶ νὰ διδασθῶσιν τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς τέχνης, οἱ λοιποὶ μετὰ τοῦ Κωστῆ καθηγητοῦ τῆς μαιευτικῆς «ἔκριναν ὅτι ἡ περίοδος αὕτη τῶν μαθημάτων δύναται νὰ τελειοποιηθῆ εἰς 8-9 μῆνας». Νέα συζήτησις ἐγένετο τῆ 22 7)βρίου 1835, καθ' ἣν ὁ Μαυροκορδάτος συμφωνῶν πρὸς τὸν Ἠπίτην λέγει: «οὔτε 12 μῆνες εἶναι ἐπαρκεῖς». Ὁρ. καὶ συνεδρ. 18 Φεβρ. καὶ 9 Ἰουλ. 1838

³ Ἐν Σ. 18 Φεβρ. 1838 ἐπὶ ἐγγράφου προτάσεως ἀποφασίζεται οἱ ἐξερχόμενοι τῆς σχολῆς «νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικὸν ὡς ὑπίατροι, χωρὶς νὰ φθάσωσιν εἰς μεγάλους βαθμούς, ἢ νὰ ἀποκαθίστανται εἰς μέρη, ὅπου δὲν ὑπάρχουν διπλωματοῦχοι ἰατροί, νὰ ἐξακολουθῶσι δὲ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος κατ' ἂν κατόπιν ἐγκατασταθῶσι διπλωματοῦχοι». Περὶ τοῦ τρόπου ἐξετάσεως τῶν ἐνεργεία στρ. ἰατρῶν ὄρ. Συν. 13 Ἰαν. 1839.

τοῦ Πανεπιστημίου ἐξέλθωσιν οἱ πρῶτοι διδάκτορες. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην δικαιολογεῖ τὸ Ἰατροσυνέδριον κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 5 Μαρτίου ἀποδεχθέν, ὅτι «δὲν ὑπάρχουσιν ἀκόμη μαθηταὶ ἱκανοὶ ν' ἀκούσωσι τὰ μαθήματα τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, ἐν ᾧ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην χειρουργῶν»¹.

Πολλοὶ τῶν ἐξετασθέντων ἔλαβον μόνον ἄδειαν φλεβοτόμου. Ἦτο εἰσέτι ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡ φλεβοτομία ἐθεωρεῖτο σπουδαιοτάτης σημασίας θεραπευτικὴ ἐπέμβασις ἐπὶ παντὸς νοσήματος, ἰδίᾳ δὲ ὀξέος ἢ ἐπιδημικοῦ². Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ ζήτημα τῶν βδελλῶν ἐπανειλημένως φαίνεται συζητηθὲν ἐν τῷ Ἰατροσυνεδρίῳ πρὸς λήψιν μέτρων εἴτε ἐναντίον τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς των εἴτε τῆς ἐλλείψεως αὐτῶν³.

Παρὰ ταῦτα δι' εἰδικοῦ διατάγματος τῆς 23 Δεκ. 1834 ὠρίσθη ἐπίσης καὶ ἡ ἱατρικὴ ἀμοιβή, «ἢ μίσθωσις τῶν ἱατρικῶν ἐπισκέψεων», διὰ μὲν τὴν κατ' οἶκον τοῦ ἱατροῦ ἐπίσκεψιν εἰς δρχ. μίαν, εἰς δὲ τὸν οἶκον τοῦ ἀρρώστου ἐντὸς τῆς πόλεως εἰς 2 - 3 δρχ., τὴν δὲ νύκτα πάντοτε εἰς τὸ διπλάσιον». Τὰ «χειρουργήματα (operationes)» δὲν ὑπῆγοντο εἰς τὸν κανονισμόν τοῦτον, ἀλλὰ μόνον αἱ ἐπισκέψεις τοῦ χειρουργοῦ⁴.

¹ Κατὰ Ἰούλιον ἔτι 1838 ὁ Ν. Κωστής ἀναφέρει πολλάς καταχρήσεις ἐκ μέρους τῶν ἐμπειρικῶν χειρουργῶν, ἐπισωρευθέντων εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἐχόντων συντροφίαν μετὰ φαρμακοπωλῶν καὶ ἐπρότεινε τὴν παῦσιν τοῦ κακοῦ διὰ τῶν ἀρχῶν.

² Ἐν τῷ λοιμοκαθαρτηρίῳ πρὸς προφύλαξιν ὁ φλεβοτόμος ἔδει «νὰ σκεπάζεται καθ' ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός του μὲ ἐν φόρεμα μουσαμαδένιον», τὸ δὲ πρόσωπον «μὲ ἐν σάλι», (Συν. 3 Ἰουλ. 1842).

³ Ὅρ. Σ. 12 9)βρίου καὶ 25 Νοεμβρίου 1835 ὅτε ὠρίσθη φόρος ἐξαγωγῆς 1 λεπτοῦ δι' ἐκάστην καὶ κατ' ἀναλογίαν 8 - 6 δρχ. κατ' ὄκαν. Κατόπιν ὅμως «διὰ νὰ μὴ ἀφανισθῇ ὅλως διόλου τὸ τοιοῦτον ὠφέλιμον διὰ τὴν δημοσίαν ὑγιεῖαν ὑδατικὸν τοῦτο ζυῦφιον» ἠμποδίσθη τελείως ἡ ἐξαγωγή» (Συν. Φεβρ. 1940), μάλιστα δὲ ἐν συνεδρίᾳ τῆς 5 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπηγορεύθη καὶ ἡ ἄγρευσις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κυοφορίας των. Ὅρ. καὶ συνεδ. 25 Ἰαν. 1838, 30 Μαΐου 1841, 18 Μαΐου, 16 Ἰουλίου 1843 καὶ 14 7)βρίου 1847. Καὶ τῇ 13 Ἰουλίου ἔτι 1848 ὅτε φαίνεται ἠυξήθη ἡ τιμὴ των ἀναγράφεται ἐν τοῖς πρακτικαῖς ὅτι: «αὐξηθείσης τῆς τιμῆς αἱ κατώτεραι τάξεις τῶν πολιτῶν δὲν δύνανται νὰ προμηθεύωνται (βδέλλας) καὶ ὡς ἐκ τούτου πάσχουν ἢ ἀποθνήσκουν, προβλέπεται δὲ ὅτι, ἂν, ὁ μὴ γένοιτο, ἦθελε μεταδοθῆ ἡ χολέρα εἰς τὸν τόπον... ἡ τιμὴ των θέλει αὐξήσῃ ὑπὲρ τὸ δέον».

⁴ Ὅρ. καὶ Σ. 5 Μαρτίου 1835. Τὴν 31 Μαρτίου 1839 ἐπῆλθε τροποποίησις τῆς διατιμήσεως ταύτης. Κατὰ τὴν Σ. τῆς 10 Δεκεμ. 1847 ὁ ἱατρὸς Ἀρδουῖνος ἀναφέρει ὅτι πολλάκις οἱ ἱατροὶ «δὲν πληρώνονται διόλου, ἢ ἀνεπαρκῶς καὶ ἐζήτησε τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς.

Ἐκ παραλλήλου δὲ ἐλήφθη φροντίς καὶ περὶ τῶν ἐκτελούντων τὸ ἐπάγγελμα τοῦ φαρμακοποιοῦ καὶ τῶν ὁμοίων ἐμπειρικῶν. Οὕτω διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 26 Φεβρουαρίου 1838 καθωρίσθη ὁ τρόπος τῆς συστάσεως τῶν φαρμακείων καὶ φαρμακοπωλείων ¹ ἢ φαρμακευτικῆ ἐπιθεώρησις καὶ ὁ φαρμακευτικὸς φόρος, ἐκλήθησαν δὲ εἰς ἐξετάσεις καὶ πάντες οἱ ἀσκοῦντες τὸ ἐπάγγελμα τοῦ φαρμακοποιοῦ. Καὶ εἷς τινὰς μὲν ἀπηγορεύθη νὰ ἐξακολουθήσωσι ν' ἀσκῶσι τὸ ἐπάγγελμα, ὡς εἰς τὸν Κεφαλᾶν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 18ης 9)βρίου 1936, ὅστις ἀπλοῦς χρυσοχόος τὸ ἐπάγγελμα ἐδείχθη ἄπειρος τελείως τῆς φαρμακευτικῆς, εἰς ἄλλους δ' ἐδόθη πρόσκαιρος ἄδεια μέχρι οὗ ἰδρυθῶσι φαρμακεῖα ὑπὸ ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν. Τότε ἀναφαίνονται καὶ τὰ πρῶτα ὀνόματα τῶν ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν τῶν λαβόντων ἄδειαν τοῦ Ἱατροσυνεδρίου, οἷον τοῦ Ν. Ζαβιτσάνου, τοῦ Καββάκου, τοῦ Ὁρλάνδου καὶ ἄλλων ².

Ἐπικουρικῶς δ' ἐλειτούργησε καὶ τὸ σχολεῖον φαρμακοποιίας καὶ φαρμακολογικῆς, εἰς ὃ παρεπέμφθησαν οἱ ἦττον ἄμοιροι τῶν στοιχείων τῆς φαρμακευτικῆς ³, μὴ ἐπιτραπέισης πλέον τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος εἰς τοὺς λοιπούς ⁴. Παρὰ δὲ ταῦτα τὸ Ἱατροσυνέδριον προέβη περαιτέρω ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς πρότασιν ἐνάρξεως διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς φαρμακολογίας καὶ φαρμακοποιίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ⁵,

¹ Ὅρ. Σ. 18 Μαρτίου, 22 Ἀπρίλ, 9 καὶ 17 Ἰουν. 1838 καὶ 28 Φεβρ. 1841.

² Βραδύτερον τῇ 14 Φεβρ. 1849 ἐχορηγήθη ἄδεια φαρμακείου καὶ εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Βοτανικῆς εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον Π. Δόξαν.

³ Ἡ πρώτη σειρά τούτων ἤρξατο ἐξεταζομένη ἀπὸ τῆς 14 9)βρίου 1836.

⁴ Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξετάσεως πρακτικοῦ φαρμακοποιοῦ ἀναγράφεται ἐν Συν. 20 9)βρίου 1834 ὡς ἑξῆς: «Δὲν εἰξεύρει νὰ διαβάσῃ ἱατρικὰς συνταγὰς. Δὲν ἀναγινώσκει οὔτε λατινικά, οὔτε ἰταλικά. Δὲν ἔχει ἰδέαν χημείας ἢ φαρμακοποιίας. Δὲν γνωρίζει τὰ ἱατρικά». Τῇ δὲ 2 Ἰανουαρίου 1835 ἐξετάζεται φαρμακοποιὸς ὅστις «εὐρέθη ἐλλιπὴς σχεδὸν πάντῃ θεωρητικῶν γνώσεων, ὥστε ἐκρίθη, ἀφ' οὗ ἐξετασθῆ καὶ πρακτικῶς, νὰ ὑποχρεωθῆ ν' ἀκούσῃ φαρμακοποιίας μαθήματα εἰς τὸ σχολεῖον». Ὅρ. καὶ ἐξετ. ἐν συν. 14 10)βρίου 1836. Τῇ 20 Ἰουλ. 1839 μεταξὺ ἄλλων ἐξετάζεται ὁ ἐκ Λεωνιδίου Ἐμμ. Κουτσικάρης, οὔτινος «τὰ χάπια» διέμειναν ὀνομαστὰ μέχρι σήμερον ἐν Πελοποννήσῳ.— Μέτρα περὶ τῶν βοηθῶν τῶν φαρμακείων ὄρ. ἐν Συνεδ. 20 9)βρίου 1842. — Ὅρ. Συν. 18 7)βρίου 1834. — Ἐξετάσεις πρῶτων μαθητευσάντων καὶ ἀπὸ τῆς 9 Μαρτίου 1836.

⁵ Τῇ 17 Μαρτίου 1839 ζητεῖ ὁ Βλαντασόπουλος νὰ ἐξετασθῆ ὡς διακούσας μαθήματα φαρμακευτικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Τὸ Ἱατροσυνέδριον ἐπεφυλάχθη «διότι δὲν ὑπάρχει ἰδιαιτερον σχολεῖον, τὸ ὁποῖον νὰ διδάσκῃ φαρμακευτικὴν». Τὴν δὲ 21 Ἰουλίου 1838 ἀποφασίζεται ὅπως «εἰς τοὺς σπουδαστὰς εἰς τὸ Πανεπι-

ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς πρότασιν ἰδρύσεως ἰδίας φαρμακευτικῆς σχολῆς¹.

Τὴν ἀνάγκην ταύτην ἰδρύσεως ἔδρας «φαρμακευτικῆς» ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ πρῶτος ὑπέδειξεν ὁ καθηγητὴς Κωστῆς ἀναγνώσας ὑπόμνημα («σχέδιον») τῇ 11 Αὐγ. 1839, ὅπερ ἐνεκρίθη. Ἀπεφασίσθη δὲ «νὰ μὴ γίνωνται δεκτοὶ εἰς ἐξέτασιν, εἰ μὴ φαρμακοποιοὶ φέροντες ἀποδεικτικόν, ὅτι ἐσπούδασαν ἐπὶ 2 τοῦλάχιστον ἔτη εἰς φαρμακευτικὴν σχολὴν ἀνεγνωρισμένην». Κατόπιν ὅμως ἐνεκρίθη, ὅπως χορηγηθῆ ἄδεια καὶ εἰς φαρμακοποιοὺς διακούσαντας τὸ μάθημα τῆς φαρμακοποιΐας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἀφ' οὗ ἀκροασθῶσι τοῦτο «καὶ εἰς γ' σειρὰν». Ἄλλ' ὁ Βοῦρος φρονῶν, ὅτι πρέπει νὰ «διέλθωσι τὴν τακτικὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων τῆς συστηθησομένης φαρμακευτικῆς σχολῆς», ἔπεισε τὸ Ἰατροσυνέδριον, ἵνα συστήσῃ εἰς τὴν γραμματεῖαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὅπως φροντίσῃ «περὶ τακτικῆς συστάσεως φαρμακευτικῆς σχολῆς», νὰ διαταχθῶσι δὲ νὰ παραδίδωσιν ἐν αὐτῇ ὁ μὲν Λάνδερερ φαρμακολογίαν καὶ φαρμακευτικὴν «ἐργασίαν», ὁ Φράας φαρμακευτικὴν βοτανικὴν, ὁ δὲ Πάλλης ἢ ὁ Κωστῆς τοξικολογίαν².

στήμιον πρὸ τῆς συστάσεως τῆς φαρμακευτικῆς σχολῆς, χορηγεῖται ἄδεια οὐχὶ δὲ δίπλωμα».

¹ Τῇ 11 Ἰουν. 1848 συριστᾶ εἰς τοὺς καθηγητὰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν φαρμακευτικὴν σχολὴν «νὰ μὴ καταγράψωσι φοιτητὰς μὴ γνωρίζοντας νὰ ἀναγιγνώσκωσι καὶ ἐννοῶσιν ὅπως οὖν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν».

Διὰ τὰς ἐξετάσεις αὐτῶν (22 Μαΐου 1842) ἠγοράσθη καὶ φαρμακολογικὴ συλλογὴ (ἀντὶ δρχ. 50) καὶ Βοτανικὴ (ἀντὶ δρχ. 20). Κατόπιν (19 Ἰουλ. 1850) καὶ συλλογὴ φαρμάκων ἀξίας 300 δραχ.

Ἡ ἄδεια τῶν ἀποφοίτων τῆς φαρμ. σχολῆς εἶχεν ὡς ἐξῆς:

Ὁ ἐξ , ἐτῶν , ἀκούσας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον τοῦ Ὁθωνος τὴν Χημείαν, τὴν Φυσικὴν, τὴν Φυσικὴν ἱστορίαν, τὴν Βοτανικὴν, τὴν Τοξικολογίαν καὶ τὴν Φαρμακευτικὴν καὶ ἐξετασθεὶς παρὰ τοῦ Ἰατροσυνεδρίου θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς λαμβάνει τὴν ἄδειαν τοῦ μετέρχεσθαι ἀκωλύτως τὴν φαρμακευτικὴν ἐντὸς τοῦ Ἑλλ. Κράτους, δὲν δύναται ὅμως νὰ συστήσῃ ἰδιαιτέρον φαρμακοπωλεῖον εἰ μὴ ὅσον τοῦτο ἐπιτρέπεται παρὰ τοῦ Νόμου». Τὴν σύνταξιν ὄρκου τῶν φαρμακοποιῶν τὸ Ἰατροσυνέδριον (4 Δεκεμ. 1842) ἀνέθεσεν εἰς τὸν Λάνδερερ μετὰ τοῦ τῶν ἱατρῶν. — Βραδύτερον καὶ πάλιν (18 Ἰουλ. 1845) ἀντετάχθη εἰς τὴν γνώμην, ὅπως πᾶς φαρμακοποιὸς λαμβάνει ἄδειαν φαρμακείου.

² Ἐξετάσεις φοιτητῶν φαρμακευτικῆς σχολῆς ἐν Συν. 23 καὶ 24 Ἰουλ. 1843. 2 μαθηταὶ ἐξετασθέντες καλοῦνται νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς ἐξέτασιν «διότι τὴν πρῶτην ἦτο πρακτικῶς νύκτα». Τὴν δὲ 13 Φεβρ. 1847: «ἐπειδὴ οἱ διπλωματοῦχοι οἱ προσερχόμενοι δι' ἄδειαν «εὐρίσκονται πολὺ ἐλλειπεῖς ὡς πρὸς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ἐπιστήμης των, τοῦ ὁποῦοι πρέπει νὰ εἶναι ἐγκρατεῖς καὶ ὡς ἐκ τούτου εὐρίσκεται πολλάκις εἰς θέσιν νὰ ἀποπέμψῃ αὐτούς» προσβαλλομένης καὶ τῆς ὑπο-

Γενομένης δὲ περαιτέρω ἀντιληπτῆς τῆς ἀνάγκης ἐκδόσεως φαρμακοποιίας, ἀνετέθη εἰς τὸν Λάνδερερ καὶ τὸν Σαρτόριον ἡ σύνταξις ὁμοίας Ἑλληνικῆς. Οὗτοι δὲ κατὰ μὲν τὴν συν. τῆς 4 Μαρτίου 1835 ἀνεκοίνωσαν τὴν διαίρεσιν «τὴν ὁποῖαν ἐφύλαξαν εἰς τὸ περὶ φαρμακοποιίας σύνταγμα»¹, ὑπὲρ τὴν διετίαν δὲ κατόπιν (29 9)βρίου 1837) μετὰ τοῦ ἰατροσυνέδρου Βούρου ὑπέβηλον «σῶμα τῆς συνταχθείσης φαρμακοποιίας καὶ παρεκάλουν νὰ τοῖς συγχωρηθῆ νὰ γράψωσιν, ὅτι ἐκδίδεται κατ' ἔγκρισιν τοῦ Ἱατροσυνεδρίου». Τοῦτο προφρόνως ἐνέκρινε ταύτην καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς φαρμακοποιίαν ἑλληνικὴν. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ὄντως λίαν πολῦτιμος, ἥτις καὶ ἐπὶ μακρὸν ἴσχυσεν ἐν Ἑλλάδι.

Ἐνωρίτατα ὡσαύτως τὸ Ἱατροσυνέδριον ἐπισταμένως ἐμελέτησε καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐμπορίας καὶ πωλήσεως τῶν ἱατρικῶν»², τῆς κατατάξεως καὶ διατιμήσεως τῶν φαρμάκων³, καὶ καθώρισε νέα φαρμακευτικὰ σταθμά⁴. Ἐπὶ τούτοις δ' ἤσχολήθη καὶ περὶ τῆς νοθείας τῶν φαρμάκων. Οὕτω κατὰ μὲν τὴν συνεδρ. τῆς 24 7)βρίου 1839 ἀνετέθη εἰς τοὺς

λήψεως τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπευθύνεται πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν, ἵνα προσκληθῆ ἡ φαρμακευτικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου ἵνα «στήσῃ τὴν προσοχήν τῆς καὶ διορθώσῃ τὰς ἀπαιτουμένας οὐσιώδεις ἐλλείψεις.

¹ Κατὰ τὰς Σ. 6 καὶ 8 Μαΐου 1835 γίνεται συζήτησις περὶ τοῦ ἀλφαβητικοῦ καταλόγου, κατὰ δὲ τὴν συνεδρίαν τῆς 19 Ἰουν. προτείνεται ἡ φαρμακοποιία νὰ ἐκδοθῆ ὑπὸ τὸν τίτλον «Pharmacopoea graeca jussu regio» μετὰ τὰ ἑλληνικὰ παράσημα».

² Ἡ πρώτη συζήτησις ἐγένετο τῆ 29 Ἰουλ. 1834, ἐξηκολούθησε δὲ εἰς ἐπομένας. Ὁ Ρέζερ τῆ 6 Αὐγ. 1834 γνωμοδοτεῖ νὰ ἐπιτραπῆ ἡ πώλησις μόνον εἰς φαρμακοποιούς καὶ φαρμακοπώλας (droguistes), «ὅταν συσταθῶσιν ἐν Ἑλλάδι» προσέθεσεν ὁ Λεβαδεύς. Ὅρ. περὶ φαρμακοπωλείων καὶ συν. 24 Μαΐου 1840, 26 Μαρτ., 15 Ἀπριλ., 18 Ἀπριλ. 19 7βρίου καὶ 7 9βρίου 1841. Ὁ ἔλεγχος τῆς διατιμήσεως τῶν φαρμάκων διενηργεῖτο μετὰ μεγάλης προσοχῆς. Τὸ ἱατροσυνέδριον δὲ διὰ τῶν φαρμακευτικῶν αὐτοῦ μελῶν ἐξήλεγχε καὶ τοὺς λ)σμοὺς τῶν νοσοκομείων καὶ θεραπευτηρίων. Οὕτω ὁ πάρεδρος Καββάκος ἐξελέγξας τοὺς λ)σμοὺς τοῦ θεραπευτηρίου Σπυροκώλου τοῦ Μεσολογγίου εὗρισκε κατὰ τὴν Συν. τῆς 14 Αὐγούστου 1848 ὑπερβολικὴν τὴν διατίμησιν κατὰ 36 δρχ. καὶ 52 λεπτά. «Μόνον εἰς ἄρρωστος μετεχειρίσθη εἰς 3 ἡμέρας μίαν λίτραν ungt. mercurial, δόσιν ὑπερμεγέθη. Εἰς ἄλλος εἰς διάστημα 7 ἡμερ. 23 οὔγγ. κηραλοιφῆς, ἦτοι ἀνά 3 1/2 οὔγγ. καθ' ἡμέραν, ὥστε ἂν ὑποθέσῃ τις ὅτι ἠλείφετο ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν πάλιν ἡ ποσότης εἶναι ὑπέρμετρος». Ἐπηκολούθησαν καὶ ἄλλαι ἀνάλογοι παρατηρήσεις δι' ἄλλους.

³ Ὁ Μαυροκορδάτος προτείνει τῆ 12 Μαΐου 1846 «ν' ἀναγράφηται ἐπὶ τῆς ἐτικέτας ἡ τιμὴ τοῦ φαρμάκου». Ὅρ. καὶ Συν. 2 Αὐγ. 1834 καὶ 6 7)βρίου 1846. Ἐν συν. 9 Ἰουν. 1836 ὀρίζονται καὶ τίνα φάρμακα δύνανται νὰ δίδωνται ἄνευ συνταγῆς, τὰ λοιπὰ δὲ μόνον ἐπὶ συνταγῆ ἱατροῦ (23 Αὐγ. 1844).

⁴ Συν. 5 8)βρίου, 12 9)βρίου 1837 καὶ 23 Δεκ. 1838.

Λάνδερερ καὶ Μὰν νὰ ὑποδείξωσιν οὐ μόνον τρόπον ἐλέγχου τῆς νοθείας τῆς κινήσης καὶ τῆς καθαρότητος αὐτῆς (16 Φεβρ. 1840) ἀλλὰ καὶ προβῶσιν εἰς ἐξέτασιν τῆς ποιότητος τῆς πωλουμένης (13 8)βρ. 1842)¹.

Ἐπίσης ἐνόμισεν ἀναγκαῖον, ὅπως ληφθῶσι μέτρα ἅμα μὲν κατὰ τῶν κυκλοφορούντων μυστηρίων φαρμάκων², ἅμα δὲ πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐπικρατοῦσης «προλήψεως» περὶ τῆς ἐπωφελοῦς ἐνεργείας τοῦ φειδοχόρτου³ καὶ λυσοχορτου⁴, πρὸς τοῦτοις δὲ περὶ καλλιιεργείας ἐν Ἑλλάδι φαρμακευτικῶν φυτῶν, ὡς π.χ. τῆς ὑπνοφόρου μήκωνος⁵ καὶ ἐμψυχώσεως «τῆς βιομηχανίας τῶν φυομένων ἐν Ἑλλάδι καὶ κατασκευαζομένων φαρμάκων»⁶.

Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ἀνατεθέντος τῷ Ἱατροσυνεδρίῳ ἔργου τῆς ἀνωτέρας γνωμοδοτήσεως ἐπὶ ἱατροδικαστικῶν πράξεων, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦτο κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 16 Δεκεμβρ. 1838 καθώρισε τὴν ἀντιμισθίαν ὁμοίων πράξεων, συνέστησε δ' ὅπως γίνωνται αὗται «μετὰ μεγάλης προσοχῆς»⁷. Βραδύτερον δὲ μάλιστα προέβη «χάριν αὐστηρᾶς διευκρινήσεως τοῦ δικαίου» εἰς ἀγορὰν 2 κιβωτίων δι' ἀνατομικὰς ἐρεῦνας καὶ χημικὰς ἀναλύσεις⁸, «ὧν ποιοῦνται χρῆσιν οἱ πρὸς ἱατροδικαστικὰς ὑπηρεσίας προοριζόμενοι». Ἄλλὰ καὶ εἰδικώτερον διὰ τὰς τοξικολογικὰς ἐρεῦνας ἐπεφορτίσθη ὁ Λάνδερερ νὰ συντάξῃ ἔκθεσιν διαγνώσεως δηλητηριάσεων καὶ διασώσεως ἀπ' αὐτῶν (Σ. 31 Ἰαν. 1840), προυτάθη δὲ νὰ ἀγορασθῶσιν αἱ κατάλληλοι συσκευαί⁹ καὶ νὰ μεταφρασθῇ ὁ περὶ δηλητηρίων ὁδηγὸς τοῦ Τόμαν¹⁰.

¹ «Ἐπειδὴ δὲ ἡ τιμὴ τῆς κίνας ὑψώθη ὡς ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως ἐξαγωγῆς ἐκ Βραζιλίας ἐπὶ 5 ἔτη, ἀπεφάσισε νὰ ἀγοράσῃ ποσὸν ταύτης, ὅπερ νὰ δοθῇ εἰς τοὺς φαρμακοποιούς, ὑποχρεωμένους νὰ πωλῶσι ταύτην εἰς τιμὴν προσδιορισθησομένην».

² Σ. 28 Μαΐου 1842.

³ «Οὐδεμίαν ἱαματικὴν δύναμιν κέκτηνται» (Σ. 7 Ἰουν. 40).

⁴ Σ. 12 9βρ. 1838.

⁵ Σ. 29 Ἰουλ. 1834, ὄρ. καὶ 17 Ἰουλ. 1836.

⁶ Σ. 18 Ἰουν. 1843. Τῇ 16 Ἰουλ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγκρίνεται ἔκθεσις Λάνδερερ περὶ τῶν δυναμένων νὰ κατασκευάζωνται ἐν Ἑλλάδι φαρμάκων.

⁷ Συν. 7 Μαρτίου 1841.

⁸ Συν. 15 Μαΐου 1842.

⁹ Ὁ Λάνδερερ τῇ 4 8βρίου 1841 ὑποβάλλει κιβώτιον ἐμπεριέχον σωστικὴν συσκευὴν, ἀνήκον εἰς τὴν Αὐλὴν. Συνιστᾶται δὲ ὅπως ἕκαστος δήμος ἔχει τοιαύτην, ἀξίας 55 δρχ., ὑποδεικνύεται δὲ διὰ τὴν πρωτεύουσαν νὰ ἔχῃ καὶ ἠλεκτρικὴν μηχανήν.—Περὶ τῶν τυχαίων δυστυχημάτων καὶ τοῦ σωστικοῦ μηχανήματος κατόπιν κατὰ τὴν συν. τῆς 3 Ἀπριλ. 1842 ἐπηκολούθησε νέα συζήτησις.

¹⁰ Ὑποδεικνύεται (6 9βρίου 1842) νὰ τυπωθῇ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἀνατίθεται

Ἰδιαίτερα μέριμνα ἐλήφθη ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἐμπειρικῶν μαιῶν, αἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους δυστυχῶς δὲ μάλιστα καὶ μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Καὶ διὰ μὲν τοῦ Β. Δ. τῆς 15 Ἰουνίου 1836 καθωρίζοντο γενικῶς τὰ τῶν μαιῶν¹, δι' ἑτέρου δὲ τῆς 26 Φεβρουαρίου 1838 τὰ τοῦ μαιευτικοῦ σχολείου, οὗτινος καὶ δευτέρου ἐν Τριπόλει τὸ Ἰατροσυνέδριον συνεζήτησε τὴν ἴδρυσιν ὑπὸ τὴν αἴρεσιν, ὅπως ἕκαστος δῆμος ἤθελε ὑποχρεωθῆ νὰ διατηρῆ ἐπὶ μισθῷ μίαν τοῦλάχιστον μαῖαν².

Τέλος καὶ περὶ κτηνιατρικῆς ὑπηρεσίας ἐλήφθη φροντίς. Τῆ 23 Φεβρουαρίου 1840 ὁ Ρέζερ προτείνει, ὅπως ἀποσταλῶσι δύο νέοι πρὸς σπουδὴν τῆς κτηνιατρικῆς δαπάναις τῆς Κυβερνήσεως «ἐπειδὴ πολλακίς συμβαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα «ἡ νόσος ἐπιζωφτία» καὶ «διότι δὲν ὑπάρχει ἐπιστήμων κτηνίατρος καίτοι κατὰ μέγα μέρος ὁ πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὰ ζῶα ἐν γένει»³. Κατόπιν δὲ μάλιστα συνεζήτηθη καὶ ἡ ἴδρυσις ἐν Ἑλλάδι σχολῆς κτηνιατρικῆς καὶ ζωτομίας⁴.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐξηκολούθησαν οἱ διδάκτορες ἱατρικῆς καὶ φαρμακευτικῆς

δὲ εἰς τὸν Λάνδερερ νὰ ἐκδώσῃ ἱατροδικαστικὸν ὁδηγόν, ὃν οὗτος παρουσίασε τῆ 17 Μαΐου 1843 καὶ ἐνεκρίθη νὰ τυπωθῆ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁδηγία περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνακαλύψεως τῶν δηλητηρίων δι' ἱατροδικαστικὰς περιπτώσεις».

Ἐπίσης κατὰ τὴν Συν. τῆς 21 Ἰουν. 1840 ἀνετέθη εἰς τὸν Τράϊμπερ μελέτη πρῶτων βοθητικῶν εἰς λυσοδοῆκτους καὶ ὀφιοδόκτους.

¹ Διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Ἰβρίου 1834 Β. Δ. αἱ μαιεύτριαι ἔδει νὰ ἔχωσιν ἡλικίαν 24-35 ἐτῶν.

² Ἐν Συν. 16 Μαΐου 1841. Περὶ τῶν γηραιῶν ἐμπειρικῶν μαιῶν, ὅρ. Συν. 3 Αὐγ. 1846. Τῆ 3 Ἰβρίου 1839 ἐγκρίνεται ὅπως ἕκαστος δῆμος ἔχη μίαν δημοτικὴν μαῖαν καὶ κιβώτιον ἐργαλείων αὐτῆς. Τῆ 26 Φεβρ. 1836 εἶχεν ὀρισθῆ καὶ ἡ ἀνταμοιβὴ διὰ «μίαν γένναν» 3-10 δραχ., διὰ τὴν ἀπλὴν ἐπίσκεψιν 1-1½ δραχ., διὰ τοὺς ἄλλους δὲ δῆμους εἰς 1 δραχ. καθ' ὥραν δρόμου. Κατὰ τὰς ἐξετάσεις (11 Μαΐου 1838) εἰς μίαν μὲν δίδεται τὸ δίπλωμα καὶ τὸ βραβεῖον (τὸ ἀργυροῦν «νόμισμα» τὸ τεθὲν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος εἰς τὴν μαῖαν Μοθωναίου), αἱ ἄλλαι ἀπερρίφθησαν καὶ ἐκλήθησαν ὅπως παρακολουθήσωσι νέαν σειρὰν μαθημάτων, Μετέπειτα τῆ 26 Μαΐου 1839 ὁ Κωστής «παρουσίασε 5 μαῖας πρὸς ἐξέτασιν, αἵτινες ἐτελείωσαν τὰ μαθήματά των εἰς τὸ Μαιευτικὸν κατάστημα. Μία λαμβάνει τὸν βαθμὸν κάλλιστα, ἄλλη (ἐτῶν 15!) καλῶς. Τὸ δίπλωμα ἐχορηγεῖτο μετὰ πιστοποίησης, ὅτι παρευρέθη «εἰς 12 τοκετούς». Διὰ τὰς ἐξετάσεις ἠγοράσθη «ἐν εἴδωλον» (fantôme), τουτέστι ἐν πλαστὸν γυναικεῖον σῶμα καὶ ξμβρυον».

³ Ὅρ. καὶ συνεδρ. 23 Μαΐου 1841.

⁴ Ὅρ. ἔκθεσιν Ἡπίτου ἐν συν. 15 Ἰβρίου καὶ 5 Δεκ. 1849.

πρὸς ἀπόκτησιν ἀδείας ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος νὰ ἐξετάζωνται ἐνώπιον τοῦ Ἱατροσυνεδρίου. Ὁ πρῶτος διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀναστάσιος Γούδας¹ αἰτεῖται τῇ 16 Ἰουλίου 1843 ἄδειαν ἐξασκήσεως καὶ λαμβάνει, ταύτην τῇ 5 Αὐγούστου 1843. Παρὰ τῶν ζητούντων ἄδειαν ἀπαιτεῖτο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὑποβολὴ «ἐπιστημονικῆς βιογραφίας» – curriculum vitae². Μετέπειτα τῇ 29 Ἰουλίου 1839, ὁ ἐκ τῶν ἰατροσυνέδρων καὶ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀν. Λευκίας ἀνέγνωσεν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἀπαιτουμένων, ὅπως ἰατρός τις γίνῃ δεκτὸς εἰς ἐξετάσεις, ἥτις γενομένη ἀποδεκτὴ ἐφηρμόσθη³. Ἐπὶ τὸ «πρακτικώτερον» δὲ μάλιστα ἐνεκρίθη καὶ νέος κανονισμὸς τῶν ἐξετάσεων καὶ ἐτέθη ἐν ἐφαρμογῇ ἀπὸ 20 Ἰουλίου 1843⁴, ἀπεφασίσθη δ' ὅπως οἱ ὑγειονομικοὶ ἐν γένει ἐξετάζωνται «ἐκτὸς τῆς νομίμου ἐξετάσεως καὶ ὡς πρὸς τὰς ἰατρικὰς ἐν γένει διατάξεις τὰς ἰσχυούσας ἐν Ἑλλάδι»⁵.

Παρὰ ταῦτα τὸ Ἱατροσυνέδριον λαβὼν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπλήγη ἐπανειλημμένως ὑπὸ σοβαρῶν ἐπιδημιῶν λοιμωδῶν νόσων⁶, οἷαι ἡ πανώλης καὶ ἡ χολέρα, καὶ ὅτι αὕτη ἠπειλεῖτο διαρκῶς ὑπὸ ὁμοίων, προέβη ἐνωρίτατα εἰς τὴν ἔκδοσιν Β. Δ.

¹ Ὅρα: Γούδας Ἀναστάσιος, ἐν Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

² Σ. 28 Μαΐου 1843.

³ Ὁ γνωστὸς ἐν Ἀθήναις ἰατρός τῶν χρόνων ἐκείνων Λύτσικας, κατοικῶν εἰς τὴν κεντρικὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πλατεῖαν Αἰόλου, ἐν ἧ τὸ ὥρολόγιον Κυρρήστου καὶ ὁ Μενδρεσῆς, ἐξετάσθη τὴν 27 Δεκεμ. 1841 ὑπὸ μὲν τοῦ Ρέζερ εἰς τὴν ἀνατομίαν καὶ φυσιολογίαν, ὑπὸ τοῦ Κωστῆ εἰς τὴν ἰατρικὴν ὕλην (φαρμακολογίαν), ὑπὸ τοῦ Βούρου εἰς τὴν εἰδ. παθολογίαν καὶ θεραπευτικὴν, ὑπὸ τοῦ Τράϊμπερ εἰς τὴν χειρουργίαν. ὑπὸ τοῦ Κωστῆ εἰς τὴν μαιευτικὴν καὶ ὑπὸ τοῦ Ρέζερ εἰς τὴν δικαστικὴν ἰατρικὴν. Πρακτικῶς ἐξετάσθη εἰς τὸ Στρατ. νοσοκομεῖον.

⁴ Ὁ ἰατρός Δημητριάδης φέρεται ἐξεταζόμενος τῇ 26 Μαΐου 1843 παρὰ τὰ μαθήματα ταῦτα καὶ ὑπὸ τοῦ Λευκίου περὶ φύσεως καὶ θεραπείας τῶν ἀφροδισίων. Ἀναφέρονται δὲ ἐν τοῖς πρακτικοῖς καὶ τινὰ τῶν τεθέντων ζητημάτων, οἷον ὑπὸ τοῦ Κ. Ζυγομαλά περὶ τοῦ τί ἐστὶ περιτόναιον καὶ περιτονίτιδες καὶ θεραπεία αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀμμωνιακοῦ ἄλατος καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ χρήσεως αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Κωστῆ περὶ τοκετοῦ, περὶ ἰατρικῆς «χρήσεως τῆς λεχῶ» καὶ μετὰ τὸν τοκετόν.

⁵ Μετὰ δυσφορίας τὸ Ἱατροσυνέδριον κατὰ τὰς ἐξετάσεις διεπίστωσε τὸ ἀτελὲς τῆς μορφώσεως τῶν ἐξερχομένων τῆς ἰατρικῆς Σχολῆς διδασκῶν καὶ ὑπεδείκνυε τὴν συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας (Συν. 15 Ἰουλίου 1848).

⁶ Σ. 22 Ἰουλίου 1842.

⁷ Ἀρ. Π. Κούζη. Αἱ ἐπιδημίαι ἐν Ἑλλάδι μέχρι τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Ἱατρ. Μηνύτωρ Α'. σελ. 103 καὶ ἐφ.

τῆς 31 Δεκ. 1836 «περὶ ἐμποδισμοῦ τῆς μεταδόσεως τῶν μολυσματικῶν (κολλητικῶν) ἀρρωστιῶν¹». Ἰδιαιτέρα δ' ὅλως μέριμνα ἐλήφθη κατὰ τῶν ἀκαταπαύστως μαστιζουσῶν ἐπιδημιῶν τῆς νόσου εὐλογίας, αἵτινες δυστυχῶς καὶ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων δὲν εἶχον ἐκλείψει². Διὰ πληρεστάτου δὲ Β. Δ. τῆς 4 Ἀπριλίου 1835 ἐπεβλήθη, μετ' αὐστηρῶν ποιῶν «κατὰ τῶν παραβατῶν», ὁ ἀναγκαστικὸς ἐμβολιασμός³, διωρίσθη-

¹ Εἰς τὰς κολλητικὰς νόσους (Σ. 31 Αὐγ. 1834) εἶχε προστεθῆ καὶ ἡ φθίσις. Ὅρ. καὶ Σ. 15 καὶ 16 Ἀπριλ. 1835. Ἐν τῷ ἀναληφθέντι ἀγῶνι ὑπὲρ τῆς δημοσίας ὑγείας ἀπὸ τῆς 31 Δεκ. 1836 εἶχε προστεθῆ διὰ Β. Δ. νέος ἀρωγὸς ἡ δημοτικὴ ἀστυνομία (ἄρ. Ἐφ. Κυβ. 85, σ. 434), ἣτις: «μὲ μεγίστην καὶ διηνεκῆ φροντίδα ἔπρεπε νὰ ἐπαγρυπνῆ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας τῶν πόλεων». Ὅρ. καὶ πίνακα μεταδοτικῶν νόσων ἐν Συν. 26 Ἰαν. καὶ 4 Φεβρ. 1845, ὁπότε ὀρίζονται τοιαῦται: ὁ τύφος τῆς Εὐρώπης, ἡ μολυσματικὴ λοιμικὴ, ὁ ἰκτερώδης τύφος τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Ἀσιατικὴ χολέρα καὶ ἡ Αἰγυπτιακὴ ὀφθαλίμα.

² Ὅρ. Ἀρ. Π. Κούζη, Αἰ ἐν Ἑλλάδι ἐπιδημίαι κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν. Ἀρχεῖα Ἰατρικῆς Α'. σελ. 103 καὶ ἐφεξῆς. Περὶ «συστάσεως» εἰδικοῦ νοσοκομείου εὐλογιώντων τὸ πρῶτον ἐγένετο λόγος κατὰ τὴν Συν. τῆς 8 Αὐγ. 1847, ἄρ. καὶ συν. 14 7βρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

³ Τὸ Ἰατροσυνέδριον ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου 1834 «ἐκρίνεν ἀναγκαίαν τὴν ἐισαγωγὴν τοῦ ἐμβολιασμοῦ διὰ δαμαλίδος ἢ δαμαλισμοῦ καὶ τοῦ διορισμοῦ ἐμβολιαστῶν καθ' ὅλον τὸ Κράτος». Περὶ ἐρμηνειῶν πρὸς τοὺς δαμαλιστὰς ἢ ἐμβολιαστὰς ἐν Σ. 15 8βρ. 1834. Ὁ ἐμβολιασμός ἀψησχόλησεν ἐπανειλημμένως τὸ Ἰατροσυνέδριον. Οὕτω τὴν 22 Ἰουλ. 1838 τοῦτο «γνωμοδοτεῖ, ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ λαμβάνωμεν ὕλην δαμαλίδα ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ μέρη, ἐν ᾧ ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα», ἐπὶ τούτοις ὅμως ἐξετάζεται ἐπισταμένως καὶ πᾶσα ἀποστελλομένη (ἄρ. Συν. 15 καὶ 22 Μαρτ. 26 Ἰουλ. 13 Δεκ. 1840 καὶ 9 Ἰαν. 1841). Φαίνεται ὅμως, ὅτι μεγάλη ἀντίδρασις ἠγέρθη κατὰ τοῦ δαμαλισμοῦ. Οἱ κάτοικοι τῆς Οἰτύλου καὶ κατὰ τὸ θέρος ἔτι τοῦ 1847 (συνεδ. 14 7βρίου) ἀρνοῦνται νὰ δαμαλισθῶσι, δι' ὃ καὶ κατὰ τὴν Συν. τῆς 30 Δεκ. 1849 «κατὰ τῶν προσκομμάτων» τοῦ δαμαλισμοῦ προτείνεται νὰ συστηθῆ Γεν. Διευθυντήριον τοῦ ἐμβολιασμοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἔπαυσαν καὶ νὰ συζητῶνται ἐνεργὰ μέτρα «πρὸς ἀναγκαστικὴν ἐμφυλλίασιν» (Συν. 16 Ἀπρ. 1842), ἐκλήθησαν δὲ μάλιστα καὶ οἱ ἱερεῖς νὰ λάβωσιν ἐνεργὸν μέρος. Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν συζητεῖται ὁ ἀναδαμαλισμός ἀνὰ 7 ἔτη, ἐπιτιμᾶται δὲ γεν. ἐμβολιαστῆς ἔχων ἀντίθετον γνώμη! ἐν Σ. 7 Αὐγ. 1842. Τῆ 15 Ἰουλ. 1847 γνωμοδοτεῖ «νὰ μὴ λαμβάνεται ὕλη ἀπὸ τοὺς ἀναδαμαλισθέντας πρὸς δαμαλισμόν». Μέγα ἐνδιαφέρον δεικνύει καὶ ὁ Βασιλεὺς, ὅστις ζητεῖ τὴν γνώμη τοῦ Ἰατροσυνεδρίου (Σ. 19 Ἰαν. 1840) περὶ τῶν ἐμφυλλιαστῶν. Ὁ Γενικὸς ἐμφυλλιαστῆς Ἀλβέρτης ὑποβάλλει εἰς τὴν Συνεδ. 16 Φεβρ. 1840 καὶ πλήρη ἔντυπον ἔκθεσιν περὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσαγωγῆς τῆς δαμαλίδος. — Τὴν ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν μεταξὺ τῶν ἐμπύρων ὀξεनिῶν ἐξανθηματικῶν νόσων καὶ τῆς μεταδόσεως αὐτῶν δεικνύει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ κατὰ τὴν 17 Ἀπριλ. 1842 συζήτησις καθ' ἣν: «λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ ἡπίου τοῦ παρελθόντος χειμῶνος, ἢ ροπῆ πρὸς ἐξανθήματα καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἰληρην, ἣτις θεωρεῖται ὡς πρόδρομος τῶν εὐλογιῶν (!) καὶ ἐπι-

σαν δὲ νομοεμβολιασταί, δι' οὓς διευτώθησαν λεπτομερέσταται παραγγελίαι ὑπὸ τοῦ Ἱατροσυνεδρίου. Τοῦτο δὲ μάλιστα ἐπιθυμοῦν νὰ παρασκευάσῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι δαμαλίδα προέβη ἐν ὄρχῃ δοκιμαστικῶς «ἐπὶ τῶν εὐρεθεισῶν τότε 2 ἀγελάδων τοῦ κ. Ρούφ». Ἄλλ' ἀποτυχόντος «τοῦ σχεδίου», ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ γενικὸς ἐμφυλλιαστὴς, γνωστότατος ἐν Ἀθήναις Ἀλβέρτης, προβῆ «ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἀγελάδος τῆς ὑπαρχούσης ἐν τῷ Βασ. κήπῳ»¹. Μετὰ κόπου δ' ὡς φαίνεται, ἠδυνήθησαν νὰ ἐγκριθῶσιν αἱ ἀπαιτούμεναι 100 δραχμαί, αἵτινες ἔδει νὰ διατεθῶσιν «ἐπιφύλασσομένων τῶν λογιστικῶν τύπων».

Παραλλήλως τὸ Ἱατροσυνεδριον ἐπιτυχέστατα ἠσχολήθη καὶ περὶ τῶν προφυλακτικῶν μέσων κατὰ τῆς διὰ συγκοινωνίας μεταδόσεως τῶν «μολυσματικῶν (κολλητικῶν) νόσων»² ἀμέσως δ' ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν αἱ ὑγειονομικαὶ καθάρσεις³ καὶ ἐγκατεστάθησαν οἱ πρῶτοι ὑγειονομικοὶ σταθμοί, τὰ ὑγειονομικὰ φυλακεῖα α', β' καὶ γ' τάξεως καὶ τὰ λοιμοκαθαρητήρια⁴, συμφώνως τῷ ἀπὸ 25 9)βρίου «περὶ κανονισμοῦ τῶν ὑγειονομείων καὶ λοιμοκαθαρητρίων τοῦ Κράτους» Β. Διατάγματι. Αἱ

κρατεῖ ἤδη πανδήμως εἰς τοὺς παῖδας καὶ τοὺς ἐνήλικας» καὶ ἀφ' ἐτέρου ἡ συζήτησις κατὰ τὴν 23 Ἰαν. 1848, ὁπότε συνεστήθη ὁ δαμαλισμὸς καὶ ἀναδαμαλισμὸς τῶν κατοίκων κατὰ τὴν ἐν Πάτρας ἐπιδημίαν καὶ «παρὰ τὴν γνώμην τοῦ νομιάτρου» φρονούντας ὅτι ἡ νόσος δὲν μετεδόθη ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον ἀλλὰ ἐξ ἀτμοσφαιρικῆς διαθέσεως. Ἐπίσης δὲν ἀπεδέχθη γνώμην τοῦ Νομάρχου Σύρου, ὅτι ἄτομόν τι προσεβλήθη «αὐτομάτως» ἐξ εὐλογίας.

¹ Συν. ἔκτ. 28 Ἀπριλ. 1842.

² Συν. 31 Δεκ. 1836. Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 86, ὄρ. καὶ 25 Δεκ. 1845.

³ Συζήτησις περὶ ὑγειονομείων, καθάρσεων καὶ λοιμοκαθαρητρίων ἐγένετο τῆ 3 7βρ. 1834, κατὰ δὲ τὴν Σ τῆς 7 Ἰαν. ὁ Βίπμερ ἀναγινώσκει σχέδιον ἀναφορᾶς πρὸς τὸν βασιλέα «δεικνύον τὸν κίνδυνον» ὃν διατρέχει ἡ δημόσιος ὑγεία διὰ τὴν μετάδοσιν τοῦ λοιμοῦ» «προβάλλει δὲ ἀναγκαιοτάτην τὴν κατάστασιν τῶν λοιμοκαθαρητρίων καὶ ὑγειονομικῶν κανονισμῶν, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον». Ὅρ. καὶ Συν. 9 Ἰαν. 1834, 25 Ἰουν. καὶ 1 Ἰουλ. 1835. Τῆ δὲ 13 Μαρτ. 1839 ἀναγινώσκειται ὁ ὀργανισμὸς τῶν ὑγειονομείων. Περὶ περαιτέρω κανονισμοῦ τῶν κολλητικῶν νοσημάτων ὄρ. συζ. 21 9βρίου καὶ 14 Δεκεμ. 1845, τροπολογίαν δὲ ὑγειονομείων καὶ λοιμοκαθαρητρίων ἐπὶ τῆ βάσει κανονισμῶν Γαλλίας, Ἀγκῶνης καὶ Ἰταλίας ὄρ. Συν. 8 Δεκεμ. 1839. Λοιμοκαθαρητήρια ἐκτὸς τῶν ἀναφερομένων συνέστησαν καὶ ἐν Σύρῳ, Σπέτσαις καὶ Αἰγίνῃ.

⁴ Τὰ ἐξ ἐπιχολέρων μερῶν πλοῖα, καθ' ἃ τὸ Ἱατροσυνεδριον ἀπεφάσισε κατὰ τὴν Συν. τῆς 23 Ἰουλ. 1837, ἔδει νὰ παραμένωσιν ἐν καθάρσει ἐν Σκιάθῳ, Σύρῳ, Ὑδρᾷ, Αἰγίνῃ, Ἄγ. Σώστῃ. Ὅταν τὰ πλοῖα ἔφερον ἀσθενεῖς ἐκ χολέρας ἐγένοντο μόνον δεκτὰ εἰς Δῆλον, ἂν ἦσαν ἐλληνικά, «ἄλλως δὲν ἐγένοντο δεκτὰ εἰς τὸ ἐλληνικὸν Κράτος». Προηγουμένως (18 8βρ. 1835) ἐκανονίσθη ἡ καθαρσις τῶν ἐρχο-

ἐπιβληθεῖσαι δ' αὐταὶ καθάρσεις ὑπῆρξαν λίαν ἀποτελεσματικά, καίτοι αἱ θεσπισθεῖσαι αὐστηραὶ ποιναί, καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ θανάτου, δὲν ἠδυνήθησαν, ἀλλ' ἀληθῶς σπανιώτατα, νὰ παρακωλύσωσι τὴν μετάδοσιν ἐπιδημικῶν νόσων ὡς π. χ. κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1837 τῆς πανώλους εἰς Πόρον¹ καὶ τῷ 1848 τῆς χολέρας εἰς Σκίαθον². Δι' ὁδηγῶν δ' ἐκάστοτε πρὸς τοὺς ὑγειονομικοὺς ὑπαλλήλους ἐπεξηγοῦντο αἱ ἐνδεικνυόμεναι προφυλάξεις³. Ὅπως ἰδίας μνείας χρήζει καὶ τὸ κατὰ τὴν Συν. τῆς 22 Μαΐου 1840 προταθὲν μέτρον περὶ ἀμοιβῆς «εἰς τοὺς φονεύοντας ποντικούς», τοῦθ' ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῆ κατὰ τῶν πλημμυρησάντων τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ πέριξ ἐπιμύων, οἵτινες ἐν δεδομένη στιγμῇ, ὃ μὴ γένοιτο, μολυνόμενοι διὰ μικροβίων πανώλους ἢ ἱκτεροαιμορραγικῆς σπειροχαίτης θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχωσιν ἀποτελέσματα οὐχὶ πολὺ κατώτερα ἀτομικῆς βόμβας.

Αὐστηροτάτη δὲ ἦτο καὶ ἡ ἐπίβλεψις⁴ καὶ παρακολούθησις τῶν δι-
ατασσομένων. Δι' οὐδένα ὑπῆρχεν ἐξαίρεσις⁵.

μένων μὲν ἀπὸ ὑπόπτους τόπους εἰς 7 ἡμ., ἀπὸ μεμολυσμένους δὲ εἰς 11. Ἐπίσης αἱ πραγματεῖαι ἔπρεπε νὰ καθαρίζωνται 14 μὲν ἡμέρας, ὅταν προήρχοντο ἐξ ὑπόπτων τόπων, 28 δὲ ἀπὸ μεμολυσμένων, πλὴν τῶν δυναμένων ἀβλαβῶς νὰ καπνισθῶσι καὶ πληθῶσι. Τρόπος καπνισμοῦ συζητεῖται καὶ εἰς συν. 25 7βρ., 25 8βρίου καὶ 22 9βρ. 1835. Βραδύτερον τῇ 20 Μαρτ. 1839 τὰ πλοῖα καθορίζοντο εἰς καθαρὰ, ἀμφίβολα, ὑποπτα καὶ μεμολυσμένα.

¹ Περί ταύτης ὄρ. Συν. 21 Μαΐου 1837. Τῇ 13 Αὐγ. ὀρίζεται, ὅπως ὁ Πόρος λάβῃ ἐλευθέραν κοινωνίαν τῇ 15 7βρίου.

² Περί τῆς χολέρας εἰς Σκίαθον ὄρ. συν. 29 Ἰουλ. 1848, ἐν ἣ καὶ περὶ μέτρων περὶ τῆς νήσου καὶ τῆς πρωτεύουσας. Τῇ 10 Αὐγ. ἐδημοσιεύθησαν ὁδηγίαι κατὰ τῆς νόσου. Τῇ 19 9βρίου προτείνεται νὰ δοθῆ εἰς τὸν νομοϊατρὸν Βελισαρίου ὁ χρυσοῦς σταυρὸς χρηματικῆ ἀμοιβῆ εἰς τοὺς προσφερθέντας ἰατροὺς Γούδαν καὶ Βίλδ.

³ Οὕτω τὴν 2 Δεκεμ. 1836 τὸ Ἱατροσυνέδριον ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Ἀναστασίου Γεωργιάδου Λευκίου, ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς προέδρου, τοῦ Σ. Τράϊμπερ, τοῦ Ἡπίτου καὶ τοῦ Βούρου ὡς μέλους καὶ γραμματέως συνέταξε λεπτομερεστάτας ἀναλόγους ὑποδείξεις. Εἰδικώτερον δὲ τῇ 4 7βρίου 1841 ὁ Τράϊμπερ ἀνέλαβε νὰ συντάξῃ ὁμοίας περὶ ὕδροφοβίας καὶ νεκροφανῶν, ὁ Κωστῆς ὁδηγίας μαιῶν, ὁ Λάνδερερ περὶ ἀντιδότην, ὁ Ρέζερ περὶ ὀφιοδήκνων κλπ.

⁴ Ὅταν ἐγνώσθη ὅτι πανώλους κρούσματα διεπιστώθησαν ἐν Βόλφ καὶ Τρικάλους τῆς Θεσσαλίας διετάχθησαν ἀμέσως (Συν. 3 7βρίου 1836) ἕκτακτα μέτρα, μετάθεσις τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου Φούρκα - Δερβάνι εἰς Ταράτσαν, «τακτικοὶ στρατιωτικοὶ φραγμοὶ (Cordons)» καὶ νὰ ἐγερθῶσι τακτικὰ λοιμοκαθαρητήρια ἀνάλογα κατὰ τὸν ἀριθμὸν.

⁵ Καὶ διὰ τὰ πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα ἴσχυεν ὁ αὐτὸς κανονισμὸς τῶν

Ἐσαύτως παρά ταῦτα εἰδικωτέρα μέριμνα ἐλήφθη καὶ περὶ τῶν ἐνδημούντων ἐν Ἑλλάδι νοσημάτων. Οὕτω τὰ ζητήματα τῶν ἐλῶν, τῶν στασίμων ὑδάτων¹ καὶ τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν² ἐξητάσθησαν ἐπανειλημμένως καὶ εἰδικαὶ μάλιστα συνεδριάσεις ἐγένοντο ἐπὶ τούτοις³. Ἐκ δὲ τῶν ληφθέντων μετέπειτα μέτρων ἰδιαίτερας μνείας ἐπίσης ἄξιον εἶναι τὸ κατὰ τὴν συν. τῆς 26 Ἰουλίου 1840 ληφθέν, δηλ. τῆς συστάσεως «περιπατικῶν ἢ μεταβατικῶν», ὡς ἀπεκαλοῦντο, ἰατρείων μετὰ ἱατροῦ, χειρουργοῦ καὶ φαρμακοποιοῦ, ἀποστελλομένων μετὰ τῶν ἀναγκαίων φαρμάκων ἀνά τὰ μᾶλλον προσβεβλημένα ὑπὸ ἐλωδῶν πυρετῶν μέρη πρὸς νοσηλείαν τῶν ἀσθενῶν.

Αὐτὸ τὸ «περὶ καλλιεργείας τοῦ ὄρυζιου» Β. Δ. ἤδη ἀπὸ τῆς 15 Νοεμβρίου 1834⁴ προυνόει περὶ τῶν ἐπὶ «ἐλώδους γῆς» καλλιεργειῶν καὶ ὑπεδείκνυεν, ὅπως «οἱ ἀγροὶ τῶν ὄρυζιων» εὐρίσκονται πάντοτε εἰς

καθάρσεων (ὄρ. Συν. 7 Ἰουν. 1840). Τῆ 6 Ἀπριλίου 1842 τίθεται ὁ Γαλλικὸς στόλος εἰς τὰ Ἀμπελάκια εἰς κάθαρσιν 14 ἡμερῶν, διότι ἀναφάνησαν ἐν αὐτῷ κρούσματα εὐλογίας. Αἰτήσεις τοῦ Αὐστριακοῦ πρέσβεως πρὸς μετριασμὸν τῶν μέτρων ἀπορρίπτονται (18 Ἰβρίου 1838). Κατὰ δὲ τὴν Συν. τῆς 13 Φεβρ. 1840 «ἐπὶ συμβάσης» «ἀνόμου ἐπιμιξίας» μεταξὺ ἀξιωματικοῦ τινος ἀπὸ Κων. πόλεως ἐλθόντος Γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου καὶ τοῦ πράκτορος ἐν Σύρῳ, προτείνεται νὰ ὑποβληθῆ ἡ νῆσος ὀλόκληρος εἰς 14 ἡμερῶν κάθαρσιν, νὰ καταμνησθῆ δὲ ὁ αἴτιος τῆς ἐπιμιξίας». Μέτρα αὐστηρότατα ἐπίσης ἐλήφθησαν (13 Μαΐου 1843) ἐπὶ τῷ φόβῳ μεταδόσεως πανώλους ἔνεκα τῆς ἀφίξεως 150 Ἀλβανῶν προερχομένων ἐκ Συρίας, ἔνθα ἐπεδήμει ἡ νόσος, ἰδίᾳ εἰς τὰ πέριξ τῆς Βηρυτοῦ. Ἐκλήθη δ' ἐπὶ τούτῳ νὰ παραστῆ καὶ ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν κατὰ τὰ μεθόρια ὑγειονομείων Δουμῶν. Μόνον διὰ τὸν Ἄρμανσπεργ τῆ 13 Ἰβρίου 1835, ἐρχόμενον ἐκ Κων. πόλεως, ἀπεφασίσθη «ἄφ' οὗ μετενδυσθῆ καθαρὰ φορέματα... νὰ ἐκβῆ», ὁ Ἡπίτης ὅμως (17 Ἰβρίου) οὐδ' αὐτοῦ ὑπέγραψε τὴν ἄδειαν.

¹ Κατὰ τὴν συν. τῆς 28 Ἰουλ. 1839 ἀποφασίζεται «βάλτος, ἀποπέμπων νοσώδη ἀποφορὰν ν' ἀποξηρανθῆ, κείμενος εἰς θέσιν Μποστάνια, πλησίον Φαληρέως, ὅπισθεν Φιλοπάππου, διότι αἱ ἀπὸ τοῦ 1839 ὑπάρχουσαι διώρυγες πρὸς τὴν θάλασσαν κατεστράφησαν». Καὶ κατὰ τὴν Σ. τῆς 6 Ἰβρίου 1848 ἐπιτιμᾶται ὁ ἰατρὸς Βερέττας, διότι γαστροεντερικοὺς πυρετοὺς κακοήθεις συνέχεε πρὸς χολέραν ἐν Λαμῖα «τόσον ἄλλωστε συνήθεις κατόπιν τῆς παρατηρηθείσης πολυομβρίας, κατόπιν τῆς ὁποίας ἐπέρχονται οἱ πυρετοὶ οὗτοι ἐκ τῶν σχηματιζομένων εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος μiasμάτων ἐκ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων».

² Οὕτω τὴν 31 Δεκ. 1837 συνεζητήθη ἡ ἀποξήρανσις «λιμένος Ζέας ἐν Πειραιεῖ (ὄρ. καὶ συν. 11 Μαρτ., 15 Ἀπριλ. 1838, 28 Φεβρ. καὶ 14 Μαρτ. 1841) ἐν δὲ τῆ συν. 20 Ἰαν. 1839 ἡ ἀποξήρανσις «τῶν βαλτωδῶν γαιῶν Πειραιῶς». Κατὰ δὲ τὴν συν. τῆς 22 Ἰαν. 1843 συζητεῖται γενικώτερον ἡ ἀποξήρανσις τῶν ἐλῶν.

³ Ὁρ. Συν. 4 Ἰβρίου 1850.

⁴ Ἐφημ. Κυβ. σ. 294.

κατωφερείς τόπους, διὰ τὰ μὴ σχηματίζονται ἔλη ἐκ τῆς συναθροίσεως τῶν ὑδάτων, ὧσι δὲ μακρὰν τῶν πόλεων¹.

Παρὰ ταῦτα καὶ τὸ ζήτημα τῆς κληρονομικῆς συφιλίδος² ἀπασχό-
σεν ἐπανειλημμένως τὸ Ἱατροσυνέδριον, διὸ καὶ ταχέως προέβη εἰς ἴδρυ-
σιν εἰδικῶν θεραπευτηρίων³ καὶ διορισμοῦ περιοδεούντων ἱατρῶν⁴, λήψιν
δὲ μέτρων δηλώσεως τῶν πασχόντων, ἀπομονώσεως καὶ δωρεὰν νοση-
λείας αὐτῶν⁵, καίτοι περὶ τῆς φύσεως τῆς νόσου ἐπεκράτει εἰσέτι με-
γάλη ἀμφιβολία⁶.

Βραδύτερον καὶ τὸ ζήτημα τῶν φρενοβλαβῶν προσεῖλκυσε τὴν προ-
σοχὴν αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ κατὰ τὴν Σ. τῆς 7 Ἰουν. 1840 ἐζητήθησαν πλη-
ροφορίαι περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι φρενοβλαβῶν «διὰ τὰ λη-
φθῶσι τὰ ἀρμόζοντα μέτρα».

Παρὰ ταῦτα καὶ τὸ ζήτημα τῶν λεπρῶν ἐξητάσθη ἐπισταμένως καὶ
ἐλήφθησαν μέτρα πρὸς ἀπομόνωσιν τούτων, αὐτὸ δὲ μάλιστα τὸ Ἱατρο-
συνέδριον προέβαινε εἰς ἐξέτασιν πασχόντων⁷ πρὸς ἀσφαλῆ διάγνωσιν.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ (14 Ἰουλίου 42) καὶ γενικώτερον μέτρον ἐλήφθη,

¹ «Δύο ὥρας ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς πόλεις 1 1/2 ὥραν».

² Ἡ νόσος ἐν Ἑλλάδι ἀπεκαλεῖτο σφυρόκωλον (-carlievo). Πρῶτος ὁμιλεῖ ὁ Λάνδερερ κατὰ τὴν συν. τῆς 2 Ἰουν. 1836 περὶ παρουσίας τῆς νόσου εἰς Βελίτσαν, Δαδί κτλ., ὃ δὲ Ρέζερ ἐκ τῆς περιγραφῆς ὑποπτεύει ὅτι πρόκειται περὶ πελλά-
γρας, διὸ καὶ ἀποστέλλονται ἱατροὶ πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἀρρώστων. Κατόπιν ἀνα-
γιγνώσκονται διάφορα ἐπὶ τοῦ νοσήματος ἐκθέσεις (Σ. 16 Ἀπριλ. 1848), ἐν αἷς καὶ
τοῦ καθ. Κωστή, (19 Ἀπριλ. 1846) καὶ εἰδικώτερον περὶ τοῦ ἐν Πάτραις (23 Ἰαν.
1838 καὶ 23 Ἰαν. 1848), τοῦ ἐν Ἀκαρνανίᾳ (25 Φεβρ. 1849) καὶ ἄλλ.

³ Ἐκθέσεις θεραπευτηρίων ἐν Πάτραις, Μεσολογγίῳ, Φθιώτιδι, Λακωνίᾳ ὄρ.
ἐν Συν. 27 Μαΐου καὶ 23 Ἰουλ. 1848.

⁴ Κατὰ τὴν συν. 8 Μαΐου 1847, ὁπότε ἐγκρίνεται, ὅπως 3 ἱατροὶ περιοδεύω-
σιν ἀνά τὰ προσβεβλημένα μέρη.

⁵ Πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου ἐν χρήσει ἦτο ἡ Σαλοσαπαρίλλη. Κατὰ τὴν συ-
νεδρίαν τῆς 16 Φεβρ. 1848 ὅμως ὑποδεικνύεται ἡ μετὰ προσοχῆς χρῆσις τοῦ φαρ-
μάκου ὡς πολυδαπάνου καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν ἀρρώστων εἰς τὰ θεραπευτήρια. Τῇ
2 δὲ Ἀπριλίου 1848 ἐπιδεικνύεται καὶ ἄρρωστος θεραπευθεὶς. Περὶ τούτου ὄρα
καὶ Ἄ. Κούζη, Τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱατρικῆς ἐταιρείας.

⁶ Τῇ 1 Ἰουλίου 1849 ὁ ἱατρὸς τοῦ θεραπευτηρίου Μεσολογγίου ἀναφέρει ὅτι
πολλοὶ τῶν ὑπὸ θεραπείαν «δὲν πάσχουν τὴν κυρίαν νόσον τοῦ σφυρ., ἀλλὰ ἀπὸ
συφιλικῆν καχεξίαν, ἥτις εἶναι ἀλγεινότερα καὶ βδελυρωτέρα». Σκεπτόμενον δὲ τὸ
Ἱατροσυνέδριον διὰ τὸ νόσημα τῆς συφιλίδος... δέχεται νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὰ
νοσοκομεῖα ταῦτα καὶ οἱ πάσχοντες ἐκ πεπαλαιωμένης συφιλίδος.

⁷ Ἐν Συν. 11 Μαρτ. 1838 ἐξετάζονται λεπροὶ τινες «νοσολογικῶς καὶ θερα-
πευτικῶς», τῇ δὲ 29 Ἀπριλ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξετάζεται γυνὴ τις αἰτήσει τοῦ μέλ-

περί δηλώσεως δηλ. «κατὰ τὸν πίνακα τοῦ Σάτζ» πάντων τῶν παρατηρουμένων νοσημάτων ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτοφυῶν ὑδάτων καὶ ἰαματικῶν πηγῶν, ὧν ἐμπειρικῶς ἀπὸ μακροῦ ποιεῖται χρῆσιν ὁ ἑλληνικὸς λαός, μέριμναν ἀπαντῶμεν τὸ πρῶτον τὴν 19 Μαΐου 1836, ὅποτε συνεζητήθη σχέδιον ἀνεγέρσεως τοῦ καταστήματος τῶν θερμῶν ὑδάτων Κύθνου, γενόμενον ὑπὸ τοῦ Χάνζεν, ὅπερ καὶ ἐγκρίνεται (29 Ἰαν. 1837)· ἐν ἰδιαιτέρᾳ δὲ συνεδρίᾳ¹ γίνεται συζήτησις περὶ τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν λουτρῶν τούτων. Βραδύτερον ἢ μέριμνα αὕτη ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ ἄλλων ἰαματικῶν πηγῶν καὶ ὑδάτων οἷον τῆς Ὑπάτης, τοῦ Λιντζίου, τοῦ Καϊάφα καὶ ἄλ.² Μετ' ὀλίγον δὲ προτείνεται ὅπως διορισθῶσι καὶ ἰατροὶ τῶν λουτρῶν «ἵνα γνωσθῇ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐνέργεια αὐτῶν»³ καὶ ζητοῦνται πληροφορίαι ἐκάστου αὐτῶν⁴. Ἄμα δὲ ἤρξατο καὶ ἡ διὰ πηλίνων δοχείων παροχῆ τῶν ὑδάτων τούτων πρὸς κοινὴν χρῆσιν⁵.

λοντος συζύγου της καὶ ἀπαγορεύεται νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον. Νέαι ἐξετάσεις ἀναφέρονται ἐν ταῖς συν. τῆς 12 Μαΐου 1839, 30 Μαΐου καὶ 3 Αὐγ. 1835.

¹ Προκειμένου περὶ ἐν Σκοπέλῳ λεπροῦ ὑποδεικνύεται «νὰ κατοικήσῃ κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, «ὑπὸ τὸν ὄρον ν' ἀποφεύγῃ τὰ κεντρικὰ μέρη καὶ ὅπου ὑπάρχει συσσώρευσις ἀτόμων». Ἄλλὰ καὶ εἰς ἄλλων νοσημάτων τὴν ἐξέτασιν προέβαινε (ὄρ. Σ. 20 Μαρτ. 1842 ἐξέτασιν «δύο τέκνων ποδαυρῶν καὶ λοξοβάτων»).

² 4 Αὐγ. 1839.

³ Ὁ Ρέζερ (Σ. 21 Ἰουν. 1840) παρουσιάζει 3 ὄρυκτὰ ὕδατα, ἅτινα ἀνεῦρεν ἐν Πελοποννήσῳ (Λιντζίου, Ἄλμυροῦ, Μάνης καὶ Ἄγ. Ἀναργύρων, Καλαμῶν) καὶ δίδονται εἰς Λάνδερερ πρὸς ἐξέτασιν. Ὁ Ρέζερ συνιστᾷ ἐπίσης νὰ ζητηθῶσιν ὕδατα Καϊάφα πρὸς ἐξέτασιν· ὄρ. καὶ Συν. 6 Μαρτ. 1842 περὶ λουτρῶν Ὑπάτης καὶ Αἰδησοῦ. Περὶ ὑδάτων Κυλλήνης συν. 31 Ἰαν. 1848.

⁴ Σ. 1 7βρίου 1839 καὶ 19 Μαρτ. 1841. Ὁρμώμενον ὡς εἰκὸς τὸ Ἱατροσυνέδριον ἐκ τῶν θεραπειῶν ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ τῆς Ἐπιδαύρου ἐν συν. 2 Φεβρ. 1840 προτείνει, ὅπως ὁ Λάνδερερ μεταβῇ «πλησίον Ἐπιδαύρου εἰς θέσιν «Ἱέρων» (Ἱερόν), ἵνα ἐξετάσῃ ἐρείπια λουτρῶνων καὶ τυχὸν ὑπάρχοντα ἰαματικὰ ὕδατα». Ὁ Λάνδερερ ἀνέλαβε νὰ συντάξῃ «ἔκθεσιν τῶν συστατικῶν μορίων καὶ τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως αὐτῶν». Περὶ τῆς ἐν Κέα «νέας ἰαματικῆς κρήνης» ὄρ. σ. 19 Ἰουνίου 1842. Περὶ 3 εἰδῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος παρουσιασθέντων ὑπὸ Ρέζερ ὄρ. σ. 2 Ἰουν. 1839, ἔκθεσιν δὲ Σχάουβερτ περὶ τοῦ καταστήματος ἐν Ὑπάτῃ σ. 28 Ἰουλ. 1839.

⁵ Ἐν Συν. 12 Ἰαν. 1840 ζητεῖται μάλιστα καὶ πίστωσις 2 χιλ. δρχ. πρὸς τοῦτο: «πολλὰ πιθανόν ν' ἀποζημιωθῇ τὸ ποσὸν ἐκ τῆς χρήσεως τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος ὑδάτων· εἰς τὸ μέλλον ὅμως θέλει ἔχει βεβαίως ἀρκετὴν ὠφέλειαν». Ἡ πίστωσις ἐνεκρίθη τῇ 5 Ἀπριλίου 1840 καὶ διὰ τὰ ὕδατα Μήλου, Πάρου, Μουνοχίας καὶ Πάρου. Ὁ Τράϊμπερ προσέφερε τὴν οἰκίαν του, ἵνα τοποθετηθῶσιν ἐν

Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ὁ ἀκαταπόνητος καθηγητὴς Λάνθερερ προητοίμασε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ὀρυκτῶν καὶ μεταλλικῶν ὑδάτων, ὅπερ παρουσίασεν ἐν τῇ Συν. 1 Μαρτ. 1840¹.

Περαιτέρω ἢ περὶ δημοσίας ὑγείας καὶ ἀντιλήψεως φροντίς ἐπέξετάθη εἰς «ἴδρυσιν καταστημάτων ὑγιεινῆς καὶ θεραπευτικῆς», ὧν τελεία ἔλλειψις ὑπῆρχεν. Καὶ πρῶτον τῇ 2 Μαΐου 1836 γίνεται συζήτησις περὶ τοῦ πολιτικοῦ ἢ δημοτικοῦ νοσοκομείου, παρισταμένου καὶ τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων. Ἐνεκρίθη δὲ ὅπως τοῦτο ἔχη «τόπον διὰ 106 ἀσθενεῖς διαφόρων εἰδῶν»². Τῇ δὲ 27 Δεκ. 1837 ὁ Ρέζερ «ἐξετάζει τὴν κατάστασιν τοῦ Δημοτικοῦ Νοσοκομείου» καὶ προτείνει νὰ συστηθῇ «γενικὸν νοσοκομεῖον»· τὸ δὲ Ἱατροσυνέδριον «παρατηρήσαν ὅτι ὁ Δῆμος Ἀθηναίων δὲν ἔχει τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ νὰ διατηρήσῃ δεόντως νοσοκομεῖον . . . ἐνέκρινε τὴν γνώμην καὶ προτείνει εἰς τὴν γραμματεῖαν ν' ἀνεγερθῇ γενικὸν νοσοκομεῖον». Ἡ δὲ γραμματεία τῇ 11 Ἰαν. 1838 ἀποδεχομένη «συνοφειτὴ νὰ προχωρήσῃ ἢ σύστασις γενικοῦ νοσοκομείου καὶ ἐκλογὴ πρὸς τοῦτο ἐπιτροπῆ, ἣτις καὶ συνιστᾶται ἐκλεγέντων πρὸς τοῦτο τῶν Κ. Γ.

αὐτῇ τὰ πρὸς πώλησιν ὕδατα, συνεστήθη δὲ εἰς τὰ φαρμακεία νὰ ἐφοδιασθῶσι δι' αὐτῶν. Δι' ἔλλειψιν καταναλώσεως κατόπιν (6 9βρ. 1842) ἡ τιμὴ των ἡλαττώθη εἰς τὸ 1/2, ταυτοχρόνως δὲ ἐπροτάθη τὰ λουτρά Αἰδηψοῦ, Ὑπάτης, Λιντζίου νὰ παραχωρηθῶσιν εἰς ἰδιώτας, ἵνα εὐπρεπισθῶσι κτλ. (11 Ἰουνίου). Αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς ἔλαβε μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὰ καταστήματα τῶν Λουτρῶν καὶ ἐπεφόρτισε τὸν ἀρχιτέκτονα Χάνσεν, ἵνα μεταβῇ ἐπιτοπίως καὶ συντάξῃ τὸ σχέδιον. Βραδύτερον τῇ 13 Φεβρ. 1842 ζητοῦνται πληροφορίαι καὶ περὶ ἑνὸς ἐκάστου τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων. Ὅρ. καὶ συν. 7 7)βρ. 1841 «Περὶ περιφράγματος ὑδάτων θερμῶν Θήρας». – Περὶ ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπιθεώρησιν ὄρ. συν. 13 7)βρ. 1840.

¹ Τὸ Ι. Συνέδριον «ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως οὗτος ἐξακολουθήσῃ εἰσέτι τὰς χημικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις».

² Νὰ διαιρεθῇ «εἰς ἀνδρας καὶ γυναῖκας», εὐθὺς εἰς τὴν εἴσοδον νὰ εἶναι κοιτῶν διὰ τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους «πρὸς φώτισιν τοῦ ἱατροῦ (clinique ambulatoire)· ὁ κοιτῶν τῶν χειρουργουμένων νὰ τεθῇ εἰς μέρος, ὥστε νὰ μὴ ἀκούωνται αἱ φωναί. Νὰ γίνῃ νεκροστάσιον διὰ νεκροτομάς». Προτείνεται δὲ «ὅπως τὸ νοσοκομεῖον τεθῇ εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Σταδίου καὶ Ἀκαδημίας, ὅπισθεν τοῦ νομισματοκοπέου». Ὁ παριστάμενος μηχανικὸς Σάουμπερ παρέλαβε τὸ σχέδιον πρὸς ἐξέτασιν, τῇ δὲ 10 Ἰουλ. 1836 ἀναφέρει ὅτι τοῦτο ἦτο «κακὸν καὶ ὅτι δεόν νὰ μεταβληθῇ».

Τῇ 29 7βρ. 1839 νέα συζήτησις περὶ συστάσεως ἐξωτερικῶν κλινικῶν, τῇ δὲ 6 Μαρτ. 1843 περὶ ἰδρύσεως φαρμακείου ἐν αὐτῷ, τῇ δὲ 27 Μαρτ. 1842 ἀναφέρεται ὅτι: «ἐμβαίνει ἤδη εἰς ἐνέργειαν».

Μεταξᾶ, Γ. Φίλνερ, Ἀναργύρου Πετράκη καὶ Ρέζερ. Ἡ γραμματεία ἐκλήθη «ὅπως προσθήσῃ ἕνα»¹ ἐπὶ πλέον².

Φροντίς βραδύτερον ἐλήφθη πρὸς ἴδρυσιν καὶ νοσοκομείου ἀφροδισίων νοσημάτων «τὰ ὅποια ἠϋξήσαν τοσοῦτον εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὥστε εἶναι κατεπείγουσα ἀνάγκη νὰ λάβῃ ἡ Κυβέρνησις δραστήρια μέτρα», δι' ὃ καὶ ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 27 Μαρτ. 1842 λεπτομερῶς ὑποδεικνύονται ταῦτα³.

Ἐπὶ τούτοις μετέπειτα διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Αὐγ. 1843 Β. Δ. «περὶ συστάσεως νοσοκομείου ὀφθαλμιῶντων»⁴ ἐνεκρίθη καὶ ἡ «διατήρησις νοσοκομείου πρὸς θεραπείαν ὀφθαλμιῶντων», τεθέντος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας, οὔτινος ἐδημοσιεύθη καὶ κανονισμὸς προνοῶν διὰ τὴν διὰ δωρεῶν ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ⁵, μέλλοντος δὲ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ «διὰ τὴν ὀφθαλμοκλινικὴν τοῦ Πανεπιστημίου»⁶.

Σπουδαιότατα ἐπίσης νομοθετήματα ἦσαν καὶ τὸ περὶ ἐδωδίων καὶ ποτῶν καὶ ἐν γένει εἰδῶν κοινῆς χρήσεως⁷, τὸ περὶ ποινῶν διὰ τὰ τροφίμα καὶ τὸ περὶ ἀγορανομικῶν καὶ ἀστυνομικῶν διατάξεων περὶ τούτων⁸.

¹ Συν. 14 Ἰαν. 1838· περὶ ἰδρύσεως θεραπευτηρίων εἰς ἄλλας πόλεις, οἶον ἐν Πάτραις ὄρ. Συν. 10 Ὀκτωβ. 1847, ἐν Μεσολογγίῳ ὑπὸ Σ. Χατζηκώστα ὄρ. Σ. 27 Φεβρ. 1848.

² Περὶ τοῦ δημοτικοῦ νοσοκομείου «ἡ Ἐλπὶς» ὄρ. ἔκθεσιν Ἀρ. Π. Κούζη, ὡς κοσμητορος τῆς Ἱατρικῆς σχολῆς. Ἀθ. 1923 8ον.

³ 1) Νὰ συστηθῇ ἐν Ἀθήναις ἰδιαιτέρον νοσοκομεῖον διὰ τὰ ἀφροδίσια πάθη.

2) Νὰ ἐξετάζωνται τακτικῶς ὄλαι αἱ δημ. γυναῖκες τοῦλάχιστον ἄπαξ τῆς ἐβδομάδος εἰς τὰς κατοικίας των καὶ νὰ διευθύνωνται αἱ πάσχουσαι ἀμέσως εἰς τὸ εἰρημένον νοσοκομεῖον.

3) Νὰ μὴ συγχωρῆται νὰ εὐρίσκωνται οἰνοπωλεῖα ἢ οἰνοπνευματοπωλεῖα πλησίον τῶν κατοικιῶν τούτων.

4) Νὰ ἐπιταχθῶσιν αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν γινομένην κατάχρησιν ὑπὸ ἀγυρτῶν, μαιῶν, φαρμακοποιῶν, κουρέων καὶ τῶν τοιούτων, τῶν ἐπαγγελομένων δῆθεν θεραπείαν τῶν νόσων τούτων.

5) Νὰ διατεθῶσι δωρεὰν φάρμακα διὰ τὰς ἀπόρους τούτων κτλ.

⁴ Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 34, σελ. 172.

⁵ «Πρὸς διατήρησιν τῆς ὀράσεως, δηλ. τῆς ὑλικῆς ἐκείνης δυνάμεως, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πολυτιμώτερον δῶρον τοῦ Ὑψίστου».

⁶ Βραδύτερον διὰ τοῦ Ν. Β. Β'. τῆς 18 Αὐγ. 1892, μετωνομάσθη «ὀφθαλμιατρεῖον» (Ἐφ. Κ. ἀρ. 297, σ. 1090).

⁷ Β. Δ. 6 Μαρτ. 1883.

⁸ 6 Ἀπριλ. 1835· ἐν συν. 28 Φεβρ. 1841 πρότασις ὅπως μὴ προστίθῃται εἰς τὴν γαιούρτην στυπτηρία. Περὶ κακῆς ποιότητος τοῦ ἄρτου, περὶ γάλακτος καὶ

Ἄλλὰ καὶ ἡ οἰκτρὰ κατάστασις τῶν πόλεων καὶ χωρίων ἤδη ἀπὸ τῆς 5 Ἰουλίου 1834 προσέλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἱατροσυνεδρίου, δι' ὃ καὶ προέβη τοῦτο εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ «περὶ οἰκοδομῆς πόλεων καὶ χωρίων» Β. Δ.¹, ἐμερίμνησε περὶ «δενδροφυτείας περὶ τὸν Λυκαβητὸν τῶν Ἀθηνῶν»², περὶ μεταφορᾶς πηγαίων ὑδάτων εἰς τὴν πρωτεύουσαν³ καὶ κατασκευῆς ἀρτεσιανῶν φρεάτων εἰς τὸν Πειραιᾶ⁴, περὶ ἐπιτηρήσεως τοῦ ὑδραγωγείου⁵, περὶ καθαριότητος τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς⁶, περὶ τοῦ ὑπονόμου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν⁷, περὶ δενδροφυτείας⁸, περὶ συστάσεως σχεδίου ἀγορῶν⁹ καὶ περὶ τῆς «ὕγιεινῆς καταστάσεως» τῶν φυλακῶν¹⁰.

Παρὰ ταῦτα δ' ὡσαύτως ἀναγκαῖα ἐθεωρήθη ἡ σύστασις «μετεωρολογικῶν σταθμῶν καὶ παρατηρήσεων» ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φυσικῆς¹¹.

γιαούρτης, ὄρ. καὶ σ. 30 Μαΐου περὶ δὲ καθαριότητος τῶν ἀγγείων σ. 11 Ἰουλ. 1841.

¹ Ἐφ. Κυβ.

² Σ. 11 Ἰουλ. 1841.

³ Σ. 16 Ἰουλ. 1843. Ἦδη κατὰ τὴν Σ. 28 Ἰουλ. 1839 «ἡ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὑγιείας ἐπιτροπὴ γνωμοδοτεῖ περὶ λήψεως μέτρων διὰ τὴν ἔλλειψιν ποσίμου ὕδατος».

⁴ Περὶ ἀρτεσιανῶν φρεάτων ἐν Πειραιεῖ ὄρ. Συν. 13. Δεκ. 1837.

⁵ Συν. 28 Ἰουλ. 1839 γνωματεύει «ὅπως δύο ἄτομα ἐπιτηρῶσι τὸ ὑδραγωγεῖον ἀπὸ Ἀμπελοκήπων μέχρις Ἀθηνῶν, διότι εἶναι εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε ἄνευ τῆς ἐλαχίστης δυσκολίας δύναται τις νὰ φθειρῇ τὴν σκέπην τούτου».

⁶ Συν. 4 Ἰαν. 1838: «Ἐπειδὴ ἡ ὁδὸς Ἑρμοῦ γέμει ἀκαθαρσιῶν νὰ λιθοστρωθῇ». Προτείνει δὲ «ἔξοδα 2 λεπτῶν δι' ἕκαστον διαβαῖνον ζῶον», ὄρ. καὶ Συν. 11 Ἰαν. καὶ 15 Ἀπριλ. 1838.

⁷ Ὁ Μαυροκαρδάτος προτείνει περιτείχισιν τῶν ἐρειπίων. Ἐνεκρίθη δὲ νὰ περιφέρωνται ἀνὰ τὴν πόλιν 4 δίτροχα ἀμάξια διὰ τὴν ἀποκομιδὴν τῶν «ἀκαθαρσιῶν» καὶ «πτωμάτων τῶν ζῶων».

⁸ Εἰς τὰς συνεδριάσεις ταύτας ἐλάμβανον μέρος καὶ ὁ Δήμαρχος, ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας καὶ ὁ ἄστυνός τῶν Ἀθηνῶν, ὠρίσθησαν δὲ καὶ ἐπιτροπαὶ καθαριότητος ὄρ. Συν. 5 Δεκεμ. 1835.

⁹ Ἐζητήθη ἐπίσης ἂν ὑπάρχη χάρτης τῶν ὑπονόμων καὶ ὑδραγωγείου τῆς πόλεως. Ὁ Δήμαρχος λέγει ὅτι: «εἰς ὑπάρχει ὑπόνομος καθ' ὅλην τὴν πόλιν μετὰ 2 κλάδους καὶ προτείνει νὰ κατασκευασθῇ νέος ὑπόνομος εἰς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ». Πρὸς τοῦτο ἐζητήθη καὶ 5% ἐκ τοῦ ἐνοικίου τοῦ λουτροῦ.

¹⁰ Συν. 11 Ἰαν. 1836 ὁ Ρέζερ «συνιστᾷ ἐπιμέλειαν τῆς δενδροφυτείας».

¹¹ Σχέδιον ἰχθυοπωλείων ἐν συν. 1835, κρεοπωλείου 13 Δεκ. 1840. Ἀπαγορεύσεις τοῦ διὰ τοῦ στόματος φυσήματος πρὸς ἐκδοράν. 15 Ἀπριλ. 1849.

¹² Συν. 22 Μαΐου 1842 Καὶ κατὰ τὴν τῆς 15 Ἀπριλ. 1849: «ἀθλιεστάτη ἡ κατάσταση, τῶν δὲ Μενδρεσῶ καὶ γυναικείων ὑπερβαίνει πᾶσαν περιγραφὴν».

¹³ Συν. 8 Δεκ. 1839, 16 Φεβρ. 1840, 20 Μαρτ. καὶ 14 Ἀπριλ. 1842.

Τέλος διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Μαρτίου 1834 Β. Δ.¹ ἐκανονίσθησαν τὰ τῶν νεκροταφείων καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν νεκρῶν, διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 18 Μαΐου 1835² καθωρίσθησαν τὰ τῆς νεκροσκοπίας, περὶ ἧς καὶ ἰδιαίτερα παραγγέλματα πρὸς τοὺς νεκροσκόπους³ ἐγράφησαν. Ἔστιν σημειώσεως, ὅτι ἐπεβάλλετο καὶ ἡ ἐκτέλεσις καισαρικῆς τομῆς ἐπὶ θανάτου ἐγκύου γυναικὸς κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τῆς κυήσεως. Ἐν περιπτώσει ὅμως καθ' ἣν ὁ νεκροσκόπος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐγχείρησιν ταύτην καὶ σώσῃ τὸ τυχὸν ζῶν τέκνον, ἔδει οὗτος, ὡς ὠρίζετο, νὰ καλέσῃ ἄλλον εἰδήμονα χειρουργόν.

Τινὰς τῶν ὑγειονομικῶν τούτων διατάξεων βραδύτερον ἐτακτοποιήσαν ἅμα μὲν ὁ ἀπὸ 25 9)βρίου 1845 περὶ ὑγειονομικῶν ἀρχῶν ἐν γένει Νόμος ΚΓ'. ἅμα δὲ ὁ ΚΒ'. «ὑγειονομικὸς νόμος καὶ αἱ ποινικαὶ αὐτοῦ διατάξεις»⁴.

Κατὰ ταῦτα κατὰ τὴν διαλαμβανομένην σήμερον περίοδον καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα τὸ ὑγειονομικὸν προσωπικόν, ὑπαγόμενον πάντοτε εἰς τὴν γραμματεῖαν τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τμήμα τῆς δημοσίας ὑγείας ἀπετελεῖτο: ἐκ τοῦ Ἰατροσυνεδρίου, τῶν νομιάτρων, τῶν ἐπιθεωρητῶν εἰς τὰς διευθύνσεις, ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑγειονομείων καὶ λοιμοκαθαρητῶν, τῶν δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν ἰατρῶν, τῶν ἐμβολιαστῶν, τῶν φλεβοτόμων, τῶν νεκροσκόπων καὶ τῶν νομοκτηνιατρῶν.

Ἡ περιφερειακὴ ὑγειονομικὴ ἐπίβλεψις εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τοὺς νομάρχας⁵, ὡς καὶ τὸ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1845 Β. Δ. κατόπιν καθώριζε.

¹ Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 16, σ. 127. Ὅρ. καὶ Σ. 29 Αὐγ. 1834 καὶ 21 Φεβρ. 1841 περὶ ἀνεγέρσεως νεκροσκοπίου παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἀδριανοῦ.

² Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 22, σ. 154.

³ 11 Ἰουνίου. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυε καὶ ἡ συνήθεια νὰ θάπτωσι τοὺς νεκροὺς εἰς τὰ προαύλια τῶν ἐκκλησιῶν.

⁴ Ἀπὸ μακροῦ πρόνοια ὑγειονομικοῦ ὀργανισμοῦ εἶχε ληφθῆ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἠδη τὴν 4 Δεκεμ. 1836 ἀπεστάλη εἰς τὸ Ἰατροσυνέδριον σχέδιον διὰ νὰ μεταφρασθῆ ὑπ' αὐτοῦ καὶ συζητηθῆ. Τοῦτο ὅμως «θεωροῦν τὸν ὄγκον» παρεκάλεσε τὴν Α. Μεγαλειότητα νὰ διατάξῃ τὴν μετάφρασιν «δι' ἄλλου τινός». Μετὰ τροπολογίας ὑποβάλλεται κατὰ τὴν 25 Μαΐου 1839 εἰς τὴν γραμματεῖαν, τῇ δὲ 20 8βρίου 1839 ζητεῖται ὑπ' αὐτοῦ ἡ δημοσίευσις «διὰ τὰ ἐπωφελεῖ ἐπόμενα αὐτοῦ». Ὅρ. καὶ Συν. 21 Μαΐου 1840, 19 Δεκ. 1841 καὶ 19 Μαρτ. 1843.

⁵ Ὅρ. ἐφ. Κυβ. ἀρ. 33, σ. 167 περὶ τῶν καθηκόντων τῶν νομαρχῶν καὶ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν. Ὅταν τῇ 6 Μαΐου 1835 ὁ φαρμακοποιὸς Καββάκος ἐζήτησε

Πᾶσαν τὴν ἐν ἀμυδροτάτῃ μόνον σκιαγραφίᾳ, ἐκτεθεῖσαν ταύτην ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τοῦ 1850, ἄοκνον καὶ λίαν πολύτιμον διὰ τὴν δημοσίαν ὑγίειαν ἐργασίαν, συνεζήτησεν, ἐξετέλεσε καὶ ἐφήρμοσε τὸ Ἰατροσυνέδριον εἰς 557 συνεχεῖς καὶ μακρὰς συνεδριάσεις τῶν ἐπιλέκτων καὶ ἀκαμάτων μελῶν αὐτοῦ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, ὀξύτητος διανοίας καὶ πρακτικῆς δεξιότητος καὶ διὰ τῶν λίαν πενιχρῶν μέσων, ἅτινα διέθετε τὸ νεοσύστατον Κράτος.

Τὸ τελείως δ' ἀπηρτισμένον τοῦτο σύστημα ἐξηκολούθησεν ἰσχύον κατόπιν παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τὰ 70 ἔτη, σχεδὸν αὐτούσιον. Διότι δυστυχῶς τὴν ζωηρὰν ταύτην πρώτην φροντίδα¹ ἐπηκολούθησε κρατικὴ διὰ τὴν δημοσίαν ὑγίειαν ἀδιαφορία ὀφειλομένη κυρίως εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, αἵτινες, ὡς παρετηρήθη δυστυχῶς καὶ κατόπιν οὐχὶ σπανίως, ἐκρίθη ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐξομαλυνθῶσιν εἰς βᾶρος τῆς δημοσίας ὑγείας, ἥτις ἀφέθη ἐπὶ τόσῳ μακρὸν χρόνον νὰ διέπηται ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς μὲν ἀλλ' ἐν πολλοῖς παλαιωθείσης ταύτης νομοθεσίας, «ἀχρηστευθείσης μάλιστα ἐν πολλοῖς» ὡς ἀνέγραφεν ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος Κωνσταντῖνος Σάββας «καὶ δὴ ἐν ταῖς διατάξεσιν ἐκείναις, αἵτινες ἠδύναντο νὰ προσφέρωσι πραγματικὴν ὑπηρεσίαν, ὡς αἱ τῶν νομιάτρων καὶ τοῦ δαμαλισμοῦ», ἐπιπροσθέτων ἅμα ὁ ἐξαιρέτος ἐκεῖνος ὀργανωτῆς τῆς Δη-

---

«νὰ μακρυνθῇ τοῦ φαρμακεῖου τοῦ τὸ φαρμακεῖον Ζαβιτσάνου» τῷ ἐδηλώθη νὰ ἀπευθυνθῇ εἰς τὴν Νομαρχίαν. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ Ἰατροσυνέδριον κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ περίοδον εἶχεν ἐπιβαρυνθῆ ὑπὸ παντὸς εἴδους ἀσχολίας. Οὕτω κατὰ τὴν Συν. τῆς 24 Αὐγ. 1839 ἀναγιγνώσκεται ἐκθεσις Βούρου περὶ ἀδείας μεταφορᾶς τοῦ «κέντρου αὐστριακοῦ Λόυδ» ἐκ Σύρου εἰς Πειραιᾶ.

Τῆς 23 Φεβρ. 1840 ζητεῖται πίστωσης παρὰ τοῦ Βασιλέως 300 δραχ. διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ἀναγκαίων βιβλίων «ὥστε μὲ τὸν τρόπον τοῦτον νὰ σχηματισθῇ μετὰ τινα καιρὸν μία εὐτελὴς συλλογὴ ἰατρ. βιβλίων τῶν διαφόρων ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐνεκρίθη (5 Ἀπριλ.) καὶ ἐζητήθη κατάλογος ἰατρικῶν βιβλίων ἐκ Γερμανίας καὶ Γαλλίας (24 Ἀπριλ. 1840)

¹ Μέχρι τῆς 28 9)βρίου 1834 ἀναφέρονται τὰ αὐτὰ μέλη τοῦ Ἰατροσυνεδρίου, ὁπότε προσετέθη ὁ Μαυροκορδάτος· τὴν δὲ 17 Δεκεμβρ ὁ «Ἐπήτης» (Ἡπίτης) καὶ ὁ Λευκίας, τὴν 22 7)βρίου ὁ Κωστῆς, τὴν 4 Μαρτ. 1836 ὁ Βοῦρος, τῆ 21 Αὐγ. ὁ Ἀποστολίδης. Τῆ 11 Ἰαν. 1838 παραιτεῖται ὁ Βοῦρος ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ γραμματέως. Τῆ 21 Μαΐου παύεται ὁ Δουμῶν. Κατόπιν προστίθενται ὁ Ζυγομαλάς (20 7βρ. 1843) καὶ οἱ Βενιζέλος καὶ Μαυρογιάννης (15 8βρ. 1843), τῆ δὲ 19 Ὀκτωβρ. ὁ Κλάδος. Ὁ Ἡπίτης, ἐν τῷ μεταξύ ἀπολυθεὶς ἀναφαίνεται καὶ πάλιν ἀπὸ 6 7βρίου 1848. Εἰς τὰ φαρμακευτικὰ μέλη ἐκτὸς τοῦ Λάνδερερ, Μάν, Σαρτορίου προσετέθη καὶ ὁ Καββάκος (15 8)βρίου 1843).

μοσίας υγιείας καὶ πρόεδρος τοῦ Ἱατροσυνεδρίου «ἐνεκα κακῶς ἐννοουμένης οἰκονομίας, ἄλλως τε ἀσημάντου». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐκ τῆς παλαιᾶς λαμπρᾶς ὀργανώσεως, ἦν ἀνεφέρομεν, δὲν εἶχε πλέον ἀπομείνει ἐκτὸς τοῦ τμήματος τῆς δημοσίας υγιείας ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν εἰ μὴ μόνον τὸ Ἱατροσυνέδριον, εἰς υγιεινὸς λιμένων, ὀλίγοι ἀστυῖατροι καὶ 2 ὑπάλληλοι ἀποστελλόμενοι εἰς τυχὸν λειτουργοῦντα λοιμοκαθαρήρια.

Ἡ κατάστασις αὕτη διετηρήθη μάλιστα μέχρι τοῦ 1910, ὁπότε ὁ Κωνσταντῖνος Σάββας, κατιδὼν τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην, ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον ἄριστον σχέδιον νόμου ἐπιβλέψεως τῆς δημοσίας υγιείας, πόρισμα μακρᾶς πείρας καὶ μακροχρονίου μελέτης, τῶν ἐν τῇ ξένη κρατούντων, ἐν ᾧ συνεχωνεύθη καὶ πᾶσα διάταξις ἀξία λόγου ἐκ τῆς ρηθείσης παλαιότερας ἡμετέρας νομοθεσίας. Τοῦτο κατόπιν ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐγένετο νόμος τοῦ Κράτους ὑπ' ἀριθ. 346, ὡς στερρὰ βάσις τῆς παρ' ἡμῖν νεωτέρας ὀργανώσεως τῆς δημοσίας υγιείας.

Νέαι δ' ἐλπίδες κατόπιν ἀνέθαλον ἅμα τῇ ἰδρύσει πρωτοβουλία τοῦ ἀειμνήστου Κ. Σάββα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ὑγιεινῆς, εἰς ᾗ ἀπεσπᾶσθησαν ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν μόνον αἱ ἐν αὐτῷ υγιεινομικαὶ ὑπηρεσίαι, ἐν ᾧ τινὲς ὅμως ἄλλαι, πολὺ κακῶς, παρέμειναν προσηρτημέναι εἰς ἄλλα ὑπουργεῖα, δυστυχῶς δὲ μάλιστα καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, καταργηθὲν καὶ ἐπανελθὸν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐπανιδρυθὲν καὶ συνενωθὲν μετὰ τοῦ τῆς Προνοίας, ὑπαχθὲν εἰς Ὑφυπουργεῖον, νεωστὶ ἀποχωρισθὲν εἰς ἴδιον Ὑπουργεῖον καὶ πάλιν συνενωθὲν μετὰ τοῦ τῆς Προνοίας δὲν ἠδυνήθη τελικῶς, βαδίσαν τοιαύτην ἀνώμαλον ὁδὸν ἄνευ παγίου σχεδίου ὀργανώσεως, νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἀναμενομένην ἱκανοποιητικὴν διόρθωσιν, διὸ καὶ εἶχε ζητηθῆ ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ δαγγείου τῷ 1928 καὶ ἡ ἐκ τῶν ἔξω βοήθεια διὰ τῆς παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν ἐθνῶν διευθύνσεως. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ ταύτης πραγματικὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν πενιχρά.

Οὕτω δὲ καὶ μεθ' ὀλόκληρον ἑκατονταετίαν ἠκούσαμεν πρὸ ἑβδομάδων ἐν τῇ Βουλῇ συζήτησιν, καθ' ἣν ἡ υγιεινομικὴ ὀργάνωσις, παρ' ὄλην τὴν κοπιώδη ἐργασίαν καὶ ἐν πολλοῖς εὐδόκιμον αὐτῆς δρᾶσιν, δὲν ἠδυνήθη εἰσέτι ν' ἀποκατασταθῇ πλήρως καὶ μέχρι τοῦ ἐπιθυμητοῦ σημείου εἰς τὴν προσήκουσαν περιωπῆν, ὥστε ἐναμίλλως πρὸς τὰ λοιπὰ πεπολιτισμένα Κράτη νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν μέγαν αὐτῆς προορισμόν.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ εὐχερῆς μετατροπὴ τῶν διαφόρων διατάξεων καὶ ἡ κατάργησις ἄλλων οὐσιωδεστάτων, τοῦτο μὲν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τῶν ὑπηρεσιῶν ὑποδεικνυομένων ἐκάστοτε ἀναγκῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπλῶν βλέψεων τῶν ὑπουργῶν, ἐνίοτε οὐδὲ κἂν ἰατρῶν, ἀλλὰ περὶ τὴν πρόνοιαν ἐπιτυχῶς ἀσχολουμένων, μακρὰν πλεον ἐνιαίου καὶ παγίου σχεδίου ὀργανώσεως, ἐπέφερον ἀληθῆ δυσπραγίαν. Ἐὰν ἐπὶ τούτοις προσθέσωμεν τὴν ἀνάγκην διαρκοῦς ἱκανοποιήσεως προσώπων καὶ πολλαπλασιασμόν ὑπηρεσιῶν, πολλάκις ἄνευ ἀπολύτου ἀνάγκης, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πρὸς ἡμῶν τὴν ἐκ πάντων τούτων προερχομένην σύγχυσιν ἐπὶ πραγματικῇ βλάβῃ τῆς δημοσίας ὑγείας, πρὸς ἣν ἀναμφιβόλως μετὰ λύπης προσβλέπουσι καὶ αἱ ἰθύνουσαι ἀρχαὶ τοῦ ὑπουργείου.

Δι' ὃ καὶ ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ ποθυμένη μεταπολεμικὴ ἀνασυγκρότησις πρέπει κατ' ἐπιτακτικὸν καὶ λίαν ἐπιείγον καθήκον νὰ ἐπεκταθῇ μετὰ πολλῆς μερίμνης καὶ ἐπιμελείας καὶ ἐπὶ τῆς ὑφεστῶσης ὑγειονομικῆς τῆς χώρας ὀργανώσεως καὶ τῆς δημοσίας ἰατρικῆς ἀντιλήψεως πρὸς λήψιν τῶν ὀρθῶν καὶ τελεσφόρων μέτρων καὶ σύντονον ἀνόρθωσιν πολλῶν ἐκ τῶν νῦν κρατούντων.

Ἄν δὲ μνησθῶμεν εὐλαβῶς τῆς ἱστορηθείσης σήμερον παλαιότερας περιόδου θὰ δυνάμεθα καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτι νὰ πορισθῶμεν οὐκ ὀλίγα ἀνυσιμώτατα διδάγματα, ἰδίᾳ ἐκ τῆς ζωνῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἀνατεθέντος καθήκοντός των καὶ ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου ἐπιμόχθου καὶ παραδειγματικῆς δράσεως τῶν πολυτίμων ἐκείνων ὀργανωτῶν, χρησιμώτατα ὄντως εἰς ὃν ἡ δημοσία ὑγεία ἐπιδιώκει ὑψηλὸν προορισμόν.

Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ ἀποκέντρωσις πολλῶν ὑπηρεσιῶν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Ἐπιχειρηματικῷ διοικήσεως, ἡ ἀποστολὴ ἀνά τὴν χώραν μέρους τοῦ ἐκλεκτοῦ τοῦ κέντρου προσωπικοῦ, ἡ ἀποφυγὴ ἐπισωρεύσεως νέου φόρτου δι' ἀναλήψεως ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου νέων ἔργων, ἅτινα εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἐπιβλαβῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς, ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς ὑγειονομικῆς σχολῆς, ἡ ἐνίσχυσις καὶ οὐχὶ καταπολέμησις τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἥτις πλεῖστα καὶ μεγάλα προσέφερε καὶ προσφέρει ὑπὲρ τῆς ἰατρικῆς ἀντιλήψεως, ἡ προσαρμογὴ οὐχὶ εἰς ὅσα εἰς τὰ ὑπεράγαν μεγάλα Κράτη ἰσχύουσιν, ἀλλὰ εἰς τὰ μικρότερα, τὸν ἀνάλογον πληθυσμὸν πρὸς τὸν ἡμέτερον ἔχοντα, ὡς π.χ. ἡ Ἑλβετία, ἡ Δανία, τὸ Βέλγιον, ἡ Σουηδία καὶ ἡ διαρκῆς, ἀναγκαιοτάτη καὶ λίαν ἐπιείγουσα, ἐπιβλεψίς τῆς περιφερειακῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας δι' ἐπιθεωρητῶν κύρους καὶ μορφώσεως, θὰ παρέξωσι τὰς πρώτας στερεὰς βάσεις τῆς

ἀναδιοργανώσεως, πρὸς ἣν μετὰ χρηστῶν ἐλπίδων προσβλέπει ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

Ἄλλ' ἀναμφιβόλως παρὰ ταῦτα ἀναγκαιοτάτη κυρίως παρίσταται καὶ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ὑπουργείου τῆς Ὑγιεινῆς διὰ νέων ἐπαρκῶν οἰκονομικῶν πόρων πέραν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους εἶχον τὴν τιμὴν νὰ εἰσηγηθῶ πρό τινων ἐτῶν εἰς τὸ Ὑπουργικὸν καὶ ἐξ οἰκονομολόγων συμβούλιον, καὶ οἵτινες ψηφισθέντες ἠδυνήθησαν νὰ προαγάγωσιν πολλαπλῶς τὸ ἔργον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ὑγιεινῆς, ἀλλ' ὡς εἰκὸς τὴν σήμερον πλέον δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἐπαρκεῖς.

Εὐτυχῶς καὶ ἡ ἄρτι συσταθεῖσα διεθνῆς ὀργάνωσις τῆς ὑγείας θὰ δυνηθῆ ἐπωφελέστατα νὰ συντείνῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς περὶ ὃ λόγος ἀναμενομένης ἀναμφισβητήτου ἀνάγκης τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ ἀντιλήψεως, ὁμοῦ μετὰ τῆς ρυθμίσεως τῶν ἔτι ἐκκρεμούντων ζητημάτων τῶν ἀφορώντων εἰς τοὺς ἰατροὺς, τοὺς φαρμακοποιούς καὶ τὰς συναφεῖς ὑγειονομικὰς ὀργανώσεις, τοὺς συλλόγους, τὰ ταμεῖα συντάξεως κτλ.

Τοῦτο ὄντως εἶναι καὶ τὸ ἐπιτακτικώτερον καθήκον τοῦ Κράτους, κατανοοῦντος ὅτι ἡ δημοσία ὑγιεινὴ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς τε ἰσχύος αὐτοῦ καὶ τῆς εὐημερίας καὶ εὐδαιμονίας τοῦ λαοῦ του, δικαιουμένου καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης μείζονος προσοχῆς καὶ μερίμνης.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1946 ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ

ΤΗΣ 28^{ης} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1946

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΕ,

Ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1946 οὐδένα ἔχει νὰ ἀναφέρῃ θάνατον μεταξὺ τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας, οὕτω δὲ τοῦλάχιστον κατὰ τὸ τμήμα τῶν ἐπιστημονικῶν μνημοσύνων ἢ παροῦσα ἔκθεσις εἶναι εὐχαρίστως ἐλλιπής.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὑπαρχόντων κενῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἡ Ὀλομέλεια τοῦ σώματος μετὰ πλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὀργανισμοῦ διαγραφομένων διατυπώσεων ἐξέλεξεν ἐν τῇ Α΄ τάξει τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν τακτικὸν μὲν μέλος τὸν μέχρι τοῦδε πρόσεδρον Ἀκαδημαϊκὸν κ. Παναγιώτην Ζερβόν, πρόσεδρα δὲ μέλη τὸν κ. Ἐμμανουήλ Μανουσάκη, τὸν κ. Βασίλειον Κριμπᾶν καὶ τὸν κ. Μάξιμον Μητσόπουλον, ἄνδρας διαπρέποντας ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς αὐτῶν κλάδοις καὶ ἱκανοὺς, ὅπως προαγάγῃσι τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας καθ' ὃν ρυθμὸν προήγαγον τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀκαδημίας εὐρισκόμενοι.

Ἡ ἀνάκτησις καὶ ἡ συντήρησις τῆς δραστηριότητος τῆς Ἀκαδημίας μετὰ τὴν ἀναστολὴν καὶ τὴν διαταραχὴν αὐτῆς διὰ τὴν παρεμπεσοῦσαν ἔθνικὴν περίστασιν, ἐπιβάλλει ἠύξημένην ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ ἠύξημένην κρατικὴν ἐπικουρίαν, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ συμπλήρωσις τῶν κενῶν τῶν δημοσιευμάτων τῶν μὴ ἐκτυπωθέντων κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ ἵνα προχωρήσῃ ὁμαλῶς ἢ ἔκδοσις τῶν νεωτέρων δημοσιευμάτων τοῦ Ἰδρύματος, τὰ ὁποῖα συσσωρεύονται καθ' ἕκαστον ἔτος περισσότερα. Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς ἄλλα ἔθνη, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ χῶραι, παθοῦσαι ἰκανὰς ζημίας καὶ ὑλικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἐκ τοῦ πολέμου, δὲν ἐθεώρησαν ὡς τι δευτερεύον τὴν ἀναζωογόνησιν τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν καὶ ἐπιστημονικοῦ βίου, ἀλλ' ὡς τὸ πρῶτιστον αὐτῶν καθῆκον πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἔθνικὴν τῶν φιλοτιμίαν ὡς ἔθνῶν πεπολιτισμένων ἤτοι ἔθνῶν, παρὰ τοῖς ὁποίοις πρέπει νὰ κυριαρχῇ τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῆς

ύλης. Ἡ Κυβέρνησις ἐνίσχυσεν οἰκονομικῶς τὴν Ἀκαδημίαν, ἀλλὰ διὰ μικρῶν σχετικῶς χρηματικῶν ποσῶν, ἀνεπαρκῶν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν τῆς Ἀκαδημίας. Ἐὰν ἡ Πολιτεία ἔχη τὴν γνώμην ὅτι χρειάζεται ἡ θεραπεία τῆς ἐπιστήμης πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἔθνους, τότε ἄς φανῆ γενναιοτέρα καὶ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ πρὸς πᾶν ἄλλο ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα, συντελοῦν εἰς τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν τῆς χώρας. Γινώσκομεν τὰς οἰκονομικὰς στενοχωρίας τῆς ἀναξιοπαθούσης πατρίδος μας, οὐδ' εἴμεθα ἀνάλητοι πρὸ τῶν ἀτυχιῶν αὐτῆς, ἀλλ' ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἐπιβάλλεται πᾶσα προσπάθεια καὶ πᾶσα θυσία πρὸς συντήρησιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πνευματικότητος τοῦ ἔθνους, ἡ ὁποία εἶναι προαιώνιον αὐτοῦ γνώρισμα.

Ὅτι δὲ ἡ Ἀκαδημία ἀπολαύει ἐκτιμῆσεως παρ' εὐρυτέροις Ἑλληνικοῖς κύκλοις καὶ θεωρεῖται ὡς σημαντικὸς παράγων τοῦ ἔθνικοῦ βίου φαίνεται καὶ ἐκ τῶν κληροδοσιῶν καὶ ἀθλοθεσιῶν καὶ δωρεῶν, τῶν ὁποίων πλείονας περιπτώσεις εἴχομεν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1946.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος πληροφορηθεῖσα τὴν σοβαρὰν οἰκονομικὴν δυσχέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιστῆ ἡ Ἀκαδημία ἀδυνατοῦσα νὰ καταβάλλῃ ἕν τινι στιγμῇ καὶ αὐτὴν τὴν συνδρομὴν τοῦ τηλεφώνου αὐτῆς, προέβη αὐτοβούλως εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἐνίσχυση τὴν Ἀκαδημίαν διὰ 5 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, οὕτω δὲ ἀπηλλάγη τὸ μὲν ἴδρυμα τῆς ἐπαιτείας, τὸ δὲ Κράτος τῆς μομφῆς τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀστοργίας. Ἀλλ' ἡ Διοίκησις καὶ τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου καὶ εὐγνωμοσύνης, διότι ἐντὸς τοῦ γενικοῦ κυκεῶνος καὶ τῆς οἰκονομικῆς συγχύσεως δὲν ἀπώλεσε τὸ αἴσθημα τῆς πατριωτικῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν ἔθνικῶν ἰδρυμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὴ ἀνήκει, ἀνταποκρίνεται δὲ εἰς τὸν τίτλον τοῦτον οὐχὶ διὰ κενῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ τιμητικωτάτων ἔργων.

Ἡ Εὐθυμία Μερτσάρη, τὸ γένος Κτενᾶ, ἀδελφὴ τοῦ προῶπως ἀποθανόντος διακεκριμένου συναδέλφου Κωνσταντίνου Κτενᾶ, διὰ διαθήκης συνταχθείσης τῇ 12 Μαρτίου 1944, ἐγκατέστησε κληρονόμον τὴν Ἀκαδημίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς, ὁ ὁποῖος θὰ ἔχη ἐν ζωῇ μόνον τὴν ἐπικαρπίαν ἐπὶ τῆς μεγάλης οἰκίας τῆς τῆς κειμένης εἰς τὴν ὁδὸν Αἰόλου. Ὡσαύτως ὥρισε διὰ τῆς αὐτῆς διαθήκης, ὅπως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς τὰ ²/₃ τῆς ἀξίας τῆς ἐν Κηφισίᾳ καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Δηλιγιάννη οἰκίας τῆς περιέλθουν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἢ τὰ ²/₃ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῆς πρὸς ὀργάνωσιν βραβεῖου φέροντος τὸ

ὄνομα Κωνσταντίνου Κτενᾶ. Ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου οἰκίας ἡ Ἀκαδημία θέλει ἰδρύσει ὑποτροφίαν ἐπ' ὀνόματι Ἀντωνίου καὶ Ἑλένης Κτενᾶ πρὸς σπουδὴν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν ὑπὸ ἀριστοῦχου τῶν ἡμετέρων Πανεπιστημίων. Ἐν περιπτώσει ἐνδεχομένης ἐκποιήσεως τῆς ἐν Κηφισίᾳ οἰκίας ὑπ' αὐτῆς τῆς διαθέτιδος, τὸ βραβεῖον Κωνσταντίνου Κτενᾶ θέλει ἐξυπηρετηθῆ ἔκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐν Ἀθήναις οἰκίας.

Ἡ μνήμη τῆς εὐγενεστάτης καὶ ἀνταξίας ἀδελφῆς τοῦ μακαρίτου συναδέλφου προσλαμβάνει ἰδιαιτέραν καὶ μόνιμον αἴγλην διὰ τῆς ὑψηλόφρονος ταύτης κατακλειδῶς τοῦ βίου της, διὰ τῆς ὁποίας εἰσηλθεν εἰς τὴν ἐθνικωτάτην χορείαν τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἀκαδημίας.

Τὸ ἐν Τήνῳ Ἱερὸν Ἰδρυμα τῆς Εὐαγγελιστρίας ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀκαδημίας ἐν ἑκατομμύριον δραχμῶν πρὸς βράβευσιν τοῦ καλλιτέρου θεολογικοῦ συγγράμματος κατὰ τὸ ἔτος 1947 συμφῶνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Ἀ. νόμου 1099 τοῦ 1938.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀθλοθετεῖ τὸ ποσὸν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν πρὸς προκήρυξιν βραβείου διὰ τὸ καλλίτερον ἱστορικὸν ἔργον, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν κατὰ τὰ ἔτη 1940 - 1941 διεξαχθέντα ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον.

Ὁ ἐκ Θράκης ὁμογενὴς ἔμπορος κ. Μενέλαος Ζωτιάδης ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀκαδημίας ἐν ἑκατομμύριον δραχμῶν πρὸς προκήρυξιν βραβείου διὰ τὴν καλλιτέραν μελέτην περὶ τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ ὡς καὶ περὶ ὀργανώσεως κρατικοῦ ἢ παρακρατικοῦ ὀργανισμοῦ σκοποῦντος τὴν προαγωγὴν τῶν σχέσεων τοῦ Κράτους καὶ τοῦ λαοῦ μετὰ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων καὶ παροικιῶν. Ὁ εὐγενὴς ἀθλοθέτης ἵδρυσεν τὸ ἔπαθλον αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου.

Ὁ Σύλλογος τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἀνανεῶν παλαιὰν τοῦ ἀθλοθεσίαν ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀκαδημίας τὸ ποσὸν τῶν ἑπτακοσίων πενήκοντα χιλιάδων δραχμῶν, ἵνα προκηρυχθῆ βραβεῖον εἰς μνήμην Κωνσταντίνου Γόντικα, τοῦ ἀειμνήστου Διοικητοῦ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, ἀπονεμητέον εἰς τὴν ἀρίστην πραγματείαν, τὴν ἀναφερομένην εἰς θέμα ἔκ τοῦ κύκλου τῆς δράσεως τῆς εἰρημένης Τραπεζῆς.

Εἶναι ἄξιος παντὸς ἐπαίνου ὁ Σύλλογος οὗτος, διότι τὸν τρόπον τοῦτον ἐξέλεξεν, ἵνα εὐγνωμόνως τιμήσῃ τὴν μνήμην τοῦ ὑπερόχου ἐκεί-

νου Διοικητοῦ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης καὶ ἀνωτέρου ἀνθρώπου.

Ἡ Ἀκαδημία ἐκφράζει πρὸς τοὺς ἀθλοθέτας θερμοτάτας εὐχαριστίας, ἐκτιμᾷ δὲ ὅλως ἰδιαίτερος κατὰ τὴν παρούσαν περίστασιν τὰς δωρεὰς ταύτας, αἱ ὅποια διαπιστοῦσιν ὅτι δὲν ἐξέλιπε τὸ πνευματικὸν ἐνδιαφέρον καὶ ἡ στοργὴ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν. Ἄς εὐχηθῶμεν μόνον, ὅπως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἀποβῆ εὐρύτερον καὶ ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν τάξεων ἐκείνων, αἱ ὅποια ἐξαιρέτως εὐνοηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κερδώου Ἑρμοῦ, ἐλησμόνησαν ἐντελῶς τὰς πρὸς τὸν Λόγιον ὑποχρεώσεις αὐτῶν. Καὶ ὅμως αἱ ὑποχρεώσεις αὗται ἀποτελοῦσιν ἔθνικὸν καθῆκον μάλιστα ἐν χώρᾳ, ἡ ὅποια κατὰ παράδοσιν μακροτάτην ἐθεράπευσε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν εὐψυχον ἀρετὴν.

Ἡ Ἀκαδημία εἶναι εὐτυχῆς ἀγγέλλουσα ὅτι μετὰ μακρὸν ἀγῶνα κατάρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν διὰ τὴν βιβλιοθήκην αὐτῆς προωρισμένην πτέρυγα τοῦ μεγάρου, τὴν τέως ὑπὸ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου κατεχομένην. Τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον ἐγκατεστάθη εἰς τὸ δι' αὐτὸ οἰκοδομηθὲν διαμέρισμα τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, οὕτω δὲ ἡ Ἀκαδημία θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιληφθῆ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς πλουσίας αὐτῆς βιβλιοθήκης ἀνταξίως τῆς μεγάλης ἀποστολῆς τοῦ ἰδρύματος καὶ τῶν πόθων τῶν μεγαλοδώρων κτιστῶν τοῦ μοναδικοῦ τούτου μεγάρου Σίμωνος καὶ Ἰφιγενείας Σίνα. Ἡ Ἀκαδημία θεωρεῖ καθῆκον νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας ὡς καὶ τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ τὴν πρόθυμον ἀρωγὴν, τὴν ὁποῖαν παρέσχον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ διαμερίσματος τούτου τοῦ μεγάρου, δικαιοῦντες τὴν ἀπὸ μακροῦ χρόνου διατυπουμένην ἐκάστοτε εὐλογωτάτην αἴτησιν τῆς Ἀκαδημίας. Κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1946 ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας ἐπλουτίσθη εὐρύτερον ἢ ἄλλοτε διὰ τῶν ἐξῆς σημαντικῶν δωρεῶν:

- 1) Τοῦ Ταμείου Ἀνταλλαξίμων τόμων 215.
- 2) Τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τόμων 89.
- 3) Τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Βασιλείου Κουρεμένου τόμων 12.
- 4) Τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Τσουδεροῦ τόμων 53.

Ἦτοι ἐν συνόλῳ εἰσῆλθον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας ἕκ τε δωρεῶν καὶ ἀνταλλαγῆς συγγραμμάτων μὲν τόμοι 574, περιοδικῶν δὲ τεύχη 331.

Πρὸς ἅπαντας τοὺς δωρητὰς τούτους ἡ Ἀκαδημία ἐκφράζει καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὰς θερμοτάτας αὐτῆς εὐχαριστίας.

Ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις ὑπὸ τακτικῶν μελῶν, προσέδρων μελῶν καὶ ὑπὸ μὴ μελῶν ἐγένοντο ἐν συνόλῳ πενήτηντα τρεῖς ἐν ταῖς τακτικαῖς συνεδρίασις τῆς Ἀκαδημίας.

Εἰς ἐκτάκτους δημοσίας συνεδρίας συνήλθεν ἡ Ἀκαδημία τρίς:

Πρῶτον μὲν τῇ 22α Μαΐου πρὸς ἑορτασμὸν τοῦ γενεθλίου τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλάνυμος μνήμη θὰ τιμᾶται ἐφεξῆς κατὰ τὴν μνημονευθεῖσαν ἡμέραν τοῦ Μαΐου συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας ληφθεῖσαν τῇ προτάσει τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας. Κατὰ τὸν πρῶτον ἑορτασμὸν τοῦ 1946 μετ' εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου κ. Κούζη, ὠμίλησε περὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ περὶ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν ὁ Ἀντιπρόεδρος κ. Καλιτσουνάκης.

2. Εἰς δευτέραν ἑκτακτον δημοσίαν συνεδρίαν συνήλθεν ἡ Ἀκαδημία πρὸς ἑορτασμὸν τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, κατὰ ταύτην δὲ ὠμίλησεν ὁ Πρόεδρος κ. Κούζης.

3. Εἰς τρίτην ἑκτακτον συνεδρίαν συνήλθεν ἡ Ἀκαδημία τῇ 31ῃ Ὀκτωβρίου πρὸς ἐπίδοσιν τοῦ εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς πατρίδος ἀπονεμηθέντος τῇ 24 Μαρτίου 1941 χρυσοῦ μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα ὡς Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ὠμίλησαν ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας, ἀπαντῶν δὲ ἐτίμησε τὴν Ἀκαδημίαν διὰ πρασφωνήσεως ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς.

Εἰς τὸ ἐν Ἡ. Π. τῆς Ἀμερικῆς συγκληθὲν κατ' Ὀκτώβριον ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Washington καὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Φιλοσοφικῆς Ἐταιρείας τῆς Φιλαδελφίας διεθνὲς Ἀκαδημαϊκὸν συνέδριον, ἡδυνήθη εὐχαρίστως ἡ Ἀκαδημία νὰ ἀποστείλῃ ἀντιπρόσωπον τὸν Ἀκαδημαϊκὸν κ. Σπυρίδωνα Δοντᾶν, τῆς δαπάνης τῆς ἀποστολῆς ταύτης καταβληθείσης ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῶν δύο μνημονευθέντων Ἀμερικανικῶν ἐπιστημονικῶν σωμάτων, διότι ἄλλως διὰ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Ἀκαδημίας τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο ἀδύνατον.

Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ὁ κ. Δοντᾶς ἐν μὲν Φιλαδελφίᾳ ὠμίλησε περὶ τῆς διατροφῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐν δὲ Οὐάσιγκτωνι περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημονικῶν Ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων, ὑποδείξας τὰ πρόσφορα μέσα τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ τούτου, τὴν ἀνταλλαγὴν καθηγητῶν καὶ καλλιτεχνῶν πρὸς μεγαλυτέραν διανοητικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν προσέγγισιν τῶν δύο φίλων λαῶν. Κατὰ τὴν περὶ τῆς δια-

τροφής τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀνακοίνωσίν του ὁ κ. Δοντᾶς εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τονίσῃ παρεπιμπτόντως ὅσα δεινὰ ὑπέστη ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸν λιμὸν τῆς κατοχῆς καὶ ὅσας ἀκόμη ὑφίσταται στερήσεις, ἀνέφερε δὲ πρὸς τούτοις τὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν ἴδρυσιν τοῦ Ὑδροβιολογικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ὑπέδειξε τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ ἡ Ἀμερικὴ καὶ νὰ διευκολύνῃ τὰς ἰχθυολογικὰς ἐρεῦνας τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλως ἢ μετὰ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἐπελθοῦσα ἄμεσος ἐπαφὴ ἐνόσ Ἑλληνοσ Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ Πρυτάνεωσ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν εἶναι προφανὲσ ὅτι ἤσκησε μεγάλην ἐθνικὴν ἐπίδρασιν, εἶναι δὲ στοιχειῶδες νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν Ἀμερικανικὴν μεγαλοδωρίαν, διότι παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν τῆς διπλῆς ταύτης ἐπιτυχίας, ἄλλ' εἶναι καὶ εὐλογον νὰ εὐχηθῶμεν, ὅπως ἢ ἀγαθὴ αὕτη διάθεσισ ἐπαναληφθῇ.

Εἰς ἄλλα συνέδρια ἢ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποστείλῃ ἀντιπροσώπουσ, ἄλλ' εἰσ μὲν τὸν πανηγυρισμὸν τῆσ 200στῆσ ἐπετείου τῆσ ἰδρύσεωσ τῆσ ἐν Ζυρίχῃ Ἑλβετικῆσ Ἐταιρείασ τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν παρεκάλεσε τὸν ἐν Βέρνῃ καθηγητὴν κ. Σταῦρον Τσουρουκτσόγλου, ἀντεπιστέλλον αὐτῆσ μέλοσ, ὅπως τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ ἰδίαισ αὐτοῦ δαπάναισ, κατὰ δὲ τὰς ἐν Λονδίνω γενομένασ ἑορτάσ τῆσ Royal Society (25 Ἰουλίου 1946) ἐπὶ τῇ 300στῇ ἐπετείῳ τῆσ γεννήσεωσ τοῦ Ἰσαὰκ Νεύτωνοσ, παρεκάλεσε τὸν ἐν Λονδίνω Ἑλληνα πρεσβευτὴν, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Ἀκαδημίαν.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Τὸ ἔργον τῶν ἐπιστημονικῶν παραρτημάτων τῆσ Ἀκαδημίας, τὸ ὁποῖον προπολεμικῶσ εἶχε προσλάβει γοργότατον ρυθμὸν καὶ ἀπέδωκε σημαντικὰ δημοσιεύματα, περιέχοντα παντοίας ἀξιολόγουσ ἐρεῦνας, δὲν ἐπανῆλθεν ἀκόμη εἰσ τὴν πρώτην αὐτοῦ περιωπὴν, τοῦτο μὲν, διότι πλείονεσ τῶν ἐπιστημόνων τῶν παραρτημάτων εὐρίσκονται ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτῶν καὶ εἰδίκευσιν, τοῦτο δέ, διότι ἔτοιμοι ἀπὸ πολλοῦ ἐπιστημονικὰ ἐργασίαι κατὰκείνται ἀδημοσίευτοι, οὕτω δὲ ἀτονεῖ τὸ κέντρον τῆσ περαιτέρω ἐρεύνησ. Ἡ Κυβέρνησισ καταβάλλει βεβαίωσ τοὺσ μισθοὺσ τοῦ τε ἐπιστημονικοῦ καὶ τοῦ διοικητικοῦ προσωπικοῦ τῆσ Ἀκαδημίας, ἀλλὰ ἐλλείπει ἀκόμη ἢ παλαιόστρα τῶν

έπιστημονικῶν δυνάμεων, ἐν τῇ ὁποίᾳ μόνῃ ἐπιδεικνύεται ἡ γινομένη ἐργασία, τὰ δημοσιεύματα. Ὅσακις δὲ παρέχεται μετὰ μακρὰν προσπάθειαν χρηματικὴ τις βοήθεια, ἔρχεται αὕτη, κατὰ κανόνα, μετὰ μειωμένης ἀξίας, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουσιν ἀύξηθῆ αἱ τιμαὶ τῶν δαπανῶν τῆς ἐκτυπώσεως, οὕτω δὲ ἀγωνιζόμεθα πάντοτε, ὅπως πληρώσωμεν τετραμῆνον πῖθον καὶ λησμονεῖται ἡ ἀξία τοῦ ῥητοῦ καθ' ὃ *bis dat qui cito dat*, ὅτι δηλ. διπλῆ εἶναι ἡ δόσις ἢ ταχέως διδομένη. Ἄς εὐχηθῶμεν, ὅπως εἰς τὸ μέλλον ἢ εὐκταία αὕτη ταχύτης ἀποβῆ ἔμβλημα τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἱκανότης τῆς Ἀκαδημίας ἔχει μηδενισθῆ διὰ τοῦ διαβοήτου ἐκείνου νόμου ὑπ' ἀριθ. 18.

Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους δὲν κατωρθώθη ἀκόμη νὰ λειτουργήσῃ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἰδρυθὲν Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τοῦ ὁποίου ἐπανειλημμένως ἐτονίσθη ἡ μεγάλη ὠφέλεια.

Τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου ἡ ἀπὸ τοῦ 1942 κενὴ θέσις τοῦ διευθυντοῦ μόλις ἐφέτος ἐπληρώθη διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ κ. Ἰακώβου Βισβίτζη.

Τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐνισχύθη κατὰ τὸ 1946 διὰ τῆς ἀποσπάσεως τοῦ καθηγητοῦ γυμνασίου κ. Σταύρου Μάνεση.

Ἄλλὰ καὶ παρὰ πάσας τὰς ἀντιξόους περιστάσεις τὸ ἀπομένον προσωπικὸν δὲν ἔπαυσεν ἐπιστημονικῶς ἐργαζόμενον καὶ παρασκευάζον ὕλην πρὸς δημοσίευσιν, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου τῆς οἰκονομικῆς ἱκανότητος τῆς Ἀκαδημίας.

Α'. Τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἠσχολήθη κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος περὶ τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἀτάκτου ὕλικου καὶ περὶ τὴν ἐνοποίησιν τῶν διαφόρων ἀρχείων τοῦ λεξικοῦ, ἡ ὁποία θέλει θέσει σταθερωτέραν βᾶσιν τοῦ ἔργου τῆς δημοσίευσως τοῦ θησαυρισθέντος γλωσσικοῦ ὕλικου. Ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης προέκυψαν 314 κυττῖα δελτίων ἀντὶ τῶν παλαιωτέρων 186, προβλέπεται δὲ μετὰ τὸ πέρας τῆς ὅλης ἐργασίας ὁ ἀριθμὸς τῶν 500 κυττῶν μετὰ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως περίπου ἑκατομμυρίου ἀρχεϊακῶν δελτίων.

Ἡ ἐργασία αὕτη, κριθεῖσα εὐλόγως ἐπείγουσα, περιώρισε τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἀποδελτίωσιν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Β'. Τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον εἰργάσθη μετὰ ἡλαττωμένου τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ, διὰ δὲ τοὺς γνωστοὺς οἰκονομικοὺς λόγους δὲν κατέστη δυνατόν νὰ γίνωσιν ἀποστολαὶ τοῦ προσωπικοῦ πρὸς περισυλλο-

γὴν λαογραφικῆς ὕλης, οὕτω δὲ τὸ ἀρχεῖον ἐπλουτίσθη μόνον διὰ τινων συλλογῶν, κατατεθεισῶν ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, καὶ διὰ τοῦ προϊόντος τοῦ σταχυολογηθέντος ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἐκ σελίδων χειρογράφων 2500, περιεχουσῶν ᾠσματα (292), δῦστιχα (146), παροιμίας (588), παραδόσεις (40), μύθους (5), παραμύθια (24), εὐτραπέλους διηγήσεις (30), αἰνίγματα (42), ἐπιδάς (8), παιδιὰς (7), ἀράς (90), παρωνύμια (213), τοπωνύμια (287), ὀνόματα προσωπικὰ ἐκ ζώων (774) καὶ ἄλλην ὕλην ἐκ τοῦ βίου τοῦ λαοῦ.

Παρὰ ταῦτα ἐγένετο ἀποδελτίωσις 22 χειρογράφων ἐκ 3148 σελίδων, ἐξηκολούθησε δὲ ἡ κατάταξις καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῆς ἀποθησαυρισθείσης ὕλης.

Ὡσαύτως ἐσυνεχίσθη ἡ μελέτη τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων πρὸς ἐκλογὴν τῶν ἐπιστημονικῶς καταλληλοτέρων παραλλαγῶν διὰ τὸ παρασκευαζόμενον ἀπάνθισμα ᾠσμάτων τοῦ λαοῦ, κατετάχθησαν δὲ καὶ πλεῖστα τῶν ἀκατατάκτων ᾠσμάτων τοῦ Ἀρχείου. Ἐκτὸς τούτων ἐγένετο ἀνακατάταξις 2400 παροιμιῶν καὶ ἐπετεύχθη ἐνότης συστήματος, ὥστε νὰ καταστῇ ἐν προσεχεί μὲλλοντι δυνατὴ ἡ συγκρότησις ἀπανθίσματος τῶν Ἑλληνικῶν παροιμιῶν πρὸς δημοσίευσιν.

Περαιτέρω ἐγένετο κατάταξις τῶν περὶ ζώων μύθων κατὰ τὸ σύστημα *Aarne* καὶ συνετάχθη μέγα μέρος τῆς λαογραφικῆς βιβλιογραφίας τῶν ἐτῶν 1940 – 1946, ἔτι δὲ συνεπληρώθη ἡ κατάταξις τῆς εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν καὶ τὴν μαντικὴν ἀναφερομένης λαογραφικῆς ὕλης, προήχθη δὲ σημαντικῶς ἡ κατάταξις τῆς περὶ τῆς δημῶδους ἰατρικῆς ὕλης.

Ἡ Μουσικὴ Συλλογὴ δὲν ἀπέκτησε τὴν οἰκονομικὴν εὐχέρειαν, ὅπως λειτουργήσῃ, οὐδὲ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀρχείου ἐπλουτίσθη διὰ τῆς δωρεᾶς 29 βιβλίων.

Γ'. Τὸ Μεσαιωνικὸν Ἀρχεῖον μετὰ ἡλαττωμένου καὶ τοῦτο προσωπικοῦ λόγῳ ὑποτροφίων σπουδῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐξετέλεσε, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐργασίαν ἀποδελτιώσεως ἱστορικῆς καὶ ἄλλης μεσαιωνικῆς ὕλης ἐκ 36 δημοσιευμάτων.

Πολύτιμον δὲ ἐπικουρίαν παρέσχε τὸ προσωπικὸν τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου κατὰ τὴν παραλαβὴν καὶ καταγραφὴν τῶν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν παραχωρηθέντων βιβλίων τοῦ ἄλλοτε *Instituto di alta cultura Italiana*, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσιν ἀξιόλογον βιβλιοθήκην Ἰταλικῆς λογοτεχνίας καὶ ἱστορίας ἐκ 5450 περίπου τόμων.

Ὡσαύτως παρελήφθησαν ἐκ τοῦ Ταμείου Ἀνταλλαξίμων δωρηθέντα

320 περίπου έργα αναγόμενα κατά τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὠφελιμώτατα εἰς τὸ ἔργον τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου.

Δ'. Τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἀποκτήσαν Διευθυντήν, τὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ μόνον ὑπάλληλον αὐτοῦ, δὲν ἔχει ἀκόμη νὰ παρουσιάσῃ ἐργασίαν πρὸς ἀνακοίνωσιν.

Γενικὸν διὰ πάντα τὰ ἐπιστημονικὰ ταῦτα παραρτήματα μειονέκτημα ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναπόφευκτος ἀναστολή τῶν ἐπετηρίδων, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐδημοσιεύοντο αἱ ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι τῶν συντακτῶν τῶν ἀρχείων ὅτε ἡ Ἀκαδημία εἶχε παρουσίαν.

Ε'. Τὸ νεαρὸν παράρτημα τῆς Ἀκαδημίας, Ὑδροβιολογικὸν Ἰνστιτούτον ἐγκατασταθὲν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Μαΐου εἰς τὴν ἐν Φρεαττοῦ τοῦ Πειραιῶς ἔπαυλιν Σκουλούδη, ἐπισκευασθεῖσαν δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἤρχισεν ἀπὸ τινος χρόνου τὰς ἐπιστημονικὰς τοῦ ἐργασίας διὰ προσωπικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐθελοντικοῦ. Λειτουργοῦσιν ἤδη ἐν αὐτῷ δύο τμήματα, τὸ χημικὸν καὶ τὸ βιολογικόν, ἐν αὐτοῖς δὲ γίνεται ἡ ἐπεξεργασία καὶ μελέτη τῶν διὰ τοῦ βοηθητικοῦ πλοίου τοῦ Ἰνστιτούτου «Γλαύκης» κομιζόμενα ἐκάστοτε δειγμάτων. Κατ' αὐτὰς πρόκειται νὰ παραληφθῇ τὸ ἐν Ρόδῳ ὑπάρχον Βιολογικὸν Ἰνστιτούτον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελέσῃ παράρτημα τοῦ ἐν Πειραιεὶ Ὑδροβιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀκαδημίας. Εἰς ἀμφοτέρω τὰ κτίρια ταῦτα τοῦ Ἰνστιτούτου θέλει στεγασθῇ καὶ ἡ ὑπηρεσία τῆς ἀλιείας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ταχεῖα ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τοῦ Ἰνστιτούτου ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τῆς ἀλιείας.

Τὸ βοηθητικὸν πλοῖον τοῦ Ἰνστιτούτου εἶναι πετρελαιοκίνητον 40 τόννων, παρεχωρήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας καὶ μετωνομάσθη ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου «Γλαύκη». Ἡ «Γλαύκη» ἐξετέλεσε μέχρι τοῦδε εἰς τὸ Αἰγαῖον τρία ταξίδια ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπὸ τῆς UNRRA μετακληθέντος Γάλλου εἰδικοῦ καθηγητοῦ κ. Belleo. Κατὰ τὸ πρῶτον ταξίδιον διήνυσε τὸ πλοῖον 663 μίλια καὶ προέβη εἰς 36 σταθμοὺς παρατηρήσεων καὶ λήψεως θαλασσίου ὕδατος, θερμοκρασίας καὶ ἄλλων στοιχείων ἀναγκαίων εἰς τὴν ἔρευναν. Κατὰ τὸ δεῦτερον ταξίδιον διηνύθησαν 594 μίλια καὶ ἐγένοντο 34 σταθμοί. Κατὰ δὲ τὸ τρίτον διηνύθησαν 873 μίλια μετὰ 55 σταθμῶν.

Κατὰ τὰ ταξίδια ταῦτα ἐξηρευνήθη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ Αἰ-

γαῖον ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ τῶν Κυθῆρων μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ἐγένοντο δὲ σημαντικαὶ ἐπιστημονικαὶ παρατηρήσεις καὶ ἐπιστοποιήθησαν γεγονότα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐλπίζεται νὰ ἐπιτευχθοῦν ἐν τῷ μέλλοντι μεγάλα ὠφελήματα διὰ τὴν ἀλιείαν.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸν βραχὺν χρόνον τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰνστιτούτου τὰ πορίσματα τῆς ἐργασίας αὐτοῦ εἶναι ἀξιόλογα, τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὴν ἀξιέπαινον δραστηριότητα, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ νέου ἰδρύματος. Τοῦτο δὲ ἐνθαρρύνει τὴν Ἀκαδημίαν, ὥστε νὰ ἐλπίζῃ ἔτι πολυτιμότερα πορίσματα ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ὑδροβιολογικοῦ Ἰνστιτούτου.

Β Ρ Α Β Ε Ι Α

Παρά τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτῆς ἔργον ἡ Ἀκαδημία ἀπένεμεν ἄλλοτε καὶ πλείονα βραβεῖα καὶ ἐπαίνους εἰς τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἀκαδημίας ἐργαζομένους, διότι διέθετε πρὸς τοῦτο καὶ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα ἐκ τε τῆς ἰδίας αὐτῆς περιουσίας καὶ ξένων ἀθλοθεσιῶν. Ἄλλ' ἀφ' οὗτου κρατικῆ πρωτοβουλία ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν αὐτῆς, ἡ δ' ἔξωθεν εὐμενῆς ἐπικουρία σπανίζει, διότι δὲν ἐκτιμᾶται πλέον ἡ πνευματικὴ καὶ ἄλλη ἐθνικὴ ἐργασία οὐδὲ κρίνονται ἀπαραίτητα τὰ κίνητρα πρὸς προαγωγὴν ταύτης ὑπὸ τῶν ἐχόντων περισσεῖαν χρημάτων, οἷονεὶ ἐκτὸς Ἑλληνικοῦ τόπου καὶ χρόνου ζώντων, εἶναι ὑποχρεωμένη καὶ ἡ Ἀκαδημία νὰ ὑστερῇ ἐν τῷ ἄλλως ἐθνικῶς σημαντικωτάτῳ κεφαλαίῳ τούτῳ, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἀπέφερον ἀξιολόγους καρποὺς διὰ τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα τῆς εἰρηνικῆς προόδου.

Διὰ τοῦτο ἡ Ἀκαδημία ἀπονέμει ἐφέτος κατ' ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας ἓνα μόνον ἔπαινον εἰς τὸν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας Διευθυντὴν τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν κ. Γεώργιον Πάντζαρην διὰ τὴν λεπτομερεστάτην στατιστικὴν τῶν ζημιῶν τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι ἐπροξενήθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν πόλεμον. Τὸ καὶ ἐθνικῶς χρησιμώτατον ἔργον εἶναι σύλληψις καὶ ὀργάνωσις ἑνὸς ἀνδρός, ὅστις καὶ ἐπαινεῖται, ἀλλ' ὁ ἔπαινος ἀντανακλᾷ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀφανεῖς συνεργάτας, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν τὰς ἐσκεμμένας ἐκείνου ὁδηγίας πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ πολυτίμου διὰ τὰς διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς διαφωτισμὸν τῆς κοινῆς γνώμης ἔργου.

Μ Ε Τ Α Λ Λ Ι Α

Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ὀργανικοῦ αὐτῆς νόμου διαγραφομένην διαδικασίαν ἡ Ἀκαδημία ἀπονέμει :

Χρυσοῦν μετάλλιον εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Καλῶν Τεχνῶν, διότι ἐπὶ μίαν καὶ πλεον ἑκατονταετίαν, συμπληρωθεῖσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἔθνικῆς δουλείας, ἀόκνως καὶ σταθερῶς εἰργάσθη πρὸς ἀναγέννησιν τῆς τέχνης ἐν αὐτῇ τῇ ἐστίᾳ τῆς πατρίου καλλιτεχνίας καὶ ἀπέβη τὸ φυτώριον μεγάλων καλλιτεχνῶν, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς τέχνης αὐτῶν ἐτίμησαν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τῇ ξένη, ἔδειξαν δὲ ὅτι τὰ καλλιτεχνικὰ σπέρματα δὲν ἐνεκρώθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ψυχῇ, ἀλλ' ὅτι δι' ἐνδελεχοῦς καλλιέργειας εἶναι ἰκανά, ὅπως ἀναδῶσωσι καὶ πάλιν καλλίκαρπα δένδρα, ὥστε μετὰ τῆς ἐπιστήμης, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν νὰ ἀπαρτισθῇ ἕδραϊος καὶ εὐέλπιδος εἰς ἀκτινοβολίαν ὁ νέος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. Ἡ τέχνη εἶναι εἰς τῶν εὐγενεστέρων παραγόντων παντὸς ὑψηλοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ ἀπαύγασμα ὕψους ἰδεῶν καὶ εὐγενῶν συναισθημάτων, οἷα ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον ἐγεννήθησαν διὰ νὰ ἐξευγενίσουν σύμπαντα τὸν κόσμον. Τοιαύτην ἀποστολὴν μεγάλην καὶ θαυμαστὴν ἔχει ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτη Σχολὴ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, τὸν δὲ μέγαν τοῦτον σκοπὸν μετὰ βαθείας ἐπιγνώσεως καὶ ζήλου ἐπεδίωξε κατὰ τὸν ὑπερεκατονταετη αὐτῆς βίον ἄριστος οἰωνὸς καὶ διὰ τὴν ἀρξαμένην δευτέραν ἑκατονταετίαν.

Ἀργυροῦν Μετάλλιον ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία εἰς τὴν ἐν Νέα Ὑόρκῃ ἐδρεύουσαν Διοίκησιν περιθάψεως καὶ ἀνασυγκροτήσεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι δρᾶσιν αὐτῆς κατὰ τε τὸν πόλεμον καὶ μετ' αὐτὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας. Ὅσοι διατηροῦν ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν τῶν ζοφερῶν ἐκείνων ἡμερῶν τοῦ ἀπηνούου λιμοῦ, τὸν ὅποιον προεκάλεσαν καὶ ὠργάνωσαν μετὰ ψυχραίμου σκέψεως οἱ ὦμοι κάτοχοι τῆς ἡμετέρας χώρας, ὀφείλουν νὰ ἔχουν ζωηρὸν καὶ τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς πάντας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔσωσαν τὸν τόπον ἀπὸ πλήρους καταστροφῆς μόλις ἐπληροφόρηθησαν παρὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς τότε Κυβερνήσεως τοῦ Καίρου τὴν δεινὴν ἐκείνην κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἐπεβραίωσαν καὶ ἄλλαι διεθνεῖς πληροφορίες. Μεταξὺ τῶν πολλῶν, οἱ ὅποιοι ἐβοήθησαν τὴν ἀσπαίρουσαν τότε ὑπὸ τὸ πέλημα τῶν τυράννων Ἑλλάδα ἐξέχει ἡ φιλόανθρωπος ἀποστολὴ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἡ

γνωστή υπό τὸ συντετημημένον ὄνομα UNRRA, τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις ἐξηκολούθησεν εὐεργετική καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος, λήγει δὲ μετὰ τοῦ παρόντος ἔτους. Ἡ ἀνωτέρα αὕτη ἠθικὴ ἀναγνώρισις, τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ τὸ μετάλλιον τῆς Ἀκαδημίας, ἀπευθύνεται εἰς τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν τῆς φιλανθρωπίας, ἡ ὁποία ἐμπνέει τὰ ἠνωμένα ἔθνη καὶ ἀποτελεῖ τίτλον εὐγενείας δι' αὐτά. Ἡ εὐχὴ τῆς Ἑλλάδος εἶναι, ὅπως τὸν τίτλον τοῦτον τῆς εὐγενείας ἐνισχύσῃ καὶ ὁ ἔτι σημαντικώτερος τίτλος τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλὰ παρὰ πᾶν παράπονον τῆς χώρας ἡμῶν οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποτιμήσῃ τὸ σημαντικὸν φιλανθρωπικὸν ἔργον τῆς UNRRA ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ. Ὅτι δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν ὑφίστανται παρόμοιαι σήμερον συνθήκαι λιμοῦ, δεχόμεναι τὴν φιλάνθρωπον ἐπικουρίαν τῶν νικητῶν πρὸς πᾶσαν δυνατὴν ἀποτροπὴν τοῦ ὀλέθρου τῶν ἠττημένων πληθυσμῶν, ἃς ἀποτελέσῃ ψυχικὸν λουτρὸν ἀναβαπτίσεως διὰ τοὺς ἐξαπολύσαντας τὸν ὄλεθρον κατὰ τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου μετὰ πρωτοφανοῦς σκληρότητος καὶ βαρβαρικῆς ὄντως ὀρμῆς. Διὰ τοῦτο τιμῶμεν καὶ βραβεύομεν τὴν ἰδέαν τῆς φιλανθρωπίας, ὅπως αὕτη ἠσκήθῃ καὶ γενικώτερον ὑπὸ τῆς UNRRA καὶ εἰδικώτερον ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ δεινοπαθήσαντος ἀκριβῶς διὰ τὰς ἰδέας ταύτας Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀργυροῦν Μετάλλιον ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πολεμικὴν Περιθάλαψιν (Greek War Relief) δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦδε ἔπραξεν. Ὅπως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς UNRRA οὕτω καὶ προκειμένου περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολεμικῆς Περιθάλαψεως ἡ Ἀκαδημία βραβεύει τὴν φιλάνθρωπον ἰδέαν τῶν εὐγενῶν ἰδρυτῶν τῆς ἐνώσεως ταύτης, Ἑλλήνων καὶ Φιλλελήνων τῆς Ἀμερικῆς, οἱ ὁποῖοι ἔσχον τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συμπήξεως τοῦ σωματείου καὶ τῆς εὐρείας διενεργείας ἐράνων πρὸς παροχὴν βοήθειας εἰς τὴν καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δεινοπαθήσαντων Ἑλλάδα. Ἐβροήθησε δὲ πολλαχῶς τὴν Ἑλλάδα ἢ Ἑλληνικὴ Πολεμικὴ περίθαλψις διὰ τῆς παροχῆς παντοίων ἐφοδίων εἰς τὸν πάσχοντα πληθυσμὸν καὶ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Πρόκειται δὲ νὰ συνεχισθῇ τὸ ἔργον αὐτῆς καὶ κατὰ τὸν προσεχῆ χρόνον μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐτῆς στοργῆς. Ἀλλὰ καὶ τὰ μέχρι τοῦδε συντελεσθέντα δικαιοῦσι τὴν ἀπονομὴν τοῦ μεταλλίου εἰς τὸ ἐν ταῖς ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς εὐγενές τοῦτο σωματεῖον, τὸ ὁποῖον τοιαύτην ἤσκησε φιλανθρωπίαν ἐν Ἑλλάδι καὶ ὡς σύνολον ἀνταξίως ἐξεπροσώπησε τὴν ὑψηλὴν

ταύτην ιδέαν, ἡ ὁποία κείται ὑπεράνω πάσης πολιτικῆς ἀντιλήψεως, ἀσχέτου πρὸς τὰς εὐγενεῖς ιδέας, αἵτινες ἐμπνέουν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀσφαλῶς θὰ ἐμπνέουν τοὺς μεγαλόφρονας συντελεστὰς τοῦ Σωματείου. Διὰ τοῦτο τιμᾶ σήμερον ἡ Ἀκαδημία τὸ λαμπρὸν ἔργον τῆς Ἀμερικανικῆς ταύτης ἀποστολῆς.

3. Ἀργυροῦν Μετάλλιον ἀπονέμεται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν ἐπιφανῆ Ἀμερικανὸν Ὑγιεινολόγον κύριον Daniel Edward WRIGHT δι' ὅσα πολλὰ καὶ μεγάλα ἔπραξεν ὑπὲρ τοῦ ἐξαφανισμοῦ τῆς ἐλονοσίας ἐν Ἑλλάδι, ἰδίᾳ τελευταῖον ὡς διευθυντῆς τοῦ οἰκείου τμήματος τῆς UNRRA.

Ὁ κ. Wright εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ιδέαν τῆς βελτιώσεως τῆς υγείας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ 1930, ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς μέλος τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰδρύματος Rockefeller μετὰ πρόσκλησιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Τότε ἴδρυσεν καὶ ἐπὶ ἐξαετίαν διηύθυνεν τὸ τμήμα τῆς υγιεινομικῆς μηχανικῆς ἐν τῇ Ὑγιεινομικῇ Σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν, παρεσκεύασεν δὲ κατάλληλον προσωπικὸν διὰ σπουδῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ ἐνταῦθα προοριζόμενον διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν τῆς χώρας, δαπάναις τοῦ Ἰδρύματος Rockefeller τῇ εἰσηγήσει τοῦ κ. Wright δημιουργηθειῶν ὑποτροφιῶν. Παρὰ ταῦτα ὁ κ. Wright προέβη τότε, δαπάναις τοῦ αὐτοῦ Ἰδρύματος, εἰς ὑποδειγματικὰς ἐξυγιάνσεις, τὰς ὁποίας ἐπεξέτεινε δαπάναις τοῦ ἡμετέρου Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς. Ἀπὸ τοῦ 1936 μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τετράκις τοῦ ἔτους παρηκολούθει προσωπικῶς τὸ ἔργον τῆς ἐξυγιάνσεως. Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος ἐξηκολούθησεν μετ' ἐξαιρέτου ζήλου τὸ ἔργον τοῦτο ἐλθὼν ἐδῶ ἐπὶ κεφαλῆς εἰδικοῦ τμήματος τῆς UNRRA μετ' εὐρυτάτου προγράμματος ἐξυγιάνσεως, τοῦ ὁποίου τὴν χρηματοδότησιν ἐπέτυχεν διὰ τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ κύρους. Ἦδη φροντίζει ἐν Ἡ. Π. τῆς Ἀμερικῆς, ὅπως τὸ σωτήριον τοῦτο ἔργον ἐξακολουθήσῃ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς UNRRA. Ἡ ἀκάματος προσπάθεια τοῦ ἀνδρὸς ἐκορυφώθη ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ κατὰ τῆς ἐλονοσίας ἀγῶνος, ὅστις ἐνισχύθη ὑπὸ μὲν τοῦ Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς δι' ἐμψύχου ὕλικου καὶ τῆς χορηγίας 5 δισεκατομμυρίων δραχμῶν, ὑπὸ δὲ τῆς UNRRA διὰ τῆς διαθέσεως τριακοσίων περίπου τόννων χημικῶν διαλυμάτων, εἰδικῶν ἀεροπλάνων, φορτηγῶν αὐτοκινήτων, μοτοσυκλεττῶν καὶ συσκευῶν ψεκασμοῦ. Ἡ ὅλη δὲ ἐργασία εὐρίσκεται διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ κ. Wright καθοδήγησιν καὶ ἐκτελεῖται ὑπὸ πολυαρίθμου ἐπιτελείου ἐξ Ἑλλήνων καὶ Ἀμερικανῶν,

έμπνεομένων υπό τῶν αὐτῶν ἀρχῶν τῆς τεχνικῆς ἐμπειρίας καί τῆς ὕψλης φιλανθρωπίας τοῦ ζηλωτοῦ αὐτῶν ἀρχηγοῦ. Τὸ μέχρι τοῦδε ἐπιτελεσθὲν ἔργον εἶναι εὐρυτάτης ἐκτάσεως, ἐπροστατεύθησαν δέ, κατὰ τὸν γενόμενον ὑπολογισμόν, 3.800.000 κάτοικοι ἤτοι τὰ $\frac{80}{100}$ τῶν ἐλonoσοῦντων, ἡλαττώθη δὲ σημαντικῶς ἡ ἐπιδημικότης τῆς ἐλονοσίας καί διὰ τῆς σχεδόν ὄλοσχεροῦς ἐξαφανίσεως μυιῶν, φλεβοτόμων, κοινῶν κωνώπων καί ἄλλων παρασίτων ἐπροστατεύθη ἡ καθόλου ὑγεία τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἰς σημαντικὸν βαθμόν.

Ἡ Ἀκαδημία ἐκτιμῶσα τὴν ἐπιστήμην καί τὸν ἔνθεον ζῆλον καί τὸν σταθερὸν φιλελληνισμόν τοῦ κ. Wright ὡς καί τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν ἐξυγίανσιν τῆς χώρας, ἐθεώρησε καθήκον αὐτῆς νὰ προβῆ εἰς τὴν ἐπίσημον ταύτην ἀναγνώρισιν τῶν πολυτίμων πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὑπηρεσιῶν τοῦ ἀνδρός, βεβαία ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καί πρὸς τοὺς βοηθήσαντας αὐτὸν ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῆς ὑγείας τῆς χώρας καί τῆς ζωτικότητος τῆς φυλῆς.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸ ἔτος 1946 οὐδὲ πόρρωθεν προσεγγίσαν τὴν προπολεμικὴν δρᾶσιν τοῦ ιδρύματος. Καί ἡ μὲν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ συντελουμένη ἀξιόλογος ἐπιστημονικὴ ἐργασία παραμένει ἄγνωστος διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐκτυπώσεως τῶν δημοσιευμάτων καί ἰδίᾳ τῶν πρακτικῶν καί τῶν ἐπετηρίδων τῶν ἐπιστημονικῶν παραρτημάτων, τὸ δὲ βραβευτικὸν ἔργον τὸ συντελοῦν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καί ἄλλην ἐκτὸς τῆς Ἀκαδημίας πρόοδον κατέπεσεν εἰς μηδαμινὴν στάθμην, ἀναξίαν τῶν πνευματικῶν παραδόσεων τῆς χώρας.

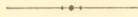
Καί ὅμως ἡ θεραπεία τῶν ἐπιστημῶν καί τῶν τεχνῶν εἶναι ἀπαράιτος παράγων καί γνώμων τοῦ πολιτισμοῦ πάσης χώρας, ἐπιθυμύσης νὰ εἶναι πεπολιτισμένη καί νὰ πιστεύεται ὡς τοιαύτη. Ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ παράδοσις εἶναι ἀψευδῆς τούτου μάρτυς, σκοτεινοὶ δὲ καλοῦνται καί εἶναι οἱ αἰῶνες ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐκαλλιέργουν τὸ πνεῦμα. Οἱ νικηφόροι πόλεμοι, οἱ μαρτυροῦντες τὴν μαχητικὴν ἀλκὴν τῶν ἔθνων, εἰς οὐδὲν ὠφελούσιν, ἐὰν δὲν ἀκολουθῆ εἰς αὐτοὺς περίοδος εἰρήνης καρποφόρου ἐν πάσῃ ἐκδηλώσει τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, τοῦ τε πνευματικοῦ καί τοῦ ὕλικου. Ἐστεμμένος ἡγέτης μεγάλου ἔθνους θαυμασθέντος κατὰ τὸν πόλεμον διὰ τὴν καρτερίαν τὴν τε στρατιωτικὴν καί τὴν πολιτικὴν, ἠύχθη προσφάτως εἰς τὸν λαόν του ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς, ἵνα «ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς χώρας ἐκείνης, ἡ ὁποία εἶναι ἀνάγκη νὰ

γίγη ἐπειγόντως, εἶναι καὶ πνευματικὴ καὶ ὕλική». Τίς εἶναι δυνατόν νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν φωτεινὴν ταύτην ἀλήθειαν; Ἄλλὰ καὶ ποῖα Κυβέρνησις, ἀξία τῆς ἡγεσίας τοῦ ἔθνους, δύναται νὰ ἀπιστήσῃ ἀτιμωρητὶ εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀρχήν;

Ἡ Ἑλλάς, Μεγαλειότατε, ηὐτύχησεν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν Σου νὰ κερδήσῃ περίλαμπρον πολεμικὴν νίκην, διὰ τὴν ὁποῖαν ἤκουσεν ἀτελεύτητα ἐγκώμια. Ἐπιτρέπεται στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ βάθρου τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἡ ὁποῖα εἶναι ὅλη πνεῦμα καὶ εὐψυχία ἀπαράμιλλος, νὰ ἀπολέσῃ τὴν μάχην τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ ἀρτίου πολιτισμοῦ; Ἄς εὐχηθῶμεν, ὅπως καὶ κυβερνῶντες καὶ κυβερνῶμενοι ἐνστερνισθῶσι τὰς ἀληθείας ταύτας, διότι οὐδεὶς ἄξιος τοῦ ὀνόματος πολιτισμὸς εἶναι πλήρης καὶ ἰσόρροπος ἄνευ τῆς θεραπείας τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πνεύματος ἐν γένει. Ἡ ὕλη εἶναι μέσον καὶ οὐχὶ σκοπός. Τελικὸς σκοπὸς εἶναι τὸ πνεῦμα, μάλιστα δὲ διὰ τοῦς Ἑλληνας, ἐνθυμουμένους τὸ περίφημον ἐκεῖνο τοῦ Κράτητος: Φιλοσοφεῖτε μᾶλλον ἢ ἀναπνεῖτε· κρεῖττον γὰρ τὸ εὖ ζῆν, ὃ ποιεῖ φιλοσοφία, τοῦ ζῆν, ὃ ποιεῖ ἀναπνοή.

Δ

EYPETHPION

α.—ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

ΛΟΓΟΙ — ΟΜΙΛΙΑΙ — ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

	Σελ.
ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤ.— Παρουσίασις τῶν βιβλίων: α) Ἄλεξ. Σίνου, «Ἡ γεωγραφικὴ ἐνό- της τοῦ ἑλληνικοῦ μεσογειακοῦ χώρου» β) Νέα βιβλία περὶ Βορείου Ἠπείρου, γ) Νέα βιβλία περὶ τῆς Χίου τοῦ κ. Φ. Ἀργέντη	118
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β', ΒΑΣΙΛΕΥΣ.— Ὁμιλία κατὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις τῆς Χώρας	59, 350
ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ, ΓΕΩΡΓ.— Παρουσίασις τοῦ βιβλίου: Στ. Σπεράντζα, «Ὁρθοδοντικὴ» ..	78
ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗΣ, Ι.— Ὁ Πλάτων καὶ ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν 19,	199
ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ, ΜΑΝ.— Παρουσίασις τοῦ ἔργου: Σ. Μιχαηλίδου «Ἀρμονία τῆς συγχρό- νου μουσικῆς»	118
ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ ΜΑΝ.— Ὁ ἄγνωστος μουσουργὸς τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ καὶ οἱ πρόδρομοι τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς	274
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ, ΑΝΤ.— Προσφώνησις κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Μαν. Καλομοίρη	269
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Λόγος ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς Προεδρίας	3
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Προσφώνησις κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Σωτηρ. Σκίπη ..	56
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Ἡ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρ- τησίας ἀγῶνα.	1, 105
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Προσφώνησις κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἀκαδημ. Κωνστ. Ρωμαίου..	138
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Εἰσήγησις κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ γενεθλίου τοῦ Πλάτωνος, τῇ 22 Μαΐου 1946	16, 199
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Προσφώνησις κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἀκαδημ. Γρηγ. Παπαμιχαήλ ..	202
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Προσφώνησις κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἀκαδημ. Μαν. Καλομοίρη ..	264
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Λόγος κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς ἐπετείου τῆς 28 Ὀκτωβρίου..	39, 348
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Εἰσήγησις κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας διὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου αὐτῆς εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις τῆς Χώρας . . .	51, 349
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Προσφώνησις πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Ἀποστολὴν τῶν Κυπρίων	351
ΚΟΥΖΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Αἱ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος πρῶται ἀρχαὶ ὑγειονομικῆς πολιτικῆς καὶ ὀργανώσεως τῆς δημοσίας ὑγείας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνεκδότων χειρογράφων πρακτικῶν τοῦ Ἱατροσυνεδρίου	61, 363

ΣΗΜ. Οἱ διὰ παχέων στοιχείων σημειούμενοι ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὸ Γ' Μέρος :
Λόγοι.

	σελ
δος. Περί τῶν ἐνδοηωκαινικῶν ἠπειρογενετικῶν κινήσεων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Θράκης	98
ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ, Ι. Κ.— Συμβολαὶ εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς τεκτονικῆς δομῆς τῆς Ἑλλάδος. Περί τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὀρογενετικῶν καὶ ἠπειρογενετικῶν κινήσεων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς μορφογενετικῆς τούτων σημασίας. . .	175
ΦΩΤΕΙΝΟΣ, Γ. Θ. (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Π. Β. ΦΩΤΕΙΝΟΥ καὶ Α. ΣΟΥΒΑΤΖΙΔΟΥ).— Τὰ ἡμέτερα ἀποτελέσματα διὰ τῶν Σουλφοναμιδῶν καὶ τῆς Πενικιλίνης ἐπὶ τῶν ἀρρώστων τοῦ Νοσοκομείου Ἀνδρέου Συγγροῦ, πασχόντων ὑπὸ ἀφροδισίων καὶ δερματικῶν νόσων καὶ κρίσεις ἐπ' αὐτῶν.	189

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΑΙ

ΑΔΙΒΙΖΑΤΟΣ, Γ. — ΚΑΝΕΛΛΑΚΗΣ, ΑΘ. — ΠΑΛΑΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΡ.— Ἡ ἀγροτικὴ κατοικία ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως.	291
ΒΕΗΣ, ΝΙΚΟΣ.— Περί τοῦ Θεσσαλικοῦ κτηματολογίου τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας. .	94
ΒΕΗΣ, Ν. — ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ, Ι.— Τὸ σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ Φεραίου καὶ τὸ πρωτότυπον τοῦ ἔργου τούτου	251
ΒΟΥΡΝΑΖΟΣ, ΑΔΕΕ. Χ.— Τὰ ὑλικά τῆς ἀνοικοδομήσεως	355
ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ, ΜΑΡΙΝΟΣ.— Περί τῆς μετεκπαιδύσεως τῶν ἰατρῶν	201
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ, ΠΑΝΟΣ.— Ὑπεριώδες φάσμα ἀπορροφήσεως ἀνιλίνο φορμυλοπαράγωγων ἐνίων NN - Διαλκυλοϋδροξεηλαμινῶν. — IV. Ὑπεριώδες φάσμα ἀπορροφήσεως τῶν φενυλ - οξάζωνῶν	175
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ, ΠΑΝΟΣ.— Ὑπεριώδες φάσμα ἀπορροφήσεως ἐνίων ἀρυλιδεναιθυλαμινῶν	308
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ, ΠΑΝΟΣ.— Ὑπεριώδες φάσμα ἀπορροφήσεως τῶν φαινολουριῶν ἐνίων ἀμινῶν	308
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ, ΝΙΚ.— Ἡ ἐξέλιξις τοῦ παιδικοῦ διαφέροντος.	224
ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, ΔΗΜ.— Ὁρθολογικὴ συγκρότησις σιδηροδρόμου	29
ΖΕΡΒΟΣ, ΣΚΕΥΟΣ.— Ἡ πρώτη ἑλληνικὴ φυσιοδιφικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν πρὸς σπουδὴν καὶ ἔρευναν τῶν νοσημάτων τῶν Τροπικῶν χωρῶν . .	55
ΚΑΡΑΠΠΕΡΗΣ, ΛΕΩΝ. Ν.— Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἑξατμοσιμέτρων Riche καὶ Wild	308
ΚΑΡΑΠΠΕΡΗΣ, ΛΕΩΝ. Ν.— Ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας καὶ τοῦ χρόματος τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου τῆς 9 Ἰουλίου 1945	308
ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ, ΚΩΝΣΤ.— Λιμνολογικαὶ ἔρευναι εἰς τὰς λίμνας Ὑλίκη καὶ Παραλίμηνη τῆς περιφερείας Θηβῶν	169
ΛΙΑΤΣΙΚΑΣ, Ν. — ΑΡΩΝΗΣ, Γ.— Ἀνεύρεσις ἀπολιθωμένων ὀστῶν θηλαστικῶν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς ἀνατολικῆς βαθμίδος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λεκανοπεδίου	326
ΜΑΚΡΗΣ, ΚΩΝΣΤ.— Ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῆς λαμπρότητος τοῦ ζενίθ κατὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου τῆς 9 Ἰουλίου 1945.	308
ΜΙΣΤΑΡΔΗΣ, ΓΑΣΠΑΡ.— Γεωμορφολογία τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ Παρνασσοῦ . . .	308

β.—ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΚΑΘ' ΥΛΗΝ

Ἀμπελογραφία

- ΚΡΙΜΠΑΣ, ΒΑΣΟΣ Δ.— Παράγοντες προσδιορίζοντες τὴν διάρκειαν τῆς χειμερίου ἀνα-
παύσεως καὶ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκβλαστήσεως τῶν ἀμπέλων .. . . . 130 σελ.

Ἀνοικοδόμησις

- ΒΟΥΡΝΑΖΟΣ, ΑΛΕΞ. Χ.— Τὰ ὑλικά τῆς ἀνοικοδομήσεως 355

Ἀνθρωπολογία

- ΛΙΑΤΣΙΚΑΣ, Ν.— ΑΡΩΝΗΣ, Γ.— Ἀνεύρεσις ἀπολιθωμένων ὀστέων θηλαστικῶν ἐντὸς
τῶν στρωμάτων τῆ ἀνατολικῆς βαθμίδος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λεκανοπαιδίου.. . . . 326

Ἀρχαιολογία

- ΜΑΛΤΕΖΟΣ, Κ.— Τὸ ἔτος τοῦ ἐν Ἀθήναις ἄρχοντος Ἀναξικράτους (307/6 π.Χ.) 79
ΟΡΛΑΝΔΟΣ, ΑΝΑΣΤ.— Νεώτεροι παρατηρήσεις εἰς τὴν φατνωματικὴν ὄρφην τοῦ Παρ-
θενῶνος 224

Ἀστρονομία

- ΚΑΡΑΠΙΠΕΡΗΣ, ΛΕΩΝ. Ν.— Ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας καὶ τοῦ χρό-
ματος τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου τῆς 9 Ἰουλίου 1945 308
ΜΑΚΡΗΣ, ΚΩΝΣΤ.— Ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῆς λαμπρότητος τοῦ ζενίθ κατὰ τὴν ἔκλειψιν
τοῦ ἡλίου τῆς 9 Ἰουλίου 1945 308

Ἀφροδισιολογία

- ΦΩΤΕΙΝΟΣ, Γ. Θ. (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Π. Β. ΦΩΤΕΙΝΟΥ καὶ ΑΘ. ΣΟΥΒΑΤΖΙΔΟΥ). —
Τὰ ἡμέτερα ἀποτελέσματα διὰ τῶν Σουλφοναμιδῶν καὶ τῆς Πενικιλίνης ἐπὶ
τῶν ἀρρώστων τοῦ Νοσοκομείου Ἀνδρέου Συγγροῦ, πασχόντων ὑπὸ ἀφροδι-
σίων καὶ δερματικῶν νόσων καὶ κρίσεις ἐπ' αὐτῶν 189

Βιολογία

- ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ, ΕΜΜ.— Ἡ ψευδοπανώλης τῶν ὀρνίθων. Ἐρευναὶ συγκριτικῆς βιολογίας
ὡς πρὸς τὴν ἐμβολιοπροφύλαξιν καὶ ὀρθοθεραπείαν τῶν νευρολοιμώξεων.. . . . 108
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ, ΕΜΜ.— Ὀρολογικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ψευδοπανώλους τῶν ὀρνί-
θων. Μέθοδος προλήψεως τῆς νευρολοιμώξεως τῶν ὀρνίθων. Ἡ σπουδαιότης
τῶν ἀπὸ ἀπόψεως συγκριτικῆς βιολογίας 153

Γεωγραφία

- σελ.
ΛΥΚΟΥΔΗΣ, ΣΤΥΛ. ΕΜΜ.— Ἡ Δωδεκανησιακὴ θάλασσα 327

Γεωλογία

- ΚΑΡΑΚΑΣΩΝΗΣ, Γ. Π.— Αἱ καμπύλαι διαρκείας τῆς ἀπορροῆς ὄρεινῶν λεκανῶν ἐν Ἑλλάδι (τῆς γραμμῆς Πίνδου - Ὀλωνοῦ) 50
 ΜΙΣΤΑΡΔΗΣ, ΓΑΣΠΑΡ.— Γεωμορφολογία τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ Παρνασσοῦ .. . 308
 ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ, Ι. Κ.— Συμβολαὶ εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς τεκτονικῆς δομῆς τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τῆς ἀσυνεχείας τῶν ὀρογενετικῶν κινήσεων εἰς τὴν δυτικὴν περιοχὴν τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἀλβανικῶν παρακτίων ἐκτάσεων 19
 ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ, Ι. Κ.— Συμβολαὶ εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς τεκτονικῆς δομῆς τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τῶν ἐνδοηωκαϊνικῶν ἠπειρογενετικῶν κινήσεων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Θράκης.. .. . 98
 ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΣ, Ι. Κ.— Συμβολαὶ εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς τεκτονικῆς δομῆς τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὀρογενετικῶν καὶ ἠπειρογενετικῶν κινήσεων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς μορφογενετικῆς τούτων σημασίας.. . 175

Ἡλεκτρολογία

- ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ, ΝΙΚ.— Γενικὴ συνθήκη μηδενισμοῦ τῆς ἐντάσεως ρεύματος εἰς τυχόντα κλάδον γραμμικοῦ κυκλώματος μετὰ διασταυρουμένων κλάδων εἰς δύο κόμβους τοῦ ὁποίου ἐφαρμόζεται συνεχῆς ἢ ἡμιτονοειδῆς τάσις 334

Ἱατρικὴ

- ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ, ΜΑΡΙΝΟΣ.— Περὶ τῆς μετεκπαιδεύσεως τῶν ἱατρῶν 201
 ΖΕΡΒΟΣ, ΣΚΕΥΟΣ.— Ἡ πρώτη ἑλληνικὴ φυσιοδιφικὴ ἀποστολὴ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν πρὸς σπουδὴν καὶ ἔρευναν τῶν νοσημάτων τῶν Τροπικῶν χωρῶν .. . 55

Ἱατρικὴ (ἱστορία)

- ΚΟΥΣΙΣ, ARISTOTLE P.— Some new informations on Antony Pyropoulos as physician and on his small notice: «Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν» according the codex 877 of the Iberian Monastery on Mount Athos and the Cod. med. gr. 27 of the National library of Vienna 9

Ἱστορία

- ΒΕΗΣ, ΝΙΚΟΣ.— Περὶ τοῦ Θεσσαλικοῦ κτηματολογίου τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.. 94

Ἱστορία (Ἐκκλησιαστικὴ)

- ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ.— Γενικοὶ κανονισμοὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος ΤΕ' τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ (Πρακτικὰ Ἐθνοσυνελεύσεως 1858/1860) 200

ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ, ΓΕΩΡΓ.— Παρουσίασις τοῦ βιβλίου: Στ. Σπεράντζα. «Ὁρθοδοντική» ..	σελ. 78
ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ, ΜΑΝ.— Παρουσίασις τοῦ ἔργου: Σ. Μιχαηλίδου «Ἀρμονία τῆς συγχρόνου μουσικῆς» ..	118
ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ, ΔΗΜ.— Παρουσίασις τῶν συγγραμμάτων: Δ. Παπαλεονάρδου, Δομικὴ στατική..	19
— Π Κουβέλη, Βιομηχανικαὶ δυνατότητες καὶ Ἐνεργειακὴ Πολιτικὴ, 1945.	
Χ. Πανάγου, Ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ προβλήματα, Ἀθῆναι 1945..	291
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ, ΓΕΩΡΓ.— Παρουσίασις τῶν ἀποσταλέντων διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας βιβλίων ..	79, 106

Ραδιοφωνία

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ, ΜΙΧ.— Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῆς ἀσυρμάτου συνδέσεως μικρῶν ἀποστάσεων διὰ βραχέων κυμάτων ..	27
---	----

Σιδηροδρομικὴ

ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, ΔΗΜ.— Ὁρθολογικὴ συγκρότησις σιδηροδρόμου ..	29
--	----

Σπογγαλιεία

ΠΙΖΑΝΙΑΣ ΝΙΚ.— Ἐρευναι περὶ τῆς συμβολῆς τῆς σπογγαλιείας εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῆς Ἑλλάδος ..	309
---	-----

Ὑγιεινὴ

ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ, Γ.— ΚΑΝΕΛΛΑΚΗΣ, ΑΘ.— ΠΑΛΑΙΟΠΟΥΛΟΣ ΑΡ.— Ἡ ἀγροτικὴ κατοικία ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως ..	291
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ, ΕΜΜ.— Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως ὑπὸ τῶν Γ. Ἀλιβιζάτου — Ἀθ. Κανελλάκη — Ἀρ. Παλαιοπούλου, Ἡ ἀγροτικὴ κατοικία ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως ..	291
ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ, ΕΜΜ.— Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Α. Γ. Μαντέκου, Ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἀνοφελῶν καὶ τῆς ἐλονοσίας ἐν Ἑλλάδι εἶναι κατορθωτὴ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ΔΔΤ; ..	303
ΜΑΝΤΕΚΟΣ, Α. Γ.— Ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἀνοφελῶν καὶ τῆς ἐλονοσίας ἐν Ἑλλάδι εἶναι κατορθωτὴ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ΔΔΤ; ..	292
ΠΑΠΑΪΩΑΝΟΥ, ΑΝΤΩΝ.— Συμβολὴ τοῦ ἱατροῦ τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ..	157

Ὑδρολογία

ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ, ΚΩΝΣΤ.— Λιμνολογικαὶ ἔρευναι εἰς τὰς λίμνας Ὑλίκη καὶ παραλίμνη τῆς περιφερείας Θηβῶν ..	169
--	-----

Φιλολογία

ΒΕΗΣ, Ν.— ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ, Ι.— Τὸ σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἑραστῶν τοῦ Ρήγα Βελεστινλή Φεραίου καὶ τὸ πρωτότυπον τοῦ ἔργου τούτου ..	251
--	-----

ΛΑΟΥΡΔΑΣ, Β.— Αί ηλικίαί τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν Σόλωνα καὶ κατὰ τὴν δημόδη νεοελληνικὴν παράδοσιν.	σελ. 257
ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ, ΓΡΗΓ.— Μαξιμος ὁ Γραικός καὶ αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ ἐν Ρωσίᾳ.	97

Φυσικὴ (ἐφηρμοσμένη)

ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Π.— Ἡ συσκευὴ ΡΜΗ πρὸς αὐτόματον κατεύθυνσιν σωμάτων μέσῳ συμβολῆς ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων μετὰ πειραματικῆς ἐπιδείξεως	326
ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ, ΑΝ.— Φωτοχημικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῶν δακτυλίων τοῦ Liesegang	361
ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ, ΑΝ.— Περὶ τῆς αἰτιολογίας τῶν δακτυλίων τοῦ Liesegang	361

Χημεία

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ, ΠΑΝΟΣ.— Ὑπεριώδες φάσμα ἀπορροφῆσεως ἀνίλινο-φορμυλοπα- ραγῶγων ἐνίων NN-Διαλκυλοῦδροξηλαμινῶν.— IV. Ὑπεριώδες φάσμα ἀπορρο- φῆσεως τῶν φενυλ-οξασωνῶν	175
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ, ΠΑΝΟΣ.— Ὑπεριώδες φάσμα ἀπορροφῆσεως ἐνίων ἀρυλιδεναι- θυλαμινῶν	308
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ, ΠΑΝΟΣ.— Ὑπεριώδες φάσμα ἀπορροφῆσεως τῶν φαινολουριῶν ἐνίων ἀμινῶν.	308
ΠΕΤΖΕΤΑΚΗΣ, ΑΡΙΣΤ.— Νέα μέθοδος ἀναγεννήσεως τοῦ ἐλαστικοῦ	112

Χημεία (Ἀναλυτικὴ)

ΣΤΑΘΗΣ, Ε. Κ.— ΓΑΤΟΣ, Χ. Μ.— Τὸ ἀσκορβινικὸν ὄξύ (βιταμίνη C) ὡς ἀντιδραστή- ριον εἰς τὴν ἀναλυτικὴν χημείαν. V. Ποσοτικὸς προσδιορισμὸς χρυσοῦ	169
--	-----

Ψυχολογία

ΒΟΡΕΑΣ, ΘΕΟΦ.— ΚΙΣΣΑΒΟΥ, ΜΑΡΙΑ.— Ψυχολογικαὶ πειραματικαὶ ἔρευναι. Ἡ συνά- σησις τῆς νοητικῆς ἰκανότητος καὶ τῆς φαντασίας	224
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ, ΝΙΚ.— Ἡ ἐξέλιξις τοῦ παιδικοῦ διαφέροντος	224

